

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ»

**ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ –
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ, ΤΟΥ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΤΟΥ
ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ, Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ**

ΠΙΤΕΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΜΑΪΟΣ 2013

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ –
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ, ΤΟΥ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΤΟΥ
ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ, Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ**

ΠΙΤΕΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ

**Υποβλήθηκε στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου στα πλαίσια του
μαθήματος ΕΠΑ 701 Δια τριβή Μαστερ**

Λευκωσία, Κύπρος

Μάιος 2013

Σύνθεση Εξεταστικής Επιτροπής

1^{ος} Επιβλέπων: Δρ. Ζαρίφης Γεώργιος

2^η Επιβλεπουσα: Δρ. Γραβάνη Μαρία

3^η Επιβλέπουσα: Δρ. Φίλλιπς Νίκη

«Περίληψη»

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία, αφορά εμπειρική έρευνα ανιχνευτικού χαρακτήρα, η οποία πραγματοποιήθηκε στο γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη της Περιφέρειας Κρήτης από την πλευρά της Περιφερειακής Ενότητας (Π.Ε) Ρεθύμνης¹.

Ο σκοπός της παρούσας ερευνητικής προσέγγισης, είναι η ανάδειξη των εκπαιδευτικών αναγκών των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων, που δραστηριοποιούνται σε μια ιδιαίτερη ορεινή περιοχή της Κρήτης, το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη, προκειμένου να συμβάλει αποτελεσματικά στη διαμόρφωση των μελλοντικών εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών για τους κτηνοτρόφους και του αγροτικού πληθυσμού της Κρήτης γενικότερα.

Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε στο 68% (65 άτομα) του συνολικού πληθυσμού (96 άτομα), το οποίο έχει δεχθεί την αρχική-υποχρεωτική εκπαίδευση των νέων αγροτών, όπως προβλέπεται από το πρόγραμμα εγκατάστασης των νέων αγροτών (ΥΑΑ&Τ, 2007-2013). Το διάστημα αυτό η Ελλάδα δέχεται τις σημαντικές πιέσεις της οικονομικής κρίσης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα πάνω στα οποία οικοδομήθηκε η παρούσα έρευνα είναι:

1. Πως παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου;
2. Πως διαμορφώνονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων βάσει προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας;
3. Ποιες είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό;

Βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων, σχεδιάστηκε η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τον ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» παράρτημα Π.Ε Ρεθύμνης, τα οποία χωρίστηκαν σε επτά (7) ομάδες, όσοι και οι δήμοι που περιλαμβάνονται από την πλευρά της Π.Ε Ρεθύμνης, στο Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη. Η κατανομή του δείγματος ακολούθησε το προηγούμενο αυτοδιοικητικό σχήμα. Τα διαθέσιμα στοιχεία αναφέρονται στην περίοδο 2007-2011, επομένως ο πληθυσμός της έρευνας αναφέρεται σε περίοδο πέντε (5) ετών. Στην πραγματικότητα τα στοιχεία είναι από το 2007 έως και το 2008, περίοδος 2 ετών, όπου έλαβαν χώρα εκπαιδεύσεις, ενώ τα υπόλοιπα χρόνια και λόγω της οικονομικής κρίσης τα προγράμματα

¹ Άρθρο 3 παρ. 2(γ) του Ν. 3852 (ΦΕΚ 87/7-6-2010), η περιφέρεια Κρήτης περιλαμβάνει τους Νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων. Έδρα της περιφέρειας Κρήτης είναι το Ηράκλειο. Κάθε νομός αποτελεί και περιφερειακή ενότητα και κάθε πρωτεύουσα νομού είναι έδρα της αντίστοιχης περιφερειακής ενότητας.

εκπαίδευσης είχαν καθυστερήσει σημαντικά. Για τη συλλογή των δεδομένων σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο το οποίο συνόδευε Συνοδευτική Επιστολή. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό IBM SPSS STATISTICS 19 for Windows.

Τα σημαντικότερα ευρήματα της μελέτης είναι:

- Το σύνολο των εκπαιδευτικών θεμάτων που παρουσιάστηκαν δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο με διαφορετικό βαθμό έντασης και διαφορετικές προτεραιότητες. Ειδικότερα, οι απόφοιτοι δημοτικού παρουσιάζουν ομαλότερη διασπορά σ' όλους τους βαθμούς της πενταβάθμιας κλίμακας Likert από τα άλλα εκπαιδευτικά επίπεδα (Γυμνασίου και Λυκείου), που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ένταση στο βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ».
- Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι που προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη), δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες σε υψηλότερο βαθμό από αυτούς που δεν προχώρησαν σε αλλαγή, σ' όλα τα εκπαιδευτικά θέματα.
- Οι γνώσεις που καλείται να αναπτύξει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό, αναφέρεται στο σύνολο των θεμάτων που παρουσιάστηκαν ενώ οι δεξιότητες, με σειρά ιεράρχησης είναι: λήψης αποφάσεων, τεχνικές, διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, ατόμου μέσα στην ομάδα, ανάπτυξη συνεργασιών, πληροφορικής, κοινωνικές και επικοινωνίας.

Η παρούσα ερευνητική προσέγγιση στοχεύει να συμβάλει στην αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με βάση τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων της Περιφέρειας Κρήτης, προσανατολισμένα στη δημιουργία ενός σύγχρονου επαγγελματικού προφίλ για ένα καλύτερο αύριο των ανθρώπων που μοχθούν στην κρητική ύπαιθρο.

«Abstract»

The current thesis concerns an empirical research, probe character, which was held in geophysical park Psiloriti of Crete on the part of the Regional Unity (RU) of Rethymnon. The purpose of the study is to raise the educational needs of young farmers-breeders engaged in a particular mountainous area of Crete, geophysical park Psiloriti in order to contribute effectively in shaping future educational initiatives for farmers and rural population of Crete, generally.

The study was performed in 68% (65 people) of the total population (96 people), which has received the initial-compulsory education of young farmers, as provided by the installation program for young farmers (SAH & T 2007-2013). During this period, Greece accepts the considerable pressures of the financial crisis.

The research questions upon which was built the current study are:

1. Which are the educational needs of young farmers-breeders based on educational degree?
2. Which are the educational needs of young farmers-breeders based on prior educational experience?
3. What are the knowledge and skills required to develop a farmer-breeder of the study area, in order to create a modern profile, socially and economically acceptable?

Based on the study questions, designed the followed methodology. The data collected by OGEEKA "Dimitra", Annex of Rethymno Regional Unit, which were divided into seven (7) groups and as municipalities are included to RU Rethymno side, in Geophysical Park Psiloriti. The distribution of the sample followed the previous self-governing system. The available data refer to the period 2007-2011, so the research population refers to a period of five (5) years. In fact the data are from 2007 to 2008, a period of 2 years, where trainings took place while the other years due to the economic crisis, education programs were delayed significantly. For the collection of data designed questionnaire which accompanied by cover letter. For the data analysis software used in IBM SPSS STATISTICS 19 for Windows.

The major findings of the study are:

- The entire educational issues presented create educational needs by educational level with varying degrees of intensity and different priorities. In particular, primary school graduates are smoother dispersion in all grades of five-point Likert scale from other educational levels (high school) that pose a greater intensity to the extent "severe" and "very."

Young farmers who progressed to change activity (more modern), create educational needs to a higher degree than those who do not make changes, in all educational matters.

The knowledge required to develop the new farmer-breeder in order to create a modern profile, socially and economically acceptable, refers to all issues presented and skills in order of ranking are: decision-making techniques, human resource management , the individual within the group, developing partnerships, information technology, and social communication.

This study aims to contribute to the reform of educational programs based on actual educational needs of young farmers-breeders of Crete, oriented to the creation of a modern professional profile for a better future of the people who live in the Cretan countryside

© Πίτερης Χαράλαμπος-Νικόλαος, 2013

**Την ερευνητική αυτή προσπάθεια την αφιερώνω στη Ρένα,
στα παιδιά μου Γιάννη και Πελαγία
και στη σύντροφο μου Μαρία**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αισθάνομαι έντονα την επιθυμία να ευχαριστήσω:

Το Δρ. Ζαρίφη Γεώργιο, 1^ο επιβλέποντα της ερευνητικής μου εργασίας για τις πολύτιμες υποδείξεις του και την καθοδήγησή του σ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής μου.

Τη Δρ. Γραβάνη Μαρία, 2^η επιβλέπουσα της ερευνητικής μου εργασίας για τις παρατηρήσεις της και τις πολύτιμες συμβουλές της, με σκοπό την αρτιότερη παρουσίαση της διατριβής μου.

Τη Δρ. Φίλιπς Νίκη, 3^η επιβλέπουσα της ερευνητικής μου εργασίας για τη διαθεσιμότητά της και τις παρατηρήσεις της.

Τον κ. Νικολουδάκη Γεώργιο, πρώην στέλεχος του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ», για την πολύτιμη βοήθειά του, στην παροχή δεδομένων που αφορούσαν τους νέους αγρότες κτηνοτρόφους της Π.Ε Ρεθύμνης.

Τον τέως νομάρχη Ρεθύμνης και Γεωπόνο κ. Γιώργη Παπαδάκη για τη βοήθειά του στη δικτύωση μου στην περιοχή του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη.

Τους συναδέλφους τεχνολόγους γεωπόνους κ. Νταή Σωτήριο και κα Πετουσάκη Ελένη, που συνέβαλαν στην παραχώρηση του χώρου των συναντήσεων και της οργάνωσης συναντήσεων με τους νέους αγρότες κτηνοτρόφους του Δήμου Μυλοποτάμου.

Το Δήμαρχο Ανωγείων κ. Σωκράτη Κεφαλλογιάννη και τον κ. Βρέντζο Σωκράτη Γεωπόνο, εξωτερικό συνεργάτη του Δήμου Ανωγείων για την παροχή στοιχείων των νέων αγροτών κτηνοτρόφων. Επιπρόσθετα τον κ. Λυκούργο Καλλέργη, κτηνοτρόφο της περιοχής Ανωγείων για την πολύτιμη βοήθειά του.

Τους κ. Παρασύρη Ιωάννη, Περιφερειακό Σύμβουλο της Περιφέρειας Κρήτης και τον κ. Κάβαλο Νικόλαο, για την σημαντικότερη βοήθειά τους στη συλλογή στοιχείων στο Δ.Δ Ζωνιανών.

Τον αντιδήμαρχο Δήμου Αμαρίου κ. Ποιμενάκη Μανόλη, τον κ. Κωνσταντάκη Αντώνιο, τον κ. Κανακάκη Διογένη, τον κ. Ζαμπετάκη και τον κ. Βουμβουλάκη Μανόλη γεωπόνο του Δήμου Αμαρίου, για την πολύτιμη συνεισφορά τους στη συλλογή στοιχείων στο Δήμο τους.

Τον κ. Ρασούλη Μαρίνο, για την βοήθειά του στην περιοχή των Σισσών του Δήμου Μυλοποτάμου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς όλους τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους, που συμμετείχαν στην έρευνα για την παροχή πολύτιμων πληροφοριών, με στόχο η έρευνα να συμβάλει με τρόπο ρεαλιστικό στη διάμορφωση των προγραμμάτων κατάρτισής τους, για ένα καλύτερο αύριο στο χώρο της κτηνοτροφίας της Κρήτης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

				Σελ.
Κατάλογος Συντμήσεων				12
Κατάλογος Γραφικών Παραστάσεων				13
Κατάλογος Εικόνων				13
Κατάλογος Πινάκων				14
Κατάλογος Κεφαλαίων				15
Πρόλογος				16
ΚΕΦ. Ι			ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	18
1			Αγροτική Εκπαίδευση	18
	1.1		Αγροτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη	20
		1.1.1	Γαλλία	21
		1.1.2	Γερμανία – Αυστρία	23
		1.1.3	Ιταλία	24
		1.1.4	Ιρλανδία	25
		1.1.5	Ολλανδία-Δανία	27
		1.1.6	Άλλες ευρωπαϊκές χώρες	28
	1.2		Αγροτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα	29
		1.2.1	Ιστορική Αναδρομή	30
		1.2.2	Η αγροτική εκπαίδευση στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ (2007-1013)	32
		1.2.3	Η κατάσταση και σημασία της αγροτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα του 21ου αιώνα	34
	1.3		Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Νέων Αγροτών	36
		1.3.1	Ο ρόλος της του Οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης «Δήμητρα» και η εξέλιξη του σε ΕΛ.Γ.Ο «Δήμητρα»	36
		1.3.2	Εκπαίδευση – Κατάρτιση – Επιμόρφωση	40
		1.3.3	Μετεξέλιξη του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ» σε ΕΛ.Γ.Ο «ΔΗΜΗΤΡΑ	41
		1.3.4	Προγράμματα Εκπαίδευσης Νέων Αγροτών στην Περιφέρεια Κρήτης	42
2			Ορισμοί /Αποσαφήνιση Εννοιών	43
	2.1		Εκπαιδευτική Ανάγκη /Διάκριση Εκπαιδευτικών Αναγκών	43
	2.2		Νέοι Αγρότες-Κτηνοτρόφοι	52
	2.3		Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη	55
3			Σχετικές Ερευνητικές Εργασίες	58

ΚΕΦ. ΙΙ		ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	67
1		Μεθοδολογία της έρευνας	67
	1.1	Σκοπός – Στόχοι – Ερευνητικά Ερωτήματα, της Έρευνας	67
	1.1.1	Σκοπός της έρευνας	67
	1.1.2	Στόχοι της έρευνας	67
	1.1.3	Ερευνητικά Ερωτήματα	68
	1.2	Επιλογή Ερευνητικής Μεθόδου και Τεχνικών Συλλογής Δεδομένων	68
	1.2.1	Διαδικασία διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών	69
	1.2.2	Εργαλείο συλλογής δεδομένων	71
	1.2.2.1	Ερωτηματολόγιο	71
	1.2.2.2	Πιλοτική εφαρμογή ερωτηματολογίου	75
	1.2.3	Δείγμα της έρευνας	75
	1.2.4	Διαδικασία συλλογής δεδομένων	78
	1.3	Ηθικά Διλήμματα και Περιορισμοί	82
	1.4	Ανάλυση Δεδομένων	82
	1.5	Δημιουργία Αξόνων	83
ΚΕΦ.ΙΙΙ		ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	84
1		Παρουσίαση των Ευρημάτων της Έρευνας	84
ΚΕΦ.ΙV		ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ	109
ΚΕΦ. V		ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	123
ΚΕΦ. VI		ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	154
1		Συμπεράσματα της Εργασίας	154
2		Προτάσεις	157
		Ευρετήριο Όρων	159
		Βιβλιογραφία	160
		Ελληνόγλωσση	160
		Ξενόγλωσση	163
		Παραρτήματα	166
		Συνοδευτική Επιστολή	166
		Ερωτηματολόγιο της έρευνας	167

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

Υ.Α.Α&Τ: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΠΑ.Σ: Επαγγελματικές Σχολές
ΕΠΑ.Λ: Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΚεΠις: Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Δια Βίου Μάθησης
Ε.Κ.Κ.Ε.: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
ΕΛ.Ο.ΓΑ.Κ.: Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος και Κρέατος
Ε.Ο.Κ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Σ.Π.Α: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
Ε.Φ.Ε.Τ.: Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων
Ι.Ε.Κ.: Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΕ.Γ.Ε.: Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης
Κ.Ε.Κ: Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
Κ.Π.LEADER: Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER
Ο.Γ.Α.: Οργανισμός Γεωργικής Ασφάλισης
Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.: Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης και Απασχόλησης
Π.Ε.: Περιφερειακή Ενότητα
Τ.Ε.Λ.: Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια
Τ.Ε.Σ.: Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές
Τ.Ε.Ε.: Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια
Χ.Υ.Τ.Α: Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμάτων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Α/Α	ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ	Σελίδα
1	Κατανομή Νέων Αγροτών-Κτηνοτρόφων Ν. Ρεθύμνου. Περίοδος 2007-2012	77
2	Κατανομή Πληθυσμού Έρευνας στους πρώην Καποδιστριακούς Δήμους Ν. Ρεθύμνου	78
3	Εκπαιδευτικό επίπεδο νέων συμμετεχόντων αγροτών κτηνοτρόφων	85
4	Γενική εικόνα για το πρόγραμμα κατάρτισης	90
5	Μέγεθος κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης	95
6	Απόκτηση ικανότητας επιχειρείν	98
7	Σημαντικότερες ικανότητες/δυνατότητες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων	99
8	Σημαντικότερα αδύνατα σημεία των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων	99
9	Ευκαιρίες στο χώρο της γεωργίας-κτηνοτροφίας	100
10	Προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη)	114
11	Δεν προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη)	114
12	Σύγκριση κτηνοτρόφων που άλλαξαν δραστηριότητα «ΝΑΙ» μετά την κατάρτιση και σ' αυτούς που δεν άλλαξαν δραστηριότητα «ΟΧΙ» σε θέματα επιχειρηματικού περιβάλλοντος	116

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Α/Α	ΕΙΚΟΝΑ	Σελίδα
1	Ειδικότητες Γεωργικών Σχολών	41
2	Γεωφυσικός Χάρτης Κρήτης με το οριοθετημένο το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη	55
3	Όρια γεωφυσικού πάρκου Ψηλορείτη	57
4	Εκπαίδευση Νέων Αγροτών ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ	66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

A/A	ΠΙΝΑΚΑΣ	Σελίδα
1.	Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο γεωργό σε μια κοινωνία δια βίου μάθησης	49
2.	Κατανομή Πληθυσμού και δείγματος	77
3.	Κατανομή συμμετεχόντων με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο	84
4.	Εκτίμηση επαγγέλματος κτηνοτρόφου	86
5.	Κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι στην περιοχή του Γεωφυσικού Πάρκου και πόσο τους επηρεάζουν	87
6.	Απόψεις για τη βιωσιμότητα των μη κτηνοτροφικών επιχειρήσεων	88
7.	Απόψεις για τη βιωσιμότητα των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων	88
8.	Ποιοι πιστεύεις ότι έχουν βασικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή σου;	88
9.	Αποτελεσματικότητα προγράμματος «ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ»	89
10.	Επιμέρους στοιχεία προγράμματος «ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ».	90
11.	Πρακτικότητα προγράμματος	91
12.	Πρόγραμμα κατάρτισης σε σχέση με την αύξηση εισοδήματος	91
13.	Βελτίωση της θέσης	92
14.	Συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές / φορέα κατάρτισης	92
15.	Αναζήτηση πληροφοριών	92
16.	Πρόθεση παρακολούθησης νέου προγράμματος κατάρτισης	93
17.	Συμμετοχή στη φάση σχεδιασμού των προγραμμάτων κατάρτισης	93
18.	Ικανοποίηση αναγκών υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης	94
19.	Ικανοποίηση από τα εισοδήματα τους	95
20.	Τρόπος διάθεσης παραγωγής	96
21.	Αξιοποίηση Υπο/Παραπροϊόντων	96
22.	Ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας	100
23.	Ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα.	101
24.	Ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα	102
25.	Δεξιότητες σύγχρονου αγρότη-κτηνοτρόφου	104
26.	Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο για δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ	105
27.	Ικανότητες που πιστεύουν ότι διαθέτουν οι ίδιοι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη.	106
28.	Θέματα εκπαίδευσης που αφορούν τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών ενός σύγχρονου αγρότη κτηνοτρόφου και ο βαθμός προτίμησης	108
29.	Συγκριτικός πίνακας εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο.	110
30.	Συγκριτικός πίνακας εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο	111
31.	Σύγκριση «ΝΑΙ», «ΟΧΙ» κτηνοτροφική δραστηριότητα	113
32.	Σύγκριση «ΝΑΙ», «ΟΧΙ», επιχειρηματικό περιβάλλον	115
33.	Σειρά προτίμησης εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα.	117

34.	Σειρά προτίμησης αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα.	118
35.	Δεξιότητες σύγχρονου αγρότη-κτηνοτρόφου	119
36.	Σειρά κατάταξης δεξιοτήτων που απαιτούνται από το σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο	120
37.	Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο για να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ.	121
38.	Σειρά κατάταξης των ικανοτήτων που απαιτούνται από το σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο	122
39.	Συγκριτικός Πίνακας ιεράρχησης εκπαιδευτικών αναγκών που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής τους δραστηριότητας	126
40.	Συγκριτικός πίνακας ιεράρχησης εκπαιδευτικών αναγκών που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα	130
41.	Εκπαιδευτικές ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν τη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων κατά την εκτέλεση της κτηνοτροφική δραστηριότητα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο	135

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

A/A	ΚΕΦΑΛΑΙΟ	Σελίδα
I.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	18
II.	ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	67
III.	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	84
IV.	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ	109
V.	ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	123
VI.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	154

1. Πρόλογος

Η ορθή κατανόηση της *εκπαιδευτικής ανάγκης*, είναι θεμελιώδες στοιχείο σε μια επιτυχημένη κατάρτιση². Παράλληλα, *διερευνώ*, σημαίνει ερευνώ με προσοχή και εξετάζω σε βάθος³. Αυτή η επισήμανση είναι απαραίτητη, ιδιαίτερα όταν επιχειρούμε να αποκωδικοποιήσουμε ανθρώπινες ανάγκες, οι οποίες λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα απαιτούν ιδιαίτερη προσέγγιση. Πόσο σημαντική ή όχι είναι η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των κατοίκων της υπαίθρου, διακρίνεται ξεκάθαρα στα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου πραγματοποιείται ένας μαραθώνιος συζητήσεων και δράσεων, προκειμένου να επιτύχουν με τη λήψη συνεχών μέτρων, τη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα δυστυχώς δε δικαιώνουν τις προσπάθειες αυτές.

Στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Για να επενδύσουμε όμως αποτελεσματικά στο ανθρώπινο κεφάλαιο, απαραίτητη είναι η διάγνωση του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται ο άνθρωπος. Ο κάτοικος της υπαίθρου αντιμετωπίζει ένα όγκο προκλήσεων, τις οποίες δυστυχώς αδυνατεί να διαχειριστεί ιδιαίτερα στο σημερινό δύσκολο επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον, όπως διαμορφώθηκε με τις οικονομικές εξελίξεις στην τοπική, εθνική και παγκόσμια οικονομία. Αποτέλεσμα είναι η ενθάρρυνση της απομάκρυνσης από την ύπαιθρο, πρωτίστως των παιδιών τους και στη συνέχεια ίσως και του ίδιου με τις γνωστές καταστρεπτικές συνέπειες της. Ο ρόλος των επαγγελματιών κτηνοτρόφων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, διότι εκτός από την εκκένωση της υπαίθρου προκαλείται και αποδυνάμωση του πρωτογενούς τομέα.

Ο σκοπός της παρούσας ερευνητικής προσέγγισης, είναι η ανάδειξη των εκπαιδευτικών αναγκών των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που δραστηριοποιούνται σε μια ιδιαίτερη ορεινή περιοχή της Κρήτης, το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη, προκειμένου να συμβάλει αποτελεσματικά στη διαμόρφωση των μελλοντικών εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών για τους κτηνοτρόφους και του αγροτικού πληθυσμού της Κρήτης γενικότερα.

Επιμέρους στόχοι της παρούσας έρευνας είναι:

- ✓ Να διαγνώσει την ανταπόκριση ή όχι των υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης νέων αγροτών στις απαιτήσεις τους, ως προς το περιεχόμενο τους.
- ✓ Να καταγραφούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες, βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου και προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας

² Farinde, A.J Ajavi, A.O. (2005:161)

³ Γρηγορόπουλος, Δ & Μπαλιάτσας, Β & Μπαλιάτσας, Δ & Αρβανίτη, Ε & Τσίγκρη, Π (2002:210)

- ✓ Να αποτυπωθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο επιχειρηματικό προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας ενώ στο δεύτερο παρουσιάζονται τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας.

Κίνητρο για τη διενέργεια της παρούσας έρευνας είναι η επιθυμία για συμβολή του γράφοντα στην ανάδειξη των εκπαιδευτικών αναγκών και προβλημάτων, των κατοίκων της ενδοχώρας της Κρήτης και ειδικότερα μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας όπως είναι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι. Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι έχουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν ακόμα περισσότερο αν πιστέψουν οι ίδιοι στις δυνατότητες τους και αν οι Ευρωπαϊκές, Εθνικές και Περιφερειακές πολιτικές επενδύσουν, όχι στη χρηματοδότηση τους, αλλά στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης τους, σε αντικείμενα που πραγματικά άπτονται του ενδιαφέροντος τους με προσέγγιση ρεαλιστική και στοχοκεντρική.

ΚΕΦ. Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Το θεωρητικό μέρος διακρίνεται σε τρεις (3) ενότητες. Στην 1^η ενότητα με τίτλο «Αγροτική Εκπαίδευση», επιχειρείται αναφορά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρουσιάζοντας τις κυριότερες χώρες οι οποίες ανέπτυξαν την εκπαίδευση των αγροτών. Στη συνέχεια αναλύεται η αγροτική εκπαίδευση στην Ελλάδα, αξιοποιώντας ιστορικά στοιχεία και αναφέροντας το υφιστάμενο πλαίσιο λειτουργίας και ολοκληρώνεται με την εξειδικευμένη αναφορά στα προγράμματα εκπαίδευσης των νέων αγροτών, με ιδιαίτερη έμφαση στις δράσεις που λαμβάνουν χώρα στην Περιφέρεια Κρήτης. Στη 2^η Ενότητα με τίτλο «Ορισμοί / Αποσαφήνιση Εννοιών», επιχειρείται η παρουσίαση των εννοιών που έχουν κεντροβαρική σημασία για την παρούσα έρευνα όπως: εκπαιδευτική ανάγκη, νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι και επιχειρείται παρουσίαση του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη το οποίο είναι ο γεωγραφικός χώρος στον οποίο έλαβε χώρα η έρευνα. Τέλος στην 3^η Ενότητα γίνεται εκτενή αναφορά σε ερευνητικές εργασίες που σχετίζονται με την παρούσα έρευνα, ξεκινώντας από την ελληνική βιβλιογραφία και συνεχίζοντας στην αγγλόφωνη, θέτοντας σε προτεραιότητα αυτές που έχουν τη μεγαλύτερη συνάφεια.

1. Αγροτική Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τη συνθήκη της Λισσαβόνας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ένα στρατηγικό στόχο, «Να καταστεί η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» (CEDEFOP, 2009: 37). Η εγκατάλειψη της υπαίθρου, αποτελεί φαινόμενο το οποίο παρατηρήθηκε και συνεχίζεται να παρατηρείται, στο σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών. Παρ' όλες τις μέχρι σήμερα προσπάθειες, προκειμένου να συγκρατηθεί ο ενεργός πληθυσμός στην ύπαιθρο και παρά τις συνεχείς χρηματοδοτικές ενισχύσεις του αγροτικού τομέα, δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα (ΥΑΑ&Τ 2007-2013). Η πολιτική επενδύσεων υλικού μόνο κεφαλαίου αποδείχθηκε για μια ακόμη φορά, ανίκανη να προωθήσει τις προηγμένες κοινωνίες ή να αναπτύξει τις υπανάπτυκτες (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2008:13).

Ειδικότερα στην Κρήτη, κατά την περίοδο 1999-2006, συνέβη δραματική μείωση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, από 81 χιλιάδες εργαζόμενους το 1999 σε 53,1 χιλιάδες το 2006. Παρ' όλη τη μείωση, παραμένει μια από τις περιφέρειες με τα μεγαλύτερα ποσοστά συνεισφοράς στο εθνικό σύνολο των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, με ποσοστό 9,96% κατά το 2006, που είναι και η 5η επίδοση στην Ελλάδα (ΚΕΤΑ, 2010: 34&35). Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας του

νησιού, μειώνεται σημαντικά, την ίδια στιγμή όμως, ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να παραμένει ένας σημαντικός για την απασχόληση τομέας, για την κρητική (22% της συνολικής απασχόλησης) αλλά και την εθνική οικονομία. Τα σημαντικότερα προβλήματα που εντοπίζονται στην ύπαιθρο, αφορούν τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Καθοριστικές παράμετροι είναι η διασπορά του πληθυσμού σε μικρούς οικισμούς με κυρίαρχο μέγεθος τα 200-250 άτομα, το οποίο δημιουργεί αυξημένες ανάγκες σε υποδομές ύδρευσης – αποχέτευσης και οδικών συνδέσεων, ενώ τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα ο δείκτης γήρανσης, που σε αρκετές περιπτώσεις κυμαίνεται από 150% έως 225%, καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη στην περιοχή, ενδιάμεσων κέντρων που θα καλύπτουν τις ανάγκες σε κοινωνικές υποδομές (Πετράκης, 2008). Τα παραπάνω προβλήματα δημιουργούν επιτακτική την ανάγκη λήψης μέτρων που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση των νέων σε ένα αγροτικό χώρο σύγχρονο, με επιχειρηματική αντίληψη, έτσι ώστε να αρθεί η παραδοσιακή αντίληψη και να καταστεί ο αγροτικός χώρος, περισσότερο ελκυστικός από τους νέους της Περιφέρειας Κρήτης.

Η εκπαίδευση των κατοίκων της υπαίθρου της Κρήτης και ειδικότερα των νέων αγροτών, οφείλει να αποτελεί κύριο άξονα σε κάθε αναπτυξιακή περιφερειακή πολιτική, από τον οποίο να ξεκινάνε όλες οι δράσεις και οι ενέργειες, για να αντιμετωπισθούν σημαντικά κοινωνικά φαινόμενα όπως: η παρατηρούμενη μείωση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (Γιουρουκέλη, 2011), η μαθητική διαρροή (Planet, 2007) και η παραβατικότητα⁴. Ακόμα και σήμερα, που παρατηρείται μια φαινομενική τάση επιστροφής των κατοίκων των αστικών κέντρων στην ύπαιθρο, λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών συγκυριών, η εκπαίδευση καλείται να παίξει καθοριστικό εξισορροπητικό ρόλο. Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της ενδοχώρας της Κρήτης και παρά την παρατηρούμενη μείωση του πληθυσμού, παραμένει ένας δυναμικός χώρος επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τόσο στον πρωτογενή τομέα όσο και στον τριτογενή τομέα (Τουρισμό). Σε ότι αφορά τον παραγωγικό προσανατολισμό, παρατηρείται εξειδίκευση - έντονη εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα, κύρια δε από παραδοσιακά πρότυπα και καλλιέργειες όπως η ελαιοκαλλιέργεια, και η εκτατική κτηνοτροφία (ΕΤΑΜ, 2005).

⁴ Η παραβατικότητα των ανηλίκων είναι ένα φαινόμενο σύνθετο με πολλές όψεις: φαινόμενο ατομικό, φαινόμενο διατομικό και φαινόμενο κοινωνικό, παρουσιάζει μια πολυμορφία που δεν μπορεί να περιοριστεί σε καμία ενιαία θεωρία ή μεθοδολογία. Παρουσιάζεται ως μια μορφή κοινωνικής παρέκκλισης, παράβασης γονεϊκών ή και κοινωνικών κανόνων (Κουντουράκη & Λυκάκη & Μαλαδένης & Μαυροζούμη, 2004). Ειδικότερα στην Κρήτη ο όρος παραβατικότητα αναφέρεται σε περιπτώσεις ζωοκλοπής,, κ.ά (Πρακτικά Αναπτυξιακού Συνεδρίου Ν. Ρεθύμνου, 2005)

Στον τριτογενή τομέα (τουρισμό) και ειδικότερα στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μέσω των προγραμμάτων ανάπτυξης της ενδοχώρας (Κ.Π. LEADER, Ανάπτυξη Ορεινών Όγκων Κρήτης, κ.ά), δημιουργήθηκαν πλήθος αγρουριστικών μονάδων (καταλύματα, παραδοσιακές ταβέρνες, μουσεία, κ.ά), από τα οποία, ένας σημαντικός αριθμός προσανατολισμένος απόλυτα στην φιλοσοφία του αγροτουρισμού, παρέχει υψηλές υπηρεσίες. Επιπρόσθετα, μέσω των διακρατικών συνεργασιών δημιουργήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις που προάγουν τον εναλλακτικό τουρισμό όπως θρησκευτικές-βυζαντινές διαδρομές (πρόγραμμα Byherinet), αναβάθμιση μονοπατιού E4 (πρόγραμμα e-Market Path E4), ιστορικές διαδρομές (πρόγραμμα DiMa), κ.ά, (N.A.P., 2010).

Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι ως ομάδα στόχος της έρευνας, διακρίνεται από τις υπόλοιπες πληθυσμιακές ομάδες λόγω των ιδιαίτερων μορφωτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών της χαρακτηριστικών (Ρήγου, 2010).

1.1 Αγροτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη

Η αξιοποίηση της γης και η εκτροφή των ζώων, αποτέλεσε την πρώτη θεμέλια δραστηριότητα του ανθρώπου ως μέσο επιβίωσης του, η οποία με το πέρασμα των αιώνων εξελίχθηκε σε μια συστηματική αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της φύσης, επιχειρώντας να ανταποκριθεί στις ανάγκες του συνεχώς αυξανόμενου καταναλωτισμού. Η ανάγκη για τη δημιουργία εκπαιδευτικών ρευμάτων είναι ορατή σε κάθε γωνιά της Ευρώπης, ήδη από τα τέλη του 17ου αιώνα. Η δυναμική των ρευμάτων αυτών, σε συνδυασμό με τη διερεύνηση και ικανοποίηση των αναγκών των κατοίκων της υπαίθρου, ως αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης του πρωτογενούς τομέα, δημιούργησαν διαφορετικά μοντέλα εκπαίδευσης στις διάφορες χώρες της Ευρώπης.

Οι ρίζες της οργανωμένης γεωργικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη μπορούν να αναζητηθούν το 18ο αιώνα. Η ανάγκη συστηματικής γεωργικής εκπαίδευσης ήταν αποτέλεσμα της βιομηχανικής επανάστασης και των πολλαπλών αλλαγών που σημειώνονται στη γεωργία κατά το 18ο αιώνα και κορυφώνονται στα μέσα του επόμενου αιώνα. Οι ευρωπαϊκές χώρες από τα μέσα του 19ου αιώνα επιχειρούν, μέσω της εφαρμογής διαφόρων εκπαιδευτικών μοντέλων, την προσπάθεια συστηματικής οργάνωσης της γεωργικής εκπαίδευσης. Η μοντελοποίηση αυτή, οδηγεί στη δημιουργία γεωργικών ιδρυμάτων διαφόρων βαθμίδων και μορφών. Σ' όλη την Ευρώπη ιδρύονται ανώτερες γεωργικές ακαδημίες και ινστιτούτα, μέσες γεωργικές σχολές θεωρητικές και πρακτικές, κατώτερες για στοιχειώδεις γνώσεις της γεωργίας, πειραματικοί σταθμοί, πρότυπα αγροκήπια και παράλληλα εισάγεται και το μάθημα της γεωργίας στα σχολεία γενικής παιδείας (Κανδηλά, 2001:21).

Πρωτοπόρες χώρες στον τομέα της γεωργικής εκπαίδευσης ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Αυστρία, η Ιταλία, η Ιρλανδία, η Ολλανδία και η Δανία ενώ ακολούθησαν και άλλες χώρες όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Σουηδία, η Νορβηγία και η Ρωσία που δημιούργησαν κοιτίδες της γεωργικής εκπαίδευσης.

Ο 20^{ος} αιώνας, βρίσκει την Ευρώπη με οργανωμένες γεωργικές σχολές διαφόρων τομέων, ειδικοτήτων και βαθμίδων. Η συνθήκη της Λισσαβώνας και οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις της, έδωσαν μια επιπλέον ώθηση στη στήριξη της Δια Βίου Μάθησης και στη γεωργική εκπαίδευση και κατάρτιση. Εκτός των γεωργικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που παρείχαν τυπικής μορφής εκπαίδευσης, σ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, αναπτύχθηκε ένα σημαντικό ρεύμα που αναφέρεται στην κατάρτιση και των νέων αγροτών με διάφορες μορφές, περισσότερο εστιασμένες στον άνθρωπο-αγρότη και στη γνώση, και όχι μόνο στη γνώση όπως μέχρι τότε επιχειρήθηκε, αξιοποιώντας το παραδοσιακό μοντέλο πομπού-δέκτη. Η εκπαίδευση έγινε περισσότερο ανθρωποκεντρική, διότι θεωρεί τον εκπαιδευόμενο, όχι ως απλό αποδέκτη γνώσεων και δυνητικό εφαρμοστή νέων τεχνολογιών, αλλά ως ενεργό και διαρκή συμμετοχο στη μαθησιακή διαδικασία (Κουλαουζίδης & Κουτσούρης, 2006: 29).

Η επέκταση (agricultural extension) της αγροτικής εκπαίδευσης, έχει καταστεί σήμερα ως ένας απαραίτητος μηχανισμός μεταφοράς πληροφοριών και συμβουλών στη σύγχρονη γεωργία. Μέσα από το μηχανισμό αυτό, οι παραγωγοί μπορούσαν να αντλήσουν απευθείας οφέλη τόσο σε γνωστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κριτικής σκέψης. Σήμερα η αγροτική εκπαίδευση στην Ευρώπη εστιάζει σε τέσσερα θεματικά πεδία: οικονομικό και πολιτικό κλίμα, κοινωνικό περιεχόμενο στις αγροτικές περιοχές, γνωστικά συστήματα, και στην πληροφορική⁵.

Σήμερα η Γεωργική Εκπαίδευση σε διάφορες χώρες της Ευρώπης παρουσιάζεται ως εξής:

1.1.1 Γαλλία

Η γεωργική εκπαίδευση, ανέκαθεν είχε ιδιαίτερη θέση στο γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελώντας ένα από τα παλαιότερα συστήματα γεωργικής εκπαίδευσης, το οποίο ξεκίνησε ουσιαστικά το 1848. Η περίοδος μάλιστα 1848-1912, θεωρείται θεμέλια περίοδος για την γεωργική εκπαίδευση⁶, διότι νομοθετείται η επαγγελματική γεωργική εκπαίδευση η οποία πλέον διακρίνεται σε τρεις βαθμίδες: πρώτη, δεύτερη και τρίτη η οποία

⁵ Ο όρος αυτός αναφέρεται για πρώτη φορά γύρω στο 1850 στην Αγγλία, όπου ξεκίνησαν συζητήσεις στα αρχαιότερα Πανεπιστήμια της Αγγλίας της Οξφόρδης και του Cambridge σχετικά με το πώς θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των κατοίκων κοντά στα σπίτια τους, εξαιτίας της αλματώδους πληθυσμιακής αύξησης στις αγροτικές και αστικές περιοχές (Gwyn & Garforth, 1997, Chapter 1, "the term of extension", σελ. 1).

⁶ Διάταγμα της 3^{ης} Οκτωβρίου 1848

συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό και τον 20^ο αι. Η αποτελεσματική οργάνωση και ο πρακτικός προσανατολισμός της γεωργικής εκπαίδευσης αποδεικνύεται και από έρευνα, που πραγματοποιήθηκε το 1873 στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και στα διδασκαλεία, όπου διαπιστώθηκε ότι σε σύνολο 40.000 σχολείων τα 27.000 διέθεταν σχολικό κήπο και από τα 79 Διδασκαλεία είχαν τα 69. Αριθμοί οι οποίοι μεγάλωσαν τα επόμενα χρόνια. Πάνω σ' αυτό το πλαίσιο η Γαλλία αποτέλεσε πρότυπο οργάνωσης πολλών χωρών. Η φήμη των γεωργικών σχολείων της Γαλλίας στη χώρα μας, αποδεικνύεται και από τον αριθμό των Ελλήνων που αποφοίτησαν από αυτά (Κανδηλά, 2001:25).

Σήμερα η γεωργική εκπαίδευση (δευτεροβάθμιο σύστημα) διαχωρίζεται σε τρία (3) βασικά επίπεδα εκπαίδευσης (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2009:53)

- ✓ Τομείς εκπαίδευσης που προετοιμάζουν για την άσκηση επαγγέλματος (γεωργική μαθητεία)
- ✓ Εξειδικευμένοι τομείς εκπαίδευσης με το πέρας της βασικής εκπαίδευσης (Brevet Professionnel Agricole)
- ✓ Επιστημονική εκπαίδευση για τεχνικούς στη γεωργία (Brevet de Technicien Agricole) ή εξειδικευμένους τεχνικούς στη γεωργία (Brevet de Technicien Supérieur Agricole)

Τα τρία (3) επίπεδα εκπαίδευσης λειτουργούν ως κύκλοι μαθημάτων «μικρής» διάρκειας και κύκλοι μαθημάτων «μακράς» διάρκειας.

Οι κύκλοι εκπαίδευσης μικρής διάρκειας, οδηγούν στην απόκτηση πιστοποίησης επαγγελματικών δεξιοτήτων (CAPA: Certificate d' Aptitude Professionnelle Agricole) και στην απόκτηση πτυχίου επαγγελματικής εκπαίδευσης στη γεωργία (BEPA: Brevet d' Etudes Professionnelles Agricole).

Οι κύκλοι μαθημάτων μακράς διάρκειας, οδηγούν στο επίπεδο του «αγροτεχνικού» με δυνατότητα επιλογής ειδικότητας (BTAO: Brevet de Technicien A Option).

Το CAPA μπορεί να αποκτηθεί, από το 1976 ως σήμερα, μέσω μαθητείας και αφορά αυτούς που επιθυμούν να κάνουν σπουδές στη γεωργία-αγροδιατροφικό τομέα.

Η BEPA είναι η ελάχιστη προϋπόθεση για την απόκτηση κρατικών ενισχύσεων για τη λειτουργία γεωργικών επιχειρήσεων (χωρίς επιπλέον εκπαίδευση) και απονέμει επαγγελματικό πτυχίο μετά από 2 ετείς σπουδές.

Ιδιαιτερότητα αποτελεί το σύστημα "Maison Familiale", αξιοποιώντας το σύστημα alternance, δηλ. εναλλαγή (μια συνεχή διαδικασία μιας εβδομάδας στο σχολείο και δύο εβδομάδων στη γεωργική εκπαίδευση ή επιχείρηση). Οι διδάσκοντες, αναμιγνύονται ακαδημαϊκά και κοινωνικά με τους μαθητές, με σκοπό την κοινωνική διαπαιδαγώγηση και την ολοκληρωμένη εκπαίδευση, στοχεύοντας στην ολιστική και πολύπλευρη ικανοποίηση

των αναγκών των νέων αγροτών. Το σύστημα αυτό αποτελεί ένα εκσυγχρονισμό του συστήματος μαθητεία, με στόχο την ανάπτυξη όχι μόνο τεχνικών αλλά και κοινωνικών δεξιοτήτων στους νέους, που επιχειρούν να δοκιμαστούν στον πρωτογενή τομέα.

1.1.2 Γερμανία - Αυστρία

Η Γερμανία, αποτελεί τη χώρα που πρωτοστάτησε στη θέσπιση και οργάνωση της γεωργικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη, ήδη από τις αρχές του 19ου (1802) αιώνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, τα πρώτα βήματα ξεκίνησαν από το χώρο της ανώτατης βαθμίδας και αυτό, γιατί βασική επιδίωξη των Γερμανών στάθηκε η δημιουργία ικανών δασκάλων της γεωργίας, για τη στελέχωση στη συνέχεια κατώτερων και μέσω των γεωργικών σχολείων (Κανδηλά, 2001:27). Εκτός των σχολείων, η γεωργική εκπαίδευση παρέχόταν και από άλλα ιδρύματα και χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέσα, όπως οι γεωργικοί δοκιμαστικοί σταθμοί, οι περιοδικές δασκάλων της γεωργίας, για τη διδασκαλία στοιχειωδών γνώσεων στους γεωργούς, ενώ είχε εισαχθεί από νωρίς και η διδασκαλία γεωργικών γνώσεων στα δημοτικά σχολεία, κυρίως των αγροτικών περιοχών, όπου οι μαθητές διδάσκονταν κηπουρική και δενδροκομία (Κανδηλά, 2001:28).

Σήμερα η επιμόρφωση των γεωργών/αγροτισσών στη Γερμανία, έχει τη μορφή της συνεχούς/δια βίου κατάρτισης ενηλίκων, η οποία ακολουθεί μια σύγχρονη προσέγγιση στη δημιουργία ενός μοντέρνου αγροτικού επαγγελματικού περιγράμματος. Στόχος είναι, η διαρκής/συνεχής ενημέρωση στις τεχνικές και ανάγκες της οικονομίας και εξασφάλιση και βελτίωση της κοινωνικής θέσης του αγρότη/αγρότισσας (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2009:65). Ο αγρότης δεν είναι μόνο παραγωγός, αλλά ο οικονομικός διαχειριστής μιας επιχείρησης με κοινωνικές προεκτάσεις, ο έμπορος, αλλά και ο προστάτης της φύσης. Το γερμανικό γεωργικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από αποκέντρωση, εφαρμογή του δυαδικού συστήματος (μαθητεία) και κυρίως προσανατολίζει τον αγρότη όχι σε γεωργοεργάτη, αλλά επαγγελματία με προσόντα κατά ειδικότητα, έναν πρότυπο αγρότη, σύγχρονο διαχειριστή που να μπορεί να προσαρμόζεται στις συνθήκες παραγωγής και αγοράς. Ο τίτλος του Meister τον κατοχυρώνει όχι μόνο για να τύχει κάποιων ευεργετημάτων από το κράτος, αλλά και να αποκτήσει τον τίτλο του εκπαιδευτή ως μια ιδιαίτερη επαγγελματική διάκριση.

Η Αυστρία υιοθετώντας το γερμανικό σύστημα ανέπτυξε μια ολοκληρωμένη δομή λειτουργίας υποστήριξης της γεωργικής εκπαίδευσης. Τα ιδρύματα γεωργικής εκπαίδευσης και οι υπηρεσίες υποστήριξης της γεωργίας στην Αυστρία έχουν μια δομή, η οποία έχει αναπτυχθεί εδώ και δεκαετίες και παρέχει μια ευρεία ποικιλία δυνατοτήτων.

Ο κύριος στόχος, είναι να εξασφαλίσουν εισόδημα στον αγροτικό πληθυσμό από τις γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις και δραστηριότητες, που σχετίζονται με τη γεωργία καθώς και να υποστηρίξουν την προσωπική και την επαγγελματική τους εξέλιξη. Η προσφερόμενη εκπαίδευση προσανατολίζεται προς τις ανάγκες των αγροτών/αγροτισσών σε χαρακτηριστικά όπως:

- ✓ Επιχειρηματική σκέψη και δράση
- ✓ Συνδυασμός επαγγέλματος
- ✓ Δεύτερη επιλογή εκπαίδευσης
- ✓ Μεγάλη ποικιλία θεμάτων
- ✓ Εστιάσεις

Ιδιαίτερα ανεπτυγμένο είναι το σύστημα της μαθητείας (14 μορφές), το οποίο στοχεύει στην απόκτηση προσόντων για την άσκηση του επαγγέλματος, στη γεωργία και τη δασοκομία.

1.1.3 Ιταλία

Στην Ιταλία, η γεωργική εκπαίδευση προάχθηκε σημαντικά μετά το 1885. Τρεις ανώτερες σχολές λειτουργούσαν, η πρώτη στο πανεπιστήμιο της Piza, η δεύτερη στο πολυτεχνείο του Μιλάνου και η τρίτη αυτοτελής στο Portici. Στη μεσαία βαθμίδα ιδρύθηκαν πολλές γεωργικές σχολές, όχι όμως γενικές αλλά ειδικές για κάθε κλάδο, ανάλογα με τις καλλιέργειες της κάθε περιοχής όπου ήταν εγκατεστημένες. Στόχος ήταν να προσεγγίσουν τις ειδικές ανάγκες σε γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες των αγροτών της κάθε περιοχής. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, λειτουργούσαν συνολικά 28 ειδικές σχολές, όπως αμπελουργίας και οινοποιίας (Avelino), ζωοτεχνίας και τυροκομίας (Regio Emilia), ελαιοκομίας και ελαιουργίας (Buzi), δενδροκομίας και κηπουρικής (Firenze). Τα πολυπληθή κατώτερα γεωργικά σχολεία, διετούς ή τριετούς φοίτησης είχαν ως στόχο τη μόρφωση κατάλληλων γεωργοτεχνιτών (Κανδηλά, 2001:28).

Σήμερα το αγροτικό εκπαιδευτικό σύστημα στην Ιταλία, εποπτεύετε από το Γραφείο της Δημόσιας Εκπαίδευσης (Office of the Public Education). Τα σχολεία διακρίνονται σε εθνικά δημόσια και αναγνωρισμένα ιδιωτικά. Στο πλαίσιο παροχής της γεωργικής εκπαίδευσης, συμμετέχουν εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως: Αγροτικά Τεχνικά Ινστιτούτα (ATI), Εξειδικευμένα Αγροτικά Ινστιτούτα (EAI) στην αμπελοκαλλιέργεια και την Οινολογία και Επαγγελματικά Ινστιτούτα (EI) για τον αγροτικό τομέα, τα οποία έχουν στενή σχέση με τις γεωργικές επαγγελματικές ενώσεις. Η λειτουργία των Αγροτικών Τεχνικών Ινστιτούτων και των Εξειδικευμένων Αγροτικών Ινστιτούτων ξεκίνησε τη δεκαετία του 1930. Τα ιδρύματα αυτά απευθύνονταν στους ενήλικες, οι οποίοι ήδη

ασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, αλλά και στους νέους που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Να σημειωθεί ότι, το σύστημα της μαθητείας (apprenticeship) υιοθετείται στο σύνολο των ιδρυμάτων που παρέχουν αγροτική εκπαίδευση στην δευτεροβάθμια και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα τα ΑΤΙ με πενταετή φοίτηση, οδηγούν στον τίτλο «Ειδικού στον Αγροτικό Τομέα» (Agrarian Expert) και στα ΕΑΙ, όπου η φοίτηση διαρκεί έξι χρόνια και οι απόφοιτοι αποκτούν το πτυχίο του «Εξειδικευμένου στον Αγροτικό Τομέα» (Agrarian Expert & Specialized Agrarian Expert).

Αναφορικά με την εξωσχολική επαγγελματική εκπαίδευση στον τομέα της γεωργίας, παρέχεται από οργανώσεις και ιδρύματα, τα οποία συνήθως ανήκουν σε επαγγελματικές συντεχνιακές οργανώσεις. Η μορφή αυτή εκπαίδευσης προσφέρεται σε αρχηγούς γεωργικών εκμεταλλεύσεων και σε μέλη των οικογενειών τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται σε θέματα διαχείρισης γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα χωρίζονται σε μεγάλης και μικρής διάρκειας και περιλαμβάνουν: 1. βασική εκπαίδευση για τις μεθόδους παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων και την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, με τους άλλους γεωργούς και γεωτεχνικούς, 2. εξειδικευμένη απόκτηση προσόντων, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών από τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και της ανάπτυξης, 3. εξάπλωση γνώσεων, γεγονότων και οικονομικών στοιχείων (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2009:95). Οι πρόσφατες αλλαγές στους νόμους για την ιταλική εκπαίδευση, επιτρέπουν σ' όλα τα ινστιτούτα, μεγαλύτερη αυτονομία στην επιλογή των θεμάτων και στις υιοθετούμενες μεθόδους.

Σημαντικό ρόλο στην αγροτική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση γενικότερα, παίζουν οι περιφερειακές αρχές, οι οποίες μέσα από τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών και των τάσεων της αγοράς, έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν και να υιοθετήσουν εκπαιδευτικά θέματα, τα οποία προσεγγίζουν τις ιδιαιτερότητες της κάθε Περιφέρειας.

1.1.4 Ιρλανδία

Τα πρώτα αγροτικά κολλέγια ιδρύθηκαν το 1900. Ο βαθμός συμμετοχής σ' αυτά κορυφώθηκε το 1986, όπου τα προγράμματα εκπαίδευσης παρακολουθούσαν 2000 νέοι αγρότες στα 20 κολλέγια και τα τοπικά κέντρα εκπαίδευσης. Τη δεκαετία του 1990 οι εγγραφές μειώθηκαν και σταθεροποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα της πρόσφατης αναβάθμισης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Browne, 2011:32).

Η γεωργική εκπαίδευση στην Ιρλανδία είναι υπό την εποπτεία της Teagasc⁷, η οποία έχει τη νομική υποχρέωση να καταγράφει τις ανάγκες εκπαίδευσης, όσον αφορά τους «νέους», και να παρακολουθεί με ιδιαίτερη προσοχή την εκπαίδευση.

Η Παπαδάκη-Κλαυδιανού, (2009:77) αναφέρει ότι το πρόγραμμα «Certificate in Farming», προβλέπεται για «νέους» στο χώρο της γεωργίας. Ειδικότερα περιλαμβάνει θεωρητικά μαθήματα και πρακτική εξάσκηση υπό παρακολούθηση, διάρκειας τριών (3) ετών. Οι μαθητευόμενοι, επιλέγουν να διεκπεραιώσουν το μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων σε τοπικά κέντρα εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης παρακολουθούν για 2-3 εβδομάδες σεμινάρια σε γεωργικές σχολές, με στόχο την απόκτηση ικανοτήτων στο χώρο της γεωργίας με τη βοήθεια θεωρητικών και πρακτικών παραδειγμάτων. Το κέντρο βάρους των τμημάτων εκπαίδευσης για τους «νέους εργαζόμενους», αναφέρεται σε:

- Τεχνικές και μεθόδους γεωργικής παραγωγής και διοίκηση γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Έλεγχος ποιότητας, εμπορία και marketing, προστασία περιβάλλοντος
- Εξέλιξη της προσωπικότητας του αρχηγού της γεωργικής εκμετάλλευσης

Αναφορικά με την εκπαίδευση για διευθυντή / αρχηγό γεωργικών επιχειρήσεων/ εκμεταλλεύσεων, η εκπαίδευση είναι τριετούς φοίτησης με στόχο τη δημιουργία στελεχών γεωργικών επιχειρήσεων. Οι εκπαιδευόμενοι, εργάζονται σε τρεις διαφορετικές «γεωργικές εκμεταλλεύσεις πρακτικής εξάσκησης» (master farms), στην κάθε μια από 1 χρόνο και παρακολουθούν κάθε χρόνο 4 εβδομάδες θεωρητικά μαθήματα, με μορφή σεμιναρίου και με διαφορετικό θέμα κάθε ημέρα (μαθητεία).

Στα εκπαιδευτικά προγράμματα, συμπεριλαμβάνονται και προγράμματα ανταλλαγής με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής ζωής οι γεωργοί/αγρότισσες παρουσιάζουν ανάγκες επιμόρφωσης. Αυτοί οι «εγκαταστημένοι» γεωργοί/αγρότισσες αποτελούν το στόχο της Teagasc, η οποία μέσω του δικτύου Κέντρων Εκπαίδευσης και των Γεωργικών Συμβούλων της, προσφέρει κατάλληλα σεμινάρια και μαθήματα σχετικά με νέες τεχνολογίες στους τομείς των γεωργικών τεχνικών, της ασφάλειας, της προστασίας περιβάλλοντος αλλά και προσφάτως της εκτροφής άγριων ελαφιών και της κηπουρικής. Το περιεχόμενο των μαθημάτων, εξαρτάται από την εκάστοτε κατάσταση των γεωργών/αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων και πρέπει να ανταποκρίνεται στις ειδικές

⁷ Teagasc (που σημαίνει «διδασκαλία») είναι η ημι-κρατική αρχή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, υπεύθυνη για την έρευνα και την ανάπτυξη, την κατάρτιση και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στον τομέα των γεωργικών ειδών διατροφής. Στη δικαιοδοσία της έχει μια σειρά από κολέγια νομού, κέντρα συμβουλευτικής, και ερευνητικά κέντρα στα οποία ασκεί τις κυριότερες δραστηριότητές της.

ανάγκες τους και στα ελλείματα τους σε γνώσεις. Το ιρλανδικό σύστημα, διακρίνεται από ευελιξία στην άμεση ανταπόκριση του εκπαιδευτικού συστήματος, στις ανάγκες των νέων αγροτών. Παράλληλα, την κύρια ευθύνη για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της γεωργικής εκπαίδευσης στην Ιρλανδία έχει αναλάβει ένας ειδικός φορέας το «Συμβούλιο για την Ανάπτυξη στον Γεωργικό Τομέα» (ACOT). Ο φορέας αυτός είναι υπεύθυνος και για τη χορήγηση στους εκπαιδευόμενους του «Πιστοποιητικού στη Γεωργία», το οποίο έχει θεσμοθετηθεί για την κατοχύρωση του γεωργού/αγρότισσας και τη λήψη ευεργετημάτων από το κράτος. Η απόκτηση του Πιστοποιητικού αυτού, εξασφαλίζει στον κάτοχο του τα ελάχιστα προσόντα που πρέπει να έχει για να ασκήσει το γεωργικό επάγγελμα. Η διάρκεια απόκτησης του «Πιστοποιητικού στη Γεωργία» είναι 3 ετής.

1.1.5 Ολλανδία-Δανία

Η γεωργική εκπαίδευση οργανωμένη αναπτύχθηκε περισσότερο στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα (Κανδηλά, Ι. 2001:28 & 29).

Σήμερα (Mulder & Kupper, 2006:129), η δομή της αγροτικής εκπαίδευσης στις κάτω χώρες, διαφέρει πολύ όταν συγκρίνεται με άλλες χώρες. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για παράδειγμα, στις ΗΠΑ και σε διάφορες άλλες χώρες, η γεωργία είναι αντικείμενο επιλογής (Mulder). Στις κάτω χώρες η δομή της αγροτικής εκπαίδευσης δομείται σε τέσσερα επίπεδα.

1. Στο Γυμνάσιο (VMBO), οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν ένα κλάδο του αγροτικού τομέα, στο τέλος του κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος.
2. Στο Λύκειο υπάρχουν Αγροτικά Σχολεία (AOCs: Agricultural Training Centres), για μαθητές ηλικίας 15-18 ετών, με μαθητεία πλήρους απασχόλησης. Τα Αγροτικά Σχολεία συνεργάζονται με Πρακτικά Κέντρα Κατάρτισης, τα οποία αναλαμβάνουν το πρακτικό μέρος της εκπαίδευσης.
3. Ινστιτούτο για τους εκπαιδευτές της αγροτικής εκπαίδευσης και διάφορα Ινστιτούτα για επαγγελματίες της αγροτικής εκπαίδευσης (HAO)
4. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχει δυαδική δομή σε Ανώτερη Επαγγελματική Εκπαίδευση (HBO), η οποία είναι προσανατολισμένη προς την επαγγελματική εκπαίδευση και το Πανεπιστήμιο, το οποίο αποτελεί το ακαδημαϊκό μέρος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τέλος, υπάρχει και η εκπαίδευση ενηλίκων για θέματα αγροτικής παραγωγής, η οποία αναφέρεται σε μικρής διάρκειας προγράμματα, τα οποία παρέχονται από ιδιωτικά εκπαιδευτικά κέντρα, που σχετίζονται με ινστιτούτα αγροτικής εκπαίδευσης που χρηματοδοτούνται από το κράτος. Η Αγροτική Εκπαίδευση στις περιοχές αυτές,

χαρακτηρίζεται από το τρίπτυχο (Έρευνα-Επιμόρφωση και Εκπαίδευση), το οποίο αντανακλά στους τομείς Έρευνας - Ανάπτυξης και Διάχυσης αποτελεσμάτων καινοτομίας (RDD), η οποία αποτέλεσε και τη στρατηγική για το διάστημα από το 1950 έως το 1970. Η νέα γνώση, η οποία αναπτύσσεται μέσω της έρευνας και της ανάπτυξης σχεδίων, ανταποκρίνεται στις ανάγκες των νέων αγροτών, επιχειρηματιών και εργαζόμενων στον αγροτικό τομέα, αξιολογείται από τα Ινστιτούτα Αγροτικής Εκπαίδευσης και ενσωματώνεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα των νέων αγροτών (Mulder & Kupper, 2006:130).

Ειδικότερα:

Στην Ολλανδία, η γεωργική εκπαίδευση, όπως και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Γεωργίας και Αλιείας. Παρέχεται σε τρεις βαθμίδες: Κατώτερη, Μέση βαθμίδα και Ανώτερη όσον αφορά την αρχική κατάρτιση (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2009:88). Η συνεχιζόμενη κατάρτιση παρουσιάζει ποικιλομορφία. Οι κυριότερες μορφές είναι: Τα προγράμματα μαθητείας, τα κέντρα πρακτικής άσκησης και τα επιμορφωτικά σεμινάρια. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια στα γεωργικά σχολεία δεν υπάρχει σταθερό αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά τα μαθήματα της κλασικής μορφής εκπαίδευσης διαιρέθηκαν σε διδακτικές ενότητες (modules). Κάθε εκπαιδευόμενος επιλέγει «ένα επαγγελματικό profil», σύμφωνα με τις ανάγκες του και την αγορά εργασίας και ακολουθεί το δικό του πρόγραμμα (20 modules/έτος). Σημαντική θέση κατέχουν τα μαθήματα οικονομικής και τεχνικής διαχείρισης γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Σημαντικό χώρο στην εκπαίδευση έχει λάβει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στη γεωργία (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2009:91).

Σήμερα η Δανία ως μια παραδοσιακή γεωργική χώρα στήριξε το γεωργικό εκπαιδευτικό της σύστημα σε εναλλαγή θεωρίας και πράξης. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος αποδεικνύεται από την υιοθέτηση του 90% των Δανών έχει λάβει ή λαμβάνει βασική γεωργική εκπαίδευση, η οποία οδηγεί στη λήψη του «πράσινου Πιστοποιητικού», πτυχίο απαραίτητο για τη φθηνότερη αγορά γης και εγκατάσταση αγροκτήματος για νέους αγρότες.

1.1.6 Άλλες ευρωπαϊκές χώρες

Στο σύνολο των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών, η αγροτική εκπαίδευση αναπτύχθηκε με σχετικούς κοινούς ρυθμούς και οργάνωση, σύμφωνα με τον πολιτικό και οικονομικό προσανατολισμό της κάθε χώρας, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα.

Χωρίς ενιαία οργάνωση λειτουργούσε η γεωργική εκπαίδευση στην Αγγλία, έργο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας όπως και η γενική εκπαίδευση.

Στην Ισπανία, η γεωργική επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται από το Υπουργείο Γεωργίας και από τα οικογενειακά αγροτικά σχολεία (Κλαυδιανού-Παπαδάκη, 2009:83). Επομένως ο σχεδιασμός είναι κεντρικός σε επίπεδο χώρας.

Στην Πορτογαλία, η επίσημη γεωργική εκπαίδευση όπως και στην Ισπανία είναι κεντρικός και πραγματοποιείται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Έχουν θεσπιστεί οι «Οικογενειακοί Αγροτικοί Οίκοι» που η λειτουργία τους στηρίζεται στο «εναλλασσόμενο σύστημα εκπαίδευσης». Αυτό πραγματοποιείται αμέσως μετά την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, στη συνέχεια οι μαθητές μπορούν να ακολουθήσουν τον τομέα αγροτικής κατεύθυνσης (Β'βάθμια Συμπληρωματική Εκπαίδευση, Β'βάθμια Συμπληρωματική Τεχνικο-Επαγγελματική Εκπαίδευση, Επαγγελματική Εκπαίδευση) (Κλαυδιανού-Παπαδάκη, 2009:99).

1.2 Αγροτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με την αρχαιακή μέριμνα⁸ του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, η γεωργική εκπαίδευση στην Ελλάδα, ουσιαστικά συμπορεύεται και εμπλέκεται με την ιστορία και την εξέλιξη του ίδιου του νεοελληνικού κράτους. Αν επιχειρηθεί η ανασύνθεση της πορείας και εξέλιξης της γεωργικής εκπαίδευσης, η προσπάθεια θα συμβαδίσει με τα προβλήματα και τα διλήμματα που απασχόλησαν το νεοελληνικό κράτος και την κοινωνία, αφού αυτή συνδέεται άμεσα με τον αγροτικό τομέα, τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής και τα ίδια τα πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα. Η Ελλάδα υπήρξε από το 19^ο αιώνα μέχρι και τη δεκαετία του 1950 μια κατεξοχήν αγροτική χώρα, όπου η γεωργία αποτελούσε τη βάση της ελληνικής οικονομίας. Η παραγωγή ωστόσο παρέμενε σε μέτριο επίπεδο, εξαιτίας κυρίως της έλλειψης υποδομής, κατάλληλου εξοπλισμού, καλλιεργητικών μεθόδων και ανάλογης εκπαιδευτικής υποδομής. Οι αγρότες μέχρι και το πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, στην πλειοψηφία τους, έβρισκαν με το αλέτρι που έσυραν ζώα και ακολουθούσαν καλλιεργητικές μεθόδους, που λίγο διέφεραν από αυτές της αρχαιότητας ή του μεσαίωνα. Μέχρι τότε, η εκπαίδευση περιοριζόταν στην οικογενειακή μαθητεία, καθιστώντας την παράδοση κύρια άτυπη εκπαιδευτική μέθοδο. Πολλοί ήταν οι παράγοντες που σε συνδυασμό με τη γενικότερη οικονομική στενότητα, τους πολέμους και την ελλιπή ενημέρωση, διαμόρφωσαν ένα κλίμα με πολλές ιδιομορφίες και ιδιαιτερότητες, που εξωθούσαν το αγροτικό δυναμικό στην καθυστέρηση, στην εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση ή στην καλύτερη περίπτωση στη σταδιακή ενσωμάτωση στο αστικό περιβάλλον. Αρκετά νωρίς, διαπιστώθηκε η ανάγκη για συστηματική γεωργική

⁸ Αρχαιακή μέριμνα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών «Ιστορία της Γεωργικής Εκπαίδευσης και του Γ.Π.Α., <http://www.aua.gr/gr/arxeio/gr/istoria.html>

εκπαίδευση, προκειμένου να επιλυθεί το (μόνιμο, για πολλές δεκαετίες) επισιτιστικό πρόβλημα και η στελέχωση των υπηρεσιών του κράτους με εξειδικευμένο προσωπικό, απαραίτητη προϋπόθεση για την αναδιάρθρωση των γεωργικών υπηρεσιών και για την αύξηση και βελτίωση της γεωργικής παραγωγής. Στη συνέχεια, όσο τα προβλήματα εντεινόταν και διογκώνονταν, η ενίσχυση της γεωργικής παραγωγής, η λήψη διοικητικών μέτρων και η εφαρμογή μιας αγροτικής πολιτικής, αποτέλεσαν αδήριτη ανάγκη. Έτσι στο πλαίσιο αυτό, έστω και καθυστερημένα, έγινε κατανοητή η σημασία της γεωργικής εκπαίδευσης για την επίλυση των κρίσιμων και σύνθετων προβλημάτων του αγροτικού (και όχι μόνο) χώρου. Στην σύγχρονη Ελλάδα, η εκπαίδευση ακολούθησε μια σμίξη δύο κυρίαρχων εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρώπης όπως παρουσιάστηκαν προηγούμενα, τόσο του Γερμανικού όσο και του Γαλλικού, από το οποίο αποφοίτησαν και εμπνεύστηκαν πολλοί Έλληνες οι οποίοι συνέβαλλαν στην δημιουργία του.

1.2.1 Ιστορική αναδρομή

Την αναγκαιότητα και τη σημασία της γεωργικής εκπαίδευσης, πρώτος οραματίστηκε ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας και αποτέλεσε βασικό μέλημα της πολιτικής του από τα πρώτα ακόμη χρόνια ύπαρξης του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Για το λόγο αυτό, προχώρησε στην ίδρυση της Γεωργικής Σχολής της Τίρυνθας⁹ στο Ναύπλιο, το έτος 1829¹⁰. Η σχολή αυτή παρείχε στοιχειώδη γεωργική εκπαίδευση, καθόσον ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδος έκρινε ότι δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή για τη δημιουργία ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Με τη μοναδική αίσθηση του μέτρου και τη διορατικότητα που τον διέκρινε, θεωρούσε ότι έπρεπε να προηγηθεί η τεχνική, επαγγελματική και κυρίως η στοιχειώδης εκπαίδευση, η οποία ήταν η αρμόζουσα την περίοδο αυτή, εξαιτίας των ειδικών συνθηκών και της γενικότερης ένδειας του νεοσύστατου κράτους. Η λειτουργία της Σχολής, έμελλε να αποτελέσει ένα μόνιμο πρόβλημα για το ελληνικό κράτος αφού, μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, παραμελήθηκε και μετά από πολλές απόπειρες που έγιναν για την αναδιοργάνωσή της, καταργήθηκε οριστικά το 1873. Κύριες αιτίες της αποδυνάμωσής της ήταν η έλλειψη πόρων, η κακοδιαχείριση, η γενικότερη οικονομική κατάσταση, αλλά και η ατολμία των κυβερνήσεων να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να αποτελέσει το ίδρυμα αυτό το πρότυπο που θα συνδύαζε αποτελεσματικά μια θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση υψηλού επιπέδου. Οι συζητήσεις ανάμεσα στους ειδικούς και στη Βουλή όλα τα επόμενα χρόνια, εξαντλούνταν στο αν θα έπρεπε να υπάρχει ανώτατη γεωργική παιδεία ή απλώς

⁹ Η λειτουργία της Σχολής στην οποία φοιτούσαν παιδιά φτωχών γεωργών.

¹⁰ «ο ίδιος μεταβαίνων καθ'εκάστην» όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Δ. Ζωγράφος (1888 - 1948) στην «Ιστορία της παρ'ημίν γεωργικής Εκπαιδύσεως»

γεωργικοί σταθμοί και αγροκήπια, τα οποία θα παρείχαν τα μέσα στους αγροτόπαιδες ή τους ενδιαφερόμενους να διδάσκονται μαθήματα γενικής γεωργικής κατεύθυνσης και να επιλύουν τα πρακτικά προβλήματα που ανέκυπταν τοπικά - και τα οποία χρόνο με το χρόνο γίνονταν όλο και πιο σύνθετα. Οι συζητήσεις αυτές διαρκούσαν, ενώ επισείετο ο κίνδυνος της αποδυνάμωσης της γεωργίας και του αγροτικού δυναμικού από φαινόμενα όπως ήταν η εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση, η συρρίκνωση της γεωργικής παραγωγής με την ταυτόχρονη αύξηση της αστυφιλίας και τη σταδιακή εγκατάλειψη της υπαίθρου. Αυτή εξάλλου η ατομία, όσον αφορά την προαγωγή και την αναβάθμιση της γεωργικής εκπαίδευσης, ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την καθυστέρηση που παρατηρείται όλα τα επόμενα χρόνια στον τομέα της γεωργικής παραγωγής και την απαξίωση που έλαβε στη συλλογική συνείδηση το γεωργικό επάγγελμα.

Το πρώτο ουσιαστικό θεσμικό βήμα για την εμπέδωση της γεωργικής εκπαίδευσης και την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας, υπήρξε η ίδρυση από την κυβέρνηση του Χ. Τρικούπη του Τμήματος Γεωργίας στο Υπουργείο Εσωτερικών το 1887 με το νόμο ΑΦΜΒ'/28-5-1887 «Περί συστάσεως γεωργικών σχολείων». Με το νόμο αυτό ιδρύθηκαν και λειτούργησαν τρία (3) Τριανταφυλλίδια¹¹ σχολεία. Πρώτη ιδρύθηκε η Γεωργική Σχολή στην Αθήνα (1888), η δεύτερη στην Τίρυνθα (1894) και τέλος η τρίτη λειτούργησε στον Αλμυρό Βόλου. Οι σχολές της Αθήνας και της Τίρυνθας λειτούργησαν μέχρι το 1897 και κατόπιν μετατράπηκαν σε γεωργικούς σταθμούς. Η τρίτη που μετονομάστηκε στη συνέχεια σε «Κασσαβέτειο και Τριανταφυλλίδειο Γεωργική Σχολή Αϊδινίου», λειτούργησε μέχρι το 1914. Τα σχολεία αυτά αποτέλεσαν σταθμό στην ανάπτυξη και εξέλιξη της γεωπονικής εκπαίδευσης στον τόπο μας, αφού έστω και αν δεν είχαν καλύτερη τύχη από τη γεωργική σχολή της Τίρυνθας, συνέβαλαν στην εμπέδωση της γεωργικής εκπαίδευσης, στην εξύψωση του γεωργικού επαγγέλματος χάρη και στην προσπάθεια των σημαντικών δασκάλων της γεωπονικής επιστήμης, που ανέλαβαν το δύσκολο έργο της θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης, στη συνειδητοποίηση τέλος της ανάγκης για ανώτερη γεωπονική παιδεία.

Η περίοδος διακυβέρνησης του Ε. Βενιζέλου, ο οποίος συνέλαβε την αναγκαιότητα και τη σημασία της ίδρυσης Ανώτατης Γεωπονικής Σχολής ως μέρος του ευρύτερου σχεδίου του για την αναμόρφωση και ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής και των γεωργικών υπηρεσιών. Η περίοδος αυτή, εξάλλου σηματοδοτείται από μια σειρά μεταρρυθμίσεων σε

¹¹ Παναγιώτης Τριανταφυλλίδης: Πλούσιος έμπορος από τη Βυτίνα, ο οποίος ήδη από το 1863 είχε αφήσει με τη διαθήκη του το ποσό των 42.000 αυστριακών φλουριών στο ελληνικό δημόσιο προκειμένου να ιδρυθεί και να υποστηριχτεί σχολείο

θεσμικό επίπεδο.¹² Οι αλλαγές αυτές, όπως προκύπτει εκ των υστέρων, υπήρξαν καθοριστικές και δικαιώθηκαν από τις εξελίξεις, αφού οι γεωπόνοι ανέλαβαν ουσιαστικά το βάρος της αγροτικής μεταρρύθμισης, της αποκατάστασης των προσφύγων και του εκσυγχρονισμού της γεωργικής παραγωγής, μέσα στις δύσκολες συνθήκες του μεσοπολέμου και τουλάχιστον μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η γεωργική, η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση αποτέλεσε την περίοδο του μεσοπολέμου μια επιθυμία των εκπαιδευτικών και της κυβέρνησης των Φιλελευθέρων, έτσι ώστε ν' απεξαρτηθεί η εκπαίδευση από την κλασική παιδεία και να της δοθεί ένας νέος τεχνικός προσανατολισμός. Με αυτό τον τρόπο φτάνουμε (με αρκετή καθυστέρηση) στην ίδρυση του πρώτου ανώτατου γεωργικού ιδρύματος της χώρας, της Ανωτέρας Γεωπονικής Σχολής Αθηνών¹³ με την ψήφιση του νόμου 1844 της 14^{ης} Ιανουαρίου 1920.

1.2.2 Η αγροτική εκπαίδευση στο πλαίσιο του Ε.Σ.Π.Α. (2007-2013)

Σύμφωνα με το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- α) βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας - δασοκομίας - αγροδιατροφικού τομέα,
- β) βελτίωση του περιβάλλοντος και του τοπίου,
- γ) βελτίωση της ποιότητας ζωής και διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας, συνεπικουρούμενοι με ένα τέταρτο οριζόντιο άξονα (LEADER).

Η ελληνική ύπαιθρος μέσω των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, από το 1981 και μετά, έχει ενταχθεί και έχει αξιοποιήσει τις οικονομικές ενισχύσεις τεσσάρων χρηματοδοτικών περιόδων¹⁴. Τα βήματα ανάπτυξης αν και σημαντικά δεν δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία υποδομών μιας ανταγωνιστικής αγροτικής οικονομίας,

¹² όπως η ίδρυση του Υπ. Γεωργίας (1917), η εισαγωγή νέων θεσμών (π.χ. της *Επιθεώρησης Γεωργίας, των επαρχιακών γεωπόνων* κλπ.), η ψήφιση νόμου για τους Συνεταιρισμούς (νόμος 602/1914) με βασικό υποκινητή το Γεωπόνο (μετέπειτα Καθηγητή της Α.Γ.Σ.Α.) Σ. Ιασεμίδη, οι οποίες κορυφώθηκαν και επισφραγίστηκαν με την ίδρυση της *Ανωτέρας Γεωπονικής Σχολής Αθηνών το 1920 και του Γεωπονικού Τμήματος της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης λίγο αργότερα (1927)*.

¹³ Η Σχολή πάντως λειτουργούσε ήδη από το Νοέμβριο του 1919, αφού με έγγραφο του Υπουργείου Γεωργίας(1-11-1919), το οποίο υπογράφει ο Υπουργός Γ. Καφαντάρης, αναθέτει στον Σπ. Χασιώτη «προσωρινώς την Διεύθυνσιν της εγκαταστάσεως και λειτουργίας εν γένει της ιδρυθησομένης Ανωτέρας Γεωπονικής Σχολής». Η Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή και η συνέχειά της ως Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή (1929), Γεωργικό Πανεπιστήμιο (1989) και Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1995), αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της Ιστορίας της Ελληνικής Εκπαίδευσης, καθόσον αφορά στο πρώτο μεγάλο ίδρυμα Γεωπονικής Παιδείας στην Ελλάδα και είναι το τρίτο σε αρχαιότητα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα της χώρας μετά το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο και το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο. Ακόμη αποτελεί κομμάτι της Ιστορίας του Ελληνικού κράτους, αφού έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στη χάραξη της γεωργικής πολιτικής και σε όλα τα μεγάλα γεγονότα της Ιστορίας, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (αγροτική μεταρρύθμιση, εποικιστικό πρόγραμμα, αποκατάσταση προσφύγων, οργάνωση συνεταιρισμών, εκσυγχρονισμό της παραγωγής, έρευνα για την καλύτερη απόδοση και ποιότητα των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων).

¹⁴ 1986-1993, 1994-1999, 2000-2006, 2007-2013

εναρμονισμένη στις απαιτήσεις των αγορών τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και Παγκόσμιο επίπεδο, εκτός βεβαίως εξαιρέσεων. Η παραπάνω διαπίστωση βεβαιώνεται και από το γεγονός, ότι η αιχμή του δόρατος για την ελληνική οικονομία δεν είναι ο πρωτογενής τομέας αφού αποτελεί τον τρίτο πυλώνα ανάπτυξης με 7% ενώ ο τριτογενής είναι ο πρώτος πυλώνας ανάπτυξης, με 71% και δευτερογενής δεύτερος με 22% (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης για την Ελλάδα, 2007:2). Επομένως, παρ' όλες τις ενισχύσεις, ο πρωτογενής τομέας αποτελεί τον ουραγό της εθνικής οικονομίας.

Ο Κουλαουζίδης (2006), αναφέρει ότι ένα μεγάλο ποσοστό αυτών που ασχολούνται με τη γεωργία έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Ειδικότερα το 69,5% είναι απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις το 1,2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ. Τα αναφερόμενα στατιστικά στοιχεία, συνδέονται και με το γεγονός, ότι ο πληθυσμός στην ελληνική ύπαιθρο γερνάει και είναι μάλλον λογικό οι παλαιότερες γενεές να έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τις νεότερες. Πρόσθετο πρόβλημα, αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται για το έτος 1999/2000 στο 2,9% των αγροτών με βασική εκπαίδευση. Επιπλέον η «Δια Βίου Μάθηση» ανέρχεται το έτος 2004, σε 2,1% ως προς τη συμμετοχή των ηλικιών μεταξύ 25-64. Επομένως, διαπιστώνεται η σημαντική ανάγκη για επαγγελματική εκπαίδευση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα προκειμένου να αποκτήσουν τεχνικές ικανότητες, για να είναι σε θέση, να αναβαθμίσουν την τεχνογνωσία τους και να προσαρμοστούν στις αλλαγές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Από την άλλη πλευρά, οι γνώσεις που έχουν οι γεωργοί λόγω της επαγγελματικής τους εμπειρίας και όχι από την παρακολούθηση προγραμμάτων γεωργικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης, στηρίζονται σε δεδομένα που είτε δεν ισχύουν πια, είτε δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές συνθήκες. Αυτό το εκπαιδευτικό έλλειμμα, εμποδίζει τους γεωργούς να αναγνωρίσουν ένα πρόβλημα, να σχεδιάσουν τις πιθανές λύσεις για να το αντιμετωπίσουν και τελικά να επιλέξουν την κατάλληλη λύση (Κουτσούρης, 1999). Ο σκοπός της κατάρτισης και ο ρόλος του εκπαιδευτή για την αντιμετώπιση αυτού του εμποδίου είναι διπλός. Αφενός, ο άμεσος στόχος είναι να δώσει την πληροφόρηση που χρειάζεται ο γεωργός, ώστε να δοθεί λύση σε ένα άμεσο και συγκεκριμένο πρόβλημα (π.χ η καταπολέμηση μιας ασθένειας). Αφετέρου, ο μακροπρόθεσμος στόχος, είναι να βοηθήσει το γεωργό να αναγνωρίζει τα διάφορα προβλήματα και τις αιτίες τους, να τον μάθει να αναζητά τις πληροφορίες που χρειάζονται για να λυθούν τα προβλήματα αυτά και φυσικά

να τον μάθει να αξιολογεί και να επιλέγει τη λύση που ταιριάζει περισσότερο, στην κατάσταση που αντιμετωπίζει.

Τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των αγροτών, σχεδιάζονται σε πολλές περιφέρειες της Ευρώπης σε κεντρικό επίπεδο ή σε περιφερειακό επίπεδο χωρίς να εισέρχονται στη διερεύνηση των αναγκών στη βάση, που είναι οι ίδιοι οι αγρότες με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των αγροτών. Η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα στην εκπαιδευτική διαδικασία, γιατί διακρίνει τα προβλήματα και συμβάλει στην αποτελεσματική εκπαίδευση (Χριστιανού, Α. Χ, 2011). Επιπρόσθετα, σε κάθε περιφέρεια υπάρχουν σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες, ιδιαίτερα στον πρωτογενή τομέα, οι οποίες οφείλουν να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων των νέων αγροτών, δίδοντας το στίγμα ότι η εκπαίδευση είναι αναπόσπαστος παράγοντας βιωσιμότητας της κτηνοτροφικής τους επιχείρησης.

Οι νέοι που εγκατέλειψαν νωρίς το σχολείο (μαθητική διαρροή) θεωρούνται «αποτυχόντες» στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά ίσως να είναι πιο ακριβές να πούμε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα είναι αυτό που απέτυχε (OECD, 2007). Στην Κρήτη καταγράφεται ακόμα σημαντική απασχόληση στον αγροτικό τομέα, σε ποσοστό 24,1% (Γιουρουκέλη, 2011). Επομένως, υπάρχει ακόμα ένα ισχυρό ανθρώπινο δυναμικό που καλείται να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά, στοχοκεντρικά και κυρίως με ορίζοντα τη δημιουργία ενός αγρότη-κτηνοτρόφου με επιχειρηματική συνείδηση και ανεπτυγμένες κοινωνικές δεξιότητες. Η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών, θα δημιουργήσει τη θεμέλια βάση, κάθε εκπαιδευτικού σχεδιασμού η οποία θα αποτελέσει το πρωτογενές υλικό για τους φορείς που σχετίζονται με τον πρωτογενή τομέα, όπως επίσης και για τις τοπικές και περιφερειακές αρχές.

1.2.3 Η κατάσταση και σημασία της αγροτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα

Η εκπαίδευση των ανθρώπων ενός έθνους, αποτελεί ζωτικής σημασίας θέμα για την πρόοδο και ευημερία του, ενώ πολύ εύστοχα της έχει αποδοθεί ο χαρακτηρισμός «θεμέλιο» της δημοκρατίας. Συνήθως όταν κάποιος αναφέρεται στην εκπαίδευση ως αφηρημένη έννοια φέρνει στο μυαλό του δεξιότητες και γνώσεις που αφορούν διάφορους επιστημονικούς κλάδους, σύγχρονες τεχνολογίες, περίπλοκες τεχνικές διαδικασίες κ.α., αλλά σπάνια τη γεωργική δραστηριότητα. Οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν την άσκηση της γεωργίας και κτηνοτροφίας ως μία εργασία που δεν απαιτεί κριτική σκέψη, επιχειρηματικό πνεύμα και διευρυμένη αντίληψη των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.

Χαρακτηριστικά που ένας άνθρωπος αποκτά μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας και που τον ακολουθούν σε ολόκληρη την επαγγελματική του πορεία. Η αστικοποίηση και η υιοθέτηση προτύπων ζωής που δεν έχουν σχέση με την παράδοση της χώρας μας, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την ελληνική ύπαιθρο διογκώνουν την αδιαφορία για την ομαλή ενσωμάτωση του αγροτικού επαγγέλματος στα σύγχρονα πρότυπα. Ο αγροτικός κλάδος είναι ο μόνος που στερείται της ύπαρξης εκπαιδευτικών υποδομών που θα εξυπηρετήσουν σε συστηματική βάση τους Έλληνες αγρότες ή εκείνους που θα ήθελαν να ακολουθήσουν το αγροτικό επάγγελμα (Παπασταύρου, 2010: 1).

Το χρονικό διάστημα 2000-2010, η εκπαίδευση και η μόρφωση των αγροτών κρίνεται περισσότερο από αναγκαία κυρίως και μετά την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, οι σχολές γεωργικής κατάρτισης και εκπαίδευσης δημόσιου χαρακτήρα περιορίστηκαν από 13 σε μόλις 4. Επιπρόσθετα, η αγροτική επαγγελματική απασχόληση σχετίζεται με την απροθυμία των μορφωμένων ανθρώπων να ασχοληθούν συστηματικά με τη γεωργία-κτηνοτροφία. Αυτή η αντίληψη έχει παγιωθεί, εξαιτίας της υποβάθμισης του αγροτικού επαγγέλματος, εκ μέρους του κρατικού μηχανισμού, η οποία λειτούργησε συνδυαστικά με τη γενικότερη κοινωνική αναδόμηση του περασμένου αιώνα. Κύρια αιτία του παραπάνω προβλήματος, εντοπίζεται στην έλλειψη των αγροτικών θεμάτων από τα προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως εντοπίστηκε στο σύστημα αγροτικής εκπαίδευσης των κάτω χωρών. Στις ηλικίες αυτές σίγουρα δεν αποφασίζει κάποιος το επάγγελμα που θα ασχοληθεί στο μέλλον, αλλά αποκτά ερεθίσματα. Η μονόπλευρη προσέγγιση, που συνεχίζεται ακόμα και σε υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες, του επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων ανθρώπων, ατονεί το ενδιαφέρον ακόμα κι εκείνων που προέρχονται από αγροτικές οικογένειες. Αν προσθέσουμε και τα συνεχώς προβαλλόμενα προβλήματα του σύγχρονου αγρότη, που σε μεγάλο βαθμό είναι αποτέλεσμα του φαύλου κύκλου της μη εκπαίδευσής του, μοιραία οδηγούμαστε στην απαξίωση.

Σήμερα στη χώρα μας έχοντας ήδη διανύσει 30 χρόνια ως μέλος της Ε.Ε και μετά από πλήθος χρηματοτήσεων προς τον αγροτικό πληθυσμό, διαπιστώνονται σοβαρές αδυναμίες στην επαγγελματική εκπαίδευση, στην κατάρτιση και στην ενημέρωση των αγροτών και οι οποίες αφανώς αλλά εντόνως εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητα του γεωργικού τομέα. Η ειδική γεωργική εκπαίδευση δευτεροβάθμιου επιπέδου, αποτέλεσε αντικείμενο αρκετών μεταρρυθμίσεων. Μετά τα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (ΤΕΛ) και τις Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές (ΤΕΣ), ιδρύθηκαν τα πρώτα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ), τα Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΕΚ) και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ). Για το γεωργικό τομέα τα σχετικά

τιμήματα υπήρξαν ολιγάριθμα καθόσον περιορισμένο υπήρξε το ενδιαφέρον από τους μαθητές για τις ειδικότητες γεωργικής κατεύθυνσης. Σε επίπεδο Ανώτατων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΤΕΙ) η ζήτηση γεωργικών ειδικοτήτων είναι ελάχιστη. Σε επίπεδο Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ)¹⁵, παρ' όλη που η ζήτηση των σχολών είναι ικανοποιητική, η συρρίκνωση του γεωργικού τομέα δημιουργεί προβλήματα στην απασχόληση. Σε επίπεδο Γ' βάρθμιας Εκπαίδευσης η μεγάλη διασπορά σχολών γεωπονίας (ΑΕΙ & ΑΤΕΙ) σ' όλη την επικράτεια της χώρας, χωρίς τις αντίστοιχες υποδομές πρακτικής εξάσκησης και κυρίως χωρίς την ανταπόκριση των θεματικών στις πραγματικές παραγωγικές δραστηριότητες της κάθε περιοχής, δημιούργησαν και δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στη βιωσιμότητα τους

Παράδειγμα καλής εφαρμογής της εξειδικευμένης αγροτικής εκπαίδευσης αποτελεί η «Γαλακτοκομική Σχολή Ιωαννίνων», η λειτουργία της οποίας ξεκίνησε το 1916. Σήμερα έχει ενταχθεί στην τυπική εκπαίδευση της χώρας από το 1989 ως Τεχνική Επαγγελματική Σχολή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με ειδικότητα Τυροκομίας-Γαλακτοκομίας (Ανυφαντάκης, 2004:27), έχοντας συμβάλει σημαντικά στην κλάδο της τυροκομίας έναν δυναμικά παραδοσιακό κλάδο της χώρας μας σε μια περιοχή με εξαιρετικές δυνατότητες.

1.3 Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Νέων Αγροτών

1.3.1 Ο Ρόλος του Οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης «Δήμητρα» και η εξέλιξη του σε ΕΛ.Γ.Ο «Δήμητρα».

Τις πολλαπλές ανάγκες του αγροτικού πληθυσμού της χώρας για επαγγελματική εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, επιμόρφωση και ενημέρωση είχε αναλάβει ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.) – «ΔΗΜΗΤΡΑ». Ο Οργανισμός ήταν ο εθνικός φορέας, που προώθησε θεσμικά μέσω των Επαγγελματικών Σχολών (ΕΠΑ.Σ.) που διέθετε καθώς και τα 70 Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ», τη βελτίωση των επαγγελματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των αγροτών, ώστε να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα σεβόμενοι παράλληλα τον καταναλωτή και το περιβάλλον. Ο Οργανισμός ήταν Ν.Π.Ι.Δ. και γι' αυτό συνδύαζε κατάλληλα το κύρος του δημόσιου, όσο και την αποτελεσματικότητα του ιδιωτικού τομέα. Συστήθηκε με το Ν. 2520/97 (Φ.Ε.Κ.173/Α/1-9-97), όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα με τις διατάξεις του Ν. 2637/98 (Φ.Ε.Κ.200/27-8-98/τ.Α') και του Ν.2945/2001 (Φ.Ε.Κ.223/8-10-2001/τ.Α') και εποπτευόταν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων. Ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ» προσέφερε με

¹⁵ ΗΣΙΟΔΟΣ «Εκπαίδευση Αγροτών για την Ανάλυση Δράσεων στο Δευτερογενή & Τριτογενή Τομέα της Οικονομίας», σελ. 41

συστηματικό τρόπο διέξοδο στις πολλαπλές ανάγκες του αγρότη, μέσα από ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο ανανεωνόταν οποτεδήποτε το απαιτούσαν οι περιστάσεις. Η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η επιμόρφωση και η πληροφόρηση του αγρότη, γίνονταν καθημερινά πράξη στήριξης της ανάπτυξης της γεωργίας και της ανασυγκρότησης της υπαίθρου. Ο Οργανισμός ήταν πιστοποιημένος από το ΕΚεΠις ως Κ.Ε.Κ. εθνικής εμβέλειας και είχε την ευθύνη της οργάνωσης και λειτουργίας της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης στον αγροτικό τομέα, καθώς και της κατάρτισης των αυτοαπασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (Καράλης, 2009). Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στον διαδικτυακό ιστοχώρο (<http://www.ogeeka-dimitra.org.gr>).

Σκοπός του οργανισμού, ήταν η προσφορά επίκαιρης επαγγελματικής γνώσης και σύγχρονης πληροφόρησης και ενημέρωσης στις αγρότισσες και στους αγρότες, ώστε να αποκτήσουν και να βελτιώσουν τις απαραίτητες ικανότητες και δεξιότητες που απαιτούνται, για να ανταπεξέλθουν με επιτυχία, στις απαιτήσεις του αγροτικού επαγγέλματος. Με αυτό τον τρόπο ο οργανισμός συνέβαλλε ουσιαστικά στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου και στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της οικονομίας.

Η αποστολή του Οργανισμού επιτυγχάνεται μέσω:

- ✓ των 6 Επαγγελματικών Σχολών (ΕΠΑ.Σ.) (πρώην Τ.Ε.Ε.) του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ», στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης
- ✓ των 70 Κέντρων "ΔΗΜΗΤΡΑ" (πρώην ΚΕΓΕ), στα πλαίσια της κατάρτισης και ενημέρωσης των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα

Ειδικότητες ΕΠΑ.Σ

ΕΠΑ.Σ.	Ειδικότητες	
1.	ΑΒΕΡΩΦΕΙΟΣ ΕΠΑ.Σ. ΛΑΡΙΣΑΣ	1. Αγροτικών Μηχανημάτων 2. Ζωοτεχνίας
2.	ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΗ ΕΠΑ.Σ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Γαλακτοκομίας - Τυροκομίας
3.	ΕΠΑ.Σ. ΚΡΗΤΗΣ	Θερμοκηπιακών Κατασκευών και Καλλιεργειών
4.	ΕΠΑ.Σ. ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ	Τεχνιτών Ξυλογλυπτικής-Διακοσμητικής Επίπλου
5.	ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΠΑ.Σ. ΝΕΜΕΑΣ	Αμπελουργίας - Οινολογίας
6.	ΕΠΑ.Σ. ΣΥΓΓΡΟΥ	Φυτοτεχνικών Επιχειρήσεων - Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Κέντρα "ΔΗΜΗΤΡΑ"

Τα κέντρα «Δήμητρα», παρείχαν Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση.

α/α	ΚΕΝΤΡΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ»
1	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ- Αγρίνιο
2	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ- Μεσολόγγι
3	ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ-Ν.Κίος Άργους
4	ΑΡΚΑΔΙΑΣ-Κερασίτσα
5	ΑΡΚΑΔΙΑΣ-Μεγαλόπολη
6	ΑΡΚΑΔΙΑΣ-Τροπαίων
7	ΑΡΚΑΔΙΑΣ-Λεωνίδιο
8	ΑΡΤΑΣ-Κωστακίων
9	ΑΡΤΑΣ-Άγναντα
10	ΑΡΤΑΣ-Καλεντίνη
11	ΒΟΙΩΤΙΑΣ-Θήβα
12	ΓΡΕΒΕΝΩΝ-Γρεβενά
13	ΓΡΕΒΕΝΩΝ-Δεσκάτη
14	ΔΡΑΜΑΣ-Δράμα
15	ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ-Ρόδος
16	ΕΒΡΟΥ-Αλεξανδρούπολη
17	ΕΒΡΟΥ-Ορεστιάδα
18	ΕΥΒΟΙΑΣ-Ν. Αρτάκη
19	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-Καρπενήσι
20	ΗΛΕΙΑΣ-Πύργος
21	ΗΜΑΘΙΑΣ-Μακροχώρι
22	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ-Ηράκλειο
23	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ-Θεσ/νική
24	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ-Παραμυθιά
25	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ-Γραικοχώρι
26	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ-Ιωάννινα
27	ΚΑΒΑΛΑΣ-Χρυσούπολη
28	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ-Καρδίτσα
29	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ-Παλαμά
30	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ-Καστοριά
31	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ-Πολυκάρπη
32	ΚΕΡΚΥΡΑΣ-Κέρκυρα
33	ΚΙΑΚΙΣ-Κιλκίς
34	ΚΟΖΑΝΗΣ-Κοζάνη
35	ΚΟΖΑΝΗΣ-Νεάπολη
36	ΚΥΚΛΑΔΩΝ-Νάξου
37	ΛΑΚΩΝΙΑΣ-Γύθειο
38	ΛΑΡΙΣΑΣ-Στεβανόβουνο
39	ΛΑΡΙΣΑΣ-Λάρισα
40	ΛΑΣΗΘΙΟΥ-Σητεία
41	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ-Βόλος
42	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ -Αλμυρός
43	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ -Αργαλαστή
44	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ -Καλαμάτα
45	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ -Φιλιατρά
46	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ -Κυπαρισσία
47	ΞΑΝΘΗΣ -Ξάνθη
48	ΠΕΛΛΗΣ -Σκύδρα
49	ΠΙΕΡΙΑΣ-Κατερίνη

50	ΠΡΕΒΕΖΑΣ–Πρέβεζα
51	ΠΡΕΒΕΖΑΣ–Θεσπρωτικό
52	ΠΡΕΒΕΖΑΣ–Σκεπαστό
53	ΡΕΘΥΜΝΟΥ–Ρέθυμνο
54	ΡΟΔΟΠΗΣ–Κομοτηνή
55	ΣΑΜΟΥ–Σάμος
56	ΣΕΡΡΩΝ–Σέρρες
57	ΣΕΡΡΩΝ–Σιδηρόκαστρο
58	ΤΡΙΚΑΛΩΝ–Καλαμπάκα
59	ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ–Βαρδατά
60	ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ–Δομοκός
61	ΦΛΩΡΙΝΑΣ–Φλώρινα
62	ΦΛΩΡΙΝΑΣ–Αμόνταιο
63	ΦΩΚΙΑΣ–Ευπάλιο
64	ΧΑΝΙΩΝ–Χανιά
65	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ–Αγ. Μάμας
66	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ–Αρναία

Επιπρόσθετα, γεωργική εκπαίδευση παρέχουν και τα Π.Γ.Σ. (Πρακτικά Γεωργικά Σχολεία)

- ✓ Πατρών,
- ✓ Βέλου Κορινθίας και
- ✓ Μεσσαράς Κρήτης

καθώς και στα Τ.Ε.Ε. Λέσβου και Τ.Ε.Ε. Συγγρού.

Οι τομείς Εκπαίδευσης αναφέρονταν σε:

A. Ζωϊκή παραγωγή

1. Ζωϊκή παραγωγή- Αγελαδοτροφία
2. Ζωϊκή παραγωγή- Αιγοπροβατοτροφία
3. Ζωϊκή παραγωγή- Χοιροτροφία
4. Ζωϊκή παραγωγή- Μελισσοκομία
5. Ζωϊκή παραγωγή- Βιολογική παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων
 - i. Ζωϊκή παραγωγή- Αιγοπροβατοτροφία- Βοοτροφία- Χοιροτροφία
 - ii. Ζωϊκή παραγωγή- Γενικά θέματα κτηνοτροφίας.

B. Φυτική παραγωγή

1. Φυτική παραγωγή – βιολογική παραγωγή φυτικών προϊόντων
2. Φυτική παραγωγή- δενδρώδεις καλλιέργειες.
 - i. Φυτική παραγωγή- καλλιέργεια ελιάς
 - ii. Φυτική παραγωγή- ελιά- εσπεριδοειδή
 - iii. Φυτική παραγωγή- βιολογική καλλιέργεια- εσπεριδοειδή
3. Φυτική παραγωγή- πολυετείς καλλιέργειες- Αμπέλου
 - i. Φυτική παραγωγή-πολυετείς καλλιέργειες – Αμπελουργία- Ελαιοκομία.

- ii. Φυτική παραγωγή- πολυετείς καλλιέργειες- Ανθοκομία.
- 4. Φυτική παραγωγή- Φυτά μεγάλης καλλιέργειας.
 - i. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια πατάτας.
 - ii. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια καπνού.
 - iii. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια βαμβακιού.
 - iv. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια βιομηχανικών φυτών.
 - v. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια βιομηχανικής τομάτας.
 - vi. Φυτική παραγωγή – Καλλιέργεια σιτηρών –καπνού–αρωματικών φυτών.
 - vii. Φυτική παραγωγή – Μεταποίηση-τυποποίηση-εμπορία αγρ.προϊόντων.
 - viii. Ορθολογική χρήση νερού άρδευσης.
- 5. Φυτική παραγωγή – θερμοκηπιακές καλλιέργειες.

Γ. Αγροτουρισμός

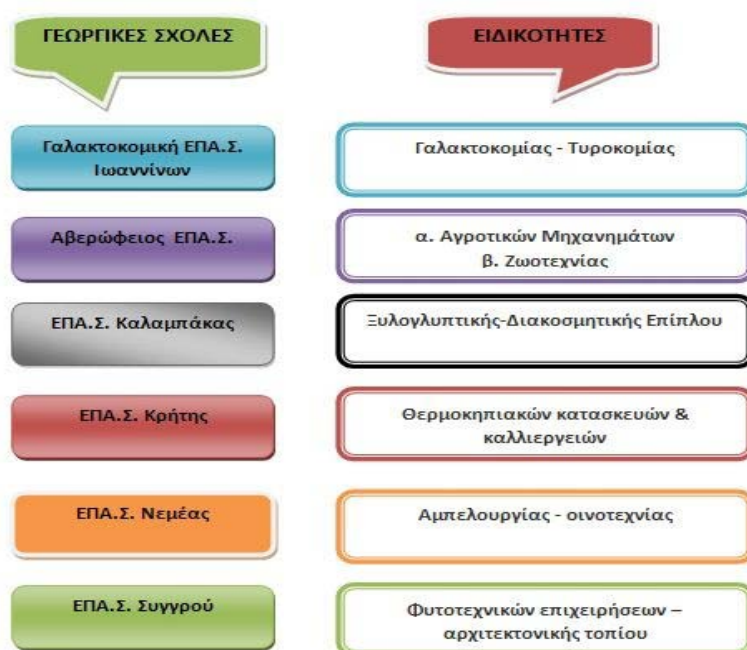
- 1. Αγροτουρισμός
 - i. Αγροτουρισμός - Αγροβιοτεχνία
 - ii. Αγροτουρισμός

Ο Οργανισμός υλοποίησε ήδη ένα μεγάλο πρόγραμμα κατάρτισης αγροτών, ενταγμένο στο 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Μέχρι και το 2007, περίπου 50.000 Νέοι Αγρότες εκπαιδεύτηκαν σε προγράμματα και έλαβαν όλα τα εφόδια, που θα τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν με επάρκεια τα σύγχρονα προβλήματα του αγροτικού τομέα. Τα προγράμματα κατάρτισης πραγματοποιούνται στα Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ», που υπάρχουν σε όλη τη χώρα, από έμπειρους εκπαιδευτές οι οποίοι παρακολουθούν επίσης ειδικά προγράμματα ενημέρωσης. Κάθε καταρτιζόμενος, συμμετέχει σε ειδικά τμήματα εκπαίδευσης, που αφορούν τον ειδικό τομέα στον οποίο δραστηριοποιείται. Οι καταρτιζόμενοι παρακολουθούσαν σεμινάρια 150 τουλάχιστον ωρών, που αφορούσαν τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Κ.Π.Σ., και του Ε.Σ.Π.Α στις εξελίξεις σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, στις νέες ανάγκες της ελληνικής γεωργίας, στις σύγχρονες μεθόδους αγροτικής παραγωγής, στις απαραίτητες μορφές αγροτικής οργάνωσης. Μέσα από τα Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ», παρέχονταν επίσης η έντυπη πληροφόρηση του Υπουργείου Γεωργίας και των εποπτευομένων από αυτό οργανισμών του Γεωργικού Τομέα.

1.3.2 Εκπαίδευση – Κατάρτιση - Επιμόρφωση

Σπουδές για μια σύγχρονη Γεωργική Εκπαίδευση προσέφερε ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ» σε απόφοιτους της Α΄ Λυκείου. Οι Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) εποπτεύονταν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η φοίτηση ήταν διετής και παρέχονταν δωρεάν σίτιση και στέγαση. Οι αιτήσεις για εγγραφή των μαθητών

υποβάλλονταν στις έδρες των ΕΠΑ.Σ, από 1 έως 30 Ιουνίου και από 1 έως 14 Σεπτεμβρίου. Στις ΕΠΑ.Σ., εγγράφονταν επίσης και οι μαθητές που προάγονταν στη Β΄ τάξη των Γενικών ή Επαγγελματικών Λυκείων, Τ.Ε.Λ., Ενιαίων Λυκείων, ΛΕΝ, ΕΠΑ ημερησίων και εσπερινών, καθώς επίσης και κάτοχοι πτυχίου ΤΕΛ, ΤΕΣ, ΕΠΑ.Σ, ΤΕΕ (Α΄ ή Β΄ κύκλου) και των ισότιμων σχολών για την απόκτηση άλλης ειδικότητας. Οι απόφοιτοι έπαιρναν πτυχίο επιπέδου 3, το οποίο τους παρέχει τη δυνατότητα να λάβουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος και να εγγράφονται στα δημόσια και ιδιωτικά Ι.Ε.Κ.

Εικόνα 1: Ειδικότητες Γεωργικών Σχολών

Στην Α΄ τάξη των ΕΠΑ.Σ. εγγράφονταν χωρίς εξετάσεις οι μαθητές που έχουν παρακολουθήσει με επιτυχία την Α΄ τάξη των Επαγγελματικών ή Γενικών Λυκείων. Η φοίτηση στις ΕΠΑ.Σ. ήταν διετής και περιελάμβανε τις τάξεις Α΄ και Β΄. Τα προγράμματα διδασκαλίας περιλάμβαναν τεχνικά – επαγγελματικά μαθήματα και εργαστηριακές ασκήσεις, εξειδικευμένες ως προς το περιεχόμενο της ειδικότητας, που διδάσκονται στις άρτια εξοπλισμένες εγκαταστάσεις των σχολών με σύγχρονα εποπτικά μέσα και πλήρη εργαστηριακό εξοπλισμό.

Στους απόφοιτους των ΕΠΑ.Σ. χορηγείται πτυχίο επιπέδου 3 της περ. γ΄ της παρ. 1 του άρθρου 6 του ν. 2009/1992 (Φ.Ε.Κ.18 Α΄). Οι απόφοιτοι της Α΄ τάξης του Γενικού ή Επαγγελματικού Λυκείου μπορούν να επιλέξουν μεταξύ των 7 ειδικοτήτων που διδάσκονται στις 6 ΕΠΑ.Σ. του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ».

1.3.3 Μετεξέλιξη του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α «ΔΗΜΗΤΡΑ» σε ΕΛ.Γ.Ο «ΔΗΜΗΤΡΑ».

Μέχρι το 2010, ο Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός – «ΔΗΜΗΤΡΑ» (ΕΛΓΟ-«ΔΗΜΗΤΡΑ»), ήταν ΝΠΙΔ, ανήκε στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα, διέθετε διοικητική και

οικονομική αυτοτέλεια, λειτουργούσε χάριν του δημοσίου συμφέροντος, εποπτευόταν από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ήταν καθολικός διάδοχος και ασκούσε όλες τις αρμοδιότητες των συγχωνευθέντων νομικών προσώπων. Ο σημερινός οργανισμός αποτελεί αποτέλεσμα συγχώνευσης τεσσάρων Ν.Π.Ι.Δ.:

1. Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος και Κρέατος (ΕΛ.Ο.ΓΑ.Κ) (Ν.Π.Ι.Δ.)
2. Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) (Ν.Π.Ι.Δ.)
3. Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης & Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.) "ΔΗΜΗΤΡΑ" (Ν.Π.Ι.Δ.)
4. Οργανισμός Πιστοποίησης & Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π.) (AGROCERT) (Ν.Π.Ι.Δ.)

1.3.4 Προγράμματα εκπαίδευσης νέων αγροτών στην περιφέρεια Κρήτης

Το 1997¹⁶, τα Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης και τα Κέντρα Γεωργικής Ανάπτυξης των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων μετονομάστηκαν σε «Κέντρα ΔΗΜΗΤΡΑ». Τα τέσσερα κέντρα του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. ΔΗΜΗΤΡΑ της Περιφέρειας Κρήτης, από το 1997 που δημιουργήθηκαν υλοποιούν προγράμματα εκπαίδευσης Νέων Αγροτών και Αγροτών.

Τα προγράμματα εκπαίδευσης ορίζονταν από τον Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ» σε κεντρικό επίπεδο βάσει των ιδιαιτεροτήτων της κάθε περιοχής.

Ειδικότερα τα υποχρεωτικά προγράμματα που αφορούσαν τους Νέους Αγρότες της Περιφέρειας Κρήτης αναφέρονταν σε:

- ✓ Ζωική Παραγωγή
 - ο Αιγοπροβατοτροφία
- ✓ Φυτική Παραγωγή
 - ο Αμπελουργία-Ελαιοκομία
 - ο Κηπευτικά
- ✓ Ζωική Παραγωγή και Φυτική Παραγωγή
- ✓ Μελισσοκομία

Επιπλέον, τα τέσσερα Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ» της Περιφέρειας Κρήτης, υλοποίησαν και προαιρετικά προγράμματα που αφορούσαν αγρότες όπως:

- ✓ Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, 25 ημερών
- ✓ Αγροτουρισμός, 25 ημερών
- ✓ Βιολογική Γεωργία, 10 ημερών
- ✓ Βιολογική Κτηνοτροφία, 10 ημερών

¹⁶ ΦΕΚ 173/1-9-1997, Ν. 2520 Μέτρα για τους νέους αγρότες, σύσταση οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης και άλλες διατάξεις

- ✓ Μελισσοκομία, 10 ημερών
- ✓ Πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων ολοκληρωμένης διαχείρισης

Παλαιότερα και πριν το 2000 τα Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ», υλοποιούσαν και προγράμματα εκπαίδευσης οικιακής οικονομίας.

Επιπρόσθετα στην Περιφέρεια Κρήτης η αγροτική εκπαίδευση πραγματοποιείται στην Επαγγελματική Γεωργική Σχολή Γόρτυνας και το Πρακτικό Γεωργικό Σχολείο (Π.Γ.Σ) Μεσσαράς.

Η ΕΠΑ.Σ. Κρήτης, είναι η μοναδική Δημόσια Σχολή που διαθέτει την ειδικότητα «Θερμοκηπιακών Κατασκευών και Καλλιέργειών». Η Σχολή που βρίσκεται στη Γόρτυνα της Μεσσαράς, πρωτολειτούργησε το 1920 ως Πρακτικό Γεωργικό Σχολείο. Έτσι με τον νόμο 2155 την 25η Μαρτίου του 1920, ιδρύεται το πρακτικό γεωργικό σχολείο στην Γόρτυνα Κρήτης. Σκοπός του σχολείου που ιδρύεται, είναι η πρακτική γεωργική μόρφωση των νέων της Κρήτης και της νότιας Ελλάδας γενικότερα, ώστε να γίνουν ικανοί να εκμεταλλεύονται τα δικά τους κτήματα, να διεξάγουν μικρές γεωργικές επιχειρήσεις ή να αναλαμβάνουν την επιστασία ή να γίνουν αρχιεργάτες, σε οποιοσδήποτε γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Κύριο αντικείμενο, είναι η παραγωγή θερμοκηπιακών προϊόντων η οποία αποτελεί για το νησί της Κρήτης μια από τις πλέον δυναμικές καλλιέργειες, καθώς τα προϊόντα της εξάγονται σε πολλές χώρες. Οι σπουδαστές της Σχολής, διδάσκονται εξειδικευμένα μαθήματα, όπως Γεωργική Τεχνική, Θερμοκηπιακές Εγκαταστάσεις και Καλλιέργειες, Εδαφολογία και Λιπασματογραφία, ενώ εφοδιάζονται με γνώσεις, οι οποίες θα τους επιτρέψουν να ασχοληθούν επαγγελματικά είτε στα θερμοκήπια που ήδη λειτουργούν, είτε να προχωρήσουν, εάν το επιθυμούν, σε δική τους επιχείρηση. Η Σχολή διαθέτει αγρό, θερμοκήπιο, εργαστήριο μηχανολογίας και την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή.

2. Ορισμοί / Αποσαφήνιση Εννοιών

2.1 Εκπαιδευτική Ανάγκη / Διάκριση Εκπαιδευτικών Αναγκών

Η έννοια «ανάγκη» χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή, χωρίς να απαιτείται ο ακριβής ορισμός του σημασιολογικού της περιεχομένου (Βεργίδης & Καράλης, 2008:27), συνδυάζεται με την έλλειψη η οποία γεννά προβληματισμό, αναζήτηση, δημιουργεί κίνητρο και κινεί τη διαδικασία της εσωτερικής εξισσορόπησης, η οποία επαναλαμβάνεται κάθε φορά που ο άνθρωπος μέσω της αυτενέργειας, εξελίσσεται. Στην εκπαίδευση ο όρος «ανάγκη», αποκτά άλλη σημασία, όχι μόνο γιατί θα πρέπει να συνδεθεί με επιμέρους μαθησιακούς και εκπαιδευτικούς στόχους, αλλά και γιατί αποτελεί για τον εκπαιδευτή την αφετηρία βάσει της οποίας θα αξιοποιήσει την εμπειρία των καταρτιζομένων και θα

συνδιαμορφώσει ένα δημιουργικό κλίμα μάθησης μεταξύ τους (Γραβάνη κ.ά., 2010:265). Σε σύγχρονα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα που οι στόχοι συνδιαμορφώνονται μέσα σ' ένα πλαίσιο κοινού εκπαιδευτικού συμβολαίου¹⁷, για να είναι εφικτοί και ρεαλιστικοί - οι στόχοι που θέτονται - οφείλουν να ανταποκρίνονται στις πραγματικές μαθησιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες, έτσι ώστε να διατηρούν αμείωτο το κίνητρο για κατάκτηση της γνώσης και να δώσει την αίσθηση στους εκπαιδευόμενους, ότι είναι ενεργά μέλη του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας από το σχεδιασμό έως και την αξιολόγηση. Επιχειρώντας να προσεγγίσουμε ολιστικά τον όρο «ανάγκη», θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι είναι η αίσθηση ότι ο συμμετέχων-καταρτιζόμενος δεν έχει κάποιες πληροφορίες ή γνώσεις ή κάποια δεξιότητα που προβλέπεται να έχει, βάσει των καθηκόντων τα οποία επιτελεί ή πρόκειται να επιτελέσει σ' ένα χώρο εργασίας ή που θα έπρεπε να έχει, διότι τις διαθέτει η πλειονότητα των εργαζομένων στο χώρο του. Στην περίπτωση αυτή η έννοια της ανάγκης προσδιορίζεται από εξωτερικά ερεθίσματα που προέρχονται από το εργασιακό περιβάλλον. Ο Ανδρουλιδάκης (1987:8), αναφέρει ότι ο Knowles (1970) ορίζει ως εκπαιδευτική ανάγκη ενός ατόμου, την οποιαδήποτε έλλειψη δεξιότητας ή ικανότητας που πρέπει να αποκτήσει το άτομο αυτό, για το δικό του καλό ή το καλό μιας ομάδας ή της κοινωνίας στην οποία ανήκει, ενώ τα κριτήρια για την ικανοποίηση της ανάγκης αυτής μπορούν να ορισθούν από το ίδιο το άτομο, την ομάδα ή το κοινωνικό σύνολο. Ο Knowles αναφέρεται και στα εσωτερικά ερεθίσματα τα οποία ο ίδιος ο άνθρωπος δημιουργεί μέσω των στοχαστικών διαδικασιών. Ο Borich καθόρισε ως εκπαιδευτική ανάγκη, τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ εκείνων των ενεργειών που πρέπει να γίνουν, για να πραγματοποιηθεί ένας εκπαιδευτικός στόχος, και εκείνων των ενεργειών που κάνει ο εκπαιδευόμενος για την πραγματοποίηση του στόχου αυτού (Layfield & Dobbins, 2002:46). Η διενέργεια επισήμανσης των εκπαιδευτικών αναγκών, μπορεί να θεωρηθεί σαν μια ανάλυση της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στις δύο θέσεις του «ποιος είναι» και του «ποιος θα έπρεπε να είναι» οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι ικανότητες, ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων. Εδώ τίθεται ένα σημαντικό ζήτημα για το ποιος καθορίζει τη διαφορά ανάμεσα στο «είναι» και στο «πρέπει». Εάν η διαφορά ορίζεται από ένα εργοδότη τότε σημαίνει ότι έχει εντοπίσει με σαφήνεια το γνωστικό κενό και έχει μεριμνήσει για την κάλυψη του. Εάν όμως η διαφορά ορίζεται από το ίδιο το άτομο που

¹⁷ Συμβόλαιο Μάθησης αποτελεί συμφωνία σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης ενηλίκων, όπου ενήλικοι προσέρχονται προαιρετικά για να μάθουν. Οι απόψεις όσων εκπαιδεύουν ενηλίκους διαφοροποιούνται σημαντικά σε ότι αφορά τη φύση της εκπαίδευσης, τους στόχους και τους αντικειμενικούς της σκοπούς. Ο όρος «συμβόλαιο μάθησης» (learning contract) άρχισε να χρησιμοποιείται πρόσφατα για να εκφράσει μια συγκεκριμένη μορφή εκπαιδευτικής συνάντησης (Rogers, 1998: 24). Το συμβόλαιο συνδιαμορφώνεται και από τα τρία μέρη στην εμπειρία εκπαίδευσης ενηλίκων τον οργανωτή – φορέα του προγράμματος, τον εκπαιδευτή και τον υποψήφιο εκπαιδευόμενο (Rogers, 1998: 35)

αισθάνεται την έλλειψη τότε η ικανοποίηση της ανάγκης δεν εντάσσεται σε κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο αλλά σε μια συνεχόμενη αναζήτηση. Στην πρώτη περίπτωση αναφερόμαστε για έλλειψη δεξιοτήτων και ικανοτήτων οι οποίες μπορούν να ικανοποιηθούν στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας ενώ στην δεύτερη περίπτωση αναφερόμαστε σε μια στοχαστική διαδικασία, η οποία θεωρητικά δεν ολοκληρώνεται ποτέ.

Μέχρι τώρα, προσεγγίσαμε την έννοια της εκπαιδευτικής ανάγκης ανάγοντας την στο άτομο, όμως σε ομαδικό, συλλογικό, κοινωνικό επίπεδο οι εκπαιδευτικές ανάγκες προκύπτουν όταν ένας σχετικά σημαντικός αριθμός ατόμων ή ομάδων συνειδητοποιούν ότι τους λείπουν κάποιες γνώσεις, που επιβάλλονται είτε από συγκεκριμένους, θεσμοθετημένους ή και άτυπους κανόνες (υποχρεωτική εκπαίδευση, απαραίτητη εξειδίκευση για αντίστοιχες θέσεις εργασίας, επαγγελματική επιμόρφωση, ξένες γλώσσες για ορισμένους επαγγελματίες κτλ.) είτε από τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα (π.χ μαθήματα χορού ή μουσικής για ενήλικους, μαθήματα μαγειρικής ή ζαχαροπλαστικής, για τις γυναίκες κτλ.). (Βεργίδης & Καράλης, 2008). Όλα τα παραπάνω, αποτελούν στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό μιας εθνικής εκπαιδευτικής στρατηγικής ή ενός περιφερειακού εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Ο Ανδρουλιδάκης (1989:126), συνδέει τις εκπαιδευτικές ανάγκες με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και μάλιστα αναφέρει ότι, η επιτυχία ή η αποτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος εξαρτάται από το βαθμό ικανοποίησης των εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων που υπηρετεί.

Επιχειρώντας σύγκριση των παραπάνω ορισμών της έννοιας «εκπαιδευτική ανάγκη», διαπιστώνονται δύο κοινοί προσανατολισμοί. Ο πρώτος αναφέρεται στην λέξη «έλλειψη» και ο δεύτερος στη λέξη «διαφορά». Στην πρώτη περίπτωση, προσεγγίζεται η ποιοτική διάσταση της λέξης «ανάγκη». Η έλλειψη, απαιτεί συνειδητοποίηση, δημιουργεί μια νοητική δυσλειτουργία ή ενδοψυχική αναστάτωση (Βεργίδης & Καράλης, 2008) η οποία αποτελεί το θεμέλιο ερέθισμα για να προσδιορίσει το άτομο ή η κοινωνική ομάδα τον παράγοντα ή τους παράγοντες που δημιουργούν την έλλειψη ισόρροπης νοητικής, μαθησιακής και κοινωνικής ανάπτυξης. Ο δεύτερος προσεγγίζει τα ποσοτικά χαρακτηριστικά, επιδιώκει να συγκεκριμενοποιήσει την απόσταση της υφιστάμενης γνώσης με το επιθυμητό πρότυπο, προκειμένου το άτομο ή η ομάδα να επανακτήσει την εσωτερική και κοινωνική ισορροπία του. Η παραπάνω νοητική λειτουργία είναι μια επαναλαμβανόμενη διαδικασία που αναπτύσσεται συνεχώς στην πορεία ανάπτυξης του ανθρώπου όταν διαπιστώνεται διαφορά στην υφιστάμενη γνώση και την γνώση που πρέπει να έχει το άτομο προκειμένου να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος του. Επιπρόσθετα είναι αρκετά δύσκολο να προσδιορίσουμε την έννοια της εκπαιδευτικής

ανάγκης μέσα από μια γενική προσέγγιση. Κάθε περιβάλλον γεννά τις δικές του ανάγκες, αυτό αναδεικνύει και τη μοναδικότητα του. Επομένως πρέπει να υπάρχει εξατομικευμένη προσέγγιση η οποία θα ανταποκριθεί στις συγκεκριμένες απαιτήσεις του περιβάλλοντος είτε αυτό αναφέρεται σε εργασιακό είτε κοινωνικό είτε ατομικό είτε σε μια γεωγραφική περιοχή. Ο ορισμός επομένως της εκπαιδευτικής ανάγκης είναι συνυφασμένος με το περιβάλλον στο οποίο κάθε φορά αναφέρεται.

Σε έρευνα¹⁸ αναφέρεται ότι αρκετοί συγγραφείς κατατάσσουν τις ανάγκες σε κατηγορίες με σκοπό, τη διευκόλυνση και την καθοδήγηση εκείνων που σχεδιάζουν τα αναλυτικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Επιπρόσθετα, ο Ellis (1968) διακρίνει τρία είδη αναγκών:

1. Τις ανάγκες που το ίδιο άτομο νιώθει ότι έχει
2. Τις πραγματικές ανάγκες που έχει το άτομο, που μπορεί να ταυτίζονται με τις πρώτες ή όχι
3. Τις εκπαιδευτικές ανάγκες που μπορούν να καλυφθούν, ύστερα από σχετική εκπαίδευση

Οι Smith και Dowling (1978), επισημαίνουν τη δυσκολία του διαχωρισμού της πρώτης κατηγορίας αναγκών από την τρίτη, ενώ ο Beauty (1976) κατατάσσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες σε δύο είδη, σ' αυτές που καθορίζονται από πρότυπα της κοινωνίας και σ' εκείνες που καθορίζονται από τις επιθυμίες και τους στόχους του ατόμου. Η Caffarella (1982) υποστηρίζει ότι και τα δύο είδη αναγκών, όπως αυτά καθορίστηκαν από τον Beauty (1976), πρέπει να επισημαίνονται για να είναι δυνατός ο σχεδιασμός εξισορροπημένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Οι Κόκκος και Λιοναράκης (1998), προχωρούν σε μια πιο πρακτική διάκριση των εκπαιδευτικών αναγκών:

- ✓ Ρητά διατυπωμένες ανάγκες, που θα εκφραστούν από κάθε συμμετέχοντα και θα καταγραφούν από τον ερευνητή
- ✓ Μη ρητά διατυπωμένες ανάγκες κάθε συμμετέχοντα, τις οποίες ωστόσο συνάγει ο ερευνητής μέσα από το σύνολο των στοιχείων που συγκεντρώνει
- ✓ Ανάγκες που εκφράζονται από το σύνολο των συμμετεχόντων, ως ομάδας και οι οποίες είναι διαφορετικές απ' αυτές που εκφράζει μεμονωμένα ο καθένας.

Κατά τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών, το άτομο εκφράζει ανάγκες οι οποίες είτε μπορούν να ικανοποιηθούν είτε όχι αλλά κυρίως μέσω των έμμεσων και άλαλων μηνυμάτων (μορφασμοί, χρωματισμός λόγου, κ.ά), ανιχνεύονται τάσεις οι οποίες είναι στη διακριτική ευχέρεια του ερευνητή να της αξιοποιήσει ή όχι.

¹⁸ Ανδρουλιδάκης, Σ. (1987). *Διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των γεωργών της πρώην λίμνης Γιαννιτσών*. Dr. Thesis, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Σύμφωνα με τους Βεργίδη και Καράλη (2009), οι εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να προσδιορίζονται ως:

- ✓ Ανάγκες ατόμων
- ✓ Ανάγκες ενός συλλογικού φορέα ή ενός θεσμού
- ✓ Ανάγκες κοινωνικών ομάδων
- ✓ Ανάγκες μιας γεωγραφικής περιοχής
- ✓ Ανάγκες κλάδων οικονομίας και γενικότερα της αγοράς εργασίας

Επιπρόσθετα αναφέρουν ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: Συνειδητές και ρητές, συνειδητές και μη ρητές, λανθάνουσες (και προφανώς μη ρητές) ανάγκες. Το θεμέλιο ερώτημα που γεννάται, είναι πως θα μπορέσω να διαχωρίσω τις συνειδητές και ρητές από τις συνειδητές και μη ρητές ανάγκες (Βαλμάς, 2008).

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να έχουν μια υποκειμενική διάσταση, π.χ τη συνειδητοποίηση μιας έλλειψης ή μια διαπροσωπική αλλαγή, και μια αντικειμενική διάσταση, όπως το επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, οι αλλαγές στην εργασία, οι αλλαγές των θεσμοθετημένων κανόνων που αφορούν την εκπαίδευση (π.χ επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης), οι αλλαγές στα διαθέσιμα εκπαιδευτικά μέσα (κυρίως η χρήση νέων τεχνολογιών) κ.ά. Επίσης, εφόσον οι εκπαιδευτικές ανάγκες συναρτώνται με το βαθμό συνειδητοποίησης της έλλειψης μορφωτικών αγαθών και με τις αλλαγές που συμβαίνουν είτε σε προσωπικό ή σε διαπροσωπικό, είτε στον κοινωνικό περίγυρο, μπορούμε να τις διακρίνουμε σε συνειδητές και μη συνειδητές (ή λανθάνουσες, όπως τις ονομάζει ο Claparede).

Οι διάφοροι τύποι αναγκών, οι οποίοι πιθανότατα να βοηθήσουν τον εκπαιδευτή να διαγνώσει τις λανθάνουσες μαθησιακές ανάγκες των καταρτιζομένων, καθώς και οι τρόποι μέσω των οποίων θα μετατρέψει ο εκπαιδευτής, τις διαγνωσμένες ανάγκες σε εκπαιδευτικούς στόχους (Γραβάνη κ.ά, 2010:265).

Οι Sheridan & Shannon (1979), στηριζόμενοι στην εργασία του Brandshaw (1974), κατέληξαν σε μια παρόμοια κατηγοριοποίηση των αναγκών. Συγκεκριμένα:

- ✓ Κανονιστικές ανάγκες (normative needs): Είναι αυτές που ο ειδικός ή ο επαγγελματίας αναγνωρίζει ως «δική» του ανάγκη, σε κάποια συγκεκριμένη περίσταση.
- ✓ Συναισθηματικές ανάγκες (felt needs): Εδώ η ανάγκη ισοδυναμεί ενίοτε με την επιθυμία, χωρίς να σημαίνει ωστόσο ότι πρέπει να την αγνοήσουμε.
- ✓ Ανάγκες έκφρασης (expressed needs): Πρόκειται για συναισθηματικές ανάγκες, οι οποίες παίρνουν τη μορφή δράσης κυρίως μέσω της μαθησιακής αυτοδιαχείρισης.

- ✓ Συγκριτικές ανάγκες (comparative needs): Η προσμέτρηση μιας ανάγκης, η οποία γίνεται μέσω της μελέτης των χαρακτηριστικών συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων.
- ✓ Πελατειακές ανάγκες (client needs): Είναι αυτό που συνήθως ο «πελάτης» ή ο χρήστης των υπηρεσιών, τις οποίες προσφέρει ο καταρτιζόμενος στο χώρο εργασίας του, ερμηνεύει ως αναγκαίο να γίνει από τη μεριά του καταρτιζόμενου.

Οι τύποι των αναγκών, τις οποίες κατά κύριο λόγο θα αποκωδικοποιήσουμε και θα αξιολογήσουμε στο πλαίσιο δημιουργίας ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, είναι οι κανονιστικές ανάγκες, οι συναισθηματικές ανάγκες, και οι ανάγκες έκφρασης. Πρόκειται για ανάγκες, οι οποίες παίρνουν τη μορφή δράσης. Η δράση, μπορεί να εκφράζεται τόσο μέσα από διαδικασίες, οι οποίες συνδέονται με την ανάληψη νέων ρόλων, όπως του καθοδηγητή ή του επόπτη του χώρου εργασίας.

Ο Ανδρουλιδάκης (1989) αναφέρει ότι, υπάρχουν ανάγκες που οι γεωργοί μιας περιοχής που μελετάται, δεν αντιλαμβάνονται την ύπαρξη τους και επομένως δεν τις αναφέρουν. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι απαραίτητο, αντί να επιχειρείται η κάλυψη των αναγκών αυτών μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, να επιδιώκεται προηγουμένως, με κατάλληλη πληροφόρηση, η διέγερση του ενδιαφέροντος των γεωργών, ώστε να αντιληφθούν τις ανάγκες αυτές και να θελήσουν να παρακολουθήσουν ανάλογα εκπαιδευτικά προγράμματα. Οι Γραβάνη κ.ά (2010) υποστηρίζουν ότι ο καταρτιζόμενος, ενδεχομένως να αγνοεί τελείως κάποιες πληροφορίες και επομένως να μην τις διατυπώσει ως δική του ανάγκη. Αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο στην παρούσα έρευνα πρέπει να αξιοποιηθεί έτσι ώστε να διευρύνουμε το ενδιαφέρον των παραγωγών και πέραν των αμιγώς τεχνικών θεμάτων και να επικεντρωθούμε τόσο σε ατομικές όσο και σε κοινωνικές δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο σύγχρονος αγρότης-κτηνοτρόφος.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποκτά η έννοια της ανάγκης, όταν αναφέρεται στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Στο βαθμό που η έννοια ανάγκη παραπέμπει στην έννοια κοινωνικές σχέσεις, η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών δεν είναι μια κοινωνική ουδέτερη διαδικασία (Βεργίδης & Καράλης, 2008). Ο Maslow, εμβαθύνει ακόμα περισσότερο την προσέγγιση αυτή, διότι η κατηγοριοποίηση και η ιεράρχηση των αναγκών, συμβάλει στη σύνδεση των εκπαιδευτικών αναγκών, με άλλες σημαντικές ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες. Η διάκριση των αναγκών, μας βοηθά στην επιλογή των κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών για τη συλλογή και επεξεργασία στοιχείων. Η διάγνωση και η καταγραφή των μαθησιακών αναγκών είναι μια διαδικασία, η οποία απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση, σωστό συντονισμό των πηγών πληροφόρησης και κυρίως χρόνο για να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία των δεδομένων, προκειμένου το σχεδιαζόμενο πρόγραμμα, να

ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καταρτιζομένων. Κατά την αξιολόγηση της διάγνωσης των εκπαιδευτικών αναγκών, πρέπει να μετουσιωθούν σε δεξιότητες, ικανότητες και στάσεις. Κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμο, να διενεργηθεί αποκωδικοποίηση των καταγραφών σε δεξιότητες που απαιτούνται να αποκτήσουν οι καταρτιζόμενοι, σε ικανότητες που πρέπει να καλλιεργήσουν κατά την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία, όπως επίσης και στις στάσεις που πρέπει να διαμορφώσουν προκειμένου να παράγουν τις κατάλληλες συμπεριφορές.

Οι Κουλαουζίδης και Κουτσούρης (2006:24) αναφέρουν ότι η σύγχρονη γεωργία απαιτεί από τους γεωργούς να είναι οι ίδιοι ειδικοί και όχι απλώς χρήστες ή δέκτες της γνώσης και της τεχνολογίας άλλων ειδικών. Πρέπει δηλαδή να μπορούν να διαχειρίζονται πολύπλοκα αγροοικοσυστήματα ως επιχειρήσεις σε ανταγωνιστικές αγορές, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να μπορούν να εφαρμόζουν φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές. Έτσι όσο και αν φαίνεται υπερβολικό, από τον σύγχρονο επαγγελματία γεωργό, απαιτείται μια σειρά ιδιαίτερων ικανοτήτων, όπως η ικανότητα μάθησης, η ικανότητα επεξεργασίας πληροφοριών, η σύγχρονη λήψη αποφάσεων, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, η ικανότητα παρουσίασης απόψεων, η ικανότητα επικοινωνίας και διαλόγου, η δημιουργικότητα και η αίσθηση του χιούμορ, η ικανότητα σχεδιασμού, επιχειρηματικές ικανότητες, η αντικειμενική κρίση, η κατανόηση και η ανεκτικότητα, η ικανότητα αυτοδιαχείρισης, η ευελιξία και η ευκολία προσαρμογής, καθώς και πρακτικές ικανότητες (Longworth και Davies, 1996).

Πίνακας 1: Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο γεωργό σε μια κοινωνία δια βίου μάθησης (Κουλαουζίδης & Κουτσούρης, 2006: 25)

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΛΥΣΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΑΠΟΨΕΩΝ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΓΕΩΡΓΟ ΣΕ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ		ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΧΙΟΥΜΟΡ			ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ			ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΚΑΙ ΕΥΚΟΛΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Αυτό έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την μέχρι σήμερα παραδοσιακή αντίληψη μιας σημαντικής μερίδας των κατοίκων της υπαίθρου της Κρήτης, οι οποίοι ισχυρίζονται, ότι

αυτός τελικά που επέλεξε ή επιλέχθηκε από την οικογένεια του να μείνει στην ύπαιθρο (να φροντίζει τη γονική περιουσία), είναι αυτός με χαμηλές εκπαιδευτικές επιδόσεις αναγάγοντας τη σχολική επίδοση σε κυρίαρχο κριτήριο και στιγματισμό για την μετέπειτα κοινωνική και επαγγελματική του διαδρομή. Ο Δαφέρμος (2008: 178) αναφέρει ότι παλαιότερα δεν θεωρούσαν τη βοσκική¹⁹ παρακατιανή απασχόληση όπως σήμερα.

Σήμερα ο σύγχρονος κτηνοτρόφος δεν είναι απλά ένας παραγωγός, είναι ο πρώτος κρίκος μιας δυναμικής τροφικής αλυσίδας, η οποία διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην διατροφή του ανθρώπου και μάλιστα σε ευπαθή προϊόντα όπως είναι τα γαλακτοκομικά και το κρέας. Η σύγχρονη αγορά απαιτεί ανθρώπους στον πρωτογενή τομέα, οι οποίοι πέραν των τεχνικών δεξιοτήτων, να μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργατισμού, διαπραγμάτευσης, οι οποίες θα τον βοηθήσουν στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους και κυρίως στην ισχυροποίηση τους στην αγορά, ως κυρίαρχο ρυθμιστή και όχι ως απλό παρατηρητή. Ο ρόλος της εκπαίδευσης σ' αυτόν τον τομέα κρίνεται ουσιαστικός.

Στην εποχή μας, η γεωργική εκπαίδευση καλείται να υπηρετήσει διπλό σκοπό. Αφενός να προετοιμάσει τους νέους και τις νέες που θέλουν να ασχοληθούν με επαγγέλματα του χώρου της γεωργίας και κατ' επέκταση της βιομηχανίας τροφίμων και αφετέρου να εφοδιάσει τους εκπαιδευόμενους με μια δια βίου ικανότητα αντίληψης της παγκόσμιας γεωργίας, του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων (Κουλαουζίδης & Κουτσούρης, 2006:25). Στη σημερινή παγκοσμιοποίηση της αγροτικής παραγωγής, όπου η διακίνηση των προϊόντων ανά τον κόσμο χαρακτηρίζεται από ταχύτητα και υψηλά ποιοτικά standards, ο σύγχρονος κτηνοτρόφος οφείλει να αναδείξει δεξιότητες εξωστρέφειας, παρακολούθησης των εξελίξεων στην αγορά και κυρίως να διαθέτει γνώσεις και δεξιότητες για τη λήψη μέτρων για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας, έτσι ώστε να αναπτύξει τα κατάλληλα αντιμέτρα στη δύσκολη συμβίωση της κτηνοτροφίας με το αστικό και ημιαστικό περιβάλλον.

Ο κάτοικος της υπαίθρου και ιδιαίτερα ο επαγγελματίας κτηνοτρόφος έρχεται αντιμέτωπος με πλήθος ερωτήματα στα οποία αδυνατεί να απαντήσει μόνος του. Έννοιες όπως η συλλογικότητα, η συνεργατικότητα, η ομαδική σκέψη, η ενεργή και ουσιαστική συμμετοχή στα κοινά, η συλλογική διαχείριση κοινωνικών ζητημάτων, αποτελούν πλέον θεμελιώδη εργαλεία για την αντιμετώπιση της δυναμικότητας της σύγχρονης κοινωνίας, της αγοράς και των εξελίξεων και έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τον παραδοσιακό ατομικό τρόπο ζωής. Η μόνη του συντροφιά ήταν το κουράδι του και ο σκύλος του (Δαφέρμος, 2008:178). Ο κτηνοτρόφος πλέον αντιμετωπίζεται τόσο από την Ε.Ε όσο και

¹⁹ Βόσκησι ζώων

από το ελληνικό κράτος ως επιχειρηματίας και αυτό απαιτεί αναθεώρηση των παραδοσιακών συμπεριφορών και στάσεων.

Ο σύγχρονος κτηνοτρόφος στις μέρες μας οφείλει να είναι μια συνειδητή επιλογή, με συνεχή αναζήτηση της γνώσης και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, ικανοτήτων και συμπεριφορών, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται.

Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσονται τα Εθνικά Πλαίσια Επαγγελματικών Προσόντων (NQFs) του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η εναρμόνιση των ήδη υφιστάμενων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF). Βάση αυτής της προσέγγισης, ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικών Περιγραμμάτων (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π) (Πρώην ΕΚεΠις), προχώρησε σε μια σειρά δράσεων για την εξέλιξη του υπάρχοντος συστήματος Ανάπτυξης και Πιστοποίησης Επαγγελματικών Περιγραμμάτων, προκειμένου να υποστηριχτεί πιο αποτελεσματικά η στοχοπροσήλωση της Ελλάδας στην πιστοποίηση προσόντων (Μαυρή, 2010:4). Στόχος της προσπάθειας αυτής είναι η αποτελεσματική αντιστοίχιση των επαγγελμάτων με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας σ' ένα δυναμικό πλαίσιο, δημιουργώντας τα επαγγελματικά περιγράμματα στα οποία γίνεται διάκριση σε κύριες επαγγελματικές λειτουργίες, επιμέρους επαγγελματικές λειτουργίες και εργασίες, εξειδικεύοντας τις σε γνώσεις²⁰, δεξιότητες²¹ και ικανότητες²².

²⁰ Γνώσεις: Με τον όρο γνώση, ορίζεται η κατάληξη μιας διερευνητικής διαδικασίας που έχει ως αποτέλεσμα την κατανόηση μιας έννοιας, ενός συνόλου εννοιών ή ενός φαινομένου. Οι γνώσεις στο περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα προέρχονται από πληθώρα πηγών με κυρίαρχη την εμπειρία, η οποία μετουσιώνεται σε γνώση, κυρίαρχη. Σε δευτερεύουσα φάση προέρχεται από συμβούλους, υπηρεσίες, προγράμματα εκπαίδευσης, συγγράμματα, Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, ενημερωτικές εκδηλώσεις κ.ά, η οποία μετατρέπεται σε γνώση μόνο στην περίπτωση της επαλήθευσης κατά την πρακτική της πολυετούς εφαρμογή. Στον τομέα της κτηνοτροφίας, οι γνώσεις ενός κτηνοτρόφου ποικίλλουν από θέματα που αφορούν τα εκτρεφόμενα ζώα (φυλές, ανατομία, φυσιολογία, αναπαραγωγή, διατροφή, εφαρμογή ορθών πρακτικών υγιεινής των ζώων, εκτίμηση ζώων, κ.ά) έως το περιβάλλον εκτροφής (περιβάλλον διαβίωσης, σταβλισμός, ίδρυσης κτηνοτροφικών μονάδων, κ.ά) (Κάτανος Ι, 2004).

²¹ Δεξιότητα: Ορίζεται η ικανότητα για εκτέλεση μιας εργασίας ή μιας σειράς εργασιών, νοητικού και κινητικού χαρακτήρα (Χασάπης, Δ., Ο.Π., σ. 32). Η δεξιότητα δεν είναι κάτι το απόλυτο. Είναι μάλλον μια μεταβλητή που επηρεάζει και επηρεάζεται από το οργανωμένο πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνεται. Για να μπορέσει ο αγρότης να ανταποκριθεί στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις, απαιτείται συνεχής αυτοέλεγχος των δεξιοτήτων του ατόμου (Γραβάνη, Ευστρατόγλου, Ζαρίφης κ.ά, 2010). Οι επαγγελματικές δεξιότητες είναι εκείνες που απαιτούνται για τη σωστή εκτέλεση ενός επαγγέλματος. Δεξιότητες οι οποίες δεν αναφέρονται μόνο σε τεχνικά ζητήματα αλλά και σε θέματα, επικοινωνίας, συνεργασίας, ευελιξία, ευσυναίσθηση, συνειδητότητα, πνεύμα καινοτομίας, αυτοπεποίθηση, αυτογνωσία και αποδοχή της αλλαγής όπως αναφέρει ο Goleman (1998) αποτελούν στοιχεία της συναισθηματικής νοημοσύνης. Οι νέες βασικές δεξιότητες που συμπεριλαμβάνονται στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας (παράγραφος 26) είναι δεξιότητες IT, ξένες γλώσσες, τεχνολογική κουλτούρα, επιχειρηματικότητα και κοινωνικές δεξιότητες. Γενικώς, οι επαγγελματικές και κοινωνικές δεξιότητες από τώρα σταδιακά αλληλοκαλύπτονται και συμπίπτουν σε περιεχόμενο και λειτουργία. Οι κοινωνικές δεξιότητες όπως η αυτοπεποίθηση, αυτοκατεύθυνση και ανάληψη ρίσκου είναι επίσης σημαντικές, διότι οι άνθρωποι αναμένονται να συμπεριφέρονται περισσότερο αυτονομημένα απ' ότι στο παρελθόν (Commission of the European communities, 2000).

²² Ικανότητα: Είναι ο βαθμός στον οποίο είναι κανείς σε θέση να πετυχαίνει στόχους (Μπαμπινιώτης, 2002). Η σύγχρονη γεωργία, απαιτεί από τους γεωργούς να είναι οι ίδιοι ειδικοί και όχι απλά χρήστες ή δέκτες της γνώσης και της τεχνολογίας άλλων ειδικών. Η επαγγελματική ικανότητα φαίνεται να είναι αποτέλεσμα

Μέσα από την προσπάθεια αυτή, στόχος είναι να διαχωριστεί το τι πραγματικά είναι ανάγκη και το τι δεν είναι, στο πλαίσιο του προγράμματος αλλά και ο εκπαιδευτής να κάνει και τους συμμετέχοντες να το κατανοήσουν (Ζαρίφης, 2009). Αναλύοντας την πρακτικότητα της διερεύνησης, ως σχεδιαστές και εκπαιδευτές σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης καλούμαστε να αντιληφθούμε και να διαχωρίσουμε τις ανάγκες εκείνες, οι οποίες μεταφράζονται σε στόχους, από εκείνες τις οποίες αφορούν επιθυμίες των καταρτιζομένων ή ενίοτε των χρηματοδοτών του προγράμματος. Σε κάθε περίπτωση, η σε βάθος κατανόηση του πλαισίου, μέσα στο οποίο θα εφαρμόσουν οι καταρτιζόμενοι τις δεξιότητες (γνωστικές, συναισθηματικές, συμπεριφοράς) τις οποίες θα αποκτήσουν, αποτελεί τον καλύτερο οδηγό για το διαχωρισμό των σημαντικών αναγκών από τις άλλες. (Γραβάνη, Ευστρατόγλου, Ζαρίφης κ.ά, 2010).

Μέσα από την ερευνητική αυτή προσπάθεια και επιχειρώντας να προσδιορίσουμε την πρακτική σημασία της διάκρισης των εκπαιδευτικών αναγκών, όπως αυτές διατυπώνονται ή αφήνονται να εννοηθούν από τους συμμετέχοντες, στη διαδικασία διερεύνησης, διαπιστώνεται ότι, οι εκπαιδευτικές ανάγκες κινούνται στο πλαίσιο που ορίζονται από την αίσθηση ότι κάτι μου λείπει, για να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις του επαγγέλματος (έλλειψη εσωτερικής ισορροπίας), τη συνειδητοποίηση, ότι πράγματι αυτή η έλλειψη είναι ουσιαστικής σημασίας και επιβάλλεται να προχωρήσω στην κάλυψη του κενού, που δημιουργήθηκε και την επίτευξη ισορροπίας (ικανοποίηση ανάγκης), μέσω της κατάρτισης, εκπαίδευσης, ενημέρωσης και πληροφόρησης. Η αίσθηση, σε συνδυασμό με τα στάδια κριτικής επεξεργασίας, από τα οποία διέρχεται και έχει αναπτύξει το άτομο, θα τον βοηθήσει να εισέλθει στο στάδιο της συνειδητοποίησης, απαραίτητο στάδιο για να δημιουργηθεί το ισχυρό κίνητρο, για να πετύχει την επιθυμητή ισορροπία.

2.2 Νέοι Αγρότες-Κτηνοτρόφοι

Σύμφωνα με το Μέτρο 112, του άξονα 1 του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 «Αλέξανδρος Παλτατζής», με τίτλο «Ποιότητα-Ανταγωνιστικότητα-

(Schwartz, 1995) όχι τόσο, και σίγουρα όχι αποκλειστικά, των δράσεων κατάρτισης, αλλά της ενσωμάτωσης των εργασιακών εμπειριών στις θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις (Γραβάνη, Ευστρατόγλου, Ζαρίφης κ.ά, 2010). Από το σύγχρονο επαγγελματία απαιτείται μια σειρά ιδιαίτερων ικανοτήτων, όπως: η ικανότητα, μάθησης, επεξεργασίας πληροφοριών, λήψης αποφάσεων, επικοινωνίας και διαλόγου, η αίσθηση του χιούμορ, σχεδιασμού, επιχειρηματικές ικανότητες, αντικειμενική κρίση, κατανόηση και η ανεκτικότητα, η ικανότητα αυτοδιαχείρισης, η ευελιξία και η ευκολία προσαρμογής, πρακτικές ικανότητες (Γούλας, κ.ά, 2008). Ο Κατσαλής (2001) εξειδικεύει τις ικανότητες σε: Τεχνικές ικανότητες, διοικητικές ικανότητες, κοινωνικές ικανότητες και συμπεριφορικές ικανότητες, τονίζοντας μάλιστα ότι οι συμπεριφορικές ικανότητες είναι το όχημα για όλες τις άλλες. Η ικανότητα της αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών και στρατηγικού σχεδιασμού είναι σημαντικές για τους αγρότες (Gerald & Boswoth, 2010). Επιπρόσθετα η ικανότητα λήψης αποφάσεων, της επικοινωνίας και η ικανότητα να εργάζονται ομαδικά (Dailey, 2001), αποτελούν στοιχεία τα οποία σηματοδοτούν την εξωστρέφεια του σύγχρονου αγρότη. Κρίνεται επομένως απαραίτητο να αποσαφηνιστούν όλες εκείνες οι ικανότητες οι οποίες στοχεύουν στην ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου (Βαρλόκωστα, 2010).

Αειφορία», που αφορά την εγκατάσταση νέων γεωργών και σύμφωνα με το άρθρο 22, παράγραφος 1, του Κανονισμού (Ε.Κ.) αριθ. 1698/2005, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στο παραπάνω Μέτρο μπορούν να ενταχθούν γεωργοί οι οποίοι είναι ηλικίας κάτω των 40 ετών, κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, για στήριξη και εγκαθίσταται για πρώτη φορά, σε γεωργική εκμετάλλευση ως αρχηγοί της. Για τον υπολογισμό της ηλικίας, λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία υποβολής της αίτησης του υποψηφίου νέου γεωργού. Οι ενδιαφερόμενοι διαθέτουν επαρκή επαγγελματική ικανότητα, ή την αποκτούν εντός 3ετίας από την ημερομηνία λήψης της ατομικής απόφασης για χορήγηση στήριξης. Οι νέοι που εντάσσονται στο πρόγραμμα, υποχρεούνται να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικό πρόγραμμα 150 ωρών, στις εγκαταστάσεις του Ο.Γ.Ε.Ε.ΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ (εποπτευόμενος φορέας του Υ.Α.Α&Τ). Τα προγράμματα που καλούνται να παρακολουθήσουν, αναφέρονται στη φυτική παραγωγή είτε στη ζωική παραγωγή, που παρακολουθούν νέοι και νέες που θέλουν να ασχοληθούν επαγγελματικά με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία αντίστοιχα, έχοντας 10 ετή δέσμευση. Στο πλαίσιο του παραπάνω προγράμματος, υποβάλλουν επιχειρηματικό σχέδιο για την ανάπτυξη των γεωργικών δραστηριοτήτων τους.

Στην έρευνα συμμετέχουν άτομα που έχουν παρακολουθήσει το πρόγραμμα της Ζωικής Παραγωγής και την περίοδο εκείνη, ήταν στο προαναφερόμενο εύρος ηλικίας. Η προηγούμενη αναφορά κρίνεται χρήσιμη, για να αποσαφηνιστεί η δεξαμενή από την οποία αντλήθηκε η ομάδα αναφοράς της έρευνας.

Επιχειρώντας να εμβαθύνουμε στα χαρακτηριστικά των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων, αξιοποιήσαμε τα αποτελέσματα μελέτης για τις εκπαιδευτικές ανάγκες στον αγροτικό τουρισμό και τη βιολογική γεωργία, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου *AlterAgro*, η ομάδα μελέτης διακρίνει στον ελλαδικό χώρο τρεις κύριες ομάδες νέων αγροτών:

1. Νέους αγρότες
2. Διαδόχους των γεωργών που παίρνουν πρόωρη συνταξιοδότηση
3. Αγρότες που έχουν πάρει επιδότηση για σχέδια βελτίωσης αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Ειδικότερα:

Ο πληθυσμός των νέων αγροτών οι περισσότεροι από τους οποίους, έχουν σε μικρό βαθμό ασχοληθεί με την γεωργία. Ένα σημαντικό μέρος αυτών, επέλεξε να ενταχθεί στο πρόγραμμα για τους νέους αγρότες μετά από ανεπιτυχείς προσπάθειες εύρεσης κάποιας άλλης εργασίας. Για τα άτομα αυτά, η απασχόληση με την γεωργία, σηματοδοτεί την αποτυχία ένταξής τους σε κάποιο άλλο εργασιακό χώρο και όχι συνειδητή επιλογή. Για το λόγο αυτό, το ενδιαφέρον να καταρτισθούν σε γεωργικά θέματα είναι ελάχιστο. Από την

άλλη όμως, υπάρχει ένα μικρό ποσοστό νέων αγροτών που αντιμετωπίζουν την ενασχόλησή τους με τη γεωργία, ως το μελλοντικό επάγγελμά τους και ενδιαφέρονται για θέματα αγροτικής πολιτικής μέσω της κατάρτισης, που θα τους βοηθήσουν να βελτιώσουν τις γεωργικές καλλιέργειές τους και να αυξήσουν τα έσοδά τους.

Οι διάδοχοι των γεωργών που μπαίνουν στην πρόωρη συνταξιοδότηση, αποτελούν μία ακόμη κατηγορία στην οποία η εκπαίδευση είναι απαραίτητη και παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια. Για κάποιους από αυτούς, η επιλογή του επαγγέλματος είναι συνειδητή ενώ οι περισσότεροι, συμμετέχουν στο πρόγραμμα για τα οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσουν.

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση, εντοπίζεται στους γεωργούς που έχουν υποβάλλει και υλοποιούν σχέδια βελτίωσης των αγροτικών τους εκμεταλλεύσεων. Στην κατηγορία αυτή, ανήκουν συνειδητοί παραγωγοί που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν γνώσεις, που πιθανόν θα τους βοηθήσουν να εξασφαλίσουν καλύτερα αποτελέσματα από την επένδυσή τους και να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά της εκμετάλλευσής τους.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια στα κριτήρια, τα οποία οδήγησαν τους νέους αγρότες στην απόφαση να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα. Η ανομοιογένεια αυτή έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει διαφορά και στον τρόπο που τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν την εκπαίδευση και στην συμπεριφορά που επιδεικνύουν κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης. Οι αγρότες δεν έρχονται στην εκπαίδευση για να μάθουν να καλλιεργούν, αλλά να μάθουν να διαχειρίζονται αποδοτικότερα, τη γεωργική τους εκμετάλλευση. Σύμφωνα με την μελέτη που εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας (Ε.Κ.Κ.Ε.) και παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του σχεδίου «AlterAgro» του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Leonardo da Vinci, η γεωργική εκπαίδευση θα πρέπει να απευθυνθεί σε τέσσερις διακριτές κατηγορίες απασχολούμενων με την γεωργία:

1. Οι κατά συνείδηση επαγγελματίες γεωργοί, που κατέχουν βιώσιμες εκμεταλλεύσεις.
2. Οι νέοι άνδρες του αγροτικού χώρου, που βρίσκονται στο στάδιο στροφής προς τον αγροτικό τομέα.
3. Οι νέες γυναίκες των αγροτικών περιοχών.
4. Οι απασχολούμενοι ή κάτοχοι αγροτικών εκμεταλλεύσεων μη βιώσιμων, στο πλαίσιο του εντατικού μοντέλου γεωργίας, αλλά που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, αξιοποιήσιμα στο πλαίσιο της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Η παραπάνω αυθαίρετη διάκριση, επιχειρεί τη δημιουργία ομάδων με κοινές εκπαιδευτικές ανάγκες, προκειμένου να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

2.3 Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη

Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, οι οποίοι αποτελούν τον πληθυσμό της έρευνας, προέρχονται από το Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη. Κρίνεται επομένως σκόπιμη μια ιδιαίτερη αναφορά για τα χαρακτηριστικά της περιοχής αυτής. Το Γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη, βρίσκεται στο κέντρο της νησιωτικής περιφέρειας της Κρήτης, αποτελεί την καρδιά της κτηνοτροφίας της Κρήτης και μια από τις πλέον κτηνοτροφικές περιοχές της Ελλάδος. Παράλληλα, αποτελεί το πεδίο πλήθους επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που αναφέρονται στο σύνολο των τομέων παραγωγής (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή, κ.ά) (Fassoulas, 2000). Λόγω του πλούσιου γεωεπιστημονικού περιεχομένου του, του ιδιαίτερου φυσικού κάλους τοπίο και της αναμφισβήτητης ιστορίας και παράδοσης, εντάχθηκε, από την ίδρυσή του κιόλας, στο Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων και στο Δίκτυο των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO, επιτυγχάνοντας έτσι την παγκόσμια εξάπλωση της φήμης αυτού του τόπου (<http://www.psiloritis-natural-park.gr/?q=el/node/159>). Το πάρκο εκτείνεται από τις βόρειες ακτές της Κρήτης και τον ορεινό όγκο του Κουλούκωνα (Ταλαία Όρη) προς την Μεσσαρά και το Αμάρι, καταλήγοντας στα νότια του νησιού, καλύπτοντας την ορεινή αλυσίδα του Ψηλορείτη. Ένα μεγάλο μέρος του πάρκου συμμετέχει στο δίκτυο των Ευρωπαϊκών Περιοχών Natura 2000. Η συνολική έκταση του πάρκου είναι 1.084,1 km², πληθυσμό 38.283 κατοίκους και πυκνότητα πληθυσμού 35,3 κατ/ km². Συνολικά η περιοχή έχει χαρακτηριστεί ως ορεινά το 79 % των Δημοτικών Διαμερισμάτων (Δ.Δ), που αντιπροσωπεύουν το 76,5 % του συνολικού πληθυσμού και το 85,6% της συνολικής έκτασης της. Ο Ψηλορείτης (ή Ίδη) είναι το ψηλότερο βουνό της Κρήτης με 2.456 μέτρα ύψος. Έχει 5 κορυφές οι οποίες

Εικόνα 2: Γεωφυσικός Χάρτης Κρήτης με το οριοθετημένο το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη

ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα, οι οποίες είναι ο Τίμιος Σταυρός, ο Αγκαθιάς, η Στολίστρα, η Βουλομένου και ο Κούσσακας (Fasoulas, 2000). Ένα γεωπάрко έχει ενεργό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής του, μέσα από την ανάδειξη μιας συνολικής εικόνας, που απαρτίζεται από τη γεωλογική, φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, με στόχο την ανάπτυξη γεωτουρισμού. Το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη έχει άμεση επίδραση στην περιοχή του, επηρεάζοντας τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών και την κατάσταση του περιβάλλοντος. Ο στόχος του είναι να βοηθήσει τους κατοίκους να επανεκτιμήσουν την αξία της κληρονομιάς του τόπου και να το προτρέψει να συμβάλει στη συνολική πολιτισμική αναζωογόνηση της περιοχής τους (Μουντουφάρης, 2006).

Οι δραστηριότητες των κατοίκων συνδέονται άμεσα με το γεωφυσικό περιβάλλον της περιοχής. Οι σημαντικότερες είναι, η κτηνοτροφία με ένα σημαντικό μέρος της να αναφέρεται στην εκτατική κτηνοτροφία, ο αγροτουρισμός, η αμπελουργία και η ελαιοπαραγωγή. Ειδικότερα όσον αφορά την κτηνοτροφία, σε αρκετές περιπτώσεις λόγω του εκτατικού της χαρακτήρα και του παραδοσιακού τρόπου διαχείρισης, δεν καθίσταται βιώσιμη. Παρ' όλα αυτά, συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο απασχόλησης των κατοίκων είτε λόγω παράδοσης είτε διότι μέχρι τώρα οι απώλειες δεν ήταν τόσο ορατές, λόγω των ευρωπαϊκών οικονομικών ενισχύσεων των αγροτών. Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων βελτιώθηκε αισθητά στην εικοσαετία 1981-2001. Παρά όμως την άνοδο που καταγράφηκε στο μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, σημαντικό εξακολουθεί να είναι το ποσοστό της σχολικής διαρροής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (8,50% το 2001), αν και έχει μειωθεί αρκετά από το 1981 (16,15%) (ΠΕΠ Κρήτης, 2010). Η χωρική ενότητα του Γεωφυσικού Πάρκου του Ψηλορείτη περιλαμβάνει Δήμους τόσο της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου όσο και της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνης. Από την Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου συμμετέχουν οι πρώην Καποδιστριακοί Δήμοι: Μαλεβιζίου, Κρουσώνα, Ρούβα, Τυμπακίου και από την Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνης συμμετέχουν οι πρώην καποδιστριακοί δήμοι: Ανωγείων, Γεροποτάμου, Κουλούκωνα, Κουρητών, Συβρίτου και τμήμα του Δήμου Αρκαδίου (Δ.Δ. Αρχαίας Ελεύθερας, Ελεύθερας, Έρφων, Πρίνου και Σκουλουφίων).

Η παρούσα έρευνα, εξειδικεύεται σε μια ιδιαίτερη γεωγραφική περιοχή, κεντροβαρικής σημασίας για το νησί της Κρήτης. Η έρευνα επικεντρώθηκε στην συγκεκριμένη περιοχή λόγω των ιδιαίτερων γεωγραφικών, κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών. Το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη, συμπεριλαμβάνεται στους τρεις όγκους της Κρήτης, οι οποίοι οριοθετούνται σε 3 εκτεταμένες ορεινές ζώνες: η πρώτη καταλαμβάνει τον ορεινό όγκο των Λευκών Ορέων και της Ίδης (περιοχή έρευνας), η δεύτερη είναι η επιμήκης ζώνη

των Αστερουσίων στα νότια του νομού Ηρακλείου και η τρίτη ζώνη οριοθετείται ανατολικότερα και περιλαμβάνει τα Λασιθιώτικα Όρη (Πετράκης, 2008).

Εικόνα 3: Όρια γεωφυσικού πάρκου Ψηλορείτη

Ειδικότερα πρόκειται για μειονεκτικές φθίνουσες περιοχές με γεωγραφική απομόνωση, δημογραφική συρρίκνωση (υφιστάμενη ή απειλούμενη), ατελή παραγωγική βάση, περιορισμένες οικονομικές επιδόσεις και ελλειμματικές κοινωνικές υποδομές και εν γένει, είναι περιοχές στις οποίες όλοι οι δείκτες ανάπτυξης βρίσκονται σε σημαντική υστέρηση. Οι ορεινοί όγκοι της Κρήτης είναι σήμερα εκτεθειμένοι, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, στις πιέσεις του ευρύτερου περιβάλλοντος και είναι αναγκαία η υποστήριξη μιας αιεφόρου ανάπτυξης με την ανάπτυξη νέων και διατήρηση παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων, με την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και με την προστασία του περιβάλλοντος. Η ιδιαιτερότητα των ορεινών περιοχών τόσο στη σύνθεση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, όσο και στη φιλοσοφία των πολιτικών για την ανάπτυξή τους, έχει αναγνωρισθεί πλέον επίσημα διεθνώς. Στις αποφάσεις των "Συνδιασκέψεων Κορυφής Πλανήτη Γη" του Rio το 1992 και του Johannesburg το 2002,

όπου υιοθετήθηκε απ' όλα τα κράτη το σκεπτικό της αειφορίας, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών (ETAM, 2010).

3. Σχετικές Ερευνητικές Εργασίες

Στην προσπάθεια να συγκεκριμενοποιηθεί ο σκοπός και οι στόχοι της παρούσας έρευνας, θέτοντας ρεαλιστικά ερευνητικά ερωτήματα, αναζητήθηκαν ερευνητικές εργασίες που αναφέρονταν στο πεδίο της διερεύνησης των εκπαιδευτικών αναγκών των αγροτών και των κατοίκων της υπαίθρου γενικότερα. Στόχος μου ήταν να διαμορφώσω ένα πεδίο προσέγγισης του θέματος της έρευνας, αποκτώντας γνωστική εμπειρία, αξιοποιώντας εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν, τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και στον παγκόσμιο χώρο. Αρχικά η προσπάθεια αναζήτησης εστιάστηκε στην απόλυτη ταύτιση του θέματος είτε ως κύριο θέμα της έρευνας είτε ως μέρος μιας διευρυμένης ερευνητικής προσπάθειας. Η προσπάθεια αναζήτησης ανέδειξε το έλλειμμα που υπάρχει στην τεκμηριωμένη επιστημονική διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Εργασίες, από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, αναφορικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των αγροτών, είναι σε περιορισμένο αριθμό, πολύ δε περισσότερο, εργασίες που αναφέρονται στους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους. Κατά την αναζήτηση βιβλιογραφικών και συγγραφικών πηγών, αξιοποιήθηκαν οι πηγές της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης, η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη του www.openarchives.gr, η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη Zefiros δια μέσου του Πανεπιστημίου Κρήτης, η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, ερευνητικές εργασίες μέσω διαδικτύου και έντυπα συγγράμματα. Οι σημαντικότερες εργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί σε ακαδημαϊκό επίπεδο και προσεγγίζουν το ζήτημα της διερεύνησης των εκπαιδευτικών αναγκών των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων και των αγροτών γενικότερα, είναι:

Η εμπειρική έρευνα της Ρήγου (2010), διερεύνησε την επίδραση των προγραμμάτων κατάρτισης στους «νέους αγρότες-κτηνοτρόφους» στο νομό Ευβοίας, την περίοδο 2000-2005. Αντικείμενο της εργασίας ήταν η μελέτη των χαρακτηριστικών των γεωργών-κτηνοτρόφων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «νέων Αγροτών», η αξιολόγηση των προγραμμάτων κατάρτισης που παρακολούθησαν στο Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης (Κέντρο «Δήμητρα») και η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των εν' λόγω καταρτίσεων στην καλλιέργεια ή ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος, εκ' μέρους των «νέων αγροτών» με σκοπό την εξέλιξη τους από αγρότες-παραγωγούς σε αγρότες-

επιχειρηματίες καθώς επίσης και τη σημερινή στάση των «νέων αγροτών», απέναντι σε επιχειρηματικές δράσεις.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι στη μεγάλη πλειοψηφία τους, οι ερωτώμενοι συμμετείχαν σε πρόγραμμα κατάρτισης χωρίς να έχει συνάφεια με το δικό τους αντικείμενο, φαινόμενο το οποίο παρατηρείται για πολλά χρόνια. Δύο στους τρεις (2/3) περίπου, (58,3%), δήλωσε ότι έχει προβεί σε αλλαγές στην εκμετάλλευσή τους μετά την κατάρτιση (78,9% γυναίκες, 44,8% άνδρες). Επιπρόσθετα, το 60% δηλώνουν ότι θα συμμετείχαν οικιοθελώς σ' ένα πρόγραμμα κατάρτισης και παράλληλα τονίζεται η σχετική αντίληψη σε ότι αφορά την μετά κατάρτιση τους περίοδο, ότι οι νέοι αγρότες είναι σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με άλλους που δεν έχουν παρακολουθήσει κάποιο σχετικό πρόγραμμα, με αιχμή της υπεροχής τους, τη λήψη σημαντικών πληροφοριών. Το 60,4% του δείγματος εμφανίζεται αρκετά έως πολύ ευχαριστημένο με τη θεματολογία του προγράμματος που παρακολούθησε, ενώ το υπόλοιπο, μέτρια (29,2%) και καθόλου (10,4%), ευχαριστημένο.

Ειδικότερα αναφορικά με τη θεματολογία των εκπαιδεύσεων οι συμμετέχοντες θεωρούν:

- ✓ Εξαιρετικά ή πολύ σημαντικό το θέμα των επιδοτήσεων / αποζημιώσεων από κρατικούς ή ευρωπαϊκούς φορείς καθώς και θέματα εμπορίας και τιμών των προϊόντων.
- ✓ Αρκετά σημαντικά ή σημαντικά θέματα όπως οι νέες καλλιεργητικές τεχνικές, τα προγράμματα της Ε.Ε, η οργάνωση-διοίκηση των εκμεταλλεύσεων, οι νέοι τρόποι οικονομικής ενίσχυσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων και οι δράσεις εκτός γεωργίας.
- ✓ Καθόλου ή λίγο σημαντικά θέματα κατάρτισης όπως οι νέες καλλιέργειες, η βιολογική γεωργία / κτηνοτροφία, οι εισροές (λιπάσματα, φυτοφάρμακα, κτλ.), οι νέες μορφές συνεργασίας και η αντιμετώπιση οικονομικών / λογιστικών προβλημάτων.

Από τις συνεντεύξεις της έρευνας, προέκυψε το εξής σημαντικό στοιχείο. Επειδή πολλές φορές το ακροατήριο ενός προγράμματος κατάρτισης δεν είχε σχέση με το αντικείμενο της κατάρτισης όπως αυτό οριζόταν από τον ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» (πρώην ΚΕΓΕ), με συνεργασία εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων το πρόγραμμα άλλαξε (άτυπα) και έτσι αφιερωνόταν χρόνος σε θέματα που αφορούσαν άμεσα τις εκμεταλλεύσεις των νέων γεωργών. Επομένως, προκύπτει ότι η πραγματοποίηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων ήταν εξαιρετικά σημαντική για τους νέους γεωργούς ακόμη και αν δεν τηρούνται οι βασικοί κανόνες (π.χ παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης με βάση το αντικείμενο ή έλλειψη πρακτικής άσκησης).

Ο Ανδρουλιδάκης (1987), μελέτησε τις εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων γεωργών της περιοχής της πρώην λίμνης Γιαννιτσών, σε ορισμένες περιοχές γνώσεων, καθώς και σε σχέση με ορισμένα χαρακτηριστικά τους.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι εκπαιδευτικές ανάγκες ποικίλλουν τόσο σε κατηγορίες όσο και σε βαθμό γνώσης. Το 68% των γεωργών, νιώθουν ότι δεν αποτελεί πρόβλημα γι' αυτούς και την οικογένεια τους η έλλειψη τεχνικών γνώσεων και πείρας, ενώ το 32% νιώθει ότι αποτελεί.

Οι γεωργοί του δείγματος, νιώθουν ότι έχουν κατά σειρά, λιγότερη γνώση για τα θέματα που αναφέρονται στην Ε.Ο.Κ. και αφορούν τους αγρότες και γενικά τη γεωργία (Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού (FEOGA)), ακολουθούν τα θέματα που αναφέρονται σε γνώσεις σχετικές με τα γεωργικά μηχανήματα και τις γεωργικές κατασκευές, στη συνέχεια περισσότερη γνώση πιστεύουν ότι έχουν για τα θέματα που αναφέρονται στην εδαφολογία και τα λιπάσματα, ακόμη περισσότερη γνώση για τα θέματα που αναφέρονται στην Αγροτική Τράπεζα, τον ΟΓΑ και τους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς και τέλος τις περισσότερες γνώσεις έχουν για τα θέματα που αναφέρονται στη διοίκηση, διαχείριση και λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης τους (προγραμματισμό δαπανών της οικογένειας τους), τήρηση λογιστικών βιβλίων για την εκμετάλλευση τους, τεχνικών γνώσεων, προμηθειών και των περιβαλλοντικών προβλημάτων καθώς και νέων καλλιεργειών. Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικές ανάγκες συνδυάζονται και με την έλλειψη επαρκών γνώσεων και εργαλείων ανάλυσης των τάσεων στην αγορά αγροτικών προϊόντων, του περιεχομένου και του τρόπου διαμόρφωσης της αγροτικής πολιτικής και των προδιαγραφών και απαιτήσεων των προγραμμάτων της Ε.Ε. Οι γεωργοί της περιοχής αισθάνονται ότι τόσο οι σχολικές (63,5%) όσο και οι γεωργικές γνώσεις (87,7%) τους, δεν επαρκούν ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης γεωργίας. Όσον αφορά τη σχέση αναγκών και μόρφωσης γεωργών, υπάρχει διαφοροποίηση των αναγκών ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο (δημοτικό, γενικής μέσης εκπαίδευσης και τεχνικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης), η ένταση των αναγκών μειώνεται όσο προχωράμε σε εκπαιδευτικό επίπεδο σε θέματα ΕΟΚ και γενικότερα της γεωργίας ενώ δεν διαπιστώνεται διαφοροποίηση των αναγκών σε θέματα τεχνικά και επαγγελματικά. Τέλος, όσον αφορά την ορθότητα της πληροφόρησης, οι γεωργοί εμπιστεύονται περισσότερο τους γεωπόνους των γεωργικών εφαρμογών (42,6%), τους γεωπόνους που έρχονται στο χωριό (23,4%), τα σεμινάρια (7,1%), γεωπόνους συνεταιρισμών (6,6%), τα γεωργικά σχολεία και σωστούς κρατικούς υπαλλήλους (3,5%) και τα ΚΕΓΕ και τους πεπειραμένους γεωργούς μόνο 2,8%.

Οι Lioutas, Tzimitra-Kalogianni και Charatsari (2010), μελέτησαν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παραγωγών (κτηνοτρόφων) των μικρών μυρικαστικών (πρόβατα και αίγες) καθώς και τους παράγοντες που αποθαρρύνουν τη συμμετοχή των αγροτών, σε προγράμματα εκπαίδευσης/κατάρτισης, στην περιοχή της Θεσσαλίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, ανέδειξαν την αδυναμία των αγροτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των παραγωγών σε εξειδικευμένες γνώσεις σε ποσοστό 50,9%. Επιπρόσθετα, η επιθυμία για εκπαίδευση των παραγωγών είναι γενικώς χαμηλή. Οι κύριες αιτίες μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα είναι: Η έλλειψη ανταπόκρισης του περιεχομένου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις ανάγκες των παραγωγών, η έλλειψη χρόνου, η χαμηλή εμπιστοσύνη των παραγωγών απέναντι στους φορείς διοργάνωσης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τέλος, πιστεύουν ότι τα προγράμματα εκπαίδευσης/κατάρτισης δημιουργούν ένα «άβολο» περιβάλλον γι' αυτούς. Όλα τα παραπάνω εξηγούν το 92,5% της απροθυμίας των παραγωγών να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες εκπαίδευσης/κατάρτισης.

Θέματα σχετικά με τη διαχείριση της υγείας του ζωικού κεφαλαίου και της αναπαραγωγικής διαχείρισης των ζώων, τοποθετήθηκαν υψηλά στον κατάλογο προτεραιοτήτων των εκπαιδευτικών θεμάτων των παραγωγών. Διακρίθηκαν οι ανάγκες κατάρτισης όπως επηρεάζονται από παράγοντες όπως: η ηλικία των παραγωγών, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το μέγεθος της μονάδος. Ειδικότερα οι νεότεροι παραγωγοί ενδιαφέρονται περισσότερο για θέματα σύνθεσης σιτηρεσίων, συγχρονισμό του οίστρου, γεννήσεις και διάθεσης των προϊόντων τους ενώ οι μεγαλύτεροι το ενδιαφέρον τους επικεντρωνόταν σε θέματα χρήσης ορμονών, βελτίωσης του σφάγιου και της πρόληψης των ασθενειών.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι συμμετέχοντες στην έρευνα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα όπως: γενετικής βελτίωσης, προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κτηνοτροφία, σύστημα διασταυρώσεων ζώων και τεχνητή σπερματέγχυση. Σε αντίθεση με τους συμμετέχοντες με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης οι οποίοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την πρόληψη ασθενειών και τη διαχείριση βοσκοτόπων.

Επιπρόσθετα οι γυναίκες ενδιαφέρονται κυρίως για τη σύγχρονη τεχνολογία στην κτηνοτροφία, ενώ οι κτηνοτρόφοι με μεγάλο αριθμό ζώων δείχνουν ισχυρό ενδιαφέρον για τα κτηνοτροφικά ευρωπαϊκά προγράμματα.

Στο πλαίσιο του σχεδίου «AlterAgro» του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Leonardo da Vinci, διενεργήθηκε μελέτη με τίτλο «Μελέτη για τις εκπαιδευτικές ανάγκες στον αγροτικό τουρισμό και στη βιολογική γεωργία στην Ελλάδα». Σύμφωνα με την έρευνα η αγροτική

δραστηριότητα στην Ελλάδα όλο και περισσότερο εμφανίζει τα χαρακτηριστικά επιχειρηματικών δραστηριοτήτων άλλων οικονομικών κλάδων και τις απαιτούμενες θεωρήσεις για την τεχνολογία και την αστάθεια της αγοράς. Αυτό οδηγεί στην εμφάνιση ενός νέου προφίλ των αγροτών που δεν απαιτεί μόνο τεχνικές γνώσεις, αλλά και οργανωτικές και διοικητικές δεξιότητες. Οι παραδοσιακές μέθοδοι μεταφοράς των γεωργικών πρακτικών από γενιά σε γενιά, δεν επαρκούν για την υποστήριξη της διοίκησης των αγροτικών επιχειρήσεων και απαιτούν τη συμβολή δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων εφαρμογών και υποστήριξης. Η έρευνα υποστηρίζει ότι για τους πολλούς νέους, η απασχόληση με τη γεωργία σηματοδοτεί την αποτυχία ένταξής τους σε κάποιο άλλο εργασιακό χώρο και όχι συνειδητή επιλογή. Για το λόγο αυτό, το ενδιαφέρον να καταρτισθούν σε γεωργικά θέματα είναι ελάχιστο. Από την άλλη όμως υπάρχει ένα μικρό ποσοστό νέων αγροτών που αντιμετωπίζουν την ενασχόλησή τους με την γεωργία, ως το μελλοντικό επάγγελμά τους και ενδιαφέρονται για θέματα αγροτικής πολιτικής και για κατάρτιση, που θα τους βοηθήσουν να βελτιώσουν τις γεωργικές καλλιέργειές τους και να αυξήσουν τα έσοδά τους. Οι διάδοχοι των γεωργών (νέοι αγρότες) που μπαίνουν στην πρόωρη συνταξιοδότηση, αποτελούν μία ακόμη κατηγορία, στην οποία η εκπαίδευση είναι απαραίτητη και παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια. Για κάποιους από αυτούς, η επιλογή του επαγγέλματος είναι συνειδητή, ενώ οι περισσότεροι μπαίνουν στο πρόγραμμα για τα οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσουν.

Στην προσπάθεια αυτή, μελετήθηκαν οι ανάγκες των νέων αγροτών βάσει του τρόπου επιλογής τους να ακολουθήσουν τον αγροτικό τομέα, ως κύριο επάγγελμα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες των Ελλήνων αγροτών, εντοπίζονται στους τομείς της οικονομικοτεχνικής διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων, του μηχανολογικού εξοπλισμού και του κόστους εισροών, της συντήρησης, συσκευασίας και προώθησης των αγροτικών προϊόντων, της ενημέρωσης σχετικά με το περιεχόμενο, τις προδιαγραφές και την ορολογία των κοινοτικών προγραμμάτων, την πληροφόρηση για τους τρόπους οργάνωσης των παραγωγών και της σημασίας του συνεργατισμού, την εισαγωγή σε νέες μορφές αγροτικής καλλιέργειας και πληροφόρηση για τη βιολογική καλλιέργεια, περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της γης, την ενημέρωση για τον αγροτουρισμό και νέους τρόπους αξιοποίησης των πόρων της υπαίθρου. Όσον αφορά την εξοικείωση με το χειρισμό Η/Υ, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δεν γνωρίζει καθόλου από Η/Υ και ότι δεν υπάρχει ούτε μια εξοικείωση πάνω σ' αυτά, ενώ αρκετά χαμηλό ποσοστό (13%), απάντησε ότι γνωρίζει υπολογιστή πολύ καλά.

Οι Farinde & Ajavi (2005), ερεύνησαν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των γυναικών κτηνοτρόφων σε πέντε περιοχές στην ευρύτερη περιφέρεια του Oyo στη Νιγηρία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι γυναίκες κτηνοτρόφοι αναλαμβάνουν αρμοδιότητες σχετικά με, την διατροφή των ζώων (77,78%), την επιλογή των ζώων (61,11%), θεραπείες σε άρρωστα ζώα (60,23%), σφαγή και καθαριότητα των ζώων (31,58), κατασκευές διαβίωσης ζώων (29,82%), εμπορία των ζώων (25,15%). Με βάση τις αρμοδιότητες τους, πιστεύουν ότι έχουν χαμηλές γνώσεις και δεξιότητες στην κατασκευή σύγχρονων κατασκευών για τη διαβίωση των πτηνών, κατσικών, προβάτων, και χοίρων, στη σύνθεση ζωοτροφών, στις διασταυρώσεις των ζώων. Επιπρόσθετα, χαμηλό επίπεδο γνώσεων, παρατηρούνται στην αναγνώριση των άρρωστων ζώων, στην διάγνωση ασθενειών, στην επιλογή φαρμάκων και στη διαχείριση ή στη χορήγηση φαρμάκων. Αντίθετα πιστεύουν, ότι έχουν υψηλό επίπεδο γνώσεων σε θέματα χορήγησης τροφής στα ζώα, στη χρήση των υπολειμμάτων της κουζίνας τους στη διατροφή των ζώων και στην εκτροφή των ζώων. Το ίδιο έτος στην ίδια χώρα (Νιγηρία) ο Adek oya E A (2005), σε έρευνα που πραγματοποίησε στα μέλη της ένωσης πτηνοπαραγωγών της Νιγηρίας (Poultry Association Nigeria-PAN) καθώς και σε μη μέλη, προχώρησε στη διερεύνηση των εκπαιδευτικών τους αναγκών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι παρουσιάστηκαν υψηλά ποσοστά επιτυχία από τους πτηνοπαραγωγούς σε θέματα όπως συνθήκες διαβίωσης, διατροφής και στρατηγικές διατροφής, ημερήσιας φροντίδας των ζώων και χειρισμούς ρουτίνας και στο σύστημα παρακολούθησης στοιχείων. Χαμηλά ποσοστά επιτυχίας, παρουσιάστηκαν σε ερωτήσεις που σχετίζονταν με τις στρατηγικές εμπορίας, την πρόληψη και έλεγχο ασθενειών και παρασίτων.

Στα θεματικά πεδία τα οποία εκδήλωσαν ενδιαφέρον ότι θα ήθελαν να παρακολουθήσουν είναι: Συνθήκες διαβίωσης ζώων, διατροφή και εφαρμοζόμενες διατροφικές στρατηγικές, πρόληψη και έλεγχο ασθενειών και παρασίτων, ημερήσια φροντίδα των ζώων και χειρισμούς ρουτίνας, στρατηγικές εμπορίας ενώ μόνο τμή των παραγωγών θα ήθελε να εκπαιδευτεί στο σύστημα παρακολούθησης διαχείρισης των πτηνοτροφικών μονάδων. Πολλοί παραγωγοί, έδειξαν ενδιαφέρον για εκπαίδευση σε πρακτικά ζητήματα τα οποία θα τους βοηθούσαν να βελτιώσουν την παραγωγικότητα των μονάδων τους. Επιπρόσθετα σημαντικές ανάγκες διαπιστώθηκαν πάνω σε θέματα ζωικού κεφαλαίου, κτηνιατρικής παρακολούθησης και σε άλλα τεχνικά ζητήματα που σχετίζονται με την διαχείριση πτηνοτροφικών μονάδων. Τέλος, καταγράφηκε η επιθυμία των συμμετεχόντων στην έρευνα, για συνεχή εκπαίδευση από την ένωση, για τη βελτίωση δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Ο Connors (1995), μελέτησε τις ανάγκες των ενηλίκων (Μ.Ο ηλικίας 36,7), οι οποίοι είτε ήταν ήδη αγρότες (54,2%) είτε επρόκειτο να ασχοληθούν (37,5%) με τον πρωτογενή τομέα είτε εργάζονταν σε κρατικές κτηνοτροφικές φάρμες & κολλέγια, στην περιφέρεια Dmitrov της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ο Μ.Ο εμπειρίας ήταν 13,25 χρόνια. Η συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκε με συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο, μέσω ενός καταλόγου θεματικών ενοτήτων με 12 τίτλους, στην οποία έπρεπε να απαντήσουν με «ΝΑΙ» ή «ΟΧΙ». Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η σειρά κατάταξης από τα περισσότερα «ΝΑΙ» προς τα λιγότερα είναι: Αγροτικά μηχανήματα (50,0%), διατροφή ζώων (50%), υγεία ζώων/κτηνιατρική φροντίδα (46%), παραγωγή γάλακτος (46%), καλλιέργειες (41,6%) παραγωγή κρέατος (37,5%), γυάλινα θερμοκήπια παραγωγή φυτών (33,3%), κηπουρική (29,2%), διαχείριση αγροτικών εκμεταλλεύσεων (25,0%), χοιροτροφία (25,0%), αλογοτροφία (12,5%) και προβατοτροφία (12,5%). Επομένως η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ζητούσε να εκπαιδευτούν σε θέματα, γεωργικής μηχανικής, σύνθεσης ζωοτροφών, διατροφής και υγείας των ζώων, την κτηνιατρική φροντίδα και την παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων.

Τέλος έρευνες που εντοπίστηκαν και αναφέρονταν γενικότερα στον γεωργικό τομέα και όχι εξειδικευμένα στη ζωική παραγωγή αλλά με αντικείμενο τις εκπαιδευτικές ανάγκες των γεωργών είναι:

Οι Rasouliazar και Fealy (2011), σε ποσοτική εφαρμοσμένη έρευνα που διεξήγαγαν στο δυτικό Αζερμπαϊτζάν, μελέτησαν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παραγωγών μήλων. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσίασαν την έλλειψη γνώσης των παραγωγών σε διάφορα στάδια του κύκλου παραγωγής όπως φύτεμα, φροντίδα δένδρων, λίπανση, ασθένειες, συλλογή, αποθήκευση και εμπορία. Ειδικότερα η έρευνα ανέδειξε την ανάγκη να εκπαιδευτούν σε κατάλληλες αγρονομικές πρακτικές (κλάδεμα) για βελτίωση της παραγωγικότητας. Επιπρόσθετα, οι παραγωγοί εξέφρασαν την ανάγκη να εκπαιδευτούν σε ζητήματα διαχείρισης ιδιαίτερα τη μη παραγωγική περίοδο των δένδρων και εξέφρασαν συγκεκριμένα ζητήματα στα οποία θα ήθελαν να εκπαιδευτούν, όπως στη χρήση εντομοκτόνων κ.ά.. Οι παραγωγοί, επεσήμαναν το έλλειμμα γνώσης, σε ζητήματα διαχείρισης αμέσως μετά τη συλλογή των μήλων και κυρίως στη φάση της αποθήκευσης, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν με τα έντομα και τις αρρώστιες που εμφανίζονται στη φάση αυτή, όπως επίσης και σε ζητήματα εμπορίας. Τέλος, μελετήθηκαν οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που προτιμούν οι παραγωγοί. Η έρευνα έδειξε ότι, προτιμούν τα πρακτικά προγράμματα κατάρτισης και σε μικρότερο επίπεδο προτιμούν την επαφή με ειδικούς συμβούλους σε τεχνικά θέματα.

Οι Alibaygi AH & Zarafshani K (2008), με περιγραφική έρευνα μελέτησαν τις ανάγκες κατάρτισης των αγροτών παραγωγών του ομίλου AEAs, στο δυτικό Ιράν, σχετικά με την αειφορικότητα²³. Κατά τη διερεύνηση των αναγκών κατάρτισης αξιοποιήθηκε το μοντέλο αξιολόγησης Borich. Στους παραγωγούς παρουσιάστηκαν 26 δεξιότητες που απαιτούνται για την καλλιέργεια κλίματος αειφορικότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, όλες οι δεξιότητες όπως παρουσιάστηκαν στον κατάλογο χαρακτηρίστηκαν ως σημαντικά ή πολύ σημαντικά στοιχεία (ανάγκες) για ένα πρόγραμμα κατάρτισης με θέμα την αειφορία, εκτός από τα δασικά ζητήματα (agroforestry) και κύκλο καλλιεργητικών εργασιών (crop rotation) που βαθμολογήθηκαν ως κάπως σημαντικές. Από τις 26 δεξιότητες βαθμονομήθηκαν ως πέντε πρώτες δεξιότητες, εκείνες οι οποίες απαιτούνται από τους παραγωγούς και αναφέρονται σε: διαχείριση αγροτικών απορριμμάτων, τεχνολογική ανάπτυξη, σε μέτρα προστασίας του νερού, σε δεξιότητες ολοκληρωμένης διαχείριση καλλιεργειών και μέτρα προστασίας από τη διάβρωση των εδαφών. Οι Singh & Mohammed (1982), διερεύνησαν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των αγροτών, στο Βόρειο Ιράκ. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσίασαν ότι, οι κύριες ανάγκες κατάρτισης των αγροτών αναφέρονται σε: μέθοδοι επέκτασης, επικοινωνίας, πρόγραμμα φύτευσης και τεχνικών γνώσεων πάνω στη γονιμότητα των εδαφών, στην παραγωγή και τη διασπορά. Επιπρόσθετα οι Menon & Annamali (1979) μελέτησαν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των εργαζομένων στο χωριό Tamil Nadu στην Ινδία. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι, οι εκπαιδευτικές ανάγκες αναφέρονται εξειδικευμένα στη γεωργία, διαχείριση των προγραμμάτων παράτασης, σε μεθόδους εκπαίδευσης των κτηνοτρόφων και μεθόδους ανάπτυξης ανθρώπινων πόρων.

Συνοψίζοντας, βάσει της βιβλιογραφίας που μελετήθηκε, διαπιστώθηκε ότι σε επίπεδο Ελλάδος, εντοπίζεται ένα μεγάλο κενό στη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των κατοίκων της υπαίθρου, και ιδιαίτερα των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων. Ειδικότερα για την περιοχή της Κρήτης τέτοιου είδους μελέτες δεν εντοπίστηκαν. Ουδέποτε στο παρελθόν έγινε συστηματική και σε βάθος διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων της Κρήτης, και ακόμα περισσότερο στα γεωγραφικά όρια του Γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη. Επομένως, εντοπίζεται ένα ανεξερευνητό εκπαιδευτικό πεδίο που αναφέρεται στην συστηματική προσέγγιση των κατοίκων και την αποτύπωση και αποκωδικοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών, όπως αυτές αναδεικνύονται από το δυναμικό χαρακτήρα της περιοχής έρευνας.

²³ Αειφορία, αειφορικότητα. Σκοπός της αειφορίας στον αγροτικό τομέα είναι μια υγιεινή και σε αφθονία τροφική αλυσίδα για τις σημερινές και μελλοντικές γενεές δια μέσου της ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων (Al-Subaiee et al., 2005).

Οι ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές από τις αρχές ήδη του 19^{ου} αιώνα προσανατολίστηκαν στην παροχή εκπαιδευτικού έργου στον αγροτικό πληθυσμό, είτε ως ενταγμένο στην τυπική ή στην μη τυπική εκπαίδευση, ως απάντηση στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες για τη διάθεση αγροτικών προϊόντων και αξιοποίησης των παραγωγικών δυνατοτήτων της υπαίθρου. Η έννοια της εκπαιδευτικής ανάγκης και κυρίως η διάκριση της σε πλήθος κατηγοριών, αναδεικνύουν το πλήθος συζητήσεων που έχει λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια, προσδίδοντας της ένα περισσότερο πρακτικό χαρακτήρα. Σήμερα οι εκπαιδευτικές ανάγκες των αγροτών εξειδικεύονται σε γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες (Κουλαουζίδης & Κουτσούρης, 2006:25), απόλυτα προσαρμοσμένες στις σημερινές συνθήκες παραγωγής και εμπορίας. Οι νέοι αγρότες, αποτελούν τη νέα γενιά αγροτικού πληθυσμού, οι ανάγκες των οποίων αποκτούν ιδιαίτερη σημασία όταν εξειδικεύονται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά όπως είναι το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη. Στο θεωρητικό μέρος επιχειρήθηκε η βιβλιογραφική προσέγγιση των εννοιών με πλήθος παραπομπών, επιχειρώντας να αποσαφηνιστεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Στο ερευνητικό μέρος που ακολουθεί παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο διεξήχθη η παρούσα έρευνα λαμβάνοντας υπόψη τον παραγωγικό προσανατολισμό της περιοχής και τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού.

Εικόνα 4: Εκπαίδευση Νέων Αγροτών ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΚΕΦ. ΙΙ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στο 2^ο μέρος της παρούσας έρευνας, παρουσιάζεται το κύριο μέρος της, αναλύοντας τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε με γνώμονα το σκοπό, τους στόχους και την πληρέστερη απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, βάσει της ακολουθούμενης ανάλυσης δεδομένων. Καθοριστικός παράγοντας στη συλλογή δεδομένων αποτέλεσε το εργαλείο συλλογής (ερωτηματολόγιο). Με τη χρήση πινάκων και των επεξηγήσεων των όρων, επιχειρείται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων, αξιοποιώντας τη γνωστική εμπειρία του ερευνητή. Τέλος το ερευνητικό μέρος ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τις προτάσεις του ερευνητή προκειμένου η έρευνα να αποτελέσει ένα πρακτικό εργαλείο στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων.

1. Μεθοδολογία της Έρευνας

1.1 Σκοπός, Στόχοι, Ερευνητικά Ερωτήματα, της Έρευνας

1.1.1 Σκοπός της έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας, είναι να αποτυπώσει και να μελετήσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των κατά κύριο επάγγελμα νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που δραστηριοποιούνται στο Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη, από την πλευρά της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνης, ανδρών και γυναικών, βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου και προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας.

1.1.2 Στόχοι της έρευνας

Κύριος στόχος της έρευνας, είναι να συμβάλει στην αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με βάση τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων και προσανατολισμένα στη δημιουργία ενός σύγχρονου επαγγελματικού προφίλ.

Οι επιμέρους στόχοι της παρούσας έρευνας είναι:

- ✓ Να διαγνώσει την ανταπόκριση ή όχι των υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης νέων αγροτών-κτηνοτρόφων, στις απαιτήσεις τους.
- ✓ Να καταγραφούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη.
- ✓ Να αποτυπωθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο επιχειρηματικό προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό.
- ✓ Να συμβάλει στην αναθεώρηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στοχεύοντας αποτελεσματικότερα στις εξειδικευμένες ανάγκες των αγροτών της κάθε περιοχής.

1.1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα καλά ερευνητικά ερωτήματα είναι σαφή, συγκεκριμένα, απαντητέα, αλληλοσυνδεόμενα και κατ' ουσία σχετικά (Robson, 2007). Η απλότητα, η σαφήνεια, η κατανοητικότητα και η συνδετικότητα των ερευνητικών ερωτημάτων δημιουργεί ένα ιστό, από τον οποίο πηγάζουν όλα εκείνα τα ερωτήματα που θα οδηγήσουν στην αποκρυπτογράφηση του υπό έρευνα ζητήματος. Τα ερευνητικά ερωτήματα τίθενται με γνώμονα, την πληρέστερη συμβολή τους στην αποτύπωση ρεαλιστικών και αξιοποιήσιμων αποτελεσμάτων. Γι' αυτό το λόγο, επιχειρήθηκε μια ομαδοποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων, με προσανατολισμό από το γενικό στο ειδικό.

Τα ερευνητικά ερωτήματα αναφέρονται ως:

1. Πως παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου;
2. Πως διαμορφώνονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων βάσει προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας;
3. Ποιες είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό;

1.2 Επιλογή Ερευνητικής Μεθόδου και Τεχνικών Συλλογής Δεδομένων

Ο σχεδιασμός της έρευνας εμπεριέχει κυρίως χαρακτηριστικά της εμπειρικής έρευνας ανιχνευτικού χαρακτήρα. Ο Robson (2007:270) αναφέρει ότι είναι μια μέθοδος με τα τυπικά κεντρικά χαρακτηριστικά να αναφέρονται σε: χρήση ενός προκαθορισμένου, ποσοτικού σχεδίου, συλλογή ενός μικρού ποσού δεδομένων σε τυποποιημένη μορφή από ένα σχετικά μεγάλο αριθμό ατόμων και επιλογή αντιπροσωπευτικών δειγμάτων ατόμων, από γνωστούς πληθυσμούς. Επιπρόσθετα ο Bryman (1989:104), αναφέρει ότι «Η δειγματοληπτική έρευνα καθιστά αναγκαία τη συλλογή δεδομένων από ένα αριθμό μονάδων και συνήθως σε μια μοναδική χρονική στιγμή, με την πρόθεση να συλλέξουμε συστηματικά ένα σώμα δεδομένων, που μπορούν να προσδιοριστούν ποσοτικά σε σχέση προς έναν αριθμό μεταβλητών, που στη συνέχεια εξετάζονται για να διακρίνουμε πρότυπα συσχέτισης». Αυτή η μορφή έρευνας, εστιάζει σε σχέσεις μεταξύ μεταβλητών σε μια μεμονωμένη ομάδα (νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι γεωφυσικού πάρκου) (Robson 2007:185). Βασικός στόχος, είναι η συγκέντρωση μέσα από τα εργαλεία συλλογής δεδομένων όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων. Η περιγραφική μέθοδος, είναι κατάλληλη ιδιαίτερα στις περιπτώσεις, όταν το αντικείμενο είναι εντελώς άγνωστο ή έχουμε πολύ περιορισμένες

υφιστάμενες γνώσεις, (Λουκαΐδης, 2012), όπως στην διερευνώμενη περίπτωση. Συγκριτικό πλεονέκτημα της μεθόδου, είναι η τυποποίηση των στοιχείων που συλλέγονται και άρα η επιδεκτικότητα τους σε στατιστικές μεθόδους ανάλυσης, όπως και η προσέγγιση μεγάλου μέρους πληθυσμού, (Κυριαζή, 2002). Για την περιγραφική δειγματοληπτική έρευνα, απαιτείται ο ακριβής προσδιορισμός του πληθυσμού, που καλείται δειγματοληπτικό πλαίσιο του οποίου τις εκπαιδευτικές ανάγκες θα μελετήσουμε, και ο προσδιορισμός ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος, ώστε τα πορίσματα να είναι γενικεύσιμα στο σύνολο του πληθυσμού (Βεργίδης & Καράλης, 2008). Ο πληθυσμός της παρούσας έρευνας είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο εκπαιδευομένων του ΕΛΓΟ «Δήμητρα» (πρώην ΟΓΕΕΚΑ Δήμητρα), οι οποίοι έχουν παρακολουθήσει το εισαγωγικό πρόγραμμα κατάρτισης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Τα ακριβή στοιχεία των συμμετεχόντων αντλήθηκαν από το αρχείο του ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, παράρτημα Ρεθύμνου. Ο Λουκαΐδης (2012), συμπεριλαμβάνει στα πλεονεκτήματα της περιγραφικής μεθόδου την ευελιξία, το φυσικό περιβάλλον, τη σαφή περιγραφή και τη διερεύνηση πληθώρας μεταβλητών ενώ στα μειονεκτήματα αναφέρει την έλλειψη ελέγχου, την αδυναμία διατύπωσης σχέσης αιτίας αιτιατού, την εσωτερική εγκυρότητα και την περιορισμένη ισχύ σε επίπεδο αναλύσεων. Τα συμπεράσματα δεν μπορούν να ισχύσουν και να επεκταθούν σε βάθος χρόνου (Θεοδοσιάδου, 2010). Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σ' ένα δυναμικό επιχειρηματικό περιβάλλον, ακολουθούν τη δυναμική του γενικότερου περιβάλλοντος της αγοράς, επομένως δεν μπορούν να είναι ίδιες και τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης να στηρίζονται σε ανάγκες που διερευνήθηκαν πριν από μια δεκαετία όταν στην πορεία αυτή έχουν υπάρξει τόσο σημαντικές αλλαγές. Μπορούν όμως να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία ενός μοντέλου διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών, συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Η σύγχρονη χρήση των δειγματοληπτικών ερευνών είναι περισσότερο εργαλειακή και κατά ένα μεγάλο μέρος είναι ακαδημαϊκή, υπό την έννοια της αναζήτησης του τι συμβαίνει στην κοινωνία. Το σχέδιο αυτό απαιτεί δεξιότητες από μέρους του ερευνητή όπως «διερευνητικό μυαλό», να είναι καλός ακροατής, προσαρμοστικότητα και ευελιξία, αντίληψη των ζητημάτων, έλλειψη μεροληψίας (Robson, 2007). Σύμφωνα με τα παραπάνω η εμπειρική μέθοδος ταιριάζει στην παρούσα έρευνα προκειμένου να ικανοποιηθεί ο σκοπός, οι στόχοι και να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα.

1.2.1 Διαδικασία διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών

Η διαδικασία της διερεύνησης αναγκών είναι σημαντική για δύο λόγους: Ο πρώτος σχετίζεται με την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων. Ο δεύτερος λόγος

σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες αφορούν άτομα ή πληθυσμούς-στόχους, αλλά ορίζονται πάντοτε σε σχέση με ένα σύνολο δραστηριοτήτων που εδώ θα το ονομάσουμε πλαίσιο αναφοράς ή πεδίο αναφοράς (Χασάπης, Δ. 2000). Στην παρούσα έρευνα, το πλαίσιο αναφοράς ορίζεται από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, οι οποίοι όμως είναι ο πληθυσμός στόχος και συγκεκριμένα νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, σε σχέση με το σύνολο των παραγωγικών δραστηριοτήτων, του πρωτογενή τομέα του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη. Το δημιουργούμενο δυναμικό πλαίσιο αναφοράς, στην ουσία θα αποτελέσει την αφετηρία κάθε εξειδικευμένης εκπαιδευτικής πρωτοβουλίας που αναφέρεται στην περιοχή. Η διαδικασία διερεύνησης μιας ομάδας πληθυσμού, πρέπει να συνάδει με το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν, αναδεικνύοντας την εξειδίκευση και την σε βάθος προσέγγιση. Μόνο έτσι θα είναι δυνατή η διάκριση της επιθυμίας από την πραγματική εκπαιδευτική ανάγκη. Μέσα από την προσπάθεια αυτή επιχειρείται να διαχωριστεί το τι πραγματικά είναι ανάγκη και το τι δεν είναι στο πλαίσιο του προγράμματος αλλά να γίνει από τους συμμετέχοντες κατανοητό (Ζαρίφης Γ, 2009). Με την επισήμανση των εκπαιδευτικών αναγκών των αγροτών μιας περιοχής, αρχίζει το οποιοδήποτε πρόγραμμα, όπως άλλωστε υποστηρίζεται και σ' όλες τις σχετικές μελέτες που ελήφθησαν υπόψη. Το γεφύρωμα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος και του κοινού που υπηρετεί πρέπει να γίνεται ύστερα από ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών του κοινού αυτού (Ανδρουλιδάκης, 1987). Στην προσπάθεια αυτή απαραίτητη προϋπόθεση είναι η άμεση επαφή με το κοινό (πληθυσμό-στόχο), λαμβάνοντας υπόψη, τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και κυρίως τα ατομικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, για να μεγιστοποιήσουμε τα οφέλη από την προσέγγιση αυτή.

Οι διαδικασίες διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών, καταλήγουν σε συμπεράσματα και προτάσεις, προσδιορίζοντας τους στόχους και τελικά σε συνδυασμό με το θεσμικό πλαίσιο προσόντων, τη διασφάλιση ποιότητας των προγραμμάτων, οριοθετούν το εκπαιδευτικό περιεχόμενο της εκπαιδευτικής παρέμβασης ως αποτέλεσμα της απόστασης των απαιτήσεων του πλαισίου αναφοράς και της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού στόχου.

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{Εκπαιδευτικό} \\ \text{Περιεχόμενο} \end{array}} = \boxed{\begin{array}{c} \text{Απαιτήσεις Πλαισίου} \\ \text{Αναφοράς} \end{array}} - \boxed{\begin{array}{c} \text{Υφιστάμενη Κατάσταση} \\ \text{Πληθυσμού-Στόχου} \end{array}}$$

Για τον προσδιορισμό των εκπαιδευτικών αναγκών χρειάζεται να προσδιορίσουμε τις επαγγελματικές γνώσεις και τις ικανότητες-δεξιότητες που χρειάζεται η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, το σύστημα διανομής των προϊόντων και η χρήση τους

(Βεργίδης, Δ & Καράλης, Α, 2008). Η διερεύνηση των αναγκών των εκπαιδευομένων για τη σχεδιαζόμενη ενότητα είναι μια διαδικασία απαιτητική μεν απαραίτητη δε για την επιτυχία ενός προγράμματος, η οποία γίνεται όχι μόνο πριν από την έναρξη του, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια του (Ζαρίφης, Γ, 2000). Αυτό αναδεικνύει και το δυναμικό και συστηματικό χαρακτήρα που απαιτεί η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών μη καθιστώντας εύκολη τη μοντελοποίηση και την τυποποίηση της.

1.2.2 Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Με γνώμονα το σκοπό, τον κύριο και τους επιμέρους στόχους της παρούσας έρευνας και αποσκοπώντας στη διασφάλιση της πληρέστερης απάντησης των ερευνητικών ερωτημάτων και της έγκυρης αποτύπωσης του προς διερεύνηση ζητήματος, υιοθετήθηκε ερευνητική προσέγγιση, με τη χρήση γραπτού ερωτηματολογίου. Βασικό κριτήριο για την επιλογή του γραπτού ερωτηματολογίου έναντι άλλων ερευνητικών εργαλείων, αποτέλεσε το γεγονός ότι καθιστά εφικτή την προσέγγιση μεγάλου στατιστικού δείγματος, σε σύντομο χρονικό διάστημα, διασφαλίζει την ανωνυμία των υποκειμένων (εάν το επιθυμούν), παρουσιάζει υψηλό βαθμό αντικειμενικότητας και στατιστικής εγκυρότητας, ενώ παρέχει μια γενική εικόνα του προς διερεύνηση ζητήματος η οποία θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί με άλλες ερευνητικές τεχνικές (Πανιτσίδου, 2011).

1.2.2.1 Ερωτηματολόγιο

Η δημιουργία του ερωτηματολογίου ως εργαλείου συλλογής δεδομένων, στηρίχθηκε στον πρακτικό προσανατολισμό του, με στόχο να συλλέξει πληροφορίες, οι οποίες στη συνέχεια να αποδίδουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες της ομάδας-στόχου, με φυσική ροή χωρίς να δίδει την αίσθηση της «ανάκρισης». Αυτό είναι απαραίτητο στοιχείο κατά τη φάση της συλλογής δεδομένων, διότι στόχος δεν είναι να συμπληρωθούν τα ερωτηματολόγια ποσοτικά αλλά να αποτυπώσουν την πραγματική εικόνα της αναγκαιότητας για εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τα ερωτήματα, που αποτύπωσαν τον αρχικό προβληματισμό του ερευνητή και παράλληλα τη βάση σύνταξη του ερωτηματολογίου ήταν:

- ✓ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου κτηνοτρόφου;
- ✓ Σκεφτείτε κάποιον κτηνοτρόφο που πραγματοποιεί τους στόχους που του τίθεται καλύτερα απ' όλους τους άλλους. Ποιοι είναι οι λόγοι που τον κάνουν να ξεχωρίζει;
- ✓ Ποιες είναι οι βασικές και εξειδικευμένες γνώσεις, που χρειάζεται να ξέρει κάποιος, για την αποτελεσματική εκτέλεση ενός τέτοιου σύνθετου επαγγέλματος;

- ✓ Προσδιορίστε συγκεκριμένα παραδείγματα αποτελεσματικής ή μη αποτελεσματικής απόδοσης ενός κτηνοτρόφου. Έπειτα, καταγράψτε τις αιτίες για τη μια και την άλλη περίπτωση.
- ✓ Ποιες βασικές και ποιες επιμέρους γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές θα πρέπει να έχει ο σύγχρονος κτηνοτρόφος;
- ✓ Τι άλλο θα μπορούσε να μάθει ο νέος κτηνοτρόφος από το συγκεκριμένο πρόγραμμα, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικός στην τέλεση των καθηκόντων του;
- ✓ Γνωρίζετε τις δυνατότητες του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείστε;
- ✓ Πόσο επηρεάζει το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη ως γεωγραφικός χώρος την ανάπτυξη της εκμετάλλευσής σας; Προσδίδει προστιθέμενη αξία στην εκμετάλλευσή σας και στα προϊόντα σας;

Ως βάση για το ερωτηματολόγιο της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια που αξιοποίησαν σε έρευνες τους, οι Ρήγου (2010), Ανδρουλιδάκης (1987) και Πανιτσίδου (2011) ως προς την μορφή του ερωτηματολογίου.

Επιδιώχθηκε να είναι απλό, προσιτό, κατανοητό χωρίς να κουράζει υπερβολικά τον συμμετέχοντα στην έρευνα, σε μια περιοχή που χαρακτηρίζεται από χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων που ασχολούνται με την κτηνοτροφία και έντονα προβλήματα σχολικής διαρροής.

Το ερωτηματολόγιο συνόδευε *Συνοδευτική Επιστολή*, με το χαρακτηριστικό λογότυπο του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Η συνοδευτική επιστολή η οποία γράφτηκε σε γλώσσα απλή, στην οποία αναφέρονταν ο τίτλος της έρευνας, ο σκοπός, η περιοχή και η ομάδα στόχος της έρευνας. Παράλληλα αναφέρονταν η σηματικότητα της έρευνας για την περιοχή και τέλος, αναζητήθηκε και γράφηκε μια κρητική μαντινάδα για τους βοσκούς της Κρήτης, για να βοηθήσει στην οικειοποίηση της επιστολής καθώς και του ερωτηματολογίου που ακολουθούσε, γεγονός που εκτιμήθηκε θετικά από το σύνολο των συμμετεχόντων. Στην επιστολή, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στη μοναδικότητα, την πρόθεση και τη χρηστικότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας, αναδεικνύοντας τον πρωταγωνιστικό και καθοριστικό ρόλο του κτηνοτρόφου σ' αυτή την έρευνα. Τέλος αναγράφονταν όλα τα στοιχεία επικοινωνίας του ερευνητή, ως ένδειξη ότι η δημιουργούμενη σχέση δεν περιορίζεται στα στενά χρονικά όρια της συμπλήρωσης, αλλά και στη διάθεση μου, ότι είμαι παρών όποτε με χρειαστούν, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια καλού κλίματος τόσο κατά το χρόνο συμπλήρωσης όσο και μετά.

Ο τύπος του ερωτηματολογίου είναι δομημένο ερωτηματολόγιο συνολικής έκτασης 16 σελίδων.

Η δομή του αποτελείται από έξι (6) μέρη με τίτλους:

Α'. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ. Ερωτήσεις 1 έως 7

Β'. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ. Ερωτήσεις 1 έως 8

Γ'. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ». Ερωτήσεις 1 έως 14

Δ'. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΟΥ. Ερωτήσεις 1 έως 10

Ε. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, ερωτήσεις 1 έως 10

ΣΤ. ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΕ ΓΝΩΣΕΙΣ/ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ. Ερωτήσεις 1 έως 8

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 57 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Ειδικότερα οι ερωτήσεις είναι :

- Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, σύνολο ερωτήσεων 33 δηλ. ποσοστό 57,89%,
- Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού, σύνολο ερωτήσεων 4 δηλ. ποσοστό 7,02%,
- Ερωτήσεις σύμφωνα με την κλίμακα ιεράρχησης Likert (Louis Cohen, et al, 2007: 426) (Πάρα Πολύ, Πολύ, Μέτρια, Λίγο, Καθόλου), 20 δηλ. ποσοστό 35,09%

Τέλος σε ένα ποσοστό 42% των ερωτήσεων υπήρχε η επιλογή Άλλο/ες, στις οποίες ο συμμετέχων μπορούσε να αποτυπώσει τη δική του επιλογή, για να δοθεί η δυνατότητα να καλυφθούν όλες οι δυνατές περιπτώσεις.

Οι ερωτήσεις είναι κλιμακούμενης δυσκολίας και συντάχθηκαν κατά απαγωγικό τρόπο (τεχνική του «χωνιού»), δηλαδή κάθε μέρος ξεκινάει με τη διατύπωση μιας ευρείας ερώτησης ή δήλωσης η οποία εν συνεχεία στενεύει σε πιο εξειδικευμένες ερωτήσεις (Cohen & Manion, 1994:381-382). Επιπρόσθετα, επιλέχθηκε αυτή η μορφή ερωτηματολογίου (Πανιτσίδου, 2011) διότι κρίθηκε ελκυστικό, ευανάγνωστο και η συμπλήρωση του γίνεται με την συμπλήρωση (v) ή σταυρό (+) στο 93% των ερωτήσεων ενώ οι υπόλοιπες (7%) ήταν συμπλήρωσης κενού.

Το Μέρος Α' (αρχή του ερωτηματολογίου), είναι απλό και αναφέρεται στη συλλογή προσωπικών στοιχείων, για να ενθαρρυνθεί ο νέος αγρότης να το συμπληρώσει ο ίδιος. Οι ερωτήσεις είναι πολύ απλές και ο χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 2'.

Στο Μέρος Β', οι ερωτήσεις αναφέρονται στην άποψη που έχουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι για τα προβλήματα, τις παραγωγικές δυνατότητες, την επιχειρηματική δραστηριότητα του Γεωφυσικού Πάρκου, προκειμένου να γίνει σαφές κατά πόσο γνωρίζουν το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται. Χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 4'.

Στο Μέρος Γ', οι ερωτήσεις αφορούν την άποψη που αποκόμισε από τη συμμετοχή του στα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ». Το μέρος Γ' έχει πολλές κοινές με το ερωτηματολόγιο της Ρήγου, για να μπορέσω να συγκρίνω τις απόψεις νέων αγροτών από δύο διαφορετικές περιοχές της Ελλάδος (Εύβοια και Κρήτη) και παράλληλα

να διαπιστωθεί ο βαθμός ανταπόκρισης των υφιστάμενων προγραμμάτων στις απαιτήσεις των νέων κτηνοτρόφων, στο Ρέθυμνο και την Κρήτη γενικότερα με θέμα την αιγοπροβατοτροφία και τη μελισσοκομία, αφού οι Θ.Ε που απαρτίζουν το εκπαιδευτικό περιεχόμενο των προγραμμάτων είναι κοινό και ορίζεται από τον Οργανισμό Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α «Δήμητρα» (σημερινά ΕΛ.Γ.Ο «ΔΗΜΗΤΡΑ»). Χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 4'.

Στο Μέρος Δ', οι ερωτήσεις εστιάζονται στα χαρακτηριστικά της εκμετάλλευσης τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και γενικά επιχειρείται να σκιαγραφηθεί το επαγγελματικό περίγραμμα του νέου κτηνοτρόφου. Μέσα από τα στοιχεία που αφορούν, το μέγεθος της εκμετάλλευσης, τους κλάδους παραγωγής που έχει αναπτύξει αλλά και την παραγωγικότητα, αποτυπώνεται ο παραγωγικός προσανατολισμός της εκμετάλλευσης, χωρίς να εισερχόμαστε σε οικονομικά στοιχεία, τα οποία ανέκαθεν αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα, χωρίς να αποτυπώνουν πάντοτε την πραγματικότητα. Χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 5'.

Στο Μέρος Ε', οι ερωτήσεις αφορούν την επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα, η επίδραση που είχε η εκπαίδευση στη μετέπειτα κτηνοτροφική τους δραστηριότητα, κατά πόσο έχει αναπτύξει συνέργειες με άλλους παραγωγούς που ξεχωρίζουν για την επιχειρηματική τους δεινότητα. Τέλος μέσω της διαδικασίας της αυτοκριτικής, επιχειρείται η εκμείωση τα δυνατών και αδύνατων σημείων του ως κτηνοτρόφος. Χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 5'.

Στο Μέρος ΣΤ', οι ερωτήσεις συνδέονται με τις ερωτήσεις των μερών Γ, Δ και Ε διότι εκεί εκφράστηκαν άμεσα και έμμεσα οι ανάγκες των νέων αγροτών – κτηνοτρόφων. Επομένως, γίνεται η τελική αποκωδικοποίηση αναγκών, οι οποίες μετουσιώνονται σε δεξιότητες και ικανότητες. Το κεντρικό μέρος του ερωτηματολογίου, αφιερώνεται στις ερωτήσεις της έρευνας, που προκύπτουν από τα ερευνητικά ερωτήματα (Robson, 2007). Το μέρος ΣΤ', που αποτελεί και το κεντρικό μέρος του ερωτηματολογίου της έρευνας, έχει βαρύνουσα σημασία, διότι επιφορτίζεται σε συνέργεια με τα μέρη Γ', Δ' και Ε', την πρόσκληση να απαντήσουν τόσο στους στόχους όσο και στα ερευνητικά ερωτήματα. Χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 10'.

Το ερωτηματολόγιο, συνολικά απαιτεί περίπου 30 λεπτά για τη συμπλήρωση του. Ο χρόνος συμπλήρωσης κρίθηκε ικανοποιητικός έτσι ώστε να μην καταστεί κουραστικό αλλά συνάμα να αναδειχθεί και η σοβαρότητα με την οποία ο ερευνητής αντιμετωπίζει ένα σημαντικό ζήτημα. Επομένως η συμμετοχή του νέου δηλώνει και τη διάθεση του να αποτελέσει ενεργό μέρος της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται στο παράρτημα της παρούσας έρευνας.

1.2.2.2 Πιλοτική εφαρμογή του ερωτηματολογίου

Μετά την τελική διαμόρφωση και έγκριση του ερωτηματολογίου, δόθηκε πιλοτικά σε τέσσερεις νέους αγρότες-κτηνοτρόφους (2 άνδρες και 2 γυναίκες). Μετά την ολοκλήρωση της συμπλήρωσης, συμπλήρωσαν ένα μικρής έκτασης ερωτηματολόγιο που αφορούσε τα έξι τμήματα του ερωτηματολογίου εστιάζοντας σε τέσσερις παράμετρους:

A. Συμβατότητα σκοπού και ερευνητικών ερωτημάτων

B. Κατανόηση ερωτήσεων

Γ. Κατανόηση οδηγιών συμπλήρωσης ερωτηματολογίου

Δ. Γενικές παρατηρήσεις διάρθρωσης

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης έδειξαν, ότι σε ποσοστό 100% (4/4), εκφράστηκαν στην 5-βάθμια κλίμακα Πάρα Πολύ, σχετικά με την κατανόηση των ερωτήσεων και την κατανόηση οδηγιών του ερωτηματολογίου. Σε ποσοστό 75%, (3/4), εκφράστηκαν Πάρα Πολύ και 15% (1/4) πολύ, σε παρατηρήσεις διάρθρωσης. Σε ποσοστό 100% (4/4) πιστεύουν ότι υπάρχει συμβατότητα μεταξύ σκοπού, ερευνητικών ερωτημάτων και ερωτηματολογίου. Οι ερωτήσεις της δειγματοληπτικής έρευνας θα πρέπει να σχεδιαστούν έτσι ώστε να βοηθήσουν να επιτύχετε τους σκοπούς της έρευνας και ιδιαίτερα, να απαντήσετε τα ερευνητικά ερωτήματα. Το βασικό έργο του ερευνητή, είναι να συνδέσει τα ερευνητικά ερωτήματα με τις ερωτήσεις της έρευνας (Robson, 2007).

1.2.3 Δείγμα της έρευνας

Οι συμμετέχοντες στη δειγματοληψία, που αποτελούν την ομάδα-στόχο της έρευνας, έχουν δεχθεί την αρχική-υποχρεωτική εκπαίδευση των νέων αγροτών όπως προβλέπεται από το πρόγραμμα εγκατάστασης των νέων αγροτών (ΥΑΑ&Τ, 2007-2013). Στην ομάδα αυτή, συμπεριλαμβάνονται άνδρες και γυναίκες που έχουν επιλέξει ως κύριο επάγγελμα τον πρωτογενή τομέα και ειδικότερα την κτηνοτροφική κατεύθυνση με δεκαετή δέσμευση. Το μορφωτικό επίπεδο της ομάδας στόχου ποικίλει, από τελειόφοιτοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έως και απόφοιτοι μετεδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι Lioutas et al. (2010), αναφέρονται στο πολύ χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης των παραγωγών αιγοπροβάτων στην Ελλάδα (Folinas and Lioutas 2008).

Για το προσδιορισμό του δείγματος αναζητήθηκαν και αξιοποιήθηκαν στοιχεία από το αρχείο του πρώην παραρτήματος ΟΓΕΕΚΑ Δήμητρα, σημερινό ΕΛ.Γ.Ο, στο Ρέθυμνο. Ειδικότερα η υπό έρευνα περιοχή της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνης περιλαμβάνει το Νομό Ρεθύμνης και ειδικότερα τους πρώην Καποδιστριακούς Δήμους: Ανωγείων, Γεροποτάμου, Κουλούκωνα, Κουρητών, Συβρίτου και τμήμα του Δήμου Αρκαδίου (Δ.Δ.

Αρχαίας Ελεύθερας, Ελεύθερας, Έρφων, Πρίνου και Σκουλουφίων). Υιοθετήθηκε η κατανομή του δείγματος, σύμφωνα με το προηγούμενο αυτοδιοικητικό σχήμα διότι η αυτοδιοικητική μεταρρύθμιση εφαρμόστηκε από 1-1-2011, όπου οι εκπαιδεύσεις είχαν ήδη ολοκληρωθεί. Τα διαθέσιμα στοιχεία αναφέρονται στην περίοδο 2007-2011, επομένως ο πληθυσμός της έρευνας αναφέρεται σε περίοδο πέντε (5) ετών. Στην πραγματικότητα τα στοιχεία είναι από το 2007 έως και το 2008, περίοδος 2 ετών, όπου έλαβαν χώρα εκπαιδεύσεις, ενώ τα υπόλοιπα χρόνια και λόγω της οικονομικής κρίσης τα προγράμματα εκπαίδευσης είχαν καθυστερήσει σημαντικά. Το διάστημα αυτό εντάσσεται στην τελευταία χρηματοοικονομική περίοδο της Ε.Ε, 2007-2013 (ΕΣΠΑ) και έχει ξεχωρίσει διότι την περίοδο αυτή η Ελλάδα δέχεται τις σημαντικές πιέσεις της οικονομικής κρίσης.

Συνολικά, εκείνη την περίοδο εκπαιδεύτηκαν στον Νομό Ρεθύμνης 137 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, εκ των οποίων 96 δηλ. ποσοστό 70%, κατοικούν και δραστηριοποιούνται εντός του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη. Επομένως ο πληθυσμός της έρευνας είναι 96 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι. Ειδικότερα, ο πληθυσμός διακρίνεται σε 73 νέους (76%) και 23 νέες (24%). Η ομάδα αναφοράς ανήκει στην κανονιστική ομάδα αναφοράς (NRG), είναι η ομάδα στην οποία τα ίδια τα άτομα αναγνωρίζουν τον εαυτό τους, αναγνωρίζουν δηλ. ότι ανήκουν εκεί (Γραβάνη, Ευστρατόγλου, Ζαρίφης κ.ά, 2010). Στην περίπτωση της έρευνας συναντήσαμε άτομα τα οποία πραγματικά δραστηριοποιούνται στον τομέα της κτηνοτροφίας, κυρίως άνδρες ενώ οι γυναίκες συμμετείχαν κυρίως ευκαιριακά στο πρόγραμμα καθαρά για χρηματοδοτικούς λόγους. Ο Robson (2007), αναφέρει ότι μια αρχική απόφαση του σχεδίου αναφέρεται στον πληθυσμό από τον οποίο θα επιλεγεί το δείγμα των αποκρινόμενων. Μια σημαντική θεώρηση είναι η γεωγραφική περιοχή στην οποία επιθυμούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα της έρευνας προτίθενται να γενικευθούν στο σύνολο της έκτασης του γεωφυσικού πάρκου και από την πλευρά του Ηρακλείου που παρουσιάζονται τα ίδια χαρακτηριστικά. Το μέγεθος του δείγματος καθορίζεται ως ένα σημείο, και από τη φύση της έρευνας (Cohen κ.α, 2008). Λόγω του μεγέθους του πληθυσμού 96 άτομα, το μέγεθος του δείγματος επιλέχθηκε το σύνολο του πληθυσμού δηλ. 96 άτομα.

Αναλυτικότερα το πρόγραμμα κατάρτισης νέων αγροτών του Υπουργείου Α.Α. & Τ., παρακολούθησαν την περίοδο 2007-2011 στο:

- ✓ **Δήμο Ανωγείων, 21 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, από 1 οικισμό**
- ✓ **Δήμο Γεροποτάμου, 20 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 11 οικισμούς**
- ✓ **Δήμο Κουλούκωνα, 31 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 9 οικισμούς**
- ✓ **Δήμο Συβρίτου, 3 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 2 οικισμούς**

- ✓ Δήμο Αρκαδίου 3 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 1 οικισμό

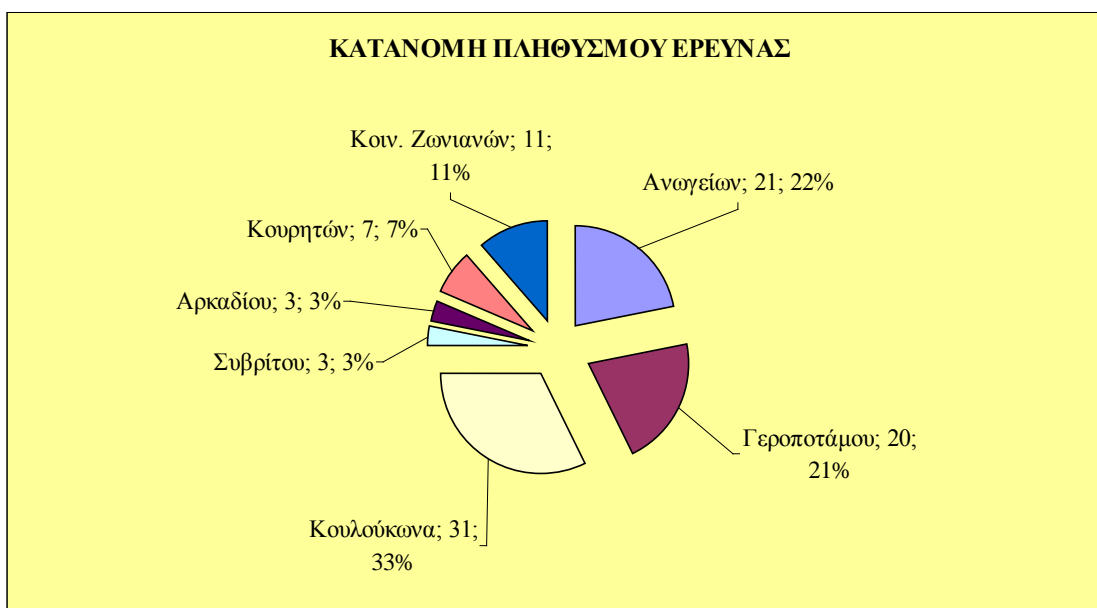

Γράφημα 1: Κατανομή Νέων Αγροτών-Κτηνοτρόφων Ν. Ρεθύμνου. Περίοδος 2007-2012

- ✓ Δήμο Κουρητών 7 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 4 οικισμούς
- ✓ Κοινότητα Ζωνιανών 11 νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι από 1 οικισμό

Πίνακας 1: Κατανομή Πληθυσμού και δείγματος

Δήμος	Πληθυσμός	Δείγμα	Οικισμοί	Ανταπόκριση	Μη Ανταπόκριση
Ανωγείων	21	21	1	10	11
Γεροποτάμου	20	20	11	15	5
Κουλούκωνα	31	31	9	20	11
Συβρίτου	3	3	2	3	0
Αρκαδίου	3	3	1	2	1
Κουρητών	7	7	4	6	1
Ζωνιανών	11	11	1	9	2
ΣΥΝΟΛΟ	96	96	29	65	31

Γράφημα 2: Κατανομή Πληθυσμού Έρευνας στους πρώην Καποδιστριακούς Δήμους Ν. Ρεθύμνου

1.2.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Μετά τον ακριβή ορισμό του πληθυσμού της έρευνας και βάση των στοιχείων του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.- «ΔΗΜΗΤΡΑ», πραγματοποιήθηκε προγραμματισμός όσον αφορά την μεθοδολογία άντλησης των δεδομένων. Με βάση τα στοιχεία των συμμετεχόντων ομαδοποιήθηκαν, ανά οικισμό, Δημοτικό Διαμέρισμα και Δήμο. Δημιουργώντας αντίστοιχους πίνακες.

Στη συνέχεια, εξετάστηκε ο βαθμός πρόσβασης του ερευνητή στις περιοχές από τις οποίες προέρχονται τα άτομα. Ο βαθμός πρόσβασης αναφέρεται σε άτομα που κατάγονται από τις περιοχές αυτές, φιλικά προσκείμενα στον ερευνητή και γενικής αποδοχής. Κατά το σχεδιασμό της συλλογής δεδομένων, εξετάστηκαν διάφορα πρακτικά προβλήματα, (η δυνατότητα επικοινωνίας, η απροθυμία, οι χρονικοί περιορισμοί, ο χώρος συνάντησης κ.ά).

Το σύνολο των επαφών έγινε στις περιοχές τους, είτε μέσω εξατομικευμένης προσέγγισης είτε χορήγησης μέσω τρίτου. Για να είναι δυνατή, η μεγαλύτερη συμμετοχή και ανταπόκριση στην έρευνα, επιλέχθηκε η μέθοδος της εξατομικευμένης προσέγγισης, στις περισσότερες περιπτώσεις, σε χρόνο και χώρο ο οποίος θα τους επέτρεπε να είναι περισσότερο άνετοι (Gravani & John, 2005). Ο λόγος που επιδιώχθηκε η συγκεκριμένη τακτική είναι διότι κρίθηκε ότι ανταποκρίνονται καλύτερα και εκφράζονται αυθεντικότερα όταν βρίσκονται στην περιοχή που δραστηριοποιούνται. Οι συναντήσεις έγιναν μετά από τηλεφωνική συνεννόηση, σε μέρος και χρόνο που ικανοποιούσε τους ίδιους τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους.

Να σημειωθεί ότι ο ερευνητής είναι πιστοποιημένος εκπαιδευτής του Ο.Γ.Ε.Ε.ΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» από το 2000, επομένως, το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα, τους είχα συναντήσει ως εκπαιδευόμενους στα προγράμματα Νέων Αγροτών στο Ρεθύμνο. Η αξιοπιστία και εγκυρότητα των δεδομένων των δειγματοληπτικών ερευνών, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την τεχνική ικανότητα εκείνων που διεξάγουν τη δειγματοληπτική έρευνα (Robson, 2007:272). Η παράμετρος αυτή είναι σημαντική για την άρση των όποιων επιφυλάξεων δημιουργήθηκαν.

Στην αρχική φάση της επαφής, σε κάθε περίπτωση, επιχειρήθηκε προσέγγιση για τη διαμόρφωση οικείου περιβάλλοντος παρουσιάζοντας τη συνοδευτική επιστολή, ενώ όσοι αδυνατούσαν να τη διαβάσουν τη διάβαζε ο ερευνητής σ' αυτοί. Στη συνέχεια, ο ερευνητής εξηγούσε το σκοπό και τους στόχους της έρευνας, δίδοντας παράλληλα τη δυνατότητα έκφρασης στους συμμετέχοντες, επισημαίνοντας ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και η συμμετοχή εθελοντική.

Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της έρευνας, ο αρχικός σχεδιασμός ξεκίνησε έχοντας στη διάθεση μου υπό μορφή αρχείου EXCEL (ηλεκτρονικά) 96 ονοματεπώνυμα των νέων αγροτών κτηνοτρόφων, τα οποία για διευκόλυνση του ερευνητή χωρίστηκαν σε επτά (7) ομάδες όσοι και οι δήμοι που περιλαμβάνονται από την πλευρά του Ρεθύμνου, στο Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη, όπως φαίνονται στον πίνακα 1.

Στη συνέχεια, τα άτομα ομαδοποιήθηκαν ανά Δημοτικό Διαμέρισμα και οικισμό.

Αναλυτικότερα η συλλογή των δεδομένων ανά δήμο πραγματοποιήθηκε ως εξής:

A. Στο Δήμο Ανωγείων, η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με δύο τρόπους:

1. Εξατομικευμένη προσέγγιση (άμεση επαφή με τον νέο κτηνοτρόφο)
2. Χορήγηση μέσου τρίτου έμπιστου προσώπου, απόφοιτου Λυκείου, παλαιότερου συμμετέχοντα στα προγράμματα ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» και πολύ καλό κτηνοτρόφο.

B. Στην πρώην κοινότητα Ζωνιανών, πραγματοποιήθηκε ομαδική συμπλήρωση ερωτηματολογίων, απογευματινή ώρα στο Δημοτικό Σχολείο (9 συμμετέχοντες).

Γ. Στον πρώην Δήμο Κουλούκωνα, η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με δύο τρόπους:

1. Εξατομικευμένη προσέγγιση σε χώρο συναδέλφισσας τεχνολόγου Γεωπόνου η οποία διαθέτει κατάστημα γεωπονικών ειδών, στο Πέραμα Μυλοποτάμου, απογευματινές ώρες.
2. Εξατομικευμένη προσέγγιση στα χωριά των νέων κτηνοτρόφων (Δ.Δ Βενί)

Δ. Στον πρώην Δήμο Γεροποτάμου η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με:

1. Ομαδική παρουσίαση και χορήγηση (Δ.Δ Σίτσες)

2. Εξατομικευμένη προσέγγιση σε χώρο συναδέλφου Τεχνολόγου Γεωπόνου ο οποίος διαθέτει κατάστημα γεωπονικών ειδών στο Πέραμα Μυλοποτάμου, απογευματινές ώρες.

Ε. Στον πρώην Δήμο Συβρίτου τα ερωτηματολόγια δόθηκαν μέσω τρίτου έμπιστου προσώπου (3 ερωτηματολόγια), στελέχους του Δήμου Αμαρίου (πρώην Δήμος Συβρίτου)

ΣΤ. Στον πρώην Δήμο Κουρητών τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν με:

1. Ομαδική χορήγηση (Δ.Δ Λοχριάς)
2. Εξατομικευμένη προσέγγιση (Δ.Δ Αγίας Παρασκευής)
3. Μέσω έμπιστου προσώπου (Δ.Δ Πλατάνου)

Ζ. Στον πρώην Δήμο Αρκαδίου, πραγματοποιήθηκε ομαδική συμπλήρωση ερωτηματολογίων απογευματινή ώρα σε καφενείο του Δ.Δ Ελεύθερας.

Το ερωτηματολόγιο, συμπληρώθηκε είτε από τον ερευνητή, διαβάζοντας τις ερωτήσεις στους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους είτε συμπληρώθηκε από τους ίδιους τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους (αυτό-συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο (Robson, 2007:270)) και τέλος συμπληρώθηκε από τους ίδιους, μέσω τρίτου. Στις δύο πρώτες περιπτώσεις υπήρχε παρουσία του ερευνητή ενώ στην τρίτη όχι. Σ' αυτή την περίπτωση ο ερευνητής λόγω της εμπειρίας του εμπιστεύτηκε το ερωτηματολόγιο σε συγκεκριμένα άτομα. Ειδικότερα η τρίτη περίπτωση εφαρμόστηκε στο Δήμο Ανωγείων σε επτά περιπτώσεις, στον πρώην Δήμο Συβρίτου σε τρεις περιπτώσεις (σύνολο) και στο Δήμο Κουρητών σε μια περίπτωση. Τα αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια διακρίνονταν από τα άλλα λόγω γραφικού χαρακτήρα και διότι στο τέλος των επαφών κάθε ημέρας, ο ερευνητής σημείωνε ποια έχουν συμπληρωθεί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα.

Σε περίπτωση που ο συμμετέχων ζητούσε από τον ερευνητή να το συμπληρώσει ή υπήρχε επιφυλακτικότητα από μέρους του, το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από τον ερευνητή.

Εάν ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος, λόγω του χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου είτε λόγω αντικειμενικών αδυναμιών (ιδιαιτερότητες χαρακτήρα, ιδιότυπης κουλτούρας, κ.ά) αντιμετώπιζε το ερωτηματολόγιο με επιφυλακτικότητα, τότε θα συμπληρώνονταν υπό μορφή συνέντευξης είτε από τον συμμετέχοντα είτε από τον ερευνητή (Lioutas κ.ά, 2010).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ερευνητής, από την πολυετή συναναστροφή του με κτηνοτρόφους της περιοχής είτε ως εκπαιδευτής του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. ΔΗΜΗΤΡΑ είτε ως τεχνολόγος γεωπόνος της Περιφέρειας Κρήτης γνωρίζει ότι ένας αριθμός κτηνοτρόφων λόγω του χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, αντιμετωπίζει προβλήματα στην επαφή με έγγραφα ή κείμενα. Τα προβλήματα αυτά εξωτερικεύονται με δυσκολίες στην ανάγνωση είτε στη γραφή είτε ακόμα και να κατανοήσουν τα γραφόμενα ενός κειμένου, με αποτέλεσμα αυτό σε αρκετές περιπτώσεις να εκδηλώνεται με συμπεριφορές άμυνας

(υπεροψία, άρνηση, κ.ά). Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να διαπιστώνεται απροθυμία στη συμμετοχή σε μια έρευνα που πολύ δε περισσότερο δεν έχουν εξοικειωθεί. Επομένως στις περιπτώσεις αυτές οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου διαβάζονταν από τον ερευνητή για διευκόλυνση και επεξήγηση των σημείων τα οποία ήταν δυσνόητα με στόχο να βελτιώσω τη συμμετοχικότητα στην παρούσα έρευνα.

Τα άτομα τα οποία τελικά δεν συμμετείχαν στην έρευνα, παρ' όλη την προσπάθεια του ερευνητή να έρθει σε επαφή μαζί τους, επικαλέστηκαν διαφορετικούς σε κάθε περίπτωση λόγους:

1. Δεν ήθελαν να συμμετάσχουν για δικούς τους λόγους
2. Λόγω απουσίας στα χειμαδιά σε άλλους νομούς Ηρακλείου ή Λασιθίου
3. Λόγω απουσίας εκτός Κρήτης
4. Λόγω του ότι δεν ασχολούνται με την κτηνοτροφία αλλά συμμετείχαν στο πρόγραμμα για καθαρά λόγους επιδότησης
5. Λόγω ιδιαιτεροτήτων της περιοχής και λόγω φύλου (γυναίκα), δεν επιτεύχθηκε η επαφή

Τελικά τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν ήταν 65, τα οποία κατανεμήθηκαν στους επτά πρώην καποδιστριακούς Δήμους όπως φαίνονται στον πίνακα 1.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε την περίοδο από 1/2/2013 έως 7/3/2013. Την περίοδο αυτή ένας αριθμός κτηνοτρόφων βρίσκονταν στα χειμαδιά. Αυτό δικαιολογεί και τη σημαντική αποχή τους από την έρευνα.

Μετά από κάθε επαφή, το ερωτηματολόγιο αριθμούνταν με α/α ξεκινώντας από το 1 (πρώτο ερωτηματολόγιο) και καταλήγοντας στο 65 (τελευταίο ερωτηματολόγιο) και αρχειοθετούνταν σε φάκελλο, μετά από σχετικό συνολικό έλεγχο των ερωτήσεων που είχαν απαντηθεί.

Στη συνέχεια ομαδοποιώντας τα απαντηθέντα ερωτηματολόγια, εισήχθησαν τα στοιχεία αξιοποιώντας τις δυνατότητες του λογισμικού IBM SPSS STATISTICS 19 (Λουκαΐδης, 2012) for Windows.

Η εισαγωγή των ερωτηματολογίων, έγινε με την ίδια σειρά με τον αριθμό αρίθμησης γεγονός που βοήθησε στον ακριβή επανέλεγχο.

Το SPSS έχει δύο επιλογές οθόνης. Στην οθόνη Variable View ονόμασα τις μεταβλητές με τη σειρά που παρουσιάζονται στο ερωτηματολόγιο. Στην 2^η οθόνη Data View καταχωρήθηκαν τα ερωτηματολόγια με τη σειρά που αριθμήθηκαν δηλ. η πρώτη γραμμή αφορά το 1^ο ερωτηματολόγιο, η δεύτερη το δεύτερο ερωτηματολόγιο κ.ο.κ. Στον ορισμό της κλίμακας μέτρησης όλες οι μεταβλητές ήταν κατηγοριακές (nominal) εκτός από τις ερωτήσεις Α2 (Έτος Γέννησης), Γ1 (Έτος Παρακολούθησης ΟΓΕΕΚΑ Δήμητρα), Δ4

(Προσωπικό Εκμετάλλευσης) και Δ5 (Αριθμός Ζώων στην Εκμετάλλευση). Στις περιπτώσεις απύσας τιμής, το αντίστοιχο κελί δεν συμπληρωνόταν.

Πριν την ανάλυση των δεδομένων επιδιώχθηκε επανέλεγχος των καταχωρήσεων ο οποίος λόγω του μεγέθους του δείγματος ήταν δυνατός και ουσιαστικός.

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε βάση της κατηγορίας της μεταβλητής. Το σύνολο των μεταβλητών είναι κατηγοριακές εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων (Α2, Γ1, Δ4 και Δ5). Στις κατηγοριακές μεταβλητές δεν υπάρχει νόημα να υπολογίζουμε μέσους όρους και τυπικές αποκλίσεις, αλλά μόνο συχνότητες και ποσοστά (Λουκαΐδης 2011:50). Στους πίνακες (statistics και συχνότητα tables) παρουσιάζονται ανά κατηγοριακή μεταβλητή, ο αριθμός των έγκυρων τιμών και ο αριθμός των απουσών τιμών. Ακολούθως στον πίνακα συχνοτήτων παρουσιάζονται για κάθε μεταβλητή οι συχνότητες, τα ποσοστά απαντήσεων και οι απύσες τιμές. Η ανάλυση και ο σχολιασμός των απαντήσεων θα δοθεί βάσει της στήλης (Έγκυρο %). Συνήθως οι ερευνητές αναφέρονται στο ποσοστό που είναι κάτω από τη στήλη «Έγκυρο %» (Λουκαΐδης 2011:52-53).

Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων δημιουργήθηκαν πίνακες και γραφήματα κατά περίπτωση.

1.3 Ηθικά Διλήμματα και Περιορισμοί

Στην παρούσα έρευνα δεν υπήρξαν ορατά ηθικά διλήμματα τόσο όσον αφορά τη διαχείριση της έρευνας όσο και κατά τη συλλογή δεδομένων. Οι περιορισμοί της έρευνας αναφέρονται κυρίως σε εμπόδια στη συλλογή δεδομένων, ιδιαίτερα σε περιοχές, που συμμετείχε στην έρευνα γυναίκα, που ασκεί ή που δεν ασκεί επί της ουσίας την κτηνοτροφική δραστηριότητα, οπότε με διακριτικότητα επιδιώχθηκε η επικοινωνία με το οικογενειακό της περιβάλλον είτε μέσω τρίτου είτε απευθείας, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή στην έρευνα. Παράλληλα έγινε επιβεβαίωση της τήρησης ανωνυμίας και της εμπιστευτικότητας του περιεχομένου των απαντήσεων.

1.4 Ανάλυση Δεδομένων

Για την ανάλυση των δεδομένων ακολουθήθηκε η περιγραφική ανάλυση.

Αρχικά πραγματοποιήθηκε μονομεταβλητή ανάλυση, στην οποία δημιουργήθηκαν οι αντίστοιχοι πίνακες ανά μέρος τους ερωτηματολογίου (Μέρος Α', Μέρος Β', κ.ο.κ) και ερώτησης (Α1,Α2, κ.ο.κ).

Στη συνέχεια, η διερεύνηση και η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων πραγματοποιήθηκε βάσει της εντολής διαχωρισμού αρχείου (split file) του παραπάνω λογισμικού, ώστε να εξαχθούν λεπτομερέστερα συμπεράσματα.

Η ανάλυση των δεδομένων, δηλαδή η ταξινόμηση και η ανάγνωση του υλικού των ερωτηματολογίων, στηρίχτηκε σε άξονες οι οποίοι πήγαζαν από τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας. Τα ευρήματα ερμηνεύτηκαν με ποσοτικούς όρους.

1.5 Δημιουργία Αξόνων

Για την ανάλυση των δεδομένων, δημιουργήθηκαν άξονες για την πληρέστερη προσέγγιση των ερευνητικών ερωτημάτων. Οι άξονες που διαμορφώθηκαν και που ακολουθήθηκαν στο ερωτηματολόγιο είναι οι εξής:

Άξονας 1: Περιγραφή του προφίλ των κτηνοτρόφων

Άξονας 2: Άποψη νέων κτηνοτρόφων, αναφορικά με τις δυνατότητες που παρέχει το Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη

Άξονας 3: Εκτίμηση νέων κτηνοτρόφων, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα υφιστάμενων προγραμμάτων ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ»

Άξονας 4: Εκτίμηση και αποτίμηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας του παραγωγού

Άξονας 5: Στοιχεία σχετικά με την απασχόληση – επιχειρηματικότητα και παράλληλα αυτοκριτική

Άξονας 6: Στοιχεία σχετικά με ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις/δεξιότητες

Στο Κεφάλαιο II, παρουσιάστηκε το περίγραμμα της έρευνας όσον αφορά τη στοχοθεσία, τους επιμέρους στόχους και την ακολουθούμενη μεθοδολογία μέχρι και την ανάλυση των στοιχείων, βάση των αξόνων. Τα ευρήματα της έρευνας παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο, με σειρά όπως ακριβώς παρουσιάστηκαν στο χρησιμοποιούμενο ερωτηματολόγιο. Επιχειρείται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας ακολουθώντας τους έξι (6) άξονες. Η προσέγγιση που εφαρμόστηκε αναφέρεται σε σταδιακή εμβάθυνση των ευρημάτων ξεκινώντας από την περιγραφή του προφίλ των κτηνοτρόφων που μετείχαν στην έρευνα, συνεχίζοντας στην παρουσίαση των απόψεων των νέων κτηνοτρόφων αναφορικά με τις δυνατότητες που παρέχει το Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη, την εκτίμηση νέων κτηνοτρόφων, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα υφιστάμενων προγραμμάτων ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ», εκτίμηση και αποτίμηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας του παραγωγού, στοιχεία σχετικά με την απασχόληση – επιχειρηματικότητα και παράλληλα αυτοκριτική. Τέλος παρουσιάζονται τα ευρήματα που αναφέρονται στις ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις και δεξιότητες. Στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας ανά άξονα όπως παρουσιάστηκαν στο ερωτηματολόγιο για αποτελεσματικότερη προσέγγιση.

ΚΕΦ. ΙΙΙ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Παρουσίαση των Ευρημάτων της Έρευνας

Τα ευρήματα διακρίθηκαν και μελετήθηκαν βάσει των έξι (6) αξόνων που διαμορφώθηκαν, προκειμένου η ερευνητική εργασία να αποκτήσει συνοχή και να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ευρημάτων.

Άξονας 1: Περιγραφή του προφίλ των κτηνοτρόφων

Στον άξονα 1, επιχειρείται η αποκωδικοποίηση στοιχείων, αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο των νέων αγροτών κτηνοτρόφων και τους λόγους απόφασης ενασχόλησης με την κτηνοτροφία.

Ειδικότερα:

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν συνολικά 65 νέοι και νέες κτηνοτρόφοι, από τους οποίους το 86,2% ήταν άνδρες (56 άτομα) και το 13,8% ήταν γυναίκες. Η αντίστοιχη συμμετοχή συνολικά των ανδρών στον πληθυσμό της έρευνας ήταν 76% και 24% των γυναικών. Το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των γυναικών, κρίνεται ικανοποιητικό και για το λόγο ότι ένας σημαντικός αριθμός εντάσσεται στο πρόγραμμα καθαρά για λόγους χρηματοδότησης, οπότε και δεν ασκούν επί της ουσίας την κτηνοτροφική δραστηριότητα.

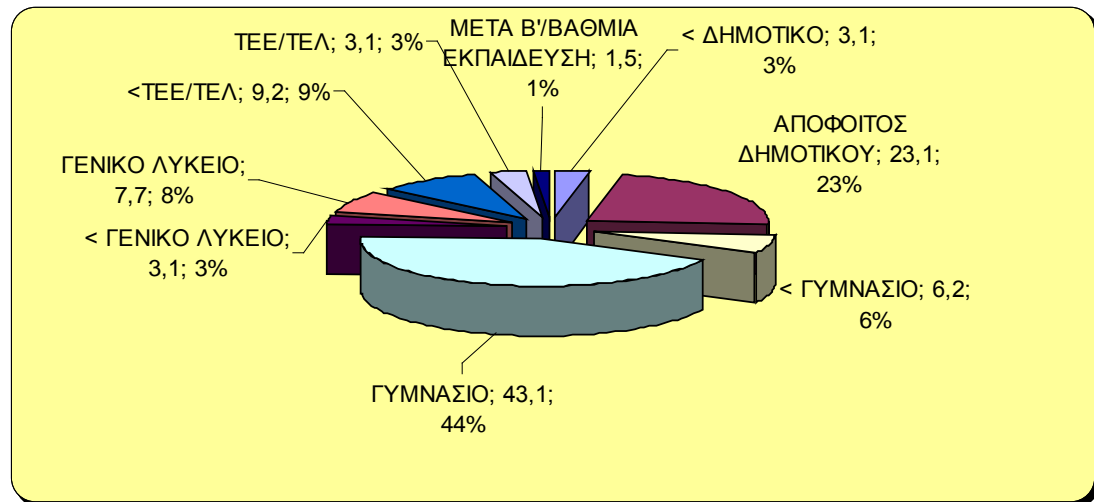
Το εύρος των ηλικιών κυμαίνεται από γεννηθείς του 1979 (34 ετών) έως 1987 (25 ετών) με επικρατούσα τιμή (mode) το 1984 με ποσοστό 20% και ακολουθούν το 1985 και 1987 με ποσοστό 10,8% για το κάθε έτος.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Επιχειρήθηκε ανάλυση σε 10 κατηγορίες. Στόχος της προχωρημένης ανάλυσης ήταν να δοθεί η δυνατότητα να διερευνηθούν τυχόν διαφορές, αφού αποτελεί και αντικείμενο του 1^{ου} ερευνητικού ερωτήματος.

Πίνακας 2: Κατανομή συμμετεχόντων με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	< ΔΗΜΟΤΙΚΟ	2	3,1	3,1	3,1
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	15	23,1	23,1	26,2
	< ΓΥΜΝΑΣΙΟ	4	6,2	6,2	32,3
	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	28	43,1	43,1	75,4
	< ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ	2	3,1	3,1	78,5
	ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ	5	7,7	7,7	86,2
	<ΤΕΕ/ΤΕΛ	6	9,2	9,2	95,4
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	2	3,1	3,1	98,5
	ΜΕΤΑ Β'/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1	1,5	1,5	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Από την μελέτη του πίνακα 3, διαπιστώνεται ότι το 43,1% έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση (περίπου ένας στους δύο), ενώ το 10,8% είναι απόφοιτοι β' βάθμιας εκπαίδευσης (γενικό λύκειο ή ΤΕΕ/ΤΕΛ). Ένα σημαντικό ποσοστό 32,3% δεν έχουν ολοκληρώσει την 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση. Παράλληλα ένα ποσοστό 6,2% διέκοψαν τη φοίτηση τους, πριν να ολοκληρώσουν τη β' βάθμια γυμνασιακή εκπαίδευση. Σχηματικά οι παρατηρήσεις απεικονίζονται στο παρακάτω γράφημα 3.

Γράφημα 3: Εκπαιδευτικό επίπεδο νέων συμμετεχόντων αγροτών κτηνοτρόφων

Να σημειωθεί ότι το ποσοστό 32,3% φανερώνει και επιβεβαιώνει το υψηλό ποσοστό σχολικής διαρροής στην περιοχή έρευνας.

Η απόφαση να γίνουν κτηνοτρόφοι, λήφθηκε σε ποσοστό 38,5% πριν ολοκληρώσουν το σχολείο, ποσοστό που συμβαδίζει με τα άτομα που σταμάτησαν το σχολείο πριν την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (32,3%). Ενώ η πλειονότητα, το 44,6% αποφάσισε να ασχοληθεί με την κτηνοτροφία, μόλις ολοκλήρωσε την υποχρεωτική εκπαίδευση, δείχνοντας ότι η επιλογή ήταν περισσότερο συνειδητοποιημένη.

Ο κύριος λόγος που αποφάσισαν να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία είναι η γεωργική καταγωγή σε ποσοστό το 81,5% ενώ δεύτερος λόγος σε σειρά, κατά 12,3%, αποτέλεσε η μεγάλη κτηματική περιουσία που απέκτησαν είτε λόγω κληρονομιάς είτε λόγω άλλης αιτίας. Σε πολύ μικρά ποσοστά επιλέχθηκαν οι λοιπές επιλογές, «δεν μπορούσα να βρω δουλειά» 3,1%, η «ποιότητα ζωής» 9,2% και οι «οικονομικοί λόγοι» 1,5%.

Ο κύριος λόγος που επέλεξαν ως τόπο διαμονής το γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη, είναι επίσης λόγω γεωργικής καταγωγής κατά 73,4%. Οι λοιποί λόγοι ακολουθούν περίπου τα ποσοστά των λόγων που αποφάσισαν να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία, όπως παρουσιάστηκαν προηγούμενα.

- Το 7,7% λόγω κτηματικής περιουσίας.
- Το 4,6% για τις δυνατότητες που πιστεύει ότι παρέχει η περιοχή ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι

- Το 9,2% επέλεξε την περιοχή λόγω της ποιότητας ζωής.

Στην ερώτηση «τι εκτιμάς περισσότερο στο επάγγελμά σου;»:

- Το 49,2% (ένας στους δύο περίπου), σημειώνουν την επιλογή «ανεξαρτησία στη δουλειά μου»,
- Το 20%, την «απόλαυση από την εργασία στη φύση»,
- Το 18,5%, την «πιο υγιεινή ζωή σε σχέση με τη ζωή στην πόλη»
- Το 6,2%, την «αίσθηση δημιουργίας» και με το ίδιο ποσοστό
- Το 6,2% «λόγω οικονομικών απολαβών».

Αναλυτικότερα:

Πίνακας 3: Εκτίμηση επαγγέλματος κτηνοτρόφου

ΤΙ ΕΚΤΙΜΑΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΟΥ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ	4	6,2	6,2	6,2
	ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΟΥ	32	49,2	49,2	55,4
	ΑΠΟΛΑΥΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΦΥΣΗ	13	20,0	20,0	75,4
	ΠΙΟ ΥΓΙΕΙΝΗ ΖΩΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ	12	18,5	18,5	93,8
	ΑΙΣΘΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ	4	6,2	6,2	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Άξονας 2: Απόψεις νέων κτηνοτρόφων αναφορικά με τις δυνατότητες που παρέχει το Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη.

Στον άξονα 2, επιχειρείται να αποκωδικοποιηθούν οι απόψεις των νέων αγροτών κτηνοτρόφων για το φυσικό και επιχειρηματικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται.

Τα κυριότερα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι στο γεωφυσικό πάρκο του Ψηλορείτη είναι:

Η πλειονότητα των κτηνοτρόφων υποστηρίζει ότι αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα. Ένδειξη δυσαρέσκειας (πολλά κόκκινα τετράγωνα στον βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ»). Το κυριότερο πρόβλημα είναι η οικονομική κατάσταση με 72,3%, ενώ δεύτερο στη σειρά πρόβλημα εντοπίζεται η έλλειψη εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην περιοχή σε ποσοστό 56,9% («Πάρα Πολύ»). Αξιοσημείωτο είναι ότι 3^ο σημαντικότερο πρόβλημα χαρακτηρίζουν τον κοινωνικό στιγματισμό σε ποσοστό 40%, στο βαθμό «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 4: Κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι στην περιοχή του Γεωφυσικού Πάρκου και πόσο τους επηρεάζουν.

(Επεξήγηση χρωματισμού: Το κόκκινο χρώμα είναι το υψηλότερο ποσοστό σε κάθε σειρά, το πορτοκαλί το 2^ο υψηλότερο ποσοστό σε κάθε σειρά και ακολουθούν με σειρά το κίτρινο, το πράσινο και το γαλάζιο)

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Έλλειψη Υποδομών (Κέντρα Υγείας, Σχολεία, Δρόμοι, κ.ά)	33,8	15,4	26,2	18,5	4,6
Έλλειψη Υποδομών για την Κτηνοτροφία	35,4	27,7	24,6	7,7	4,6
Περιορισμένες Ευκαιρίες για τους Νέους	35,4	21,5	16,9	16,9	9,2
Έλλειψη Ενιαίου Φορέα Προώθησης Προβλημάτων των Κτηνοτρόφων.	35,4	32,3	6,2	10,8	15,4
Έλλειψη Συνεργασίας μεταξύ των Κτηνοτρόφων	21,5	18,5	30,8	13,8	15,4
Κοινωνική Περιθωριοποίηση (Στιγματισμός)	40,0	24,6	20,0	10,8	4,6
Έλλειψη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων ειδικά για τους Αγρότες-Κτηνοτρόφους	56,9	21,5	15,4	4,6	1,5
Δυσχέρειες Διάθεσης Παραγωγής	38,5	27,7	18,5	15,4	0
Συνεργασία με Δημόσιους φορείς	24,6	20,0	27,7	16,9	10,8
Οικονομικά θέματα	72,3	20,0	7,7	0,0	0,0

Ένας στους δύο περίπου (43,1%), παρακολούθησε συζήτηση ή ημερίδα ή κάποια εκδήλωση για την ανάπτυξη της περιοχής, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό 56,9% δεν παρακολούθησαν συζήτηση ή ημερίδα ή συνέδριο που να αναφέρεται στην αναπτυξιακή προοπτική της περιοχής ή κάποια άλλη εκδήλωση.

Η άποψη των νέων γενικότερα της περιοχής για την κτηνοτροφία κατά 76,9% είναι αρνητική και μόλις το 23,1% είναι θετική.

Σχετικά με τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Το 3,1% πιστεύει ότι είναι βιώσιμες, «Πάρα Πολύ» και το 4,6% πιστεύει ότι είναι βιώσιμες «Πολύ». Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 44,6% πιστεύει ότι τα βγάζουν ίσα – ίσα «Μέτρια», ενώ το 33,8% πιστεύει ότι είναι «Λίγο» βιώσιμες και το 13,8% «Καθόλου».

Αναλυτικότερα:

Πίνακας 5: Απόψεις για τη βιωσιμότητα των μη κτηνοτροφικών επιχειρήσεων

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΜΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	2	3,1	3,1	3,1
	ΠΟΛΥ	3	4,6	4,6	7,7
	ΜΕΤΡΙΑ	29	44,6	44,6	52,3
	ΛΙΓΟ	22	33,8	33,8	86,2
	ΚΑΘΟΛΟΥ	9	13,8	13,8	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Την ίδια πορεία ακολουθούν σχεδόν και οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις για τις οποίες όμως οι νέοι κτηνοτρόφοι πιστεύουν ότι κατά 60% είναι «λίγο» βιώσιμες ή «καθόλου» σε ποσοστά 32,3% και 27,7% αντίστοιχα, ενώ το 29,2% πιστεύει «μέτρια». Οι απαντήσεις δείχνουν την αρνητική εικόνα της βιωσιμότητας των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας 6: Απόψεις για τη βιωσιμότητα των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	4	6,2	6,2	6,2
	ΠΟΛΥ	3	4,6	4,6	10,8
	ΜΕΤΡΙΑ	19	29,2	29,2	40,0
	ΛΙΓΟ	21	32,3	32,3	72,3
	ΚΑΘΟΛΟΥ	18	27,7	27,7	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Στο αρνητικό αυτό κλίμα προστίθεται και η αρνητική άποψη που έχουν οι κτηνοτρόφοι για τους συνεταιρισμούς και τις ενώσεις ότι δεν εκπροσωπούν τα συμφέροντα των κτηνοτρόφων σε ποσοστό 50% περίπου (49,2% «ΝΑΙ» και 50,8% «ΟΧΙ»).

Αναφορικά με το ποιος έχει το βασικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή, πιστεύετε ότι το βασικότερο ρόλο τον έχει το κράτος, ακολουθούν οι σύλλογοι κ.ά., η τοπική αυτοδιοίκηση και τέλος οι κάτοικοι της περιοχής. Ειδικότερα:

Πίνακας 7: «Ποιοι πιστεύεις ότι έχουν βασικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή σου;»

	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Κρατικοί φορείς	57,8	17,2	7,8	9,4	7,8
Αυτοδιοίκηση	16,9	27,7	29,2	12,3	13,8
Σύλλογοι/Οργανώσεις/ Συνεταιρισμοί	7,8	20,3	29,7	25,0	17,2
Κάτοικοι της περιοχής	17,2	17,2	23,4	26,6	15,6

Τέλος στην ερώτηση «Ποιο ρόλο παίζεις εσύ στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή;», πιστεύουν, σε ποσοστό 52,3%, ότι οι ίδιοι έχουν σημαντικό ρόλο.

Άξονας 3: Αποτίμηση νέων κτηνοτρόφων της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ»

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας το 73,8% των συμμετεχόντων θα παρακολουθούσε το πρόγραμμα αν δεν ήταν υποχρεωτικό, ενώ το 24,6% δεν θα συμμετείχε. Το 1,5% δεν απάντησε στην ερώτηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στην έρευνα της Ρήγου (2010), το 60% απάντησε ότι θα συμμετείχε οικειοθελώς σ' ένα πρόγραμμα κατάρτισης. Διαπιστώνεται ότι και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει υψηλό ποσοστό.

Σχετικά με το αν το πρόγραμμα κατάρτισης αποτέλεσε πηγή γνώσης γι' αυτούς στο αντικείμενο τους (κτηνοτροφία), οι απαντήσεις βαθμός διακρίνονται στον παρακάτω πίνακα 9. Γενικά, ένας στους τρεις περίπου (27,7%) έμαθε «Πάρα Πολύ», ένας στους τρεις (32,3%) έμαθε «Πολύ» και ένας στους τρεις περίπου (29,2%) έμαθε «μέτρια». Μόλις το 9,2% απάντησε «λίγο» και το 1,5% «καθόλου». Ειδικότερα:

Πίνακας 8: Αποτελεσματικότητα προγράμματος «ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ»

ΕΜΑΘΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΣΟΥ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	18	27,7	27,7	27,7
	ΠΟΛΥ	21	32,3	32,3	60,0
	ΜΕΤΡΙΑ	19	29,2	29,2	89,2
	ΛΙΓΟ	6	9,2	9,2	98,5
	ΚΑΘΟΛΟΥ	1	1,5	1,5	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Σχετικά με την ικανοποίηση από τα επιμέρους στοιχεία του προγράμματος, που αναφέρονται σε:

- Εκπαιδευτές,
- Πρακτική Άσκηση
- Θέματα που παρουσιάστηκαν και
- Υφιστάμενη διάρκεια επιμόρφωσης

Τα αποτελέσματα δείχνουν τη συνολική ικανοποίηση των συμμετεχόντων. Ειδικότερα:

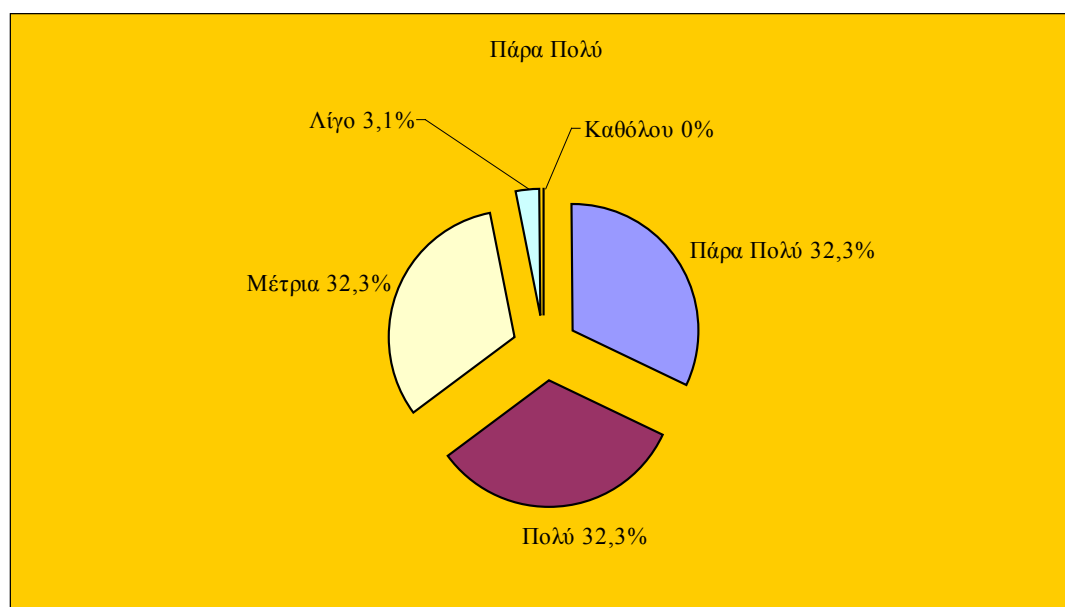
- Το 84,6% είναι «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ευχαριστημένοι από τους εκπαιδευτές.
- Το 78,5% είναι «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ευχαριστημένοι από την πρακτική άσκηση που περιελάμβανε επίσκεψη σε κτηνοτροφική μονάδα και επίσκεψη σε μεταποιητικές μονάδες του νομού Ρεθύμνου.

- Το 69,2% είναι «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ευχαριστημένοι από τα θέματα που παρουσιάστηκαν ενώ το 27,7% είναι «Μέτρια» και το 3,1% «Λίγο» ευχαριστημένοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην έρευνα της Ρήγου (2010), αναφέρεται ότι το 60,4% του δείγματος εμφανίζεται αρκετά έως πολύ ευχαριστημένοι με τη θεματολογία του προγράμματος που παρακολούθησε ενώ το υπόλοιπο, μέτρια (29,2%) και καθόλου (10,4%) ευχαριστημένο.
- Τέλος σχετικά με την διάρκεια επιμόρφωσης το 72,3% είναι «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ευχαριστημένοι από την σημερινή διάρκεια της επιμόρφωσης.

Πίνακας 9: Επιμέρους στοιχεία προγράμματος «ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ».

	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Εκπαιδευτές	47,7	36,9	12,3	3,1	0,0
Πρακτική Άσκηση	47,7	30,8	16,9	1,5	3,1
Θέματα που παρουσιάστηκαν	41,5	27,7	27,7	3,1	0,0
Διάρκεια Επιμόρφωσης	43,1	29,2	16,9	7,7	3,1

Η γενική αντίληψη για το πρόγραμμα κατάρτισης του «ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ», αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα 4.

Γράφημα 4: Γενική εικόνα για το πρόγραμμα κατάρτισης

Η ίδια εικόνα παρουσιάζεται και στο αν εφάρμοσαν πράγματα που έμαθαν στο πρόγραμμα. Αυτή η ερώτηση δείχνει και την πρακτικότητα της παρεχόμενης γνώσης και το κατά πόσο ανταποκρίνεται η εκπαίδευση στις σημερινές συνθήκες.

Ειδικότερα:

Πίνακας 10: Πρακτικότητα προγράμματος

ΕΦΑΡΜΟΣΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΜΑΘΗΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	15	23,1	23,1	23,1
	ΠΟΛΥ	21	32,3	32,3	55,4
	ΜΕΤΡΙΑ	20	30,8	30,8	86,2
	ΛΙΓΟ	7	10,8	10,8	96,9
	ΚΑΘΟΛΟΥ	2	3,1	3,1	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Η επίδραση του προγράμματος στο εισόδημα των νέων κτηνοτρόφων αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα 12. Παρουσιάζεται μια διολίσθηση του «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» προς το «Μέτρια» και το «Λίγο» και παράλληλα σημαντική αύξηση του «Καθόλου».

Πίνακας 11: Πρόγραμμα κατάρτισης σε σχέση με την αύξηση εισοδήματος

ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΣ ΣΕ ΒΟΗΘΗΣΕ ΝΑ ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΟΥ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	5	7,7	7,8	7,8
	ΠΟΛΥ	18	27,7	28,1	35,9
	ΜΕΤΡΙΑ	24	36,9	37,5	73,4
	ΛΙΓΟ	11	16,9	17,2	90,6
	ΚΑΘΟΛΟΥ	6	9,2	9,4	100,0
	Σύνολο	64	98,5	100,0	
Απούσα		1	1,5		
Σύνολο		65	100,0		

Στον επόμενο πίνακα 13, αποτυπώνονται οι απόψεις των συμμετεχόντων για το αν βρίσκονται σε καλύτερη θέση από πλευράς γνώσεων από άλλους κτηνοτρόφους που δεν εντάχθηκαν και δεν παρακολούθησαν το πρόγραμμα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα

2/3 των νέων κτηνοτρόφων πιστεύουν ότι, απέκτησαν αρκετές γνώσεις και βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση από άλλους που δεν το παρακολούθησαν.

Πίνακας 12: Βελτίωση της θέσης

ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΑΠΕΚΤΗΣΕΣ ΑΡΚΕΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΒΡΙΣΚΕΣΑΙ ΣΕ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΥΣ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΝΑΙ	42	64,6	65,6	65,6
	ΟΧΙ	11	16,9	17,2	82,8
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ	11	16,9	17,2	100,0
	Σύνολο	64	98,5	100,0	
Απούσα		1	1,5		
	Σύνολο	65	100,0		

Στην ερώτηση «Θα ήθελες συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές/φορέα κατάρτισης;», το 87,7% των συμμετεχόντων εκφράζεται καταφατικά «ΝΑΙ». Αξίζει να σημειωθεί ότι στην έρευνα των (Adek Oya E A, 2005) καταγράφηκε η επιθυμία των συμμετεχόντων στην έρευνα για συνεχή εκπαίδευση για τη βελτίωση δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Πίνακας 13: Συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές / φορέα κατάρτισης

ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΣΥΝΕΧΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ / ΦΟΡΕΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΝΑΙ	57	87,7	87,7	87,7
	ΟΧΙ	8	12,3	12,3	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Η ίδια τάση παρουσιάζεται και στην ερώτηση «Τώρα ξέρεις που να απευθυνθείς για τα θέματα που σε απασχολούν;».

Πίνακας 14: Αναζήτηση πληροφοριών

ΤΩΡΑ ΞΕΡΕΙΣ ΠΟΥ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΕ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΝΑΙ	54	83,1	83,1	83,1
	ΟΧΙ	11	16,9	16,9	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Αναφορικά με την εμπειρία που απέκτησαν κατά την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και κατά πόσο αυτή θα ήθελε να επαναληφθεί αποτυπώνεται στον παρακάτω

πίνακα. Το 66,2% δηλώνει ότι θα ήθελε ξανά να συμμετάσχει δηλ. τα 2/3 των ερωτηθέντων, ενώ το 26,2% παρουσιάζει ενδοιασμό «Ίσως» και το 7,7% αναφέρεται αρνητικά. Οι Lioutas κ.ά (2010) αναφέρουν ότι, η επιθυμία για εκπαίδευση των παραγωγών είναι γενικώς χαμηλή. Οι κύριες αιτίες μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα είναι: Η έλλειψη ανταπόκρισης του περιεχομένου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις ανάγκες των παραγωγών, η έλλειψη χρόνου, η χαμηλή εμπιστοσύνη των παραγωγών απέναντι στους φορείς διοργάνωσης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τέλος πιστεύουν ότι τα προγράμματα εκπαίδευσης/κατάρτισης δημιουργούν ένα «άβολο» περιβάλλον γι' αυτούς. Όλα τα παραπάνω εξηγούν το 92,5% της απροθυμίας των παραγωγών να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες εκπαίδευσης/κατάρτισης.

Πίνακας 15: Πρόθεση παρακολούθησης νέου προγράμματος κατάρτισης

ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΩΡΕΑΝ;				
	Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
	ΝΑΙ	43	66,2	66,2
	ΙΣΩΣ	17	26,2	92,3
Έγκυρο	ΟΧΙ	5	7,7	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Στην ερώτηση κατά πόσο θα ήθελαν να ερωτηθούν κατά τη φάση σχεδιασμού του προγράμματος, διαπιστώνεται μια καθολική επιθυμία του 89,2% ότι θα ήθελε να ερωτηθεί για τα θέματα που πρόκειται να παρουσιαστούν.

Πίνακας 16: Συμμετοχή στη φάση σχεδιασμού των προγραμμάτων κατάρτισης

ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΕΡΩΤΗΘΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΟΥΝ ΠΡΙΝ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ;				
	Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
	ΝΑΙ	58	89,2	89,2
Έγκυρο	ΟΧΙ	7	10,8	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Στον επόμενο πίνακα 18, αποτυπώνεται η άποψη που έχουν οι νέοι κτηνοτρόφοι για τα εκπαιδευτικά προγράμματα, που υλοποιούνται στην περιοχή τους.

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, μόλις το 12,3% πιστεύει ότι ικανοποιούν τις ανάγκες τους «Πάρα Πολύ», και το 16,9% «Πολύ». Το 40% πιστεύει «Μέτρια», ενώ το 20% «Λίγο» και 10,8% «Καθόλου». Να σημειωθεί ότι σε έρευνα της Ρήγου (2010) τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν την αδυναμία των αγροτικών προγραμμάτων

εκπαίδευσης και κατάρτισης να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των παραγωγών σε εξειδικευμένες γνώσεις σε ποσοστό 50,9%. Η ερώτηση αυτή σε συνδυασμό με την ερώτηση B1 (Έλλειψη εκπαιδευτικών προγραμμάτων) στην οποία το 78,4% (Πάρα Πολύ και πολύ) πιστεύει ότι αποτελεί πρόβλημα η έλλειψη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, έρχεται να ισχυροποιήσει την άποψη ότι τα υφιστάμενα προγράμματα κατά 69,2% ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των κτηνοτρόφων. Το αποτέλεσμα αυτό απαντά στον στόχο 1 της έρευνας «Να διαγνώσει την ανταπόκριση ή όχι των υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων στις απαιτήσεις τους».

Πίνακας 17: Ικανοποίηση αναγκών υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης

ΤΑ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ;					
		Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	8	12,3	12,3	12,3
	ΠΟΛΥ	11	16,9	16,9	29,2
	ΜΕΤΡΙΑ	26	40,0	40,0	69,2
	ΛΙΓΟ	13	20,0	20,0	89,2
	ΚΑΘΟΛΟΥ	7	10,8	10,8	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0	

Άξονας 4: Εκτίμηση και αποτίμηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας του νέου αγρότη-κτηνοτρόφου

Το σύνολο των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων (100%) είναι αρχηγοί ιδιόκτητης εκμετάλλευσης.

Το κύριο εισόδημα προέρχεται από την κτηνοτροφική δραστηριότητα. Επιπρόσθετα το οικογενειακό εισόδημα, εκτός από την κτηνοτροφία συμπληρώνεται και από:

- Μεροκάματα στη γεωργία εκτός εκμετάλλευσης. Το 21,5% των νέων κτηνοτρόφων το χρησιμοποιούν ως πρόσθετη δραστηριότητα.
- Αγροτουριστικές δραστηριότητες, 6,2%.
- Από μικρή επιχείρηση σχετική με τη κτηνοτροφία, 4,6%.

Αναφορικά με την ικανοποίηση ή μη, των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων από το εισόδημα τους, διαπιστώνεται η ίδια τάση με τη γενικότερη δυσαρέσκεια των κατοίκων της περιοχής όσο και των απασχολούμενων στην κτηνοτροφία, όπου παράγοντες όπως η αύξηση του κόστους αγοράς ζωοτροφών και η μειωμένη τιμή του γάλακτος και του κρέατος, έχουν επιδράσει σημαντικά στην διαμόρφωση της δυσαρέσκειας. Ειδικότερα:

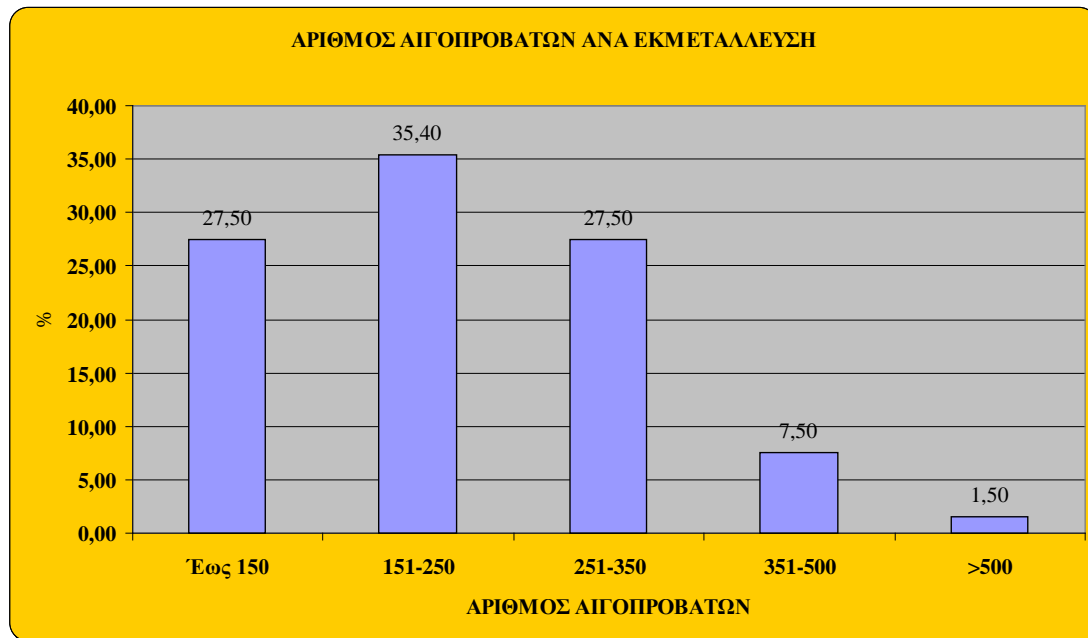
Πίνακας 18: Ικανοποίηση από τα εισοδήματά τους

ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΙΣΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ/Η ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΟΥ;				
	Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	3	4,6	4,6
	ΠΟΛΥ	2	3,1	7,7
Έγκυρο	ΜΕΤΡΙΑ	30	46,2	53,8
ρο	ΛΙΓΟ	15	23,1	76,9
	ΚΑΘΟΛΟΥ	15	23,1	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Σύμφωνα με τον πίνακα 19, διαπιστώνεται η γενικότερη δυσαρέσκεια. Παρόλα αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι μόλις το 4,6% είναι «Πάρα Πολύ» ικανοποιημένοι και το 3,1% «Πολύ» ικανοποιημένοι ενώ 46,2% είναι «μέτρια» ικανοποιημένοι και το 46,2% «Λίγο» και «Καθόλου» με το ίδιο ποσοστό 23,1%.

Αναφορικά με το προσωπικό που απασχολείται στην εκμετάλλευση. Στο 64,6% των εκμεταλλεύσεων απασχολείται μόνο ο νέος κτηνοτρόφος και στο 16,9% απασχολούνται δύο άτομα, ο νέος κτηνοτρόφος και άλλο μέλος της οικογένειάς του.

Αναφορικά με το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων:

Γράφημα 5: Μέγεθος κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης

Επικρατούσα τιμή για το μέγεθος της εκμετάλλευσης (αριθμός αιγοπροβάτων) είναι ο αριθμός 200. Διαπιστώνεται ότι υπάρχει ένας προσανατολισμός στη μείωση του αριθμού ζώων. Αυτό είναι φυσική απόρεια των τελευταίων ετών του εκσυγχρονισμού των μονάδων και της μετάβασης από την εκτατική στην ημιεντατική και εντατική εκτροφή. Αυτή η μετάβαση είναι καθοριστική στη διαμόρφωση νέων εκπαιδευτικών αναγκών διότι η μέχρι

σήμερα παραδοσιακά μεταδιδόμενη εμπειρία από τους γονείς και το περιβάλλον, πλέον δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες.

Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα το 26,2% ασχολείται και με την εμπορία αγροτικών προϊόντων. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον παρακάτω πίνακα 20, όπου το 21,9% ασχολείται με την απευθείας διάθεση των προϊόντων «Πάρα Πολύ».

Η διάθεση της παραγωγής (γάλα και κρέας) πραγματοποιείται μέσω είτε απευθείας πώλησης στον καταναλωτή είτε μέσω εμπόρου (κρεοπώλη, κλπ) είτε μέσω μεταποιητή (τυροκόμου, κ.ά). Ο κύριος όγκος του παραγόμενου γάλακτος παραδίδεται στον τυροκόμο (86,2%) ενώ οι σε μικρότερα ποσοστά γίνεται η διάθεση μέσω των άλλων τρόπων.

Αναλυτικότερα:

Πίνακας 19: Τρόπος διάθεσης παραγωγής

	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Απευθείας πώληση	21,9	18,8	15,6	21,9	21,9
Μέσω τρίτου (εμπόρου)	48,6	20,0	14,3	11,4	5,7
Σε μεταποιητή (π.χ τυροκόμο)	65,5	20,7	8,6	1,7	3,4

Αναφορικά με την αξιοποίηση των υπο/παραπροϊόντων της εκμετάλλευσης διαπιστώνεται ένα μεγάλο έλλειμα στην αξιοποίηση των παραγόμενων υποπροϊόντων (κοπριάς, μαλλιού και δερμάτων). Ειδικότερα:

Πίνακας 20: Αξιοποίηση Υπο/Παραπροϊόντων

Υπο/Παραπροϊόν	ΝΑΙ (%)	ΟΧΙ (%)
Διάθεση Κοπριάς	20,3	79,7
Μαλλί	35,9	64,1
Δέρματα	51,6	48,4

Το 79,7% δεν αξιοποιεί εμπορικά την κοπριά αλλά την χρησιμοποιεί στη γεωργία σε ιδιόκτητα ελαιόδενδρα ενώ μόλις το 20,3% τη δίδει με αντάλλαγμα το καθάρισμα του ποιμνιοστασίου ή έναντι χαμηλής αμοιβής.

Το μαλλί το 64,1% των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων δεν το εμπορεύεται και δεν το αξιοποιεί, ενώ μόλις το 35,9% το εμπορεύεται σε πολύ χαμηλή τιμή

Τα δέρματα, το 51,6% των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων ακολουθούν την παραδοσιακή τακτική να τα δίδουν στον έμπορο κρέατος (χασάπης) σε τιμή εξαιρετικά χαμηλή, ενώ το υπόλοιπο 48,4% τα αφήνει αναξιοποίητα.

Τέλος από τους συμμετέχοντες στην έρευνα το 46,2% προχώρησε σε εκσυγχρονισμό της εκμετάλλευσής τους.

Το 30,8% των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων υλοποίησε κάποιο σχέδιο βελτίωσης ενώ 69,2% όχι.

Άξονας 5: Στοιχεία σχετικά με την απασχόληση – επιχειρηματικότητα.

Ο άξονας 5, αφορά στοιχεία σχετικά με την απασχόληση – επιχειρηματικότητα.

Το 70,8% των νέων αγροτών κτηνοτρόφων πιστεύει ότι, άλλαξε μορφή η δραστηριότητα της κτηνοτροφίας, έγινε πιο σύγχρονη, από τότε που παρακολούθησε το πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ».

Επιχειρώντας να αναλύσουμε την θετική απάντηση «ΝΑΙ», διαπιστώνετε ότι παράλληλα ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος, προχώρησε σε δράσεις όπως:

- Το 47,7% αγόρασε νέα βελτιωμένα ζώα
- Το 32,3% αγόρασε μηχανολογικό εξοπλισμό
- Το 29,2% έφτιαξε νέες ή επισκεύασε παλιές εγκαταστάσεις
- Το 21,5% αύξησε την έκταση της εκμετάλλευσής
- Το 6,2% έφτιαξε αγροτουριστικά καταλύματα
- Το 4,4% εξοικονόμησε χρήματα από μεταβιβάσεις γης, κτισμάτων, κ.ά

Επιχειρώντας να αναλύσουμε την αρνητική απάντηση «ΟΧΙ», διαπιστώνουμε ότι δεν προχώρησε σε εκσυγχρονισμό διότι:

- Το 21,5% δεν είχε τα απαραίτητα κεφάλαια
- Το 13,8% δεν είχε την απαραίτητη υποστήριξη από το κράτος, φορείς κ.ά
- Το 13,8% δεν ανέλαβε το οικονομικό ρίσκο
- Το 7,7% δεν το είχε αποφασίσει σοβαρά, δεν ένοιωθε έτοιμος
- Το 3,1% δεν είχε γνώσεις και εμπειρία
- Το 3,1% δεν ανέλαβε το κοινωνικό ρίσκο

Στην γενική αντίληψη περί της έννοιας επιχειρηματικότητας και πως κατά τη γνώμη των συμμετεχόντων κάποιος αποκτά την ικανότητα του «επιχειρείν», η πλειονότητα υποστηρίζει ότι είναι προϊόν εκμάθησης/κατάρτισης (56%), ενώ το 44% πιστεύει ότι είναι χάρισμα/έμφυτη ικανότητα.

Επομένως πιστεύουν ότι για να αποκτήσουν επιχειρηματική συνείδηση πρέπει να παρακολουθήσουν κάποια μορφής εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Γράφημα 6: Απόκτηση ικανότητας επιχειρείν

Το 59,6% των συμμετεχόντων δέχεται ότι υπάρχει στην περιοχή τους κάποιος κτηνοτρόφος που παρουσιάζει εξαιρετική επιχειρηματική δράση ως κτηνοτρόφος (πρωτοπόρος), το 20% πιστεύει ότι δεν υπάρχει και το 23,1% αγνοεί την ύπαρξη του.

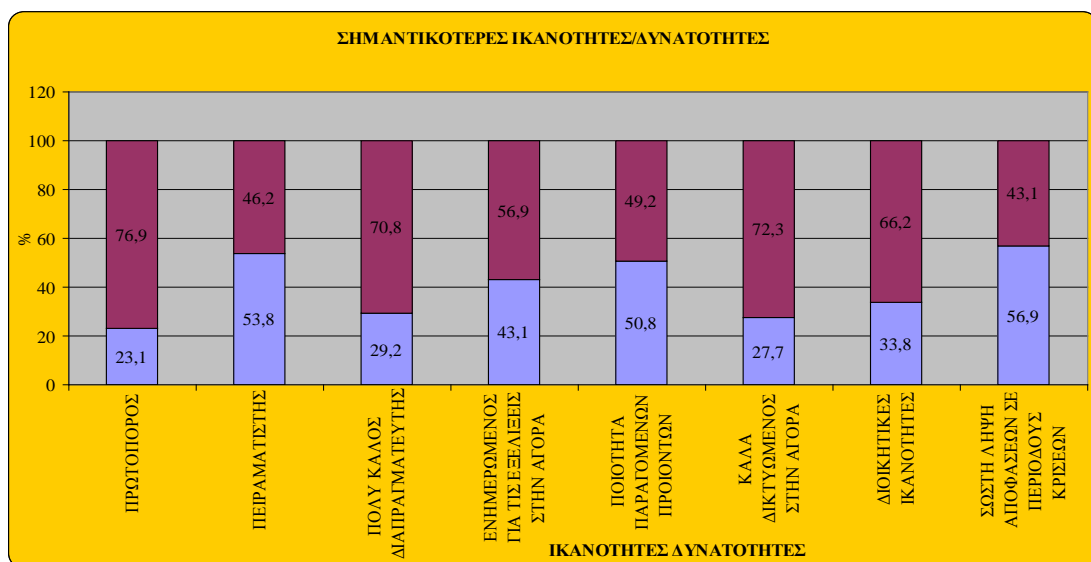
Από το 56,9% των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων της προηγούμενης παραγράφου, το 26,2% έχει υιοθετήσει κάποιες από τις πρακτικές αυτού του πρωτοπόρου ατόμου, ενώ το 41% έχει υιοθετήσει κάποιες και το 32,8% δεν έχει υιοθετήσει απολύτως καμιά.

Επιχειρώντας να αποτυπώσουμε τις σημαντικότερες ικανότητες/δυνατότητες του νέου αγρότη κτηνοτρόφου, οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι²⁴:

- Το 56,9% λαμβάνουν σωστές αποφάσεις σε περιόδους κρίσης
- Το 53,8% πιστεύουν ότι είναι πειραματιστές (εφαρμόζουν κάποια καινούρια πράγματα)
- Το 50,8% παράγουν ποιοτικά προϊόντα
- Το 43,1% είναι ενημερωμένοι με τις εξελίξεις στην αγορά
- Το 33,8% έχουν διοικητικές ικανότητες
- Το 29,2% είναι καλοί διαπραγματευτές στην αγορά
- Το 27,7% είναι καλά δικτυωμένοι στην αγορά
- Το 23,1% πιστεύουν ότι είναι πρωτοπόροι και έχουν νέες ιδέες

Στο παρακάτω γράφημα 7, φαίνεται η παραπάνω ανάλυση με το θαλασσί τμήμα της στήλης και επιπλέον φαίνεται και το ποσοστό των κτηνοτρόφων (κόκκινο τμήμα της στήλης) που δεν επέλεξε ως σημαντικότερες δυνατότητες τους τις παραπάνω επιλογές, αναδεικνύοντας και το έλλειμμα ικανοτήτων/δυνατοτήτων.

²⁴ Το άθροισμα των παρακάτω επιλογών υπερβαίνει το 100% διότι στην ερώτηση αυτή είχαν τη δυνατότητα περισσότερων από μια απαντήσεις.

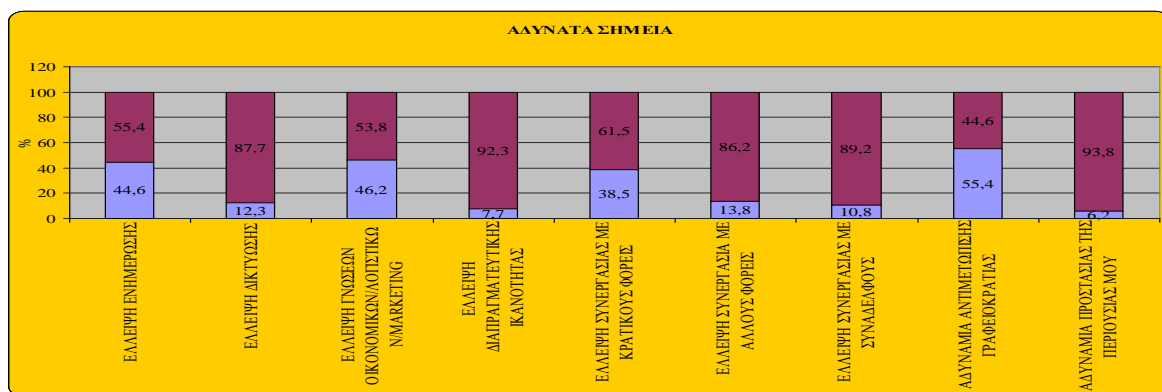

Γράφημα 7: Σημαντικότερες ικανότητες/δυνατότητες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων

Επιπρόσθετα οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι πιστεύουν ότι αδύνατα σημεία τους είναι²⁵:

- Το 55,4%, δηλώνουν αδυναμία στην αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας
- Το 46,2%, έλλειψη γνώσεων οικονομικών / λογιστικών / marketing
- Το 44,6%, έλλειψη ενημέρωσης
- Το 38,5%, έλλειψη συνεργασίας με κρατικούς φορείς
- Το 33,8%, πρόβλημα στη συνεργασία με άλλους φορείς (Τράπεζες, κ.ά)
- Το 27,7%, έλλειψη δικτύωσης
- Το 23,1%, η συνεργασία με συναδέλφους
- Το 20,8%, έλλειψη διαπραγματευτικής ικανότητας
- Το 13,8% δηλώνουν αδυναμία να προστατεύσουν την περιουσία τους

Στον παρακάτω γράφημα 8, φαίνεται η παραπάνω ανάλυση με το θαλασσί τμήμα της στήλης όπου επισημαίνονται τα αδύνατα σημεία και επιπλέον φαίνεται και το ποσοστό των κτηνοτρόφων (κόκκινο τμήμα της στήλης) που δεν επέλεξε ως αδυναμίες τους τις παραπάνω επιλογές.

Γράφημα 8: Σημαντικότερα αδύνατα σημεία των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων

²⁵ Ισχύει η υποσημείωση 24

Στο επίπεδο συνεργατικότητας και το δίκτυο συνεργασίας που έχει αναπτύξει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος στο πλαίσιο της κτηνοτροφικής και επιχειρηματικής του δραστηριότητας, διαπιστώνεται ότι το 86,2% των συμμετεχόντων έχει αναπτύξει συνεργασίες.

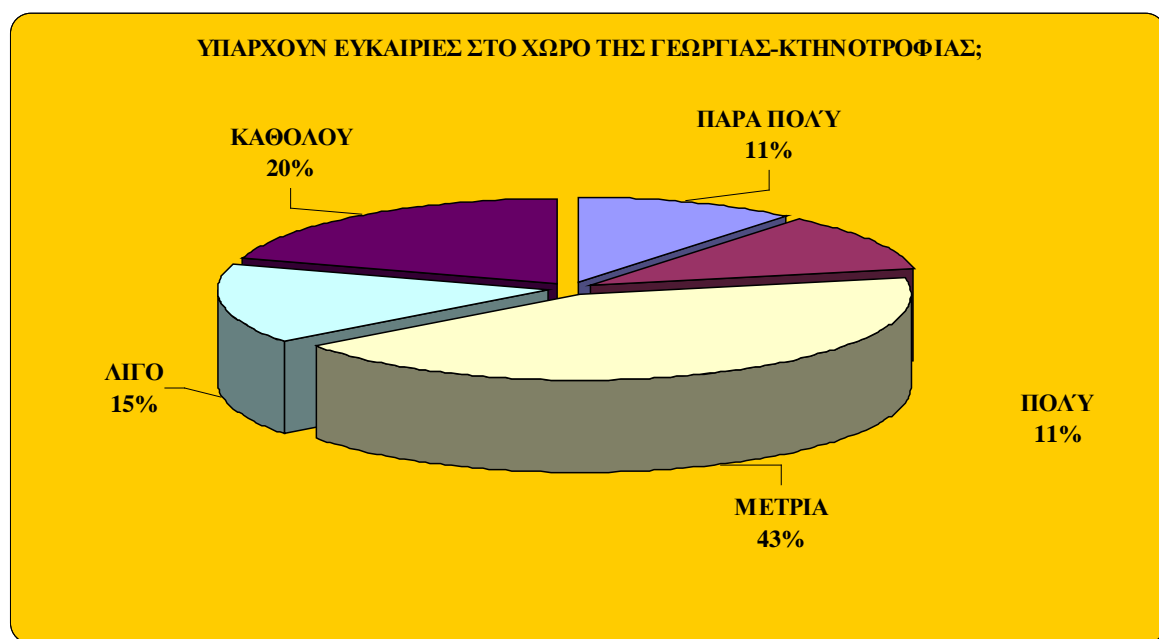
Ειδικότερα:

Πίνακας 21: Ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας

ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΣΑΙ (Έχεις επαγγελματικές σχέσεις, παίρνεις πληροφορίες κλπ.) ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΑΛΛΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;

	Συχνότητα	%	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Έγκυρο	ΝΑΙ	34	52,3	52,3
	ΚΑΠΟΙΕΣ	22	33,8	86,2
	ΟΧΙ	9	13,8	100,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Τέλος ότι η γενική αντίληψη που έχουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι για το αν υπάρχουν ευκαιρίες ή όχι στο χώρο της γεωργίας-κτηνοτροφίας οι απόψεις παρουσιάζονται ως εξής:

Γράφημα 9: Ευκαιρίες στο χώρο της γεωργίας-κτηνοτροφίας

Στο γράφημα 9. διαπιστώνεται ότι μόλις το 22% πιστεύουν ότι υπάρχουν ευκαιρίες στο χώρο της γεωργίας-κτηνοτροφίας «Πάρα Πολύ» και «Πολύ», ενώ περίπου ένας στους δύο (1/2) δηλ. 43%, πιστεύουν ότι υπάρχουν «Μέτρια» ευκαιρίες ενώ το υπόλοιπο 35% υποστηρίζουν ότι υπάρχουν από «Λίγες» έως «Καθόλου».

Άξονας 6: Ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις/δεξιότητες

Ο άξονας 6 έχει κεντροβαρική σημασία για την έρευνα. Επιπρόσθετα, στηρίζεται στο 6^ο μέρος του ερωτηματολογίου και εξειδικεύεται σε ερωτήσεις που σχετίζονται με:

- Θέματα εκπαίδευσης που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Θέματα εκπαίδευσης που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας
- Δεξιότητες που απαιτούνται από ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ
- Ικανότητες που απαιτούνται από ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ
- Στάσεις και συμπεριφορές που απαιτούνται από ένα νέο αγρότη-κτηνοτρόφο για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ

Οι πρώτοι δύο πίνακες που ακολουθούν, επιχειρούν να ικανοποιήσουν το 2^ο στόχο της έρευνας. «Να καταγραφούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη».

Ειδικότερα:

Αναφορικά με την επιθυμία των νέων αγροτών κτηνοτρόφων να εκπαιδευτούν σε θέματα που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας οι συμμετέχοντες, στην πλειονότητα τους ενδιαφέρονται «Πάρα Πολύ» και «Πολύ».

Πίνακας 22: Ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα.

Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	43,1	32,3	16,9	4,6	3,1
Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	50,1	35,9	10,9	0,0	3,1
Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	56,9	30,8	9,3	1,5	1,5
Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	52,3	29,3	13,8	1,5	3,1
Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	52,3	27,6	10,8	3,1	6,2
Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	67,7	18,5	12,3	0,0	1,5

Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	44,6	43,1	9,2	0,0	3,1
Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	41,5	35,4	18,5	3,1	15
Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	41,4	38,5	6,2	6,2	7,7
Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	35,9	34,4	20,3	6,3	3,1
Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	55,4	24,6	12,3	6,2	1,5

Ο βαθμός ενδιαφέροντος των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων για θέματα εκπαίδευσης που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον, παρουσιάζονται στον πίνακα 24.

Πίνακας 23: Ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα

Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	43,1	35,4	15,4	0	6,2
Παράλληλες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	47,7	30,8	13,8	0	7,7
Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	36,9	35,4	6,2	9,2	12,3
Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	35,4	41,5	7,7	6,2	9,2

Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	55,4	35,4	6,2	1,5	1,5
Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	46,2	44,6	3,1	4,6	1,5
Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	44,6	41,5	4,6	3,1	6,2
Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	35,4	44,6	7,7	7,7	4,6
Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	61,5	27,7	9,2	0	1,5
Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	43,1	38,5	10,8	1,5	6,2
Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	47,7	40	7,7	1,5	3,1
Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	50,8	30,8	16,9	0	1,5
Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο Εκμετάλλευσης και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	61,5	30,8	4,6	1,5	1,5
Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	73,8	20	4,6	0	1,5
Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	56,9	32,3	9,2	0	1,5
Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	53,8	30,8	10,8	0	4,6

Οι παρακάτω πίνακες επιχειρούν να ικανοποιήσουν τον 3^ο στόχο της έρευνας. «Να αποτυπωθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-

κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο επιχειρηματικό προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό».

Δεξιότητες

Οι δεξιότητες που απαιτούνται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο κατά την άποψη των νέων αγροτών κτηνοτρόφων τους γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη παρουσιάζονται στον πίνακα 25, ως εξής:

Πίνακας 24: Δεξιότητες σύγχρονου αγρότη-κτηνοτρόφου

Δεξιότητες	Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Τεχνικές Δεξιότητες	65,6	24,6	4,9	3,3	1,6
Δεξιότητες Πληροφορικής	44,3	31,1	18	3,3	3,3
Δεξιότητες Επικοινωνίας	45,2	27,4	16,1	8,1	3,2
Κοινωνικές Δεξιότητες	49,2	26,2	23	0	1,6
Δεξιότητες για την Ανάπτυξη Συνεργασιών	43,5	35,5	12,9	6,5	1,6
Δεξιότητες Ατόμου μέσα στην Ομάδα	51,6	32,3	11,3	1,6	3,2
Δεξιότητες Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού	50	37,1	9,7	1,6	1,6
Δεξιότητες Λήψης Αποφάσεων	58,1	33,9	4,8	3,2	0

Ικανότητες

Οι ικανότητες που απαιτούνται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο κατά την άποψη των νέων αγροτών κτηνοτρόφων τους γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη παρουσιάζονται στον πίνακα 26.

Πίνακας 25: Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο για να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ.

Ικανότητες	Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων	55,4	36,9	4,6	1,5	1,5
Επιχειρηματικότητα	43,1	43,1	9,2	3,1	1,5
Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών	49,2	36,9	9,2	3,1	1,5
Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων	49,2	38,5	10,8	1,5	0
Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής	55,4	30,8	12,3	0	1,5
Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα	53,1	23,4	17,2	4,7	1,6
Δημιουργία Καινοτομίας-Πρωτοπορίας	44,6	36,9	12,3	4,6	1,5
Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια	49,2	29,2	16,9	3,1	1,5
Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	53,8	27,7	13,8	3,1	1,5

Ικανότητες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων γεωφυσικού πάρκου Ψηλορείτη

Στο πλαίσιο της αυτοκριτικής και των ικανοτήτων που πιστεύουν ότι διαθέτουν οι ίδιοι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 26: Ικανότητες που πιστεύουν ότι διαθέτουν οι ίδιοι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη.

Ικανότητες που πιστεύουν ότι διαθέτουν (αυτοκριτική)	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων	26,2	30,8	30,8	7,7	4,6
Επιχειρηματικότητα	15,9	20,6	50,8	12,7	0
Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών	18,5	29,2	40	12,3	0
Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων	18,5	41,5	23,1	13,8	3,1
Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής	24,6	33,8	24,6	15,4	1,5
Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα	18,8	29,7	31,3	17,2	3,1
Δημιουργία Καινοτομίας-Πρωτοπορίας	12,3	29,2	44,6	12,3	1,5
Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια	21,5	23,1	41,5	12,3	1,5
Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	27,7	23,1	30,8	9,2	9,2

Από τη μελέτη και σύγκριση των πινάκων 26 και 27 συμπεραίνεται ότι, υπάρχει μια τάση να αυτοχαρακτηρίζονται μέτριοι. Επομένως διαπιστώνεται ότι οι ίδιοι σε σχέση με τον σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο και τον αυτοχαρακτηρισμό τους, διαπιστώνεται μια απόκλιση από μια έως και δύο βαθμίδες της κλίμακας Likert από το «Πάρα Πολύ» στο «Μέτρια». Γι' αυτό και ο κύριος όγκος των κόκκινων τετραγώνων εντοπίζεται στη στήλη «Μέτρα» στον πίνακα 27. Αυτή η διαφορά από το «Πρέπει» στο «Είναι» δηλώνει και την εκπαιδευτική ανάγκη στην αντίστοιχη ανάπτυξη ικανοτήτων. Σ' αυτή την προσέγγιση συμφωνεί και ο Borich ο οποίος καθόρισε ως εκπαιδευτική ανάγκη τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ εκείνων των ενεργειών που πρέπει να γίνουν, για να πραγματοποιηθεί ένας εκπαιδευτικός στόχος, και εκείνων των ενεργειών που κάνει ο εκπαιδευόμενος για την πραγματοποίηση του στόχου αυτού (Layfield & Dobbins, 2002:46). Ειδικότερα, τα κόκκινα τετράγωνα δείχνουν τη μέγιστη τιμή σε κάθε πίνακα, τα πορτοκαλί δείχνουν την αμέσως επόμενη μέγιστη τιμή στην ίδια σειρά, το ανοικτό πορτοκαλί δείχνει την αμέσως επόμενη μέγιστη τιμή στην ίδια σειρά, το κίτρινο δείχνει την αμέσως επόμενη μέγιστη τιμή στην ίδια σειρά, το ανοικτό πράσινο δείχνει την μικρότερη τιμή στην ίδια σειρά

Βάση της παραπάνω μεθόδου έχουν χρωματιστεί οι παραπάνω πίνακες

Επομένως θεματικές ενότητες που στοχεύουν στην ανάπτυξη ικανοτήτων όπως περιγράφονται στον πίνακα 27, δημιουργούν τις αντίστοιχες εκπαιδευτικές ανάγκες. Ιεραρχώντας τις τιμές στα κόκκινα τετράγωνα διαπιστώνεται ότι την μεγαλύτερη διαφορά από τον πίνακα 27 έχουμε στις παρακάτω ικανότητες:

- Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων
- Επιχειρηματικότητα
- Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών
- Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα
- Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
- Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια
- Δημιουργία Καινοτομίας- Πρωτοπορίας

Διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων

Αναφορικά με τα θέματα εκπαίδευσης που αφορούν τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών ενός σύγχρονου αγρότη κτηνοτρόφου η έρευνα παρουσίασε:

Στον πίνακα 28, το σύνολο των θεμάτων εκπαίδευσης, επιλέγονται με υψηλό βαθμό προτίμησης, εξαίρεση αποτελούν τα θέματα διαχείρισης και αξιοποίησης ειδικών ομάδων (αλλοδαπών, Ρομά, κ.ά) στον πρωτογενή τομέα. Η εξήγηση που δίδεται από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, αναφέρεται στο ότι δεν αναπτύσσουν τις δεξιότητες που θέλουν οι κτηνοτρόφοι κατά την άσκηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας.

Πίνακας 27: Θέματα εκπαίδευσης που αφορούν τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών ενός σύγχρονου αγρότη κτηνοτρόφου και ο βαθμός προτίμησης

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΩΝ	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Μετάβαση από την παράδοση στην σύγχρονη εποχή	49,2	31,7	15,9	1,6	1,6
Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας	58,5	35,4	1,5	3,1	1,5
Ο ρόλος της Εκπαίδευσης Προσωπικού στην παραγωγικότητα Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	47,7	30,8	20	0	1,5
Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων (αλλοδαπών, Ρομά, κ.ά) στον Πρωτογενή Τομέα	15,6	18,8	14,1	9,4	42,2
Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και Παραγωγικότητας	38,5	49,2	7,7	1,5	3,1
Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς	40	33,8	20	1,5	4,6
Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση	51,6	25	17,2	4,7	1,6
Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά	36,9	35,4	12,3	9,2	6,2
Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής	43,8	20,3	28,1	3,1	4,7

Στη συνέχεια επιχειρείται να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας όπως παρουσιάστηκαν στην υποενότητα 1.1.3 του ερευνητικού μέρους της παρούσας έρευνας.

ΚΕΦ. IV: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

1^ο Ερευνητικό Ερώτημα: «Πως παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων, βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου;»

Βάσει της εντολής διαχωρισμού αρχείου (split file), προχώρησα σε ξεχωριστές αναλύσεις για κάθε ομάδα της μεταβλητής «Εκπαιδευτικό Επίπεδο».

Ειδικότερα ερευνήθηκαν τέσσερις κατηγορίες:

- Απόφοιτοι 6τάξιου Δημοτικού Σχολείου (συμμετέχοντες στην έρευνα 15, 23,1%)
- Απόφοιτοι 3τάξιου Γυμνασίου (συμμετέχοντες στην έρευνα 28, 43,1%)
- Απόφοιτοι Γενικού Λυκείου (συμμετέχοντες στην έρευνα 5, 7,7%)
- ΤΕΕ/ΤΕΛ (συμμετέχοντες στην έρευνα 2, 3,1%)

Οι υπόλοιπες κατηγορίες δεν μελετήθηκαν, λόγω του πολύ μικρού αριθμού συμμετεχόντων όπως φαίνεται στον πίνακα 3. Εξαιρέση πραγματοποιήθηκε στους απόφοιτους ΤΕΕ και ΤΕΛ, εκπαιδευτικά ιδρύματα τα οποία με την αποφοίτησή τους οδηγούν άμεσα στην αγορά εργασίας, όμως παρόλα αυτά οι νέοι επέλεξαν την κτηνοτροφία, ως χώρο επαγγελματικής απασχόλησης.

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες αποτυπώθηκαν στις ερωτήσεις 1 και 3 του άξονα 6 του ερωτηματολογίου.

Επιχειρώντας να συνθέσουμε τα αποτελέσματα, δημιουργήθηκαν οι πίνακες 29 και 30, στους οποίους παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες όπως διακρίθηκαν στις παραπάνω ερωτήσεις και αφορούν:

- Γνώσεις που απαιτούνται από το νέο αγρότη-κτηνοτρόφο για την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Γνώσεις που απαιτούνται από το νέο αγρότη κτηνοτρόφο και αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας

Ο λόγος που επιχειρήθηκε η σύνθεση των παρακάτω πινάκων είναι διότι ήθελα να είναι ορατή η διαφοροποίηση ανάμεσα στα εκπαιδευτικά επίπεδα, μιας και αποτελεί ξεχωριστό ερευνητικό ερώτημα και μάλιστα σε δύο κατηγορίες γνώσεων (κτηνοτροφική δραστηριότητα και επιχειρηματικό περιβάλλον), που κρίνονται πολύ σημαντικές για την προσαρμογή του νέου αγρότη-κτηνοτρόφου στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς. Γι' αυτό το λόγο και οι δύο ομάδες γνώσεων μελετήθηκαν ξεχωριστά για να υπάρξει μεγαλύτερη εξειδίκευση.

Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικές ανάγκες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο που αφορούν σε γνώσεις της κτηνοτροφικής δραστηριότητας παρουσιάζονται στον πίνακα 29.

Πίνακας 28: Συγκριτικός πίνακας εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο.

Θέματα Εκπαίδευσης	Εκπαιδ. Επίπεδο	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	Δημοτικό	60,0	20,0	6,7	6,7	6,7
	Γυμνάσιο	32,1	42,9	25,0		
	Λύκειο	60,0		20,0		20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0		50,0		
Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	Δημοτικό	46,7	26,7	20,0		6,7
	Γυμνάσιο	44,4	40,7	14,8		
	Λύκειο	60,0	20,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	Δημοτικό	40,0	40,0	13,3		6,7
	Γυμνάσιο	53,6	32,1	14,3		
	Λύκειο	80,0	20,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	
Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	Δημοτικό	26,7	60,0	6,7		6,7
	Γυμνάσιο	57,1	21,4	21,4		
	Λύκειο	40,0	40,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	
Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	Δημοτικό	53,3	40,0			6,7
	Γυμνάσιο	46,4	25,0	21,4		7,1
	Λύκειο	60,0		20,0		20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	
Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	Δημοτικό	86,7	6,7			6,7
	Γυμνάσιο	57,1	21,4	21,4		
	Λύκειο	80,0		20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	100,0				
Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	Δημοτικό	46,7	46,7			6,7
	Γυμνάσιο	39,3	39,3	21,4		
	Λύκειο	60,0	40,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0				50,0
Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	Δημοτικό	40,0	46,7	6,7		6,7
	Γυμνάσιο	35,7	39,3	21,4	3,6	
	Λύκειο	60,0	20,0	20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	
Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Δημοτικό	46,7	26,7	6,7	13,3	6,7
	Γυμνάσιο	28,6	50,0	7,1	7,1	7,1
	Λύκειο	60,0	20,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ		50,0			50,0
Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Δημοτικό	26,7	53,3	13,3		6,7
	Γυμνάσιο	42,9	28,6	1,9	10,1	
	Λύκειο	40,0	40,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0		50,0		
Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	Δημοτικό	53,3	26,7	6,7	6,7	6,7
	Γυμνάσιο	50,0	32,1	17,9		
	Λύκειο	100,0				
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο που αφορούν σε γνώσεις του επιχειρηματικού περιβάλλοντος του πρωτογενούς τομέα, παρουσιάζονται στον πίνακα 30.

Πίνακας 29: Συγκριτικός πίνακας εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο

Θέματα Εκπαίδευσης	Εκπαιδ. Επίπεδο	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	Δημοτικό	53,3	20,0	13,3		13,3
	Γυμνάσιο	42,9	32,1	25,0		
	Λύκειο	60,0	20,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Δημοτικό	33,3	46,7	13,3		6,7
	Γυμνάσιο	57,1	25,0	10,7		7,1
	Λύκειο	60,0		40,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0		50,0		
Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	Δημοτικό	40,0	20,0	6,7	13,3	20,0
	Γυμνάσιο	25,0	57,1	3,6	3,6	10,7
	Λύκειο	60,0		20,0	20,0	
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0			50,0	
Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	Δημοτικό	33,3	46,7	6,7		13,3
	Γυμνάσιο	32,1	50,0	10,7	7,1	
	Λύκειο	60,0	20,0			20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0				50,0
Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	Δημοτικό	46,7	46,7			6,7
	Γυμνάσιο	53,6	28,6	14,3	3,6	
	Λύκειο	60,0	40,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	100,0				
Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	Δημοτικό	73,3	13,3		6,7	6,7
	Γυμνάσιο	35,7	53,6	7,1	3,6	
	Λύκειο	60,0	20,0		20,0	
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	100,0				
Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Δημοτικό	40,0	46,7			13,3
	Γυμνάσιο	42,9	35,7	7,1	7,1	7,1
	Λύκειο	60,0	20,0	20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	Δημοτικό	20,0	33,3	6,7	20,0	20,0
	Γυμνάσιο	39,3	50,0	7,1	3,6	
	Λύκειο	60,0	40,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ		50,0		50,0	
Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	Δημοτικό	60,0	13,3	20,0		6,7
	Γυμνάσιο	60,7	32,1	7,1		
	Λύκειο	60,0	2,0	20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	Δημοτικό	46,7	20,0	20,0		13,3
	Γυμνάσιο	35,7	53,6	7,1	3,6	
	Λύκειο	20,0	40,0	20,0		20,0
	ΤΕΕ/ΤΕΛ		50,0			50,0
Διερεύνηση και Αξιοποίηση	Δημοτικό	53,3	26,7	6,7	6,7	6,7
	Γυμνάσιο	42,9	46,4	10,7		

Πληροφοριών και Ενημέρωσης	Λύκειο	60,0	40,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ		50,0			50,0
Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	Δημοτικό	46,7	33,3	13,3		6,7
	Γυμνάσιο	50,0	28,6	21,4		
	Λύκειο	60,0	20,0	20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ		50,0	50,0		
Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	Δημοτικό	53,3	33,3	6,7		6,7
	Γυμνάσιο	64,3	28,6	3,6	3,6	
	Λύκειο	50,0	50,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	Δημοτικό	60,0	26,7	6,7		6,7
	Γυμνάσιο	75,0	21,4	3,6		
	Λύκειο	80,0		20,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	100,0				
Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	Δημοτικό	33,3	53,3	6,7		6,7
	Γυμνάσιο	60,7	28,6	10,7		
	Λύκειο	60,0		40,0		
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			
Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	Δημοτικό	60,0	20,0	13,3		6,7
	Γυμνάσιο	53,6	32,1	14,3		
	Λύκειο	60,0	40,0			
	ΤΕΕ/ΤΕΛ	50,0	50,0			

Από την μελέτη του παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, παρουσιάζουν σημαντικές ανάγκες για εκπαίδευση στα θέματα που τους παρουσιάστηκαν. Αυτό αποδεικνύεται από τα υψηλά ποσοστά που παρατηρούνται στο βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» της κλίμακας Likert.

Ειδικότερα οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου παρουσιάζουν μεγαλύτερη διασπορά σ' όλους τους βαθμούς της κλίμακας από «Πάρα Πολύ» έως «Καθόλου» ενώ οι απόφοιτοι Γενικού Λυκείου και ΤΕΕ/ΤΕΛ παρουσιάζουν μεγαλύτερη ένταση στο βαθμό «Πάρα Πολύ».

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: «Πως διαμορφώνονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων βάσει προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας;»

Στον άξονα Ε', και στην ερώτηση 1 «Άλλαξε η μορφή της (πιο σύγχρονη) δραστηριότητας σου από τότε που παρακολούθησες το πρόγραμμα κατάρτισης;», αποτυπώνεται η επίδραση της προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας²⁶ στην εκμετάλλευσή τους, τόσο ως προς την εφαρμογή των αποκτηθεισών γνώσεων όσο και ως κίνητρο για να παρακολουθήσουν ή όχι μελλοντικά άλλο πρόγραμμα κατάρτισης ή εκπαίδευσης.

Για πληρέστερη κατανόηση του 2^{ου} ερευνητικού ερωτήματος αξιοποιείται η ίδια κατηγοριοποίηση όπως εμφανίστηκε και στο 1^ο Ερευνητικό Ερώτημα.

²⁶ Το πρόγραμμα κατάρτισης του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» που παρακολούθησαν

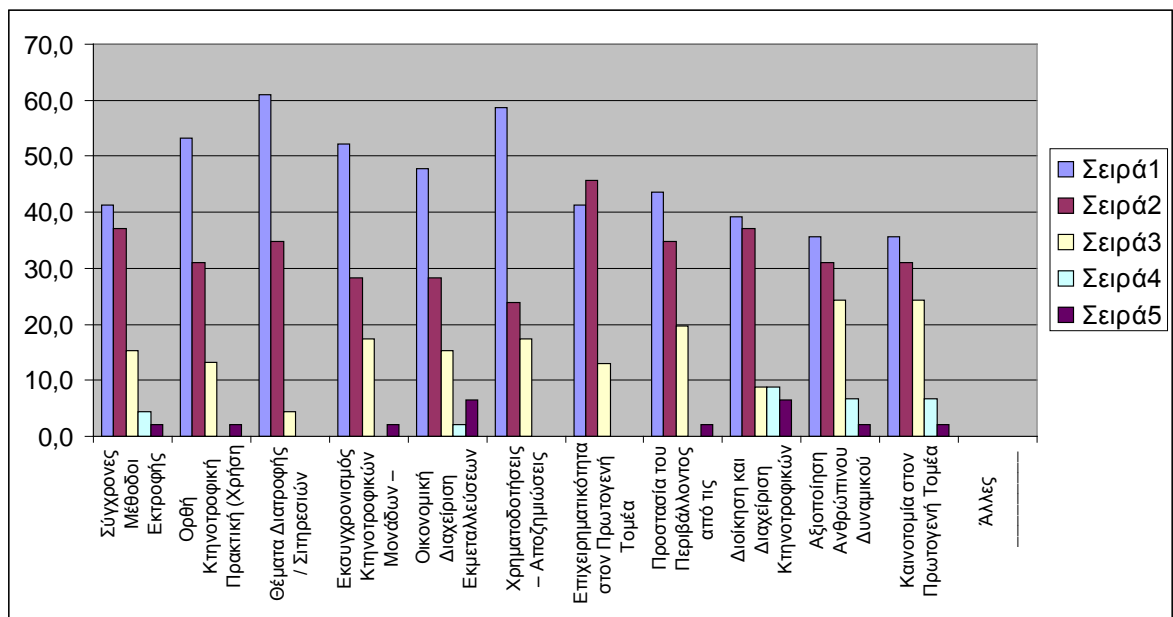
- Γνώσεις που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας

Γνώσεις που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας

Στον πίνακα 31, αποτυπώνονται οι διαμορφωθείσες ανάγκες σε θέματα εκπαίδευσης τόσο των συμμετεχόντων των οποίων η εκπαίδευση άλλαξε τη μορφή δραστηριότητας «ΝΑΙ», μετά την εκπαίδευση όσο και εκείνων που δεν άλλαξαν μορφή δραστηριότητας «ΟΧΙ».

Πίνακας 30: Σύγκριση «ΝΑΙ», «ΟΧΙ» κτηνοτροφική δραστηριότητα

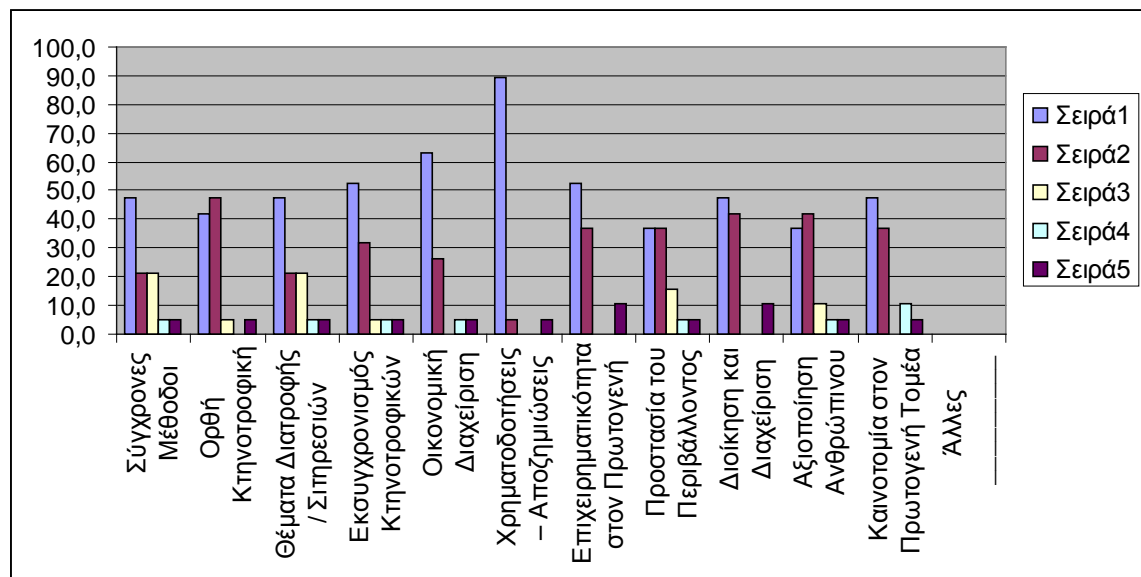
Θέματα Εκπαίδευσης	Αλλαγή Δραστηριότητας	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	ΝΑΙ	41,3	37,0	15,2	4,3	2,2
	ΟΧΙ	47,4	21,1	21,1	5,3	5,3
Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	ΝΑΙ	53,3	31,1	13,3		2,2
	ΟΧΙ	42,1	47,4	5,3		5,3
Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	ΝΑΙ	60,9	34,8	4,		
	ΟΧΙ	47,4	21,1	21,1	5,3	5,3
Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	ΝΑΙ	52,2	28,3	17,4		2,2
	ΟΧΙ	52,6	31,6	5,3	5,3	5,3
Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	ΝΑΙ	47,8	28,3	15,2	2,2	6,5
	ΟΧΙ	63,2	26,3		5,3	5,3
Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	ΝΑΙ	58,7	23,9	17,4		
	ΟΧΙ	89,5	5,3			5,3
Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	ΝΑΙ	41,3	45,7	13,0		
	ΟΧΙ	52,6	36,8			10,5
Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	ΝΑΙ	43,5	34,8	19,6		2,2
	ΟΧΙ	36,8	36,8	15,8	5,3	5,3
Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	ΝΑΙ	39,1	37,0	8,7	8,7	6,5
	ΟΧΙ	47,4	42,1			10,5
Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	ΝΑΙ	35,6	31,1	24,4	6,7	2,2
	ΟΧΙ	36,8	42,1	10,5	5,3	5,3
Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	ΝΑΙ	58,7	19,6	17,4	4,3	
	ΟΧΙ	47,4	36,8		10,5	5,3

Γράφημα 10: Προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη)

Στο παραπάνω γράφημα η στήλη μπλε αναφέρεται στην επιλογή «Πάρα Πολύ», η βυσσινί «Πολύ», η κίτρινη «Μέτρια», η θαλασσί «Λίγο» και η μαύρη στήλη αναφέρεται στην επιλογή «Καθολού».

Παρατηρώντας το γράφημα 10, διακρίνεται ότι η πλειονότητα των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που προχώρησε σε αλλαγή, δείχνει έντονο ενδιαφέρον να εκπαιδευτούν στο σύνολο των θεμάτων που τους παρουσιάστηκαν (στήλη μπλέ «Πάρα Πολύ, στήλη βυσσινί «Πολύ»).

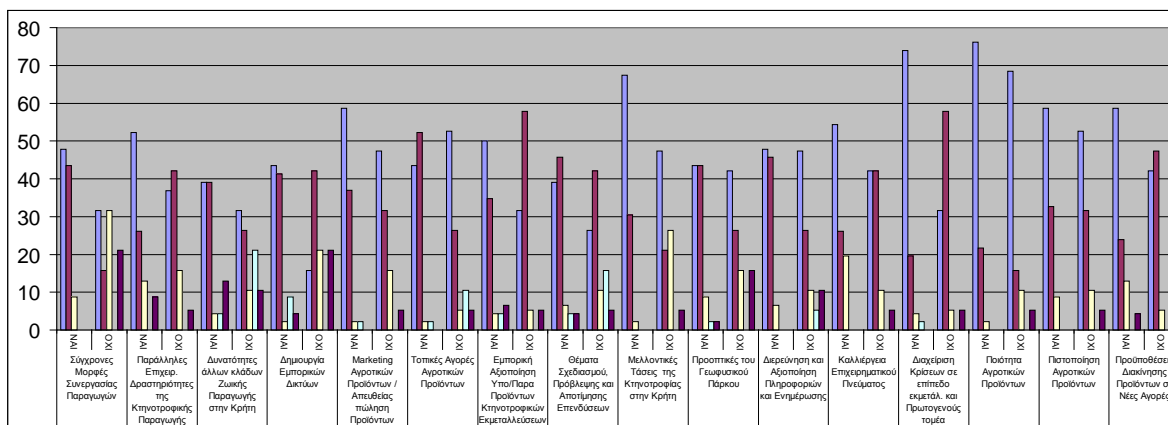
Γράφημα 11: Δεν προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη)

Παρατηρώντας το γράφημα 11, διακρίνεται ότι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, που δεν προχώρησαν σε αλλαγή, παρουσιάζουν ενδιαφέρον να εκπαιδευτούν στα θέματα που τους παρουσιάστηκαν, με μικρότερο όμως βαθμό έντασης.

Γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας

Πίνακας 31: Σύγκριση «ΝΑΙ», «ΟΧΙ», επιχειρηματικό περιβάλλον

Θέματα Εκπαίδευσης	Αλλαγή	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Μέτρια %	Λίγο %	Καθόλου %
Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	ΝΑΙ	47,8	43,5	8,7		
	ΟΧΙ	31,6	15,8	31,6		21,1
Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	ΝΑΙ	52,2	26,1	13		8,7
	ΟΧΙ	36,8	42,1	15,8		5,3
Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	ΝΑΙ	39,1	39,1	4,3	4,3	13
	ΟΧΙ	31,6	26,3	10,5	21,1	10,5
Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	ΝΑΙ	43,5	41,3	2,2	8,7	4,3
	ΟΧΙ	15,8	42,1	21,1		21,1
Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	ΝΑΙ	58,7	37	2,2	2,2	
	ΟΧΙ	47,4	31,6	15,8		5,3
Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	ΝΑΙ	43,5	52,2	2,2	2,2	
	ΟΧΙ	52,6	26,3	5,3	10,5	5,3
Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	ΝΑΙ	50	34,8	4,3	4,3	6,5
	ΟΧΙ	31,6	57,9	5,3		5,3
Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	ΝΑΙ	39,1	45,7	6,5	4,3	4,3
	ΟΧΙ	26,3	42,1	10,5	15,8	5,3
Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	ΝΑΙ	67,4	30,4	2,2		
	ΟΧΙ	47,4	21,1	26,3		5,3
Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	ΝΑΙ	43,5	43,5	8,7	2,2	2,2
	ΟΧΙ	42,1	26,3	15,8		15,8
Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	ΝΑΙ	47,8	45,7	6,5		
	ΟΧΙ	47,4	26,3	10,5	5,3	10,5
Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	ΝΑΙ	54,3	26,1	19,6		
	ΟΧΙ	42,1	42,1	10,5		5,3
Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	ΝΑΙ	73,9	19,6	4,3	2,2	
	ΟΧΙ	31,6	57,9	5,3		5,3
Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	ΝΑΙ	76,1	21,7	2,2		
	ΟΧΙ	68,4	15,8	10,5		5,3
Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	ΝΑΙ	58,7	32,6	8,7		
	ΟΧΙ	52,6	31,6	10,5		5,3
Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	ΝΑΙ	58,7	23,9	13		4,3
	ΟΧΙ	42,1	47,4	5,3		5,3

Γράφημα 12: Σύγκριση κτηνοτρόφων που άλλαξαν δραστηριότητα «ΝΑΙ» μετά την κατάρτιση και σ' αυτούς που δεν άλλαξαν δραστηριότητα «ΟΧΙ» σε θέματα επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Στο παραπάνω γράφημα 12, παρουσιάζονται ενοποιημένα και οι δύο κατηγορίες νέων αγροτών «ΝΑΙ» και «ΟΧΙ». Παρατηρώντας τις στήλες «ΝΑΙ», διακρίνεται ότι η πλειονότητα των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων δείχνουν έντονο ενδιαφέρον να εκπαιδευτούν στο σύνολο των θεμάτων που τους παρουσιάστηκαν (στήλη μπλέ «Πάρα Πολύ, στήλη βυσσινί «Πολύ»). Επιπρόσθετα στις στήλες «ΟΧΙ» διακρίνεται ότι η πλειονότητα των νέων αγροτών κτηνοτρόφων που δεν άλλαξε μορφή η κτηνοτροφική τους εκμετάλλευση, σε πιο εντατικοποιημένη και σύγχρονη μορφή, μετά την εκπαίδευση, παρουσιάζουν μικρότερη ένταση στο βαθμό ανάγκης για εκπαίδευση στα περισσότερα από τα θέματα που τους παρουσιάστηκαν.

3^ο Ερευνητικό Ερώτημα: «Ποιες είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής έρευνας, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό;»

Για πληρέστερη κατανόηση του 3^{ου} ερευνητικού ερωτήματος αξιοποιείται η ίδια κατηγοριοποίηση όπως χρησιμοποιήθηκε στο 1^ο και 2^ο ερευνητικό ερώτημα για να υπάρχει συνοχή και ομαλή παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Ειδικότερα οι γνώσεις και οι δεξιότητες παρουσιάζονται με σειρά όπως παρουσιάζεται παρακάτω

- Γνώσεις που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας

Γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα

Αναφορικά με τις γνώσεις που καλείται να αποκτήσει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος και συνέχεια της παρουσίας των αποτελεσμάτων του άξονα 6, στον οποίο παρουσιάζονται ο βαθμός έντασης για εκπαίδευση, στα θέματα που παρουσιάστηκαν, η έρευνα προχώρησε πέραν της απλής αναφοράς των θεμάτων και στην ιεράρχηση τους, όπως αποτυπώνεται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 32: Σειρά προτίμησης εκπαιδευτικών αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα.

Σειρά Προτίμησης	Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Σύνολο (1)+(2) %
1 ^η	Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	56,9	30,8	87,7
2 ^η	Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	44,6	43,1	87,7
3 ^η	Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	67,7	18,5	86,2
4 ^η	Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	50,1	35,9	86,0
5 ^η	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	52,3	29,3	81,6
6 ^η	Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	55,4	24,6	80,0
7 ^η	Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	52,3	27,6	79,9
8 ^η	Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	41,4	38,5	79,9
9 ^η	Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	41,5	35,4	76,9
10 ^η	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	43,1	32,3	75,4
11 ^η	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	35,9	34,4	70,3

Από την παρατήρηση του πίνακα 33, διακρίνουμε τρία στοιχεία:

1. Την επιθυμία και διάθεση των συμμετεχόντων να εκπαιδευτούν

2. Το έντονο ενδιαφέρον, στο σύνολο των θεμάτων που τους παρουσιάστηκαν, ως αποτέλεσμα των τριών προηγούμενων αξόνων Γ, Δ και Ε, με διαφορετική σειρά προτίμησης
3. Η σειρά προτίμησης, δείχνει μια σαφή διάκριση στην ιεράρχηση των εκπαιδευτικών θεμάτων.

Γνώσεις σε θέματα επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Αναφορικά με τις γνώσεις που καλείται να αποκτήσει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος σε θέματα επιχειρηματικού περιβάλλοντος και συνέχεια της παρουσίασης των αποτελεσμάτων του άξονα 6, στον οποίο παρουσιάζονται ο βαθμός έντασης για εκπαίδευση, στα θέματα που παρουσιάστηκαν, η έρευνα προχώρησε πέραν της απλής αναφοράς των θεμάτων και στην ιεράρχηση τους όπως αποτυπώνεται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 33: Σειρά προτίμησης αναγκών νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα.

Σειρά	Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Σύνολο (1)+(2) %
1 ^η	Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	73,8	20,0	93,8
2 ^η	Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα	61,5	30,8	92,3
3 ^η	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	46,2	44,6	90,8
4 ^η	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	55,4	35,4	90,8
5 ^η	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	61,5	27,7	89,2
6 ^η	Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	56,9	32,3	89,2
7 ^η	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	47,7	40	87,7
8 ^η	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	44,6	41,5	86,1
9 ^η	Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	53,8	30,8	84,6
10 ^η	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	43,1	38,5	81,6
11 ^η	Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	50,8	30,8	81,6
12 ^η	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	35,4	44,6	80
13 ^η	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	43,1	35,4	78,5
14 ^η	Παράλληλες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	47,7	30,8	78,5
15 ^η	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	35,4	41,5	76,9
16 ^η	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	36,9	35,4	72,3

Επιχειρώντας να αναλύσουμε τα αποτελέσματα, διαπιστώνεται ότι:

1. Είναι έντονο το ενδιαφέρον των νέων αγροτών κτηνοτρόφων και στα θέματα που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα και μάλιστα με Μ.Ο βαθμού ενδιαφέροντος 84,61%, πολύ υψηλό [στήλη «Σύνολο» (1)+(2)].
2. Την 1^η θέση στην προτίμηση και στο βαθμό «Πάρα Πολύ» κατέχει η ποιότητα των αγροτικών προϊόντων (γάλα και κρέας).
3. Την τελευταία στην προτίμηση και στο βαθμό «Πάρα Πολύ» κατέχουν οι «Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη».

Στις επόμενες παραγράφους, γίνεται αναφορά στις δεξιότητες και ικανότητες, που πιστεύουν ότι απαιτούνται σήμερα από τον αγρότη-κτηνοτρόφο, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κατά την άποψη των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων.

Δεξιότητες

Αναφορικά με τις δεξιότητες που καλείται να αποκτήσει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος, η έρευνα προχώρησε πέραν της απλής αναφοράς των δεξιοτήτων και στην ιεράρχηση τους όπως αποτυπώνεται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 34: Δεξιότητες σύγχρονου αγρότη-κτηνοτρόφου

	Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Τεχνικές Δεξιότητες	65,6	24,6	4,9	3,3	1,6
Δεξιότητες Πληροφορικής	44,3	31,1	18	3,3	3,3
Δεξιότητες Επικοινωνίας	45,2	27,4	16,1	8,1	3,2
Κοινωνικές Δεξιότητες	49,2	26,2	23	0	1,6
Δεξιότητες για την Ανάπτυξη Συνεργασιών	43,5	35,5	12,9	6,5	1,6
Δεξιότητες Ατόμου μέσα στην Ομάδα	51,6	32,3	11,3	1,6	3,2
Δεξιότητες Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού	50	37,1	9,7	1,6	1,6
Δεξιότητες Λήψης Αποφάσεων	58,1	33,9	4,8	3,2	0

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα 35, το σύνολο των δεξιοτήτων κρίθηκαν ότι απαιτούνται με υψηλό βαθμό.

Στον πίνακα 36, παρουσιάζεται η ιεράρχηση των δεξιοτήτων όπως αυτές εκφράστηκαν από τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους:

Πίνακας 35: Σειρά κατάταξης δεξιοτήτων που απαιτούνται από το σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο

Σειρά Προτίμησης	Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Σύνολο (1)+(2) %
1η	Δεξιότητες Λήψης Αποφάσεων	58,1	33,9	92,00
2η	Τεχνικές Δεξιότητες	65,6	24,6	90,20
3η	Δεξιότητες Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού	50	37,1	87,10
4η	Δεξιότητες Ατόμου μέσα στην Ομάδα	51,6	32,3	83,90
5^η	Δεξιότητες για την Ανάπτυξη Συνεργασιών	43,5	35,5	79,00
6^η	Δεξιότητες Πληροφορικής	44,3	31,1	75,40
7^η	Κοινωνικές Δεξιότητες	49,2	26,2	75,40
8^η	Δεξιότητες Επικοινωνίας	45,2	27,4	72,60

Όλες οι παραπάνω δεξιότητες, από τις οποίες στο σύνολο τους, αναφέρονται σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμπεριφοράς με την ευρύτερη προσέγγιση του όρου, διαπιστώνεται ότι απαιτούνται σε υψηλό βαθμό (από 92% έως 72,60%) από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο, γεννώντας βέβαια παράλληλα και την ανάγκη εκπαίδευσης στα θέματα αυτά. Επιπρόσθετα από τον παραπάνω πίνακα γίνεται σαφής η ανάγκη για ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων πληροφορικής.

Ικανότητες

Αναφορικά με τις ικανότητες που καλείται να αναπτύξει ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος, η έρευνα προχώρησε πέραν της απλής αναφοράς των ικανοτήτων και στην ιεράρχηση τους, όπως αποτυπώνεται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 36: Ικανότητες που απαιτούνται από τον σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο για να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ. (Το κόκκινο χρώμα δηλώνει το υψηλότερο ποσοστό, το πορτοκαλί το 2^ο υψηλότερο ποσοστό, το κίτρινο το 3^ο, το πράσινο το 4^ο και το μπλε το χαμηλότερο ποσοστό).

Ικανότητες	Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων	55,4	36,9	4,6	1,5	1,5
Επιχειρηματικότητα	43,1	43,1	9,2	3,1	1,5
Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών	49,2	36,9	9,2	3,1	1,5
Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων	49,2	38,5	10,8	1,5	0
Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής	55,4	30,8	12,3	0	1,5
Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα	53,1	23,4	17,2	4,7	1,6
Δημιουργία Καινοτομίας-Πρωτοπορίας	44,6	36,9	12,3	4,6	1,5
Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια	49,2	29,2	16,9	3,1	1,5
Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	53,8	27,7	13,8	3,1	1,5

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, γίνεται σαφές ότι το σύνολο των ικανοτήτων που παρουσιάστηκαν, απαιτούνται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο σε υψηλό βαθμό, από 92,3% έως 76,5%.

Επιχειρώντας να ιεραρχήσουμε τις ικανότητες που πιστεύουν οι νέοι αγρότες κτηνοτρόφοι, ότι πρέπει να έχει ένας σύγχρονος επαγγελματίας του χώρου της παραγωγικής κτηνοτροφίας, δημιουργήθηκε ο παρακάτω πίνακας σειράς κατάταξης ικανοτήτων.

Πίνακας 37: Σειρά κατάταξης των ικανοτήτων που απαιτούνται από το σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο

Σειρά Προτίμησης	Θέματα Εκπαίδευσης	Πάρα Πολύ %	Πολύ %	Σύνολο (1)+(2) %
1η	Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων	55,4	36,9	92,3
2η	Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων	49,2	38,5	87,7
3η	Επιχειρηματικότητα	43,1	43,1	86,2
4η	Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής	55,4	30,8	86,2
5 ^η	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών	49,2	36,9	86,1
6 ^η	Δημιουργία Καινοτομίας- Πρωτοπορίας	44,6	36,9	81,5
7 ^η	Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	53,8	27,7	81,5
8 ^η	Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια	49,2	29,2	78,4
9 ^η	Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα	53,1	23,4	76,5

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, οι ικανότητες που απαιτούνται σήμερα κατά την άποψη των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων είναι:

Στην 1^η προτίμηση, είναι η ικανότητα να διαχειρίζεται μια σύγχρονη κτηνοτροφική μονάδα, σε ποσοστό 92,3%, επομένως αναγνωρίζετε ο ρόλος του κτηνοτρόφου manager.

Οι ικανότητες που αφορούν την «Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων / Προτάσεων», αποτελούν τη 2^η σημαντικότερη ικανότητα, ιδιαίτερα αυτή την περίοδο της κρίσης, που διέρχεται ο κλάδος της κτηνοτροφίας. Οι ικανότητες που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου manager-κτηνοτρόφου προκειμένου να δίνει απαντήσεις στις προκλήσεις που καθημερινά αντιμετωπίζει.

Οι ικανότητες που αφορούν το «Επιχειρείν», (87,7%)

Οι ικανότητες που αφορούν την «Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής», (86,2%)

Οι ικανότητες που αφορούν τη «Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών», (86,1%)

Οι ικανότητες που αφορούν «Δημιουργία Καινοτομίας- Πρωτοπορίας», (81,5%)

Οι ικανότητες που αφορούν την «Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης», (81,5%)

Οι ικανότητες που αφορούν τη «Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ – Εξωστρέφεια», (78,4%)

Οι ικανότητες που αφορούν τη «Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα», (76,5%)

Συνοψίζοντας τις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων, διαπιστώνεται ότι σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, υπάρχει έντονη η ανάγκη για εκπαίδευση σε θέματα όπως κατηγοριοποιήθηκαν στην έρευνα, εκτέλεσης της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, και επιχειρηματικού περιβάλλοντος της κτηνοτροφίας. Η επίδραση της εκπαιδευτικής εμπειρίας είναι εμφανής στο ερευνητικό ερώτημα 2, διότι δημιουργεί διαφορετική ένταση στην ανάγκη για εκπαίδευση. Τέλος οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο νέος αγρότης κτηνοτρόφος αναφέρονται στο σύνολο των δεξιοτήτων που παρουσιάστηκαν στην έρευνα και ιεραρχούνται, δίδοντας προτεραιότητα σε δεξιότητες λήψης απόφασης και τεχνικές δεξιότητας. Στη συνέχεια επιχειρείται σχολιασμός των ευρημάτων και συζήτηση των ευρημάτων βάση τα ερευνητικά ερωτήματα.

ΚΕΦ. V: ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ –ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Με βάση τα ερωτήματα του ερωτηματολογίου και την παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας που επιχειρήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η έρευνα προχωρά στο σχολιασμό των ευρημάτων με τη σειρά που παρουσιάστηκαν προηγούμενα.

Για να γίνει ακόμα περισσότερο κατανοητός ο σχολιασμός και η σύγκριση των ευρημάτων αξιοποιήθηκε η ίδια κατηγοριοποίηση:

- Εκπαιδευτικές ανάγκες που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Εκπαιδευτικές ανάγκες που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον της κτηνοτροφίας
- Εκπαιδευτικές ανάγκες που αφορούν τη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, καμιά έρευνα μέχρι σήμερα δεν εξειδικεύτηκε, έχοντας ως προσανατολισμό την αναδιάρθρωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των νέων αγροτών. Οι μέχρι σήμερα έρευνες περιορίζονταν σε γενικές διαπιστώσεις. Επομένως η παρουσίαση προηγούμενων ερευνών στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητη διότι τα συμπεράσματα τους δεν εξειδικεύονται αλλά αναφέρονται γενικότερα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην έρευνα της Ρήγου (2010) και του Ανδρουλιδάκη (1987) τα αποτελέσματα της δεν εξειδικεύονται όπως στην παρούσα έρευνα. Όμως χαρακτηριστικά η Ρήγου αναφέρει ότι ως: Εξαιρετικό ή πολύ σημαντικό το θέμα των επιδοτήσεων / αποζημιώσεων από κρατικούς ή ευρωπαϊκούς φορείς καθώς και θέματα εμπορίας και

τιμών των προϊόντων. Αρκετά σημαντικά ή σημαντικά θέματα, όπως οι νέες καλλιεργητικές τεχνικές, τα προγράμματα της Ε.Ε, η οργάνωση-διοίκηση των εκμεταλλεύσεων, οι νέοι τρόποι οικονομικής ενίσχυσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων και οι δράσεις εκτός γεωργίας. Καθόλου ή λίγο σημαντικά θέματα κατάρτισης όπως οι νέες καλλιέργειες, η βιολογική γεωργία / κτηνοτροφία, οι εισροές (λιπάσματα, φυτοφάρμακα, κτλ.) οι νέες μορφές συνεργασίας και η αντιμετώπιση οικονομικών / λογιστικών προβλημάτων. Ο Ανδρουλιδάκης διαπίστωσε ότι, οι εκπαιδευτικές ανάγκες ποικίλλουν τόσο σε κατηγορίες όσο και σε βαθμό γνώσης με τα οποία συμφωνούν και τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Αν και η έρευνα του έχει διαφορά 25 έτη από την παρούσα, οι γεωργοί του δείγματος νιώθουν ότι έχουν, κατά σειρά, λιγότερη γνώση για τα θέματα που αναφέρονται σε γνώσεις σχετικές με τα γεωργικά μηχανήματα και τις γεωργικές κατασκευές, στη συνέχεια περισσότερη γνώση πιστεύουν ότι έχουν για τα θέματα που αναφέρονται στην εδαφολογία και τα λιπάσματα, ακόμη περισσότερη γνώση για τα θέματα που αναφέρονται στην Αγροτική Τράπεζα, τον ΟΓΑ και τους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς και τέλος τις περισσότερες γνώσεις έχουν για τα θέματα που αναφέρονται στη διοίκηση, διαχείριση και λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης τους (προγραμματισμό δαπανών της οικογένειάς τους), τήρηση λογιστικών βιβλίων για την εκμετάλλευση τους, τεχνικών γνώσεων, προμηθειών και των περιβαλλοντικών προβλημάτων καθώς και νέων καλλιεργειών.

Η έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci με τίτλο «Alter Agro», φανερώνει ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ελλήνων αγροτών και όχι των νέων αγροτών μόνο, που πραγματεύεται η παρούσα έρευνα, εντοπίζονται στους τομείς της οικονομικοτεχνικής διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων, του μηχανολογικού εξοπλισμού και του κόστους εισροών, της συντήρησης, της συσκευασίας και προώθησης των αγροτικών προϊόντων, της ενημέρωσης σχετικά με το περιεχόμενο, τις προδιαγραφές και την ορολογία των κοινοτικών προγραμμάτων, την πληροφόρηση για τους τρόπους οργάνωσης των παραγωγών και της σημασίας του συνεργατισμού, την εισαγωγή σε νέες μορφές αγροτικής καλλιέργειας και πληροφόρηση για τη βιολογική καλλιέργεια, περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της γης, την ενημέρωση για τον αγροτουρισμό και νέους τρόπους αξιοποίησης των πόρων της υπαίθρου.

Τέλος στην έρευνα του Adek Oya E A (2005), διαπιστώθηκε ότι τα θεματικά πεδία, στα οποία εκδήλωσαν ενδιαφέρον και θα ήθελαν να παρακολουθήσουν είναι: Συνθήκες διαβίωσης ζώων, διατροφή και εφαρμοζόμενες διατροφικές στρατηγικές, πρόληψη και έλεγχος ασθενειών και παρασίτων, ημερήσια φροντίδα των ζώων και χειρισμούς ρουτίνας, στρατηγικές εμπορίας ενώ μόνο ~~το~~ των παραγωγών θα ήθελε να εκπαιδευτεί στο

σύστημα παρακολούθησης διαχείρισης των πτηνοτροφικών μονάδων. Πολλοί παραγωγοί έδειξαν ενδιαφέρον για εκπαίδευση σε πρακτικά ζητήματα τα οποία θα τους βοηθούσαν να βελτιώσουν την παραγωγικότητα των μονάδων τους. Επιπρόσθετα σημαντικές ανάγκες διαπιστώθηκαν πάνω σε θέματα ζωικού κεφαλαίου, κτηνιατρικής παρακολούθησης και σε άλλα τεχνικά ζητήματα που σχετίζονται με την διαχείριση πτηνοτροφικών μονάδων.

Στην παρούσα έρευνα τα θέματα αυτά αναδείχθηκαν ότι δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες με διαφορετικό βαθμό έντασης κάθε φορά. όπως επιλέχθηκαν και στα τρία ερευνητικά ερωτήματα.

Σχολιασμός 1^ο Ερευνητικού Ερωτήματος

Στο πλαίσιο του σχολιασμού των ερευνητικών ευρημάτων και για το λόγο ότι το σύνολο των εκπαιδευτικών αναγκών αναγνωρίζονται απ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα ότι προκαλούν εκπαιδευτικές ανάγκες, επιχειρήθηκε περαιτέρω διερεύνηση. Στον παρακάτω πίνακα 39, παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, με τη σειρά που ιεραρχήθηκαν από τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους. Γι αυτό το λόγο, το κάθε εκπαιδευτικό θέμα χρωματίστηκε με διαφορετικό χρώμα για να διευκολυνθεί η παρατήρηση των ευρημάτων και να γίνει περισσότερος κατανοητός ο σχολιασμός.

Εκπαιδευτικές ανάγκες που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφ. δραστηριότητας

Από τη χρωματική παρατήρηση του πίνακα 39, συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει διαφοροποίηση ως προς την επιλογή των θεμάτων, αφού όλα τα θέματα επιλέχθηκαν, υπάρχει όμως σημαντική διαφοροποίηση στη σειρά προτίμησης ανά εκπαιδευτικό επίπεδο. Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση ο Ανδρουλιδάκης (1987), μελέτησε τις εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών σε σχέση με τη μόρφωση τους (δημοτικό, γενικής μέσης εκπαίδευσης και τεχνικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης). Η έρευνα του, παρουσίασε ότι η ένταση των αναγκών μειώνεται όσο προχωράμε σε εκπαιδευτικό επίπεδο σε θέματα Ε.Ε (πρώην ΕΟΚ) και γενικότερα της γεωργίας ενώ δεν διαπιστώθηκε διαφοροποίηση των αναγκών σε θέματα τεχνικά και επαγγελματικά. Επιπρόσθετα οι Lioutas κ.ά (2010) αναφέρουν ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα όπως: γενετικής βελτίωσης, προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κτηνοτροφία, σύστημα διασταυρώσεων ζώων και τεχνητή σπερματέγχυση. Σε αντίθεση με τους συμμετέχοντες με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης οι οποίοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την πρόληψη ασθενειών και τη διαχείριση βοσκοτόπων.

Πίνακας 38: Συγκριτικός Πίνακας ιεράρχησης εκπαιδευτικών αναγκών που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής τους δραστηριότητας (το ίδιο χρώμα σε κάθε στήλη αντιπροσωπεύει την ίδια εκπαιδευτική ανάγκη)

Σειρά	Απόφοιτοι Δημοτικού	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Λυκείου	Απόφοιτοι ΤΕΕ/ΤΕΑ
	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης
1η	Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)
2η	Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις
3 ^η	Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής
4 ^η	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα	Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών
5 ^η	Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί
6 ^η	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί	Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων
7 ^η	Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών	Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις	Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα
8 ^η	Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες
9 ^η	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων
10 ^η	Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής	Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού
11	Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων	Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα

Στην παρούσα έρευνα η ανάλυση θα εστιασθεί στους απόφοιτους Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου καθώς η τελευταία κατηγορία ΤΕΕ/ΤΕΛ περιλαμβάνει μόνο δύο άτομα, τα οποία δεν μπορούν να μας βοηθήσουν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Ειδικότερα:

Η **επιχειρηματικότητα** και στα τρία εκπαιδευτικά επίπεδα (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο) αποτελεί θέμα υψηλής προτεραιότητας. Οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν το έλλειμμα στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Το έλλειμμα αυτό αυξάνει, ιδιαίτερα όταν οι άμεσοι συνεργάτες των κτηνοτρόφων είναι ισχυροί επιχειρηματικοί κύκλοι και εταιρείες όπως μεταποίησης, έμποροι φαρμάκων, έμποροι ζωοτροφών κ.ά. Γενικότερα η επιχειρηματικότητα, αποτελεί σημαντικό ζήτημα για τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους, διότι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εμπορία των προϊόντων τους και στην εν γένει επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Αυτό φαίνεται καθαρά, στην ανάλυση των ερωτήσεων του άξονα 5, όπου μόνο το 29,2% πιστεύει ότι είναι πολύ καλός διαπραγματευτής στην αγορά δηλ. περίπου το 1/3.

Οι **χρηματοδοτήσεις** είναι σε υψηλή θέση μόνο στους απόφοιτους Δημοτικού ενώ στα υπόλοιπα εκπαιδευτικά επίπεδα όχι. Αποτελεί ένδειξη, ότι όσο ανεβαίνει το εκπαιδευτικό επίπεδο υπάρχει μια αποδέσμευση από τις οικονομικές ενισχύσεις, που αναφέρεται και στον πραγματικό ρόλο τους. Οι χρηματοδοτήσεις, ανέκαθεν αποτελούσαν θέματα έντονου ενδιαφέροντος. Ίσως θα αναμέναμε τα θέματα αυτά να είναι πρώτα στην επιλογή, αλλά στη φάση που διέρχεται η κτηνοτροφία στην Ελλάδα, με τον περιορισμό των χρηματοδοτήσεων, οι απασχολούμενοι στην κτηνοτροφία δείχνουν μια πιο ουσιαστική στροφή στην επιχειρηματική κτηνοτροφία. Στην έρευνα της Ρήγου (2010) έχουν κριθεί γενικά ως εξαιρετικά σημαντικά θέματα

Η **οικονομική διαχείριση**, αποτελεί προτεραιότητα μόνο για τους απόφοιτους Δημοτικού ενώ για τα άλλα εκπαιδευτικά επίπεδα όχι. Παρ' όλη τη σημαντικότητα του θέματος, όσο ανεβαίνει το εκπαιδευτικό επίπεδο τόσο καλύτερη γνώση έχουν για τα θέματα αυτά, τα οποία αισθάνονται περισσότερο οικεία. Παρόλα αυτά είναι ζητήματα τα οποία αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα, επειδή τους παραπέμπει στη γραφειοκρατία και λόγω του χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου τους, το αντιμετωπίζουν με μια σχετική επιφύλαξη ίσως και άρνηση. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι στις κατ' ιδίαν συζητήσεις υποστηρίζουν ότι χρησιμοποιούν λογιστές για την τήρηση των στοιχείων τους. Επιπρόσθετα, αναγνωρίζεται ως αδύναμο σημείο τους η γραφειοκρατία στον άξονα 5, ένας στους δύο (1/2). Στην έρευνα της Ρήγου (2010) κρίθηκαν γενικά ως καθόλου ή λίγο σημαντικά θέματα από τους νέους αγρότες, αν και η έρευνα πραγματοποιήθηκε πριν από

τρία χρόνια, ενώ ο Ανδρουλιδάκης (1987) αναφέρει ότι οι αγρότες έχουν σημαντικές γνώσεις σε θέματα τήρησης λογιστικών στοιχείων.

Ο εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων – εξοπλισμοί, αποτελεί θέμα ισχυρού ενδιαφέροντος των συμμετεχόντων όλων των εκπαιδευτικών επιπέδων. Αποδεικνύεται ότι, οι κτηνοτρόφοι που πραγματικά θέλουν να απασχοληθούν επιχειρηματικά στην κτηνοτροφία, διαπιστώνουν την ανάγκη για εκσυγχρονισμό της εκμετάλλευσής τους, γι' αυτό και είναι στις προτεραιότητες τους. Τα τελευταία χρόνια, στην περιοχή του γεωφυσικού πάρκου, υπάρχει μια στροφή από την παραδοσιακή εκτροφή προς πιο εντατικές μορφές εκτροφών, συστήματα, τα οποία απαιτούν τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων (αμελκτικά μηχανήματα, μηχανές θηλασμού, κ.ά).

Η προστασία του περιβάλλοντος από τις κτηνοτροφικές δραστηριότητες, δεν ανήκει στα θέματα πρώτης προτεραιότητας, παρ' όλο ότι αποτελεί πεδίο από το οποίο οι κτηνοτρόφοι θα μπορούσαν να αυξήσουν τα εισοδήματά τους. Παραδοσιακά αντιμετωπίζεται ως μια δράση δευτερεύουσας σημασίας. Ο λόγος είναι ότι δεν έχει ξεκινήσει ιδιαίτερη εκστρατεία ευαισθητοποίησης στους κτηνοτρόφους, σε θέματα περιβάλλοντος. Τα θέματα αυτά δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες και κυρίως σε σχέση με την αξιοποίηση των υπο/παραπροϊόντων όπου, όπως η έρευνα δείχνει, το 78,5% δεν αξιοποιεί την κοπριά παρά μόνο για ίδια χρήση στη φυτική παραγωγή (ελαιοκαλλιέργεια, κηπευτικά), το 63,1% δεν αξιοποιεί εμπορικά το μαλλί, ενώ το εγκαταλείπει σε υπαίθριους χώρους ή ΧΥΤΑ. Να σημειωθεί ότι τα δέρματα σε ποσοστό 47,7% δεν αξιοποιούνται αλλά παραμένουν ανεκμετάλλευτα λόγω της πολύ χαμηλής τιμής. Στην έρευνα του Ανδρουλιδάκη (1987), οι αγρότες πιστεύουν ότι έχουν υψηλή γνώση σε θέματα περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, δεν συμπεριλαμβάνεται στα θέματα πρώτης προτεραιότητας, όχι όμως στο βαθμό που διαμορφώνουν τα άλλα θέματα. Ο λόγος επικεντρώνεται στο ότι οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις είναι ατομικές και οικογενειακού χαρακτήρα οπότε δεν αναπτύσσεται η ανάγκη αυτή στον ίδιο βαθμό.

Τα θέματα διατροφής, ανέκαθεν αποτελούσαν κυρίαρχα ζητήματα στον προβληματισμό των κτηνοτρόφων. Η παρουσία τους στις πρώτες θέσεις, ειδικότερα των αποφοίτων Γυμνασίου, Λυκείου και ΤΕΕ/ΤΕΛ, δηλώνει την ανάγκη να ενημερωθούν σε ένα θέμα που απαιτεί γνωστικό υπόβαθρο. Η παρουσίαση-ανάλυση, επιβεβαιώνει και δικαιολογεί την προτίμηση αυτή, λόγω των σημαντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι με κυρίαρχο, την περίοδο της έρευνας, το κόστος διατροφής των ζώων λόγω της σημαντικής αύξησης των ζωοτροφών. Ο Adek Oya E A (2005), στην έρευνα του αναφέρει ότι τα θέματα διατροφής γενικά γεννούν εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η καινοτομία στον πρωτογενή τομέα, για τους απόφοιτους του Δημοτικού δεν αντιμετωπίζεται ως θέμα προτεραιότητας, ίσως να μην έγινε κατανοητή απόλυτα η σημασία της. Σε αντίθεση με τους απόφοιτους Γυμνασίου και Λυκείου που την κατατάσσουν στη 2^η θέση. Είναι θέματα που δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες και κυρίως για λόγους εγωισμούς, διότι ο καλός κτηνοτρόφος είναι άτομο το οποίο ξεχωρίζει στις κοινωνίες της υπαίθρου. Η διαπίστωση αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με το μέρος Ε', (ερώτηση 5), «Αν υπάρχει κάποιος στην περιοχή σου που παρουσιάζει εξαιρετική επιχειρηματική δράση ως κτηνοτρόφος (πρωτοπόρος)», οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι το 56,9% υποστηρίζει ότι υπάρχει, το 23,1% απάντησε «Δεν ξέρω», και το 20% «Όχι».

Οι σύγχρονες μέθοδοι εκτροφής, στο σύνολο των εκπαιδευτικών επιπέδων ιεραρχείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα για τους λόγους ότι η παραδοσιακή εκτροφή στον ορεινό όγκο του Ψηλορείτη ακόμα κυριαρχεί των σύγχρονων και εντατικών μεθόδων παρ' όλη την προσπάθεια που έχει καταβληθεί τα τελευταία χρόνια. Σημαντικό ρόλο παίζει ο ορεινός χαρακτήρας της περιοχής. Στην έρευνα της Ρήγου (2010), γενικά χαρακτηρίστηκαν ως αρκετά σημαντικά ή σημαντικά θέματα.

Η ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί ζώων, ευζωία, κ.ά). Για τους απόφοιτους δημοτικού ιεραρχείται σε χαμηλή θέση (προτελευταία), για το λόγο ότι πιστεύουν ότι, γνωρίζουν πάρα πολύ καλά τις πρακτικές αυτές. Σε αντίθεση με τους απόφοιτους Γυμνασίου και Λυκείου που αισθάνονται έντονα την ανάγκη για τη γνώση τέτοιων θεμάτων. Γενικότερα τα θέματα αυτά δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες, διότι αποτελούν τη βάση της κτηνοτροφικής παραγωγής. Αν και πιστεύουν ότι είναι καλοί γνώστες της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, παρόλα αυτά αποδεικνύεται ότι είναι θέματα που θέλουν να εκπαιδευτούν. Οι Lioutas κ.ά (2010) υποστηρίζουν ότι τα θέματα διαχείρισης της υγείας του ζωικού κεφαλαίου και της αναπαραγωγικής διαχείρισης των ζώων, τοποθετήθηκαν υψηλά στον κατάλογο προτεραιοτήτων των εκπαιδευτικών θεμάτων των παραγωγών. Ο Ανδρουλιδάκης (1987) αναφέρει ότι οι αγρότες έχουν γνώσεις σε θέματα εδαφολογίας και λιπασμάτων (καλής πρακτικής) σε ικανοποιητικό βαθμό. Ο Adek Oya E A (2005), στην έρευνα του αναφέρει ότι τα θέματα που αφορούν γενικά συνθήκες διαβίωσης ζώων, πρόληψης και έλεγχου ασθενειών και παρασίτων, χειρισμούς ρουτίνας γενικά γεννούν εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η διοίκηση και διαχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, στο σύνολο των εκπαιδευτικών επιπέδων, αντιμετωπίζεται ως δευτερεύουσας σημασίας θέματα. Τα θέματα διοίκησης και διαχείρισης κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων λόγω του ότι πιστεύουν ότι έχουν αναπτύξει δεξιότητες και ικανότητες, δεν είναι στις πρώτες προτεραιότητες τους, άλλωστε οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις τους είναι στην πλειονότητα τους ατομικές

(64,6%) ή δύο ατόμων, μέλη της οικογένειας (16,9%). Στην έρευνα της Ρήγου (2010) επίσης χαρακτηρίστηκαν ως αρκετά σημαντικά ή σημαντικά θέματα, Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η έρευνα αναφέρεται γενικά στους νέους αγρότες και όχι στους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους. Ο Ανδρουλιδάκης (1987) αναφέρει ότι οι αγρότες έχουν γνώσεις σε θέματα διοίκησης και διαχείρισης εκμεταλλεύσεων σε υψηλότερο βαθμό από τα υπόλοιπα. Ο Adek Oya E A (2005), στην έρευνα του αναφέρει ότι μόλις το 25% των συμμετεχόντων στην έρευνα του θα ήθελε να εκπαιδευτεί σε διαχείρισης πτηνοτροφικών μονάδων επομένως γεννούν εκπαιδευτικές ανάγκες σε μικρότερο βαθμό από άλλα θέματα.

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε θέματα επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Πίνακας 39: Συγκριτικός πίνακας ιεράρχησης εκπαιδευτικών αναγκών που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα (το ίδιο χρώμα σε κάθε στήλη αντιπροσωπεύει την ίδια εκπαιδευτική ανάγκη)

Σειρά	Απόφοιτοι Δημοτικού	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Λυκείου	Απόφοιτοι ΤΕΕ/ΤΕΛ
	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης
1 ^η	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών
2 ^η	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων
3 ^η	Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων
4 ^η	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων
5 ^η	Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη
6 ^η	Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλ. και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα

7 ^η	Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων
8 ^η	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων	Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων
9 ^η	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης	Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές
10 ^η	Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων	Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής
11 ^η	Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές	Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη
12 ^η	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων
13 ^η	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων	Παράλληλες Επιχειρ. Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων
14 ^η	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου
15 ^η	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη	Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης
16 ^η	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών	Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων	Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος

Από τη χρωματική παρατήρηση του πίνακα 40, που αφορά εκπαιδευτικές ανάγκες του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στη σειρά προτίμησης, ανά εκπαιδευτικό επίπεδο.

Η ανάλυση, όπως και προηγούμενα θα εστιασθεί στους απόφοιτους Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου, καθώς η τελευταία κατηγορία (Απόφοιτοι ΤΕΕ/ΤΕΛ) περιλαμβάνει μόνο δύο άτομα, τα οποία δεν μπορούν να μας βοηθήσουν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Ειδικότερα:

Το marketing αγροτικών προϊόντων / απευθείας πώληση προϊόντων. Τα θέματα αυτά δημιουργούν σημαντικές εκπαιδευτικές ανάγκες, διότι σχετίζονται άμεσα με το εισόδημα των παραγωγών. Υπάρχει μια συνολική προτίμηση όλων των εκπαιδευτικών επιπέδων (οι απόφοιτοι γυμνασίου το κατατάσσουν χαμηλότερα περίπου στη μέση του πίνακα). Στην έρευνα της Ρήγου (2010), τα θέματα εμπορίας και τιμών έχουν κριθεί ως εξαιρετικά σημαντικά ή πολύ σημαντικά.

Η εμπορική αξιοποίηση υπο/παραπροϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση στην ιεράρχηση, για το λόγο ότι οι νέοι κτηνοτρόφοι το αντιμετωπίζουν με διαφορετική προτεραιότητα ο καθένας, ως μια πηγή εισοδήματος.

Η ποιότητα αγροτικών προϊόντων. Οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου το αντιμετωπίζουν ως θέμα προτεραιότητας, αντιλαμβανόμενοι την ανάγκη για παραγωγή ποιοτικών προϊόντων. Οι απόφοιτοι Λυκείου δεν το θεωρούν ως υψηλή προτεραιότητα, ίσως γιατί ήδη έχουν προβεί σε δράσεις που αφορούν την ποιότητα των προϊόντων τους. Γενικότερα πάντως αντιμετωπίζεται ως θέμα υψηλής προτεραιότητας, λόγω ότι το γάλα κυρίως πληρώνεται στους κτηνοτρόφους βάσει των ποιοτικών του χαρακτηριστικών.

Τοπικές αγορές αγροτικών προϊόντων. Σχετίζεται με τη διάθεση των προϊόντων τους και το εισόδημα, που ιδιαίτερα αυτή την περίοδο έχει συρρικνωθεί σημαντικά. Γι' αυτό στο σύνολο τους, το ιεραρχούν σε υψηλές θέσεις.

Η διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα. Στο σύνολο των εκπαιδευτικών επιπέδων, ιεραρχείται υψηλά. Σε συνδυασμό με την παρούσα οικονομική κατάσταση, το θέμα αυτό αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον και λόγω των προκλήσεων που καθημερινά αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι, τόσο με την αύξηση του κόστους παραγωγής όσο και με την συνεχή πίεση στο επίπεδο τιμών. Αυτό αποδεικνύει και το δυναμικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, η οποία πρέπει να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις και τα δεδομένα της κάθε εποχής.

Η **πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων**, αποτελεί θέμα το οποίο δημιουργεί εκπαιδευτικές ανάγκες σε σημαντικό βαθμό. Εξαίρεση αποτελεί για τους απόφοιτους Λυκείου, οι οποίοι το ιεραρχούν ως ελλάσσονος σημασίας ζήτημα. Η πραγματικότητα είναι, ότι οι κτηνοτρόφοι άμεσα δεν έχουν έρθει σε επαφή σε σημαντικό βαθμό με τα θέματα πιστοποίησης των κτηνοτροφικών τους προϊόντων, όπως στη φυτική παραγωγή για το λόγο ότι το μεγαλύτερο μέρος διαθέτει την παραγωγή του (γάλα και κρέας) σε μεταποιητικές μονάδες και εμπόρους.

Παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής. Αντιμετωπίζονται με μειωμένο ενδιαφέρον για το λόγο ότι, το σύνολο των αγροτών-κτηνοτρόφων είναι προσηλωμένοι στην κτηνοτροφική παραγωγή, χωρίς ποτέ στο παρελθόν να επιχειρήσουν να ανοίξουν και δρόμους για παράλληλες επιχειρηματικές, μικρής εκτάσεως, δραστηριότητες. Αυτό φαίνεται καθαρά και με την αξιοποίηση των υποπροϊόντων (κοπριά κ.ά). Να σημειωθεί ότι στην έρευνα πολύ λίγοι νέοι αγρότες (2) έχουν αναπτύξει παράλληλες κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Στην έρευνα της Ρήγου (2010) τα θέματα με τίτλο «Δράσεις εκτός Γεωργίας» έχουν κριθεί ως αρκετά σημαντικά ή σημαντικά.

Η **δημιουργία εμπορικών δικτύων**. Τα θέματα σχετίζεται με τη διάθεση των προϊόντων τους. Ιεραρχούνται ως σημαντικά (Δημοτικό και Λύκειο) ενώ οι απόφοιτοι Γυμνασίου το ιεραρχούν ως θέμα δευτερεύουσας σημασίας. Ο λόγος είναι ότι ένα πολύ σημαντικό ποσοστό δεν εμπορεύονται τελικό προϊόν, αλλά διαθέτουν την παραγωγή τους σε τυροκόμους και τυποποιητές.

Η **διερεύνηση και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης**. Επιβεβαιώνεται η άποψη, στο Μέρος Ε' (ερώτηση 8), ότι ως κυρίαρχο αδύνατο σημείο είναι η έλλειψη ενημέρωσης, η οποία γεννά τις αντίστοιχες εκπαιδευτικές ανάγκες. Σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα (Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο) ιεραρχείται σε θέσεις πάνω από τη μέση του πίνακα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι απόφοιτοι Λυκείου το κατατάσσουν σε πολύ υψηλής προτεραιότητας θέμα.

Καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος. Ιεραρχείται σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα από τη μέση και κάτω του συγκριτικού πίνακα ιεράρχησης. Μάλιστα οι απόφοιτοι Γυμνασίου το ιεραρχούν στην προτελευταία θέση. Κρίνεται ότι είναι θέματα τα οποία οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι αναγνωρίζουν τη σημαντικότητά τους, όμως τα αντιμετωπίζουν με σχετική επιφύλαξη διότι ακόμα πιστεύουν στο διαχωρισμό ανάμεσα στο παραγωγικό και το επιχειρηματικό μέρος της κτηνοτροφικής δραστηριότητας. Γι' αυτό συχνά χρησιμοποιούν την έκφραση «εγώ είμαι βοσκός όχι επιχειρηματίας». Σήμερα όμως καλούνται να αναθεωρήσουν αυτή την παραδοσιακή στάση.

Προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές. Αφορούν θέματα που σχετίζονται με τη διάθεση των προϊόντων τους, όπως και οι τοπικές αγορές, κατατάσσονται στη μέση του συγκριτικού πίνακα σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, για το λόγο ότι πολλοί λίγοι ασχολούνται με την απευθείας πώληση, εμπορία και προώθηση των προϊόντων τους. Ο Adek Oya E A (2005) αναφέρει ότι οι συμμετέχοντες αγρότες στην έρευνα του θα ήθελαν να εκπαιδευτούν γενικά σε θέματα στρατηγικών εμπορίας.

Σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών. Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση. Διαπιστώνουμε ότι οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου δεν το συμπεριλαμβάνουν στα πρώτης προτεραιότητας θέματα, ενώ οι απόφοιτοι Λυκείου το κατατάσσουν υψηλότερα διότι αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα του, στην εμπορία και διακίνηση των προϊόντων αλλά και στην επίλυση των κοινών προβλημάτων. Στην έρευνα της Ρήγου (2010), γενικά τα θέματα αυτά έχουν χαρακτηριστεί ως καθόλου ή λίγο σημαντικά. Επιπρόσθετα ο Ανδρουλιδάκης (1987) αναφέρει ότι οι αγρότες της έρευνας του, έχουν γνώσεις σε θέματα συνεταιρισμών σε υψηλότερο βαθμό από τα υπόλοιπα.

Μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας στην Κρήτη. Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση. Διαπιστώνουμε ότι οι απόφοιτοι Δημοτικού και Λυκείου το ιεραρχούν χαμηλότερα από τους απόφοιτους Γυμνασίου. Αυτό εξηγείται διότι οι απόφοιτοι Γυμνασίου πιστεύουν περισσότερο από τα άλλα εκπαιδευτικά επίπεδα στις ευκαιρίες που υπάρχουν στον τομέα της κτηνοτροφίας.

Προοπτικές του γεωφυσικού πάρκου. Την ίδια διακύμανση ενδιαφέροντος, παρουσιάζεται με τις «Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη». Άλλωστε από τον άξονα Β' (ερώτηση 2) μόλις το 43,1% παρακολούθησε συζήτηση ή ημερίδα ή κάποια εκδήλωση για την ανάπτυξη της περιοχής.

Δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη. Σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, παρουσιάζετε το χαμηλό ενδιαφέρον στην ιεράρχηση των θεμάτων. Πιστεύουν ότι, η περιοχή του γεωφυσικού πάρκου αλλά και η Κρήτη γενικότερα, λόγω μορφολογικών ιδιαιτεροτήτων, δεν ενδείκνυνται για την ανάπτυξη άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής πέραν της αιγοπροβατοτροφίας. Παρ' όλα αυτά πολύ λίγες προσπάθειες έχουν επιχειρηθεί.

Θέματα σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων. Οι απόφοιτοι Δημοτικού το κατατάσσουν στα θέματα ελάσσονος σημασίας. Αυτό αιτιολογείται από το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Όσο όμως ανεβαίνουμε εκπαιδευτικό επίπεδο παρατηρείται ότι ανεβαίνει και το ενδιαφέρον. Ο λόγος είναι ότι τα θέματα αυτά θεωρούνται εξειδικευμένα και απαιτούν γνώσεις τις οποίες προς το παρόν δε διαθέτουν.

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε θέματα συμπεριφορών και στάσεων

Πίνακας 40: Εκπαιδευτικές ανάγκες νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που αφορούν τη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων κατά την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (το ίδιο χρώμα σε κάθε στήλη αντιπροσωπεύει την ίδια εκπαιδευτική ανάγκη).

Σειρά	Απόφοιτοι Δημοτικού	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Λυκείου	Απόφοιτοι ΤΕΕ/ΤΕΛ
	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης	Θέματα Εκπαίδευσης
1 ^η	Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας	Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας	Μετάβαση από την Παράδοση στην σύγχρονη εποχή	Μετάβαση από την Παράδοση στην σύγχρονη εποχή
2 ^η	Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλ. και Παραγωγικότητας	Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλ. και Παραγωγικότητας	Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλ. και Παραγωγικότητας	Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας
3 ^η	Ο ρόλος της Εκπαίδ. Προσωπικού στην παραγωγικότητα των Κτην. Εκμεταλ.	Ο ρόλος της Εκπαίδ. Προσωπικού στην παραγωγικότητα των Κτην. Εκμεταλ.	Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας	Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλ. και Παραγωγικότητας
4 ^η	Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς	Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση	Ο ρόλος της Εκπαίδ. Προσωπικού στην παραγωγικότητα των Κτην. Εκμεταλ.	Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση
5 ^η	Μετάβαση από την Παράδοση στην σύγχρονη εποχή	Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά	Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς	Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά
6 ^η	Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση	Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς	Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση	Ο ρόλος της Εκπαίδ. Προσωπικού στην παραγωγικότητα των Κτην. Εκμεταλ.
7 ^η	Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά	Μετάβαση από την Παράδοση στην σύγχρονη εποχή	Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά	Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων στον Πρωτογενή Τομέα
8 ^η	Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής	Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής	Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων στον Πρωτογενή Τομέα	Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς
9 ^η	Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων στον Πρωτογενή Τομέα	Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων στον Πρωτογενή Τομέα	Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής	Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής

Από τη χρωματική παρατήρηση του πίνακα 41, που αφορά εκπαιδευτικές ανάγκες για τη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων κατά την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, διαπιστώνετε ότι υπάρχει διαφοροποίηση αλλά και σε μερικές περιπτώσεις ταύτιση στη σειρά προτίμησης των εκπαιδευτικών αναγκών.

Η ανάλυση, όπως και προηγούμενα θα εστιασθεί στους απόφοιτους Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου καθώς η τελευταία κατηγορία (ΤΕΕ/ΤΕΛ), περιλαμβάνει μόνο δύο άτομα, τα οποία δεν μπορούν να μας βοηθήσουν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι καμιά έρευνα, από τη βιβλιογραφική επισκόπηση δεν προχώρησε σε τέτοιου είδους εξειδίκευση. Για την παρούσα έρευνα κρίνονται εξαιρετικά σημαντικά, διότι η κάθε εκπαιδευτική προσπάθεια πρέπει να έχει ένα προσανατολισμό στη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων μέσα από τη δημιουργία προβληματισμών και όχι απλά της παρουσίασης γνωστικών αντικειμένων. Ειδικότερα:

Χαρακτηριστικά σύγχρονου κτηνοτρόφου – επιχειρηματία. Στο σύνολο τους, οι συμμετέχοντες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, διαπιστώνουν το έλλειμμα που υπάρχει στο κατά πόσο πληρούν τα χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου κτηνοτρόφου-επιχειρηματία. Το έλλειμμα αυτό δημιουργεί σημαντικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από την ανάλυση του Πίνακα 39, «Συγκριτικός Πίνακας ιεράρχησης εκπαιδευτικών αναγκών που αφορούν την εκτέλεση της κτηνοτροφικής τους δραστηριότητας», στον οποίο επίσης διαπιστώνεται ότι η «Η Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα», δημιουργεί εκπαιδευτικές ανάγκες σε πολύ υψηλό βαθμό. Ειδικότερα οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου το κατατάσσουν σε πρώτης προτεραιότητας εκπαιδευτικά θέματα (1^η και 3^η θέση αντίστοιχα).

Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας. Στο σύνολο τους, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, διαπιστώνουν την ανάγκη να εκπαιδευτούν σε θέματα που σχετίζονται με την παραγωγικότητα της εκμετάλλευσης. Όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα το ιεραρχούν σε πολύ υψηλή θέση (2^η). Πιστεύετε ότι η διαμόρφωση θετικού κλίματος βοηθά στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Ο ρόλος της εκπαίδευσης προσωπικού στην παραγωγικότητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Διαπιστώνεται ότι δημιουργεί έντονες ανάγκες στο επίπεδο του Δημοτικού και του Γυμνασίου ενώ διαφοροποιείται σε ένταση (πιο ασθενής), στο επίπεδο Λυκείου.

Μέθοδοι αποτελεσματικής επικοινωνίας και συμπεριφοράς. Διαπιστώνεται ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες, διαφοροποιούνται ανά εκπαιδευτικό επίπεδο χαρακτηρίζοντας ως μέσου επιπέδου. Κρίνεται ότι δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα στα θέματα αυτά.

Η μετάβαση από την παράδοση στην σύγχρονη εποχή. Διαπιστώνεται ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες διαφοροποιούνται ανά εκπαιδευτικό επίπεδο. Οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου πιστεύουν ότι δεν δημιουργεί σημαντικές εκπαιδευτικές ανάγκες ενώ οι απόφοιτοι Λυκείου το θεωρούν 1^{ης} προτεραιότητας εκπαιδευτικό θέμα. Με προσέγγιση θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ότι οι ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου

κρίνουν την αναγκαιότητα για ενημέρωση σε θέματα που σχετίζονται με την διαδρομή της κτηνοτροφίας στην Κρήτη και ότι συμβάλει στην ολιστική προσέγγιση της και στην ανάδειξη της ιστορικής διαδρομής των τοπικών προϊόντων.

Δημιουργία συνεργατικού / ομαδικού κλίματος στην εκμετάλλευση. Διαπιστώνεται ότι δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίες ιεραρχούνται προς την μέση και κάτω του συγκριτικού πίνακα, σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Άλλωστε το επάγγελμα του κτηνοτρόφου διακρίνεται από μοναχικότητα.

Ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή στα κοινά. Διαπιστώνεται ότι δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες οι οποίες ιεραρχούνται προς την μέση και κάτω του συγκριτικού πίνακα σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Είναι γεγονός ότι πολλοί λίγοι κτηνοτρόφοι δραστηριοποιούνται στα κοινά, ιδιαίτερα οι χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου.

Διαχείριση κοινωνικών ζητημάτων περιοχής. Διαπιστώνεται ότι δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίες ιεραρχούνται στις τελευταίες θέσεις του συγκριτικού πίνακα, σ' όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Ένδειξη ότι δεν προκαλούν έντονα μαθησιακά ερεθίσματα. Κρίνεται σημαντική η παρένθεση ότι, η περιοχή του Ψηλορείτη αντιμετωπίζει σημαντικά κοινωνικά προβλήματα (παραβατικότητα, κ.ά). Αυτό διαπιστώνεται και από το μέρος Β' του ερωτηματολογίου, όπου το 64,6% πιστεύει ότι υπάρχει κοινωνική περιθωριοποίηση των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων σε βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ». Επομένως, διαπιστώνεται μια σοβαρή αντίθεση ανάμεσα στην πραγματικότητα και την άρνηση τους να εμπλακούν στην επίλυση αυτών των ζητημάτων.

Διαχείριση και αξιοποίηση ειδικών ομάδων στον πρωτογενή τομέα. Διαπιστώνεται ότι όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα το κατατάσσουν στις τελευταίες θέσεις του συγκριτικού πίνακα. Ένδειξη ότι δεν προκαλούν έντονα εκπαιδευτικά ερεθίσματα για τα ζητήματα αυτά. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι πάρα πολλοί κτηνοτρόφοι, απασχολούσαν και απασχολούν ειδικές ομάδες ως βοηθητικό προσωπικό (αλλοδαπούς) και παρόλα αυτά κατά τη διάρκεια της συλλογής στοιχείων διαπιστώθηκε ότι, δεν θέλουν να εκπαιδευτούν καθόλου σε θέματα που να αφορούν τις ομάδες αυτές.

Συνοψίζοντας τα επιμέρους συμπεράσματα, όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα παρουσιάζουν σημαντικές ανάγκες, στα θέματα που τους παρουσιάστηκαν. Αυτό αποδεικνύεται από τα υψηλά ποσοστά που παρατηρούνται στο βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ», της κλίμακας Likert. Οι απόφοιτοι Δημοτικού και Γυμνασίου παρουσιάζουν μεγαλύτερη διασπορά σ' όλους τους βαθμούς της κλίμακας, Για τους απόφοιτους Γενικού Λυκείου και ΤΕΕ/ΤΕΛ παρουσιάζεται πιο εστιασμένη στο βαθμό «Πάρα Πολύ», που αξίζει όμως να επισημάνουμε ότι οι συμμετέχοντες, ποσοστιαία είναι πολύ λιγότεροι 7,7% και 3,1% αντίστοιχα.

Σχολιασμός 2^ο Ερευνητικού Ερωτήματος

Για το σχολιασμό των ευρημάτων του 2^ο ερευνητικού ερωτήματος ακολουθήθηκε η ίδια κατηγοριοποίηση όπως και προηγούμενα σε εκπαιδευτικές ανάγκες σε:

- Γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα
- Γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα

Η έρευνα της Ρήγου (2010), δείχνει ότι δύο στους τρεις νέους αγρότες (2/3) δηλ. το 58,3% έχει προβεί σε αλλαγές στην εκμετάλλευση τους μετά την εκπαίδευση ενώ στην παρούσα έρευνα το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 70,8% (Άξονα Ε', ερώτηση 1). Η παρούσα έρευνα εξειδικεύεται ακόμα περισσότερο στις ανάγκες που έχουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι είτε προχώρησαν είτε όχι σε αλλαγές.

Ειδικότερα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα διαπιστώνεται ότι, τα εκπαιδευτικά θέματα που παρουσιάστηκαν στους συμμετέχοντες στην έρευνα, στο σύνολο τους επιλέχθηκαν με διαφορετικό βαθμό της κλίμακας Likert. Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, οι οποίοι βάσει της εκπαιδευτικής εμπειρίας του προγράμματος εκπαίδευσης του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ» που παρακολούθησαν και στη συνέχεια άλλαξαν δραστηριότητα (πιο σύγχρονη), φαίνεται καθαρά ότι σ' όλα τα εκπαιδευτικά θέματα, τους δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες, σε υψηλότερο βαθμό από αυτούς που δεν προχώρησαν σε αλλαγή. Ο κύριος λόγος για τον οποίο προχώρησαν στην αλλαγή της κτηνοτροφικής δραστηριότητας, ήταν ότι η επίδραση του συνόλου της εκπαίδευσης, ήταν καταλυτική στη διαμόρφωση νέας συμπεριφοράς και στάσης, ως προς μια πιο σύγχρονη αντίληψη της κτηνοτροφίας. Αυτό δημιουργεί πιο έντονα ερεθίσματα για απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, προχωρώντας σε μια περισσότερο επαγγελματική στάση, απέναντι στην κτηνοτροφία. Τα θέματα τα οποία τους δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες αναφέρονται σε:

- Σύγχρονες μέθοδοι Εκτροφής
- Ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί Ζώων, κ.ά)
- Θέματα διατροφής/σιτηρεσίων
- Εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων-Εξοπλισμοί
- Οικονομική διαχείριση εκμεταλλεύσεων
- Χρηματοδοτήσεις-Αποζημιώσεις
- Επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα
- Προστασία του περιβάλλοντος από τις κτηνοτροφικές δραστηριότητες
- Διοίκηση και διχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων
- Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού
- Καινοτομία στον πρωτογενή τομέα

Επιπρόσθετα, η παρούσα έρευνα, για να δημιουργήσει πληρέστερη εικόνα όσον αφορά τη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών αναγκών προχώρησε και στην ιεράρχηση τους. Ο πίνακας ιεράρχησης διαμορφώθηκε προσθέτοντας το ποσοστό της επιλογής «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ανά εκπαιδευτικό θέμα.

1. Θέματα διατροφής/σιτηρεσίων, 95,7%
2. Επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα, 87%
3. Ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί Ζώων, κ.ά), 84,4%
4. Χρηματοδοτήσεις-Αποζημιώσεις, 82,6%
5. Εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων-Εξοπλισμοί, 80,5%
6. Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, 78,9%
7. Σύγχρονες μέθοδοι Εκτροφής, 78,7%
8. Καινοτομία στον πρωτογενή τομέα, 78,3%
9. Προστασία του περιβάλλοντος από τις κτηνοτροφικές δραστηριότητες, 78,3%
10. Οικονομική διαχείριση εκμεταλλεύσεων, 76,1%
11. Διοίκηση και διχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, 76,1%

Τα **θέματα διατροφής/σιτηρεσίων** δημιουργούν με μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα (95,7%) εκπαιδευτικές ανάγκες. Η σημαντικότητα της διατροφής στη ζωική παραγωγή είναι δεδομένη λόγω της υψηλής συμμετοχής στο κόστος παραγωγής. Άλλωστε αυτό επιβεβαιώνεται και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των αγροτών κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης στα προγράμματα του ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ».

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το ενδιαφέρον των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που πραγματικά θέλουν να ασχοληθούν με τη κτηνοτροφία όπου τα θέματα που αφορούν την **επιχειρηματικότητα** κατατάσσονται πολύ υψηλά (2^η). Ένδειξη της αρχής αλλά ουσιαστικής στροφής από τον παραδοσιακό κτηνοτρόφο στον κτηνοτρόφο-επιχειρηματία.

Η **ορθή κτηνοτροφική πρακτική** περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που αφορούν την ορθή διαχείριση των αιγοπροβάτων. Επομένως δικαιολογείται να τοποθετείται σε υψηλές θέσεις (3^η) και με υψηλό ποσοστό (84,4%). Το θέμα αυτό σχετίζεται άμεσα με την παραγωγικότητα της εκμετάλλευσης, επομένως δικαιολογείται να επιλέγεται ως θέμα προτεραιότητας από τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους που προχώρησαν σε αλλαγή μετά την εκπαιδευτική εμπειρία που είχαν.

Οι **χρηματοδοτήσεις –αποζημιώσεις** βρίσκονται στη μέση του καταλόγου ιεράρχησης (4^η) με ποσοστό 82,6%, ένδειξη ότι οι νέοι που πραγματικά στοχεύουν στην παραγωγικότητα της κτηνοτροφίας, θέλοντας να αυξήσουν τα εισοδήματά τους από την κτηνοτροφία, δεν θέτουν σε προτεραιότητα τις κρατικές και ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις αλλά προσανατολίζονται στη δημιουργία βιώσιμων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Στην έρευνα της Ρήγου (2010) τα θέματα αυτά γενικά κρίθηκαν εξαιρετικά σημαντικά ή πολύ σημαντικά.

Τα θέματα που αφορούν τον **εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών μονάδων** θεωρούνται απαραίτητη προϋπόθεση για την αύξηση της παραγωγικότητας, της εφαρμογής της ορθής κτηνοτροφικής πρακτικής και της διευκόλυνσης της καθημερινότητάς τους στην παραγωγή.

Τα υπόλοιπα θέματα βρίσκονται σχεδόν στα ίδια επίπεδα σημαντικότητας, όμως αξίζει να επισημανθεί ότι θεωρούνται σημαντικά σε ποσοστά που κυμαίνονται από 78,9% έως 76,1%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι αγρότες που δεν προχώρησαν σε εκσυγχρονισμό (αρνητική εμπειρία) δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε:

Χρηματοδοτήσεις-Αποζημιώσεις (94,8%). Δείχνει την εξάρτηση των κτηνοτρόφων από τις επιχορηγήσεις της Ε.Ε., σε αντίθεση με τους κτηνοτρόφους οι οποίοι προχώρησαν σε εκσυγχρονισμό και δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον για τους παράγοντες που επηρεάζουν την παραγωγική απόδοση της εκμετάλλευσης. Στην έρευνα της Ρήγου (2010) τα θέματα αυτά γενικά κρίθηκαν εξαιρετικά σημαντικά ή πολύ σημαντικά.

Η Διοίκηση και διαχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, δημιουργεί εκπαιδευτικές ανάγκες με μικρότερη ένταση.

Οικονομική διαχείριση εκμεταλλεύσεων. Οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι που δεν προχώρησαν σε αλλαγή (εκσυγχρονισμό), διαπιστώνουν την ανάγκη για εκπαίδευση σε θέματα οικονομικής διαχείρισης. Αναδεικνύοντας και το έλλειμμα που υπάρχει στον τομέα αυτό. Στην έρευνα της Ρήγου (2010) τα θέματα αυτά κρίθηκαν ως καθόλου ή λίγο σημαντικά.

Ειδικότερα για τις εκπαιδευτικές ανάγκες, που αφορούν το **επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα**, από την αξιοποίηση των στοιχείων του πίνακα 40, διαπιστώνεται ότι τα εκπαιδευτικά θέματα που παρουσιάστηκαν στους συμμετέχοντες στην έρευνα, στο σύνολο τους επιλέχθηκαν, με διαφορετικό βαθμό της κλίμακας Likert.

Ειδικότερα οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι οι οποίοι βάσει της εκπαιδευτικής εμπειρίας τους, από το πρόγραμμα του ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ», προχώρησαν σε αλλαγή της δραστηριότητάς τους (πιο σύγχρονη) «ΝΑΙ», διακρίνεται καθαρά ότι όλα τα εκπαιδευτικά θέματα τους δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες σε υψηλότερο βαθμό σε σύγκριση με αυτούς που δεν προχώρησαν σε αλλαγή «ΟΧΙ».

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες αναφέρονται σε:

- Σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών
- Παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής
- Δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη
- Δημιουργία εμπορικών δικτύων
- Marketing αγροτικών προϊόντων / Απευθείας πώληση προϊόντων
- Τοπικές αγορές αγροτικών προϊόντων
- Εμπρική αξιοποίηση υπο/παραπροϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων
- Θέματα σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων
- Μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας στην Κρήτη
- Προοπτικές του γεωφυσικού πάρκου
- Διερεύνηση και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης
- Καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος
- Διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα
- Ποιότητα αγροτικών προϊόντων
- Πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων
- Προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές

Παρακάτω παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες με σειρά προτεραιότητας όπως εκφράστηκε από τους ίδιους τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους. Για τη δημιουργία της σειράς προτεραιότητας αξιοποιήθηκαν αθροιστικά οι στήλες «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» του πίνακα 32 (σελ. 115) ανά εκπαιδευτικό θέμα. Δίπλα σε κάθε κατηγορία παρουσιάζεται το άθροισμα των δύο επιλογών «Πάρα Πολύ» και «Πολύ» ως εξής:

1. Ποιότητα αγροτικών προϊόντων, 97,8%
2. Μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας στην Κρήτη, 97,8%
3. Τοπικές αγορές αγροτικών προϊόντων, 95,7%
4. Marketing αγροτικών προϊόντων/ απευθείας πώληση προϊόντων, 95,7%
5. Διερεύνηση και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης, 93,5%
6. Διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα, 93,5%
7. Σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών, 91,3%
8. Πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων, 91,3%
9. Προοπτικές του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, 87%
10. Δημιουργία εμπορικών δικτύων, 84,8%
11. Εμπορική αξιοποίηση υπο/παραπροϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, 84,8%
12. Θέματα σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων, 84,8%
13. Προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές, 82,6%

14. Καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος, 80,4%
15. Παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής, 78,3%
16. Δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη, 78,2%

Από τη μελέτη των αποτελεσμάτων, προκύπτει ότι όσον αφορά τις γνώσεις **περί επιχειρηματικού περιβάλλοντος**, η ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και οι μελλοντικές τάσεις στην κτηνοτροφία, δημιουργούν ίδιας έντασης εκπαιδευτικές ανάγκες και μάλιστα με πολύ υψηλό ποσοστό 97,8%. Τα θέματα της **ποιότητας των αγροτικών προϊόντων** φαίνεται ότι απασχολούν έντονα τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους διότι, σχετίζονται άμεσα με τη διάθεση των προϊόντων και κατά συνέπεια το εισόδημα τους.

Στο ίδιο βαθμό δημιουργούν ανάγκες και οι **μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας** στην Κρήτη. Ιδιαίτερα τους κτηνοτρόφους οι οποίοι συνειδητά έχουν επιλέξει την ενασχόληση τους με την κτηνοτροφία, αγωνιούν για τις συνέπειες της παρούσας οικονομικής κρίσης και κυρίως τον έντονο ανταγωνισμό που δέχονται τόσο στην εγχώρια όσο και στην παγκόσμια αγορά. Γι' αυτό το λόγο και τα θέματα που αφορούν τις **τοπικές αγορές αλλά και της εμπορίας (marketing)** βρίσκονται επίσης σε υψηλή προτεραιότητα 95,7%. Επιπρόσθετα γίνεται πλέον κατανοητή η ανάγκη της απευθείας πώλησης των αγροτικών προϊόντων από τους ίδιους τους παραγωγούς, προκειμένου να παραγκωνιστούν οι απώλειες από τους ενδιάμεσους εμπόρους. Αυτό είναι πλέον ξεκάθαρο τόσο σε επίπεδο Ε.Ε όσο και σε επίπεδο Ελλάδος, όπου διαπιστώνεται ένας προσανατολισμός προς αυτή την κατάσταση.

Οι νέοι αγρότες που έχουν επιλέξει την κτηνοτροφία και έχουν επενδύσει σ' αυτή, και κυρίως σ' αυτούς που η επίδραση της εκπαίδευσης είχε ένα καταλυτικό χαρακτήρα δείχνουν επίσης ότι θέματα όπως της **διερεύνησης και αξιοποίησης πληροφοριών και ενημέρωσης**, δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες σε υψηλό επίσης βαθμό 93,5%, διότι εντοπίζουν ότι υπάρχει έλλειμμα με τα σημερινά δεδομένα. Μεγαλύτερο πρόβλημα, ιδιαίτερα στην εποχή μας, που υπάρχει αφθονία ενημέρωσης μέσω του διαδικτύου, είναι πως θα αξιοποιήσουν τις πληροφορίες ως προς την εγκυρότητα τους. Επομένως είναι πολύ χρήσιμο οι ίδιοι να έχουν πρόσβαση άμεσα στην ενημέρωση και την πληροφόρηση και κυρίως πώς να την αξιοποιούν.

Στον ίδιο βαθμό δημιουργούν ανάγκες και η **διαχείριση κρίσεων** 93,5%. Λόγω της περιόδου κρίσεως που διανύουμε και κυρίως τη συμπίεση του εισοδήματος των κτηνοτρόφων, με την υψηλή επιλογή του εκπαιδευτικού θέματος δηλώνεται η ανάγκη να εκπαιδευτούν σε θέματα διαχείρισης κρίσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο χώρος της κτηνοτροφίας αποτελεί επιχειρηματικό πεδίο στο οποίο πολύ συχνά εμφανίζονται κρίσεις

είτε διατροφικές είτε υγειονομικού ενδιαφέροντος, με αποτέλεσμα οι κτηνοτρόφοι κάθε φορά να δέχονται τις οικονομικές συνέπειες.

Σήμερα αναγνωρίζετε όσο ποτέ άλλοτε ότι η ουσιαστική και εποικοδομητική **συνεργασία των παραγωγών** θα αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο στην προώθηση των προβλημάτων τους και κυρίως στην επίλυση τους. Γι' αυτό το λόγο, τα θέματα που αφορούν σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών, ιδιαίτερα των συνειδητοποιημένων κτηνοτρόφων, προκαλούν ανάγκες σε πολύ υψηλό βαθμό 91,3%. Είναι πολύ επίκαιρη η προσπάθεια των παραγωγών στις ημέρες της οικονομικής κρίσης, όπου ομάδες παραγωγών επιχειρούν με ένα διαφορετικό τρόπο να επιλύσουν τα ζητήματα αύξησης των πρώτων υλών, της τιμής των προϊόντων και της απευθείας διάθεσης.

Η **πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων**, δείχνει ότι δημιουργεί εκπαιδευτικές ανάγκες σε πολύ υψηλό βαθμό 91,3%, διότι σχετίζεται με την απευθείας διάθεση των προϊόντων, με την διαχείριση από τους ίδιους τους κτηνοτρόφους των προϊόντων τους τόσο ως μεταποιητές (μικροί παραγωγοί γαλακτοκομικών προϊόντων) όσο και ως έμποροι της ίδιας τους της παραγωγής (κρέας). Η πιστοποίηση ιδιαίτερα των προϊόντων γάλακτος και κρέατος είναι απαραίτητη για τη διακίνηση τους.

Σε μικρότερο βαθμό αλλά με υψηλό ποσοστό ενδιαφέρουν ζητήματα που αφορούν τις **αναπτυξιακές προοπτικές του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη**. Παρόλο που το σύνολο των συμμετεχόντων δήλωσε ότι γνωρίζουν ότι δραστηριοποιούνται εντός του γεωφυσικού πάρκου, λίγοι γνωρίζουν τι σημαίνει επί της ουσίας αυτό. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 56,9% των νέων αγροτών κτηνοτρόφων δεν παρακολούθησε συζήτηση ή ημερίδα ή κάποια εκδήλωση για την ανάπτυξη της περιοχής. Επομένως οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι που άλλαξαν δραστηριότητα (πιο σύγχρονη) από την προηγούμενη εκπαιδευτική εμπειρία, δηλώνουν ότι θα ήθελαν να εκπαιδευτούν πάνω σε θέματα που αφορούν την συνολική ανάπτυξη του γεωφυσικού πάρκου.

Η **δημιουργία δικτύων**, εντάσσεται στα εκπαιδευτικά θέματα που σχετίζονται με τη συνεργασία των παραγωγών και τα θέματα εμπορίας και διάθεσης των προϊόντων στις αγορές, όπως αναλύθηκα, παραπάνω. Παλαιότερα αλλά και σήμερα πολλοί συνεταιρισμοί έχουν αναπτύξει εμπορικά δίκτυα, όμως αυτά διαχειρίζονται από ομάδες τεχνοκρατών, χωρίς οι παλαιότεροι κτηνοτρόφοι να έχουν άμεση εμπλοκή. Σήμερα όμως, που το εκπαιδευτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων έχει ανέβει και οι δεξιότητες που αναπτύσσουν συνεχώς αυξάνονται, κρίνουν ότι μπορούν να γνωρίσουν και να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούν τα εμπορικά δίκτυα, δημιουργώντας έτσι μια πιο ολιστική εικόνα της παραγωγής και των προβλημάτων διάθεσης των προϊόντων τους.

Η **εμπορική αξιοποίηση των υπο/παραπροϊόντων** των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, δημιουργεί σε υψηλό ποσοστό εκπαιδευτικές ανάγκες (84,8%). Σήμερα οι κτηνοτρόφοι αρχίζουν να πείθονται ότι κάθετι που παράγει το ζώο χρήζει εμπορικής αξιοποίησης γι' αυτό το λόγο τα θέματα αυτά δημιουργούν και τις αντίστοιχες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Τα θέματα **σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων**, (84,8%) βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις με υψηλό όμως ποσοστό. Οι νέοι που άλλαξαν τη δραστηριότητα σε πιο σύγχρονη μορφή πιστεύουν ότι, πρέπει να γνωρίζουν να προβλέπουν και να αποτιμούν την κάθε επένδυση. Οι ίδιοι αναγνωρίζουν ότι παλαιότερα οι γονείς τους ή συγγενικά τους πρόσωπα προχώρησαν σε επενδύσεις υψηλού κόστους οι οποίες εκ των υστέρων αποδείχθηκαν υπερβολικές ή εντελώς αποτυχημένες, «παρασυρόμενοι» από τους εμπόρους ή αναγνωρίζουν ότι υπήρχε έλλειψη γνώσης στο θέμα αυτό. Γι' αυτό το λόγο, κρίνουν ότι πρέπει να εκπαιδεύονται σε θέματα αξιολόγησης των επενδύσεων.

Οι **προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές**, με ποσοστό (82,6%) βρίσκονται χαμηλά στη σειρά προτίμησης. Τα θέματα αυτά σχετίζονται με τα εμπορικά δίκτυα και τις πιστοποιήσεις που πρέπει να συνοδεύουν τα προϊόντα στις νέες αγορές, επιπρόσθετα σχετίζεται και με την **καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος**, το οποίο με ποσοστό 80,4% αναδεικνύει ότι αποτελεί θέμα που διεγείρει εκπαιδευτικές ανάγκες, διότι αποτελεί θεμέλιο λίθο για την αλλαγή νοοτροπίας των κτηνοτρόφων από την παραδοσιακή άσκηση στην επιχειρηματική. Είναι γεγονός ότι απαιτείται ακόμα πολύς δρόμος, ιδιαίτερα για τους κτηνοτρόφους του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, για να πεισθούν ότι πρέπει να αποκτήσουν επιχειρηματική κουλτούρα, η οποία όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι σε ποσοστό 56% είναι προϊόν εκμάθησης μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης ενώ 46% πιστεύει ότι είναι χάρισμα.

Τελευταία θέματα τα οποία διεγείρουν εκπαιδευτικές ανάγκες με τα χαμηλότερα ποσοστά, είναι οι **παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής** (78,3%) και οι **δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη**, (78,2%).

Οι **παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες** που σχετίζονται βέβαια με τη κτηνοτροφία, ακόμα δεν έχουν αναπτυχθεί στο βαθμό που θα έπρεπε. Το θέμα αυτό σχετίζεται με την απευθείας πώληση των προϊόντων. Όμως συνεχώς αυξάνεται το ενδιαφέρον προς την κατεύθυνση αυτή λόγω της παρούσας οικονομικής κρίσης και των χαμηλών τιμών των προϊόντων. Τέλος οι άλλοι κλάδοι ζωικής παραγωγής επιβεβαιώνουν και προηγούμενο σχολιασμό ότι οι νέοι κτηνοτρόφοι του γεωφυσικού πάρκου έχουν ένα σαφή προσανατολισμό προς την αιγοπροβατοτροφία. Παρόλα αυτά, θα ήθελαν να ενημερωθούν και για τους άλλους κλάδους όπως σαλιγκαροτροφία, ενώ γνωρίζουν επίσης

ότι εκμεταλλεύσεις όπως π.χ της αγελαδοτροφίας δεν είναι βιώσιμες λόγω του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής έρευνας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που δεν προχώρησαν σε εκσυγχρονισμό (αρνητική εμπειρία) και συνέχισαν τον παραδοσιακό τρόπο εκτροφής, η έρευνα έδειξε ότι θέλουν να εκπαιδευτούν στο σύνολο των θεμάτων με μικρότερο βαθμό έντασης αθροιστικά στην επιλογή «Πάρα Πολύ» και «Πολύ». Ειδικότερα ήθελαν να εκπαιδευτούν σε θέματα όπως:

1. Προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές, 89,5%
2. Διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα, 89,5%
3. Εμπορική αξιοποίηση υπο/παραπροϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, 89,5%
4. Πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων, 84,2%
5. Ποιότητα αγροτικών προϊόντων, 84,2%
6. Καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος, 84,2%

Το τελευταίο θέμα που θα ήθελαν να εκπαιδευτούν είναι οι σύγχρονες μορφές συνεργασιών παραγωγών 47,4%.

Επομένως διαμορφώνονται διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες στους νέους αγρότες κτηνοτρόφους βάσει προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας ενώ διαφοροποιείται και ο βαθμός έντασης.

Σχολιασμός 3^ο Ερευνητικού Ερωτήματος

Για το σχολιασμό των ευρημάτων του 3^ο ερευνητικού ερωτήματος ακολουθήθηκε η ίδια κατηγοριοποίηση όπως και προηγούμενα σε:

- Εκπαιδευτικές ανάγκες σε γνώσεις που αφορούν την κτηνοτροφική δραστηριότητα και
- Εκπαιδευτικές ανάγκες σε γνώσεις που αφορούν το επιχειρηματικό περιβάλλον του πρωτογενούς τομέα

Το 3^ο ερευνητικό ερώτημα, αναφέρεται στις γνώσεις που καλείται να επεξεργαστεί ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος, προκειμένου να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό. Διαπιστώνεται ότι πάνω στα θέματα **κτηνοτροφικής δραστηριότητας** αναφέρονται σε γνώσεις:

1. Διατροφής / Σιτηρεσιών
2. Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα
3. Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις
4. Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)

5. Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί
6. Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα
7. Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων
8. Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων
9. Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες
10. Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής
11. Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού

Επιχειρώντας να σχολιάσουμε τα αποτελέσματα, διαπιστώνεται ότι:

Τα **θέματα διατροφής/σιτηρεσίων και επιχειρηματικότητας στον πρωτογενή τομέα**, δημιουργούν στον ίδιο βαθμό ανάγκες (87,7%). Το κόστος **διατροφής** για τις αιγοπροβατοτροφικές μονάδες υπερβαίνει το 50% των συνολικών δαπανών, επομένως η διατροφή αποτελούσε και αποτελεί μια μόνιμη εκπαιδευτική ανάγκη για τους κτηνοτρόφους, όπου ιδιαίτερα στην περιοχή του γεωφυσικού πάρκου αποκτά ιδιαίτερη σημασία, λόγω της υποβάθμισης των βοσκοτόπων και τη συνεχή εξάρτηση από τις συμπυκνωμένες ζωοτροφές (καλαμπόκι, κριθάρι, κά). Η εκπαίδευση σε θέματα διατροφής, απαιτεί συνεχή και ολοκληρωμένη θεματική προσέγγιση, που πρέπει να σχεδιαστεί ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, για να γίνουν κατανοητά από τους νέους αγρότες-κτηνοτρόφους. Η Ε.Ε, θεωρεί τον σύγχρονο αγρότη ως αγρότη-επιχειρηματία, θεωρώντας δεδομένη την ανάπτυξη επιχειρηματικής συνείδησης και σκέψης.

Η επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα. Ο νέος αγρότης κτηνοτρόφος πιστεύει ότι, πρέπει να έχει γνώσεις σε θέματα επιχειρηματικότητας διότι πλέον καλείται να ανταποκριθεί στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις της αγοράς.

Τα θέματα **χρηματοδοτήσεων και αποζημιώσεων** (86,2%), αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο ως προς την γνώση που πρέπει να αναπτύξουν οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι, όχι μόνο ως πηγή χρηματοδότησης, αλλά κυρίως ως δυνατότητα επιλογής και συμμετοχής στα χρηματοδοτικά προγράμματα της Ε.Ε., σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε κτηνοτρόφου. Στην έρευνα της Ρήγου (2010), τα θέματα αυτά γενικά κρίνονται ως εξαιρετικά σημαντικά ή πολύ σημαντικά.

Ένας σύγχρονος κτηνοτρόφος, οφείλει να γνωρίζει κατά τους συμμετέχοντες στην έρευνα τα θέματα **ορθής κτηνοτροφικής πρακτικής** (86%) που εξειδικεύονται σε θέματα χρήσης φαρμάκων, αναγνώρισης σκευασμάτων συνέπειες στη δημόσια υγεία κ.ά. Οι κανόνες ορθής κτηνοτροφικής πρακτικής, αποτελούν τη βάση για την ευζωία και την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων.

Τα θέματα **εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών μονάδων** (81,6%), βρίσκονται στην 5^η σειρά στη λίστα ιεράρχησης των γνώσεων που πρέπει να έχει ένας σύγχρονος

κτηνοτρόφος. Οι εξελίξεις στην κτηνοτροφία απαιτούν στροφή από την παραδοσιακή μορφή στην σύγχρονη, παράγοντας περισσότερα ποιοτικά προϊόντα που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του σύγχρονου καταναλωτή. Στην έρευνα της Ρήγου (2010), τα θέματα αυτά γενικά κρίνονται ως καθόλου ή λίγο σημαντικά. Ο καινοτόμος προσανατολισμός του νέου αγρότη-κτηνοτρόφου, πιστεύεται ότι συμπληρώνει το σύγχρονο προφίλ του. Τα θέματα **καινοτομίας στον πρωτογενή τομέα**, είναι θέματα τα οποία αναδεικνύουν την κριτική σκέψη και τον έντονο προβληματισμό του κτηνοτρόφου πάνω στο σύνολο των δραστηριοτήτων που αναπτύσσει. Στην ερώτηση 5 και 6 του μέρους Ε' του ερωτηματολογίου, αναγνωρίζονται οι πρωτοπόροι κτηνοτρόφοι της περιοχής σε ποσοστό 56,9% ενώ το 67,2%, έχει υιοθετήσει κάποιες από τις καινοτόμες ιδέες του.

Η **οικονομική διαχείριση** και η **διοίκηση-διαχείριση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων** πιστεύεται ότι είναι θέματα τα οποία πρέπει να γνωρίζει ο σύγχρονος κτηνοτρόφος στον ίδιο βαθμό (79,9%). Παρ' όλο που τα θέματα αυτά είναι πολύ σημαντικά αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα (7^η θέση), λόγω των εξειδικευμένων αντικειμένων που περιλαμβάνουν. Όπως και στην περίπτωση των θεμάτων διατροφής απαιτούν εξειδικευμένη προσέγγιση, προσαρμοσμένη στο εκπαιδευτικό επίπεδο κάθε φορά των συμμετεχόντων. Ειδικότερα η γνώση θεμάτων **διοίκησης και διαχείρισης κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων** δεν βρίσκονται σε υψηλή θέση, διότι οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις τους είναι στην πλειονότητα τους ατομικές (64,6%) ή δύο ατόμων, μέλη της οικογένειας (16,9%). Στην έρευνα της Ρήγου (2010), τα θέματα αυτά γενικά κρίνονται ως αρκετά σημαντικά ή σημαντικά.

Η γνώση θεμάτων που αφορούν την **προστασία του περιβάλλοντος**, πρέπει να κατέχονται από ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο. Βέβαια σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα, το κατατάσσουν στην 9^η θέση. Αν συγκρίνουμε την ιεράρχηση με το βαθμό αξιοποίηση των υπο/παραπροϊόντων, η έρευνα δείχνει ότι το 78,5% των συμμετεχόντων δεν αξιοποιεί την κοπριά, το 63,1% δεν αξιοποιεί το παραγόμενο μαλλί όπως επίσης και τα δέρματα σε ποσοστό 47,7%.

Η γνώση πάνω σε θέματα **σύγχρονων μεθόδων εκτροφής** όπως και η **αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού**, συμπληρώνουν τον κατάλογο των γνώσεων που πρέπει να γνωρίζει ο σύγχρονος αγρότης-κτηνοτρόφος. Επιχειρώντας να αιτιολογήσουμε την σειρά διαπιστώνουμε ότι οι περισσότερες εκτροφές στην περιοχή του Ψηλορείτη ακολουθούν τα παραδοσιακά συστήματα εκτροφής ως συνεχιστές μιας παράδοσης αιώνων, οπότε δεν είναι εξοικειωμένοι με την έννοια των σύγχρονων μεθόδων εκτροφής και τέλος η **αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού** βρίσκεται στο τέλος των προτιμήσεων, με υψηλό όμως ποσοστό, για λόγους που αναφέρθηκαν στην παράγραφο διοίκηση και

διαχείριση κτηνοτροφικών μονάδων δηλ. οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις τους, στην πλειονότητα τους ατομικές ή δύο ατόμων, μέλη της οικογένειας.

Αναφορικά με τις **γνώσεις** που καλείται να επεξεργαστεί ο νέος αγρότης-κτηνοτρόφος προκειμένου να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό, πάνω σε θέματα **επιχειρηματικού περιβάλλοντος** αναφέρονται σε:

1. Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων
2. Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο Εκμετάλλευσης και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα
3. Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων
4. Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων
5. Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη
6. Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων
7. Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης
8. Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων
9. Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές
10. Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου
11. Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος
12. Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων
13. Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών
14. Παράλληλες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής
15. Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων
16. Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη

Επιχειρώντας να αναλύσουμε τα αποτελέσματα, διαπιστώνεται ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα πιστεύουν ότι:

Ο σύγχρονος κτηνοτρόφος πρέπει να γνωρίζει τα θέματα που αφορούν την **ποιότητα των αγροτικών προϊόντων** (γάλα και κρέας), σε 1^η προτεραιότητα (93,8%). Τα τελευταία χρόνια, λόγω του εκσυγχρονισμού των μεταποιητικών μονάδων (τυροκομεία, κ.ά) σε συνδυασμό με τους συνεχείς ελέγχους των ελεγκτικών οργανισμών καθώς και η σχέση ποιότητας γάλακτος με τιμή γάλακτος, έχουν συμβάλει στην εστίαση του ενδιαφέροντος στα θέματα αυτά.

Σε υψηλή προτεραιότητα, είναι επίσης η **διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα** (92,3%). Η επιλογή αυτή προφανώς επηρεάζεται από τη σημερινή οικονομική συγκυρία.

Η γνώση θεμάτων που αφορούν τη **διάθεση των προϊόντων σε τοπικές αγορές** καθώς και σε θέματα **Εμπορίας (Marketing) Αγροτικών Προϊόντων** και κυρίως τα ζητήματα που

αφορούν την απευθείας πώληση προϊόντων αποτελούν ζητήματα προτεραιότητας για την Ε.Ε²⁷. Η διάθεση των προϊόντων αποδεικνύεται ότι, είναι σημαντικό κεφάλαιο γνώσης που πρέπει να κατέχει ο κτηνοτρόφος, για να μπορέσει να εξασφαλίσει τα απαραίτητα εισοδήματα, για να καταστεί βιώσιμη και επικερδής επιχείρηση. Σημαντικός λόγος είναι ότι οι γνώσεις αυτές, επηρεάζουν το εισόδημα του κτηνοτρόφου.

Ο σύγχρονος κτηνοτρόφος πρέπει να γνωρίζει και να ενημερώνεται για τις **μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας** στην περιοχή του καθώς και τον αναπτυξιακό προσανατολισμό της κάθε περιοχής. Τα θέματα αυτά βρίσκονται σε υψηλή προτεραιότητα, στην 5^η θέση (89,2%). Επομένως ο σύγχρονος κτηνοτρόφος κατά τους συμμετέχοντες δεν πρέπει να εστιάζει μόνο στην παραγωγική διαδικασία και τη διάθεση των προϊόντων αλλά να γνωρίζει και τις τάσεις της κτηνοτροφίας στο μέλλον. Αξιοσημείωτη είναι η έντονη δυσαρέσκεια όπως αποτυπώνεται στον άξονα Ε', όπου μόλις το 21,6% των νέων κτηνοτρόφων πιστεύει ότι υπάρχουν ευκαιρίες στη κτηνοτροφία σε βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ». Το 43,1% βρίσκεται σε φάση προβληματισμού βαθμός «Μέτρια» ενώ το 35,4% (ένας στους τρεις) πιστεύει ότι δεν υπάρχουν «Καθόλου» και «Λίγες» ευκαιρίες.

Με τον ίδιο βαθμό με τις μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας στην Κρήτη (89,2%) τοποθετούν και τις γνώσεις που πρέπει να έχει ο σύγχρονος κτηνοτρόφος για θέματα που αφορούν την **πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων**. Τα ζητήματα πιστοποίησης συζητούνται ευρέως στην Περιφέρεια Κρήτης τα τελευταία χρόνια, ως απαραίτητη προϋπόθεση διακίνησης στις εγχώριες και ξένες αγορές. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κτηνοτρόφοι δεν είναι ιδιαίτερα εξεικιομένοι με τις έννοιες της πιστοποίησης.

Ένας σύγχρονος κτηνοτρόφος πρέπει να έχει γνώσεις πάνω σε θέματα αποτελεσματικής **διερεύνησης και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης**, τα θέματα αυτά αποτελούν εργαλεία τα οποία του δίδουν την ικανότητα της έγκαιρης και έγκυρης ενημέρωσης για θέματα που τον ενδιαφέρουν, γι' αυτό το λόγο κατατάσσονται με υψηλό βαθμό (87,7%) στη 7^η θέση. Η έλλειψη ενημέρωσης επιβεβαιώνεται και στον άξονα Ε' ως αδύνατο σημείο τους σε ποσοστό 44,6% (2^η σε σειρά αδυναμία).

Η ολιστική αξιοποίηση κάθε παραγόμενου **προϊόντος ή υποπροϊόντος της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης** για ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο, αποτελεί πηγή εσόδων. Επιπρόσθετα η εφαρμογή της ορθής κτηνοτροφικής πρακτικής και του υψηλού επιπέδου υγιεινής των ζώων με τον συχνό καθαρισμό και απομάκρυνση των ζωικών παραγώγων (κοπριάς) συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με την έρευνα, μόλις το 20,3% (άξονας Ε') έχει προχωρήσει στην αξιοποίηση των ζωικών παραγώγων.

²⁷ «Από το χωράφι του παραγωγού στο τραπέζι του καταναλωτή»

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, ένας σύγχρονος κτηνοτρόφος οφείλει να αναζητά νέες διεξόδους για την διάθεση των προϊόντων γνωρίζοντας κάθε φορά τις **προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές**. Τα θέματα αυτά είναι σε άμεση σχέση με την πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων, την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και τις αρχές του marketing. Επομένως διαπιστώνεται ο σαφής εξωστρεφής προσανατολισμός του σύγχρονου κτηνοτρόφου.

Σε συνδυασμό με τις μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας της Κρήτης που αναφέρθηκαν παραπάνω ο σύγχρονος κτηνοτρόφος πρέπει να γνωρίζει και τις **Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου** (81,6%) δηλ. να γνωρίζει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής δράσης του. Με αυτό τον τρόπο επιβεβαιώνεται ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα πιστεύουν ότι πρέπει να γνωρίζουν πολύ καλά το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται.

Η **Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος** (81,6%), αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο γνώσης για τον σύγχρονο κτηνοτρόφο. Το ενδιαφέρον αυτό έρχεται και σε σύγκριση με την **Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα** στον ίδιο άξονα με ποσοστό 87,7%. Όμως η διαφορά εντοπίζεται στην μεν πρώτη, στην εσωτερική καλλιέργεια ενώ στην 2^η, στο αποτέλεσμα της εξωτερικής αυτής διαδικασίας.

Ο **σχεδιασμός, η πρόβλεψη και η αποτίμηση επενδύσεων**, αφορούν ένα σημαντικό πρόβλημα που εντοπίζεται στον τομέα της κτηνοτροφίας, όπως εξηγήθηκε κατά την συλλογή των δεδομένων, όπου ο κτηνοτρόφος «παρασύρεται» από διάφορους προμηθευτές στην αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού ή και στην κατασκευή εγκαταστάσεων, δαπανώντας υψηλά ποσά, χωρίς ποτέ αυτά να αποδίδουν τα χρήματα της επένδυσης. Σ' αυτά τα θέματα, οι κτηνοτρόφοι έχουν πλήθος παραδειγμάτων κακών πρακτικών. Για ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο, τα θέματα αυτά είναι σημαντικά, όμως δεν επελέγησαν σε υψηλότερη θέση, διότι στον άξονα Δ' (ερώτηση 9 και 10) διαπιστώνεται ότι μόλις το 46,2% προχώρησε σε εκσυγχρονισμό και το 30,8% των συμμετεχόντων πραγματοποίησε σχέδιο βελτίωσης της εκμετάλλευσης. Επομένως οι περισσότεροι δεν προχώρησαν σε αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού ή αναβάθμιση κτηριακών εγκαταστάσεων.

Ένας σύγχρονος κτηνοτρόφος οφείλει να γνωρίζει θέματα που αφορούν **σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών** (78,5%) και **παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής** (78,5%). Η γνώση των θεμάτων αυτών είναι σημαντική, όμως βρίσκονται σε χαμηλή θέση προτίμησης (13^η και 14^η), διότι η μέχρι σήμερα εμπειρία του τον κατευθύνει να κινείται μόνος του. Η ατομικότητα είναι κυρίαρχο στοιχείο του κτηνοτρόφου, όπως μοναχικό είναι και το επάγγελμα του. Τα θέματα που

αφορούν **παράλληλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής**, πιστεύουν ότι θα αυξήσουν τα εισοδήματά τους, όμως ο στενός προσανατολισμός στην αιγοπροβατοτροφία είναι σαφής. Να σημειωθεί ότι μόνο ένας (1/65) κτηνοτρόφος στα Ανώγεια, ζήτησε πληροφορίες για άλλους κλάδους (βιολογική χοιροτροφία).

Η **δημιουργία εμπορικών δικτύων**, αποτελούν κεφάλαια γνώσης για ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο, όμως θέματα που αναφέρονται σε συνεργασίες και εμπορικά δίκτυα τους φαίνονται απομακρυσμένες έννοιες τις οποίες αντιμετωπίζουν με παθητικότητα. Τέλος η γνώση για τις **δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη**, με το ίδιο σκεπτικό και καθαρά ενημερωτικά, θα ήθελαν να γνωρίζουν για τους άλλους κλάδους της κτηνοτροφίας στην Κρήτη.

Δεξιότητες

Όσον αφορά τις δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος της περιοχής του γεωφυσικού πάρκου για να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό, αναφέρονται σε:

1. Δεξιότητες Λήψης Αποφάσεων
2. Τεχνικές Δεξιότητες
3. Δεξιότητες Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού
4. Δεξιότητες Ατόμου μέσα στην Ομάδα
5. Δεξιότητες για την Ανάπτυξη Συνεργασιών
6. Δεξιότητες Πληροφορικής
7. Κοινωνικές Δεξιότητες
8. Δεξιότητες Επικοινωνίας

Οι **δεξιότητες λήψης αποφάσεων** (92%), πιστεύετε ότι πρέπει να αναπτύσσονται, διότι ο σύγχρονος αγρότης-κτηνοτρόφος ως επιχειρηματίας πρέπει να διακρίνεται από ευελιξία, τεκμηριωμένη σκέψη, διορατικότητα, προκειμένου να λαμβάνει κάθε φορά τις αποφάσεις που θα του αποφέρουν κέρδη ή θα ελαχιστοποιούν τις απώλειες. Στον άξονα ΣΤ' και στην ερώτηση «Πως συνήθως παίρνετε αποφάσεις;» η έρευνα έδειξε ότι 12,3% λαμβάνει με το ένστικτο ενώ το υπόλοιπο 87,7% μετά από συζήτηση με άλλους, μετά από κάποια μελέτη ή αφού ρωτήσει φίλους ή και γνωστούς. Το εύρημα αυτό, δικαιολογεί τη σημαντικότητα των δεξιοτήτων λήψης αποφάσεων και την ιεράρχηση τους στην 1^η θέση. Οι δεξιότητες λήψης αποφάσεων, δείχνει μια στροφή προς την εξωστρέφεια της παραγωγής, διότι αφορούν αποφάσεις για τη διάθεση των παραγόμενων προϊόντων, αγορά ζωοτροφών, αποφάσεις διαχείρισης ποιμνίου, κ.ά

Ένας σύγχρονος αγρότης κτηνοτρόφος πρέπει να αναδεικνύει την αυτονομία του και την αυτάρκεια του. Η ανάπτυξη **τεχνικών δεξιοτήτων**, που αναφέρονται στις δεξιότητες που απαιτούνται κατά την εκτέλεση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας (εμβολιασμοί, χορήγηση φαρμακευτικών σκευασμάτων, επισκευή μηχανολογικού εξοπλισμού, φροντίδα και διαχείριση των ζώων, κ.ά), ήταν αναμενόμενο ότι θα βρίσκονταν σε σειρά προτίμησης υψηλή (2^η). Οι τεχνικές δεξιότητες αναφέρονται στην άμεση επίλυση ζητημάτων, τα οποία προκύπτουν σε ένα δυναμικό κλάδο όπως η κτηνοτροφία. Τα επίπεδα τεχνικών γνώσεων είναι ποικίλα. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού σχεδίου «AlterAgro» πέραν των τεχνικών δεξιοτήτων απαιτούνται και οργανωτικές και διοικητικές δεξιότητες για να δημιουργήσει ο αγρότης ένα σύγχρονο προφίλ.

Η **διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού** και οι δεξιότητες που απορρέουν από αυτήν (87,10%), αναδεικνύουν την γνώση που πρέπει να κατέχει ο σύγχρονος αγρότης-κτηνοτρόφος σε θέματα συνεργασιών, αξιοποίησης των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του κάθε μέλους-συνεργάτη της κτηνοτροφικής παραγωγής. Στον άξονα ΣΤ', στις εκπαιδευτικές ανάγκες, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού κατατάσσεται στην τελευταία θέση, ένδειξη ότι δεν είναι πρώτης προτεραιότητας θέματα εκπαίδευσης, διότι πιστεύουν ότι γνωρίζουν να διαχειρίζονται το ανθρώπινο δυναμικό. Στον άξονα Ε' (ερώτηση 7) το 33,8% των συμμετεχόντων υποστηρίζει ότι ένα από τα δυνατά σημεία τους είναι οι διοικητικές ικανότητες.

Οι **δεξιότητες ατόμου μέσα στην ομάδα**, αναφέρονται στη δημιουργία ομαδικού κλίματος, τόσο εντός της εκμετάλλευσης όσο και εκτός, με στόχο την ομαλή λειτουργία και την αύξηση της παραγωγικότητας της μονάδος. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα πιστεύουν ότι, το ιδανικό ομαδικό κλίμα μεγιστοποιεί την απόδοση της μονάδος και εξασφαλίζει την σύμπλευση στην παραγωγική διαδικασία. Γι' αυτό το λόγο, οι δεξιότητες αυτές καλούνται να αναπτυχθούν από ένα αγρότη-κτηνοτρόφο, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενός σύγχρονου προφίλ.

Οι **δεξιότητες για την ανάπτυξη συνεργασιών** βρίσκονται σε σειρά προτεραιότητας 5^η (79%). Οι συμμετέχοντες στην έρευνα, πιστεύουν ότι, η ανάπτυξη συνεργασιών δεν είναι απλά ζήτημα απόφασης, είναι ζήτημα ουσιαστικότερο, έτσι ώστε συμμετέχοντας σε ένα συνεργατικό σχήμα, να έχουν αναπτύξει τις δεξιότητες οι οποίες θα τους χρησιμεύσουν να διατηρήσουν το συνεργατικό αυτό σχήμα, μέσα σ' ένα ευμετάβλητο και δυναμικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Οι **δεξιότητες πληροφορικής** (χρήση Η/Υ), πιστεύεται ότι πρέπει να αναπτύσσονται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων πάνω σε θέματα πληροφορικής αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στην ενημέρωση, ιδιαίτερα σε περιοχές που

είναι απομακρυσμένες όπως οι κτηνοτροφικές. Γεγονός είναι ότι η χρήση του Η/Υ, αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα από τους κτηνοτρόφους γενικότερα, γι' αυτό το λόγο κατατάσσονται στην 6^η θέση (75,4%).

Η **ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων** πιστεύετε ότι οι απαιτούνται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο. Σε ερώτηση, κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αν έχουν ξανακούσει για «κοινωνικές δεξιότητες» η απάντηση ήταν στο σύνολο τους «ΟΧΙ». Αυτό δηλώνει ότι δεν ήταν εξοικειωμένοι με αυτή την έννοια αυτή την οποία κατανόησαν μετά από σύντομη παρουσίαση και εξήγηση και την αποδέχτηκαν ως έννοια και ως δεξιότητα, που συμπληρώνει το προφίλ ενός σύγχρονο κτηνοτρόφου. Πολλοί μάλιστα παραδέχτηκαν ότι την άκουσαν για πρώτη φορά.

Τέλος **οι δεξιότητες επικοινωνίας**, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι πιστεύουν ότι σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες έχουν ήδη αναπτύξει τέτοιες δεξιότητες.

Όλες οι παραπάνω δεξιότητες από τις οποίες στο σύνολο τους αναφέρονται σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμπεριφοράς με την ευρύτερη έννοια, διαπιστώνεται από την έρευνα ότι κρίνονται ότι απαιτούνται σε υψηλό βαθμό (από 92% έως 72,60%) από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας (Alibaygi & Zarafshani, 2008), όλες οι δεξιότητες όπως παρουσιάστηκαν στον κατάλογο χαρακτηρίστηκαν ως σημαντικά ή πολύ σημαντικά στοιχεία (ανάγκες) για ένα πρόγραμμα κατάρτισης με θέμα την αειφορία, εκτός από τα δασικά ζητήματα (agroforestry) και κύκλο καλλιεργητικών εργασιών (crop rotation) που βαθμολογήθηκαν ως κάπως σημαντικές. Από τις 26 δεξιότητες βαθμονομήθηκαν ως πέντε πρώτες δεξιότητες εκείνες οι οποίες απαιτούνται από τους παραγωγούς και αναφέρονται σε: διαχείριση αγροτικών απορριμμάτων, τεχνολογική ανάπτυξη, σε μέτρα προστασίας του νερού, σε δεξιότητες ολοκληρωμένης διαχείριση καλλιεργειών και μέτρα προστασίας από τη διάβρωση των εδαφών.

ΚΕΦ. VI: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Συμπεράσματα της Εργασίας

Α. Σε πρώτη φάση μελετήθηκαν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων του γεωφυσικού πάρκου του ψηλορείτη, βάσει του εκπαιδευτικού τους επιπέδου (Δημοτικού, Γυμνασίου, Λυκείου και ΤΕΕ/ΤΕΛ). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των αποτελεσμάτων έδειξαν ότι το σύνολο των εκπαιδευτικών θεμάτων που παρουσιάστηκαν δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, με διαφορετικό βαθμό έντασης και διαφορετικές προτεραιότητες. Οι απόφοιτοι δημοτικού παρουσιάζουν ομαλότερη διασπορά σ' όλους τους βαθμούς στην πενταβάθμια κλίμακα Likert από τα άλλα εκπαιδευτικά επίπεδα (Γυμνασίου και Λυκείου) που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ένταση στο βαθμό «Πάρα Πολύ» και «Πολύ». Για την λεπτομερέστερη παρουσίαση των εκπαιδευτικών αναγκών διακρίθηκαν σε τρεις ομάδες οι οποίες αναφέρονταν σε θέματα: κτηνοτροφικής δραστηριότητας, επιχειρηματικού περιβάλλοντος και διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών.

Τα θέματα για την **κτηνοτροφική δραστηριότητα** τα οποία ιεραρχήθηκαν στις πρώτες προτιμήσεις και αναφέρονται:

Για τους απόφοιτους Δημοτικού είναι: Επιχειρηματικότητα, χρηματοδοτήσεις-αποζημιώσεις, οικονομική διαχείριση, εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων και προστασία του περιβάλλοντος.

Για τους απόφοιτους Γυμνασίου είναι: Θέματα διατροφής / σιτηρεσίων, ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί ζώων, ευζωία, κ.ά), Καινοτομία στον πρωτογενή τομέα, επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα και διοίκηση και διαχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων

Για τους αποφοίτους Λυκείου είναι: Θέματα διατροφής / σιτηρεσίων, επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα, καινοτομία στον πρωτογενή τομέα, ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί ζώων, ευζωία, κ.ά), εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων – εξοπλισμοί.

Για τους αποφοίτους ΤΕΕ/ΤΕΛ είναι: Ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί ζώων, ευζωία, κ.ά), χρηματοδοτήσεις – αποζημιώσεις, σύγχρονες μέθοδοι εκτροφής, θέματα διατροφής / σιτηρεσίων, εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων – εξοπλισμοί.

Τα θέματα για το **επιχειρηματικό περιβάλλον** τα οποία ιεραρχήθηκαν στις πρώτες προτιμήσεις και αναφέρονται:

Για τους απόφοιτους Δημοτικού είναι: Εμπορία (marketing) αγροτικών προϊόντων /απευθείας πώληση προϊόντων, εμπορική αξιοποίηση υπο/παρα προϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, ποιότητα αγροτικών προϊόντων, τοπικές αγορές αγροτικών προϊόντων, διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα

Για τους απόφοιτους Γυμνασίου είναι: Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων, Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα, Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη, Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων, Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου

Για τους αποφοίτους Λυκείου είναι: Εμπορία (marketing) αγροτικών προϊόντων / απευθείας πώληση προϊόντων, θέματα σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων, διερεύνηση και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης, διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα, προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές

Για τους αποφοίτους ΤΕΕ/ΤΕΛ είναι: Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών, Εμπορία (marketing) Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων, Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων, Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων, Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη

Τα θέματα που αφορούν τη **διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων** κατά την εκτέλεση της κτηνοτροφική δραστηριότητα ανά εκπαιδευτικό επίπεδο.

Για τους απόφοιτους Δημοτικού είναι: Χαρακτηριστικά σύγχρονου κτηνοτρόφου – επιχειρηματία, σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας, ο ρόλος της εκπαίδευσης προσωπικού στην παραγωγικότητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, μέθοδοι αποτελεσματικής επικοινωνίας και συμπεριφοράς και μετάβαση από την παράδοση στην σύγχρονη εποχή.

Για τους απόφοιτους Γυμνασίου είναι: Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματία, σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας, ο ρόλος της εκπαίδευσης προσωπικού στην παραγωγικότητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, δημιουργία συνεργατικού / ομαδικού κλίματος στην εκμετάλλευση, ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή στα κοινά.

Για τους αποφοίτους Λυκείου είναι: Μετάβαση από την παράδοση στην σύγχρονη εποχή, σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας, χαρακτηριστικά σύγχρονου κτηνοτρόφου – επιχειρηματία, ο ρόλος της εκπαίδευσης προσωπικού στην παραγωγικότητα των κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων, μέθοδοι αποτελεσματικής επικοινωνίας και συμπεριφοράς.

Για τους αποφοίτους ΤΕΕ/ΤΕΛ είναι: Μετάβαση από την παράδοση στην σύγχρονη εποχή, χαρακτηριστικά σύγχρονου κτηνοτρόφου – επιχειρηματία, σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας, δημιουργία συνεργατικού / ομαδικού κλίματος στην εκμετάλλευση, ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή στα κοινά. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί ότι τα θέματα διαχείριση και αξιοποίηση ειδικών ομάδων στον Πρωτογενή Τομέα (Ρομά, αλλοδαπούς, κ.ά) δεν δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες όπως επίσης και διαχείριση κοινωνικών ζητημάτων της περιοχής. Και τα δύο θέματα εξηγήθηκαν κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Β. Σε δεύτερη φάση μελετήθηκαν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, βάσει προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι οι νέοι αγρότες-κτηνοτρόφοι που προχώρησαν σε αλλαγή δραστηριότητας (πιο σύγχρονη), δημιουργούν εκπαιδευτικές ανάγκες σε υψηλότερο βαθμό από αυτούς που δεν προχώρησαν σε αλλαγή, σ' όλα τα εκπαιδευτικά θέματα που τους παρουσιάστηκαν.

Γ. Σε τρίτη φάση μελετήθηκαν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει ο αγρότης-κτηνοτρόφος του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα σύγχρονο προφίλ, κοινωνικά και οικονομικά αποδεκτό. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι οι γνώσεις σε θέματα:

- κτηνοτροφικής δραστηριότητας ιεραρχούνται ως εξής: Θέματα διατροφής / σιτηρεσίων, επιχειρηματικότητα στον πρωτογενή τομέα, χρηματοδοτήσεις – αποζημιώσεις, ορθή κτηνοτροφική πρακτική (χρήση φαρμάκων, χειρισμοί ζώων, ευζωία, κ.ά), εκσυγχρονισμός κτηνοτροφικών μονάδων – εξοπλισμοί, καινοτομία στον πρωτογενή τομέα, οικονομική διαχείριση εκμεταλλεύσεων, διοίκηση και διαχείριση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, προστασία του περιβάλλοντος από τις κτηνοτροφικές δραστηριότητες, σύγχρονες μέθοδοι εκτροφής, αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού.
- επιχειρηματικού περιβάλλοντος ιεραρχούνται ως εξής: Ποιότητα αγροτικών προϊόντων διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα τοπικές αγορές αγροτικών προϊόντων, marketing αγροτικών προϊόντων / απευθείας πώληση προϊόντων, μελλοντικές τάσεις της κτηνοτροφίας στην Κρήτη, πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων, διερεύνηση και αξιοποίηση πληροφοριών και ενημέρωσης, εμπορική αξιοποίηση υπο/παρα προϊόντων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, προϋποθέσεις διακίνησης προϊόντων σε νέες αγορές, προοπτικές του γεωφυσικού πάρκου, καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος, θέματα σχεδιασμού, πρόβλεψης και αποτίμησης επενδύσεων, σύγχρονες μορφές συνεργασίας παραγωγών, παράλληλες

επιχειρηματικές δραστηριότητες της κτηνοτροφικής παραγωγής, δημιουργία εμπορικών δικτύων, δυνατότητες άλλων κλάδων ζωικής παραγωγής στην Κρήτη

Όσον αφορά τις δεξιότητες με σειρά ιεράρχησης είναι: δεξιότητες λήψης αποφάσεων, τεχνικές δεξιότητες, δεξιότητες διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, δεξιότητες ατόμου μέσα στην ομάδα, δεξιότητες για την ανάπτυξη συνεργασιών, δεξιότητες πληροφορικής, κοινωνικές δεξιότητες και δεξιότητες επικοινωνίας

2. Προτάσεις

Κύριος στόχος της έρευνας είναι να συμβάλει στην αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με βάση τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων και προσανατολισμένα στη δημιουργία ενός σύγχρονου επαγγελματικού προφίλ.

Ειδικότερα:

1. Από τη μελέτη των εφαρμοζόμενων συστημάτων της αγροτικής εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκές και μη χώρες, παρουσιάστηκε η αναγκαιότητα ότι η αγροτική εκπαίδευση πρέπει να ενσωματωθεί στα εκπαιδευτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων διότι συμβάλει στην ολιστική ανάπτυξη του ατόμου.
2. Η παρούσα έρευνα έδειξε ότι, διαφοροποιούνται οι εκπαιδευτικές ανάγκες τόσο ως προς το βαθμό έντασης όσο και ως προς την ιεράρχηση. Επομένως απαιτείται οργάνωση των προγραμμάτων εκπαίδευσης των νέων αγροτών, βάσει του εκπαιδευτικού τους επιπέδου. Η οργάνωση αυτή θα συμβάλει στη διαμόρφωση των θεματικών πεδίων και η παρουσίασή τους σε περισσότερο ομοιογενείς ομάδες.
3. Το 89,2% των συμμετεχόντων στην έρευνα υποστηρίζει ότι θα ήθελε να ερωτηθεί για τα θέματα που θα παρουσιαστούν πριν το πρόγραμμα κατάρτισης των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων. Επομένως, πρέπει κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων, να λαμβάνεται η άποψη των νέων αγροτών για τα θέματα που πρόκειται να παρουσιαστούν και ιδιαίτερα να λαμβάνει χώρα μια εξατομικευμένη προσέγγιση - προαξιολόγηση των συμμετεχόντων.
4. Η έρευνα έδειξε ότι η ενότητα «Διαχείριση κρίσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και πρωτογενούς τομέα γενικότερα» αντιμετωπίζεται ως υψηλής προτεραιότητας. Αποδεικνύεται ότι η θεματολογία πρέπει να διακρίνεται από ευελιξία, ακολουθώντας τη δυναμική της αγοράς και τις αρχές οργάνωσης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
5. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των νέων αγροτών της κάθε περιφέρειας τόσο ως προς τη θεματολογία όσο και ως προς τις κοινωνικές ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής. Οι γνώσεις και οι δεξιότητες που θα

αναπτύσσουν να είναι συνδεδεμένες με το παραγωγικό περιβάλλον της κάθε περιοχής. Επομένως απαιτείται αποκέντρωση της οργάνωσης των προγραμμάτων σε κάθε περιφέρεια της χώρας.

6. Η έρευνα παρουσίασε τις δεξιότητες τις οποίες απαιτούνται από ένα σύγχρονο αγρότη-κτηνοτρόφο. Η οργάνωση των προγραμμάτων πρέπει να εστιάζεται πέραν των τεχνικών δεξιοτήτων και σε κοινωνικές δεξιότητες που προάγουν την εξωστρέφεια του νέου αγρότη.

Ευρετήριο Όρων

- Αγροτική εκπαίδευση:** 9, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 32
- Ανθρώπινο κεφάλαιο:** 7,8
- Γεωργική εκμετάλλευση:** 17, 42, 44, 48, 49, 170
- Γεωφυσικό Πάρκο Ψηλορείτη:** 44, 45, 47, 55, 63, 70, 74, 76, 77
- Γνώσεις:** 8, 11, 15, 17, 23, 32, 41, 44, 49, 50, 51, 52, 56, 58, 61, 62, 74, 83, 93, 96
- Δεξιότητες:** 2, 8, 15,26, 38, 39, 40, 41, 42, 51, 52, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 74, 93
- Δεξιότητες ατόμου:** 2, 122, 123, 166, 167, 173, 176
- Δεξιότητες επικοινωνίας:** 2, 39, 97, 122, 123, 124, 166, 167, 178, 173, 176, 200
- Δεξιότητες λήψης απόφασης:** 123, 166, 173, 176
- Δεξιότητες πληροφορικής:** 2, 97, 122, 124, 167, 173, 176
- Δεξιότητες διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού:** 2, 122, 123, 166, 173, 176
- Δια Βίου Μάθηση:** 12,39,56,41
- Ειδικές ομάδες (αλλοδαποί, ρομά, κ.α):** 102, 175, 178
- Εκμετάλλευση (κτηνοτροφική μονάδα):** 48, 50, 52, 63, 65, 73, 85, 86, 96, 109, 111, 117
- Εκπαιδευτική ανάγκη:** 32, 33,34,60, 99, 143, 149, 153, 159
- Εκτατική κτηνοτροφία:** 10, 46
- Ικανότητες:** 15, 26, 33, 38, 39, 41, 53, 56, 61, 65, 90, 93, 124, 127, 147, 150, 167, 178
- Κλάδοι ζωικής παραγωγής (Αιγοπροβατοτροφία, Χοιροτροφία, κ.ά):** 119, 121, 154, 159
- Κοινωνικές δεξιότητες:** 2, 38, 41, 57, 97, 122, 123, 124, 166, 167, 173, 176, 177
- Μαθητεία:** 13, 15, 17, 18, 19, 20
- Νέος αγρότης κτηνοτρόφος:** 72, 89, 92, 113, 116, 159, 161
- Ορθή κτηνοτροφική πρακτική:** 150, 158, 160, 171, 173, 175
- Παραβατικότητα:** 10, 156
- Σιτηρέσια (ημερήσια τροφή ζώων):** 51, 94, 103, 106, 107, 109, 114, 129, 132, 133, 136
- Στάσεις:** 38, 42, 89, 93, 120
- Συμβόλαιο μάθησης:** 33
- Σχολική (μαθητική) διαρροή:** 10, 47, 57, 63, 76
- Τεχνικές δεξιότητες:** 2, 97, 121, 122, 123, 166, 173, 176

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

1. Ανδρουλιδάκης, Σ. (1987). *Διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των γεωργών της πρώην λίμνης Γιαννιτσών*. Dr. Thesis, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
2. Ανυφαντάκης, Ε (2004) *Τυροκομία*. Αθήνα: Σταμούλης
3. Βαλμάς, Θ (2008) *Διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των νεοδιόριστων δασκάλων*. Msc. Thesis, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών
4. Βαρλόκωστα, Μ (2010) *Η συμβολή του κοινωνικού κεφαλαίου στη Δυναμική ανάπτυξη της Αρκαδικής υπαίθρου*. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα “Thesis”, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
5. Βεργίδης, Δ & Καράλης, Α (2008), *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Τόμος Γ. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
6. Γιουρουκέλη, Μ. (2011, 29 Μαρτίου). Οι Νέοι Αγρότες ξαναζωντανεύουν την ύπαιθρο. Ημερησία
7. Γούλας, Χ & Καράλης Α & Κόκκος Α & Κουλαουζίδης Γ & Κουτσούρης Α & Μάγος Κ (2008) *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων ΤΟΜΟΣ Ε Όψεις της Πραγματικότητας. Θεωρητικές και Εμπειρικές Προσεγγίσεις*. Πάτρα: ΕΑΠ
8. Γραβάνη, Μ & Ευστρατόγλου, Α & Ζαρίφη, Γ & Νικολοπούλου, Β & Χατζηθεοχάρους, Π (2010). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση*. Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
9. Γρηγορόπουλος, Δ & Μπαλιάτσας, Β & Μπαλιάτσας, Δ & Αρβανίτη, Ε & Τσίγκρη, Π (2002) *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: ΕΝΝΟΙΑ
10. Δαφέρμος, Β Α (2008) *Παραδοσιακά Επαγγέλματα που χάνονται*. Ρέθυμνο: Καλαϊτζάκης Εκδοτικές Επιχειρήσεις ΑΕ
11. ΕΤΑΜ ΑΕ (2010) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ορεινών Όγκων Κρήτης*. Περιφέρεια Κρήτης.
12. Ζαρίφης, Γ (2009) Κεφάλαιο 1, *Συστηματοποίηση των βασικών αρχών και των χαρακτηριστικών της Δια Βίου Μάθησης και της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης*
13. Ζαρίφης, Γ. (2010). Ομάδες αναφοράς και διάγνωση – καταγραφή των αναγκών τους. Στο Μ. Γραβάνη (Επιμ.) *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση* (σσ. 265-299) Λευκωσία, Κύπρος: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

14. ΗΣΙΟΔΟΣ «Εκπαίδευση Αγροτών για την Ανάλυση Δράσεων στο Δευτερογενή & Τριτογενή Τομέα της Οικονομίας» Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων – Εγχειρίδιο για τον Εκπαιδευόμενο
15. Θεοδοσιάδου, Κ (2010) *Διερεύνηση των Επιμορφωτικών Αναγκών των Συμβούλων Ψυχολόγων των Σχολείων Δεύτερης Εύκαιρίας*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονία.
16. Κανδηλά, Ι. (2001). *Η Αβερώφειος Γεωργική Σχολή Λάρισας, συμβολή στην ιστορία της γεωργικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. Dr. Thesis, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
17. Καράλης, Κ Θ (2009) «*Το πεδίο της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης στην Ελλάδα*». Εθνική Ερευνητική Έκθεση, Αθήνα. Κοινωνικό Πρόγραμμα *Progress Employment, Social Affairs & Equal Opportunitie* – Τίτλος Δράσης «Δράσεις Αμοιβαίας Μάθησης για την αύξηση της Επένδυσης στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο».
18. Καράλης, Κ Θ Σημειώσεις (άγνωστο) *Σχεδιασμός και Οργάνωση προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία.
19. Κάτανος, Γ (2004) *Φυσιολογία Αγροτικών Ζώων*. Θεσσαλονίκη-Ελλάδα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
20. Κατσαλής, Α (2001) *Εκπαίδευση Εκπαιδευτών*, Αθήνα: Κλειδάριθμος
21. ΚΕΤΑ (2008), *Αναπτυξιακή Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Κρήτης*
22. Κόκκος, Α & Λιοναράκης, Α. (1998) *Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων και διδασκομένων*. ΤΟΜΟΣ Β. ΠΑΤΡΑ: ΕΑΠ
23. Κουλαουζίδης, Γ 2006, *Εκπαιδευτικές Τεχνικές στο θεματικό πεδίο «Αγροτικά»*, Ενότητα 1, ΤΟΜΟΣ ΙΙ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΕΚΕΠΙΣ
24. Κουλαουζίδης, Γ & Κουτσούρης, Α (2006) Άξονες εκπαιδευτικού σχεδιασμού γεωργικής εκπαίδευσης ενηλίκων σε μια εποχή περιβαλλοντικής αβεβαιότητας. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Σεπτέμβριο-Δεκέμβριος (Τεύχος 6), σελ. 22-29
25. Κουνδουράκη, Σ & Λυκάκη, Κ & Μαλαδένης, Π & Μαυροζούμη, Σ. (2004) *Συγκριτική μελέτη της Παραβατικής Συμπεριφοράς των Ανηλίκων 10-15 ετών στην Ορεινή και Αστική Κρήτη*. Πτυχίο Thesis, Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα: Κοινωνικής Εργασίας

26. Κουτσούρης, Α (1999) *Σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και η αγροτική εκπαίδευση*, Πρακτικά ημερίδας «Η αγροτική εκπαίδευση στο κατώφλι του 2000» : Υπουργείο Γεωργίας σελ. 58-72
27. Κυριαζή, Ν (2002) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική Επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
28. Λουκαΐδης, Κ (2012) *Στατιστική Επεξεργασία Δεδομένων με τη χρήση του IBM SPSS STATISTICS 19*. Λευκωσία: Εκδόσεις Ηλία Θεοφάνους
29. Μαυρή, Δ. (2010). Πιστοποίηση εισροών στη ΔΒΜ & e-learning. *Καταρτίζειν* ΕΚεΠις, (29), σελ.4
30. Μουντουφάρης, Σ. (2006, 10 Απριλίου). Η UNESCO αγκαλιάζει τον Ψηλορείτη. *Νέα Κρήτη*, σ. 21.
31. Μπαμπινιώτη, Γ (2002) *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε
32. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνου (2005). Πρακτικά Αναπτυξιακού Συνεδρίου Ν. Ρεθύμνου, 8 & 9 Απριλίου 2005, Ρέθυμνο
33. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνου (2010). *Ο θεσμός και οι δράσεις Ιανουάριος 2003-Δεκέμβριος 2010*, Νομαρχιακής Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνου
34. Παντισίδου, Ε (2011) *Ευρωπαϊκές Πολιτικές στο πεδίο της Δια Βίου Εκπαίδευσης – Μια αξιολογική προσέγγιση των ευρύτερων αποτελεσμάτων της εκπαιδευτικής παρέμβασης Η περίπτωση των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ)*. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονία.
35. Παπαδάκη-Κλαυδιανού, Α. (2009), «*Γεωργική Εκπαίδευση*» Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Εκδόσεις Πανεπιστημιακού Τυπογραφείου Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 2008.
36. Παπασταύρου, Α. (2010), Τεύχος 1, 27 Σεπτεμβρίου 2010. *Η κατάσταση και σημασία της αγροτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα*. www.agronomist.gr
37. Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης (ΠΕΠ Κρήτης), (2010) ΕΤΑΜ
38. Πετράκης. Ε, (2008), *Έρευνα τάσεων νεανικής επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Κρήτης*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Εργαστήριο Οικονομικής των Επιχειρήσεων και νέων τεχνολογιών. Ηράκλειο
39. Πίτερης, Χ. (2011). *2η Εργασία, Θεματική Ενότητα, Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση*, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Επιστήμες της Αγωγής, ΑΠΚυ
40. Πίτερης, Χ. (2011). *1η Εργασία, Θεματική Ενότητα, Εκπαιδευτική Έρευνα*, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Επιστήμες της Αγωγής, ΑΠΚυ

41. Πίτερης, Χ. (2012). *2η Εργασία, Θεματική Ενότητα, Εκπαιδευτική Έρευνα, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Επιστήμες της Αγωγής, ΑΠΚυ*
42. Ρήγου, Π.Α. (2010). *Επαγγελματική Κατάρτιση νέων αγροτών και επιχειρηματικότητα: μια εμπειρική έρευνα στο νομό Ευβοία. Msc.Thesis, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης.*
43. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΑΑ&Τ), (2007) *Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013*, Ειδική Γραμματεία Γ ΚΠΣ
44. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΑΑ&Τ), Διοικητικός Τομέας Κοινοτικών πόρων & Υποδομών, *Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας 2007-2013. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλτατζής»*
45. ΦΕΚ 87/7-6-2010/τ. Α', Ν. 3852 *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης.*
46. ΦΕΚ 173/1-9-1997, Ν. 2520 «Μέτρα για τους νέους αγρότες, σύσταση οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης και άλλες διατάξεις»
47. Χασάπης, Δ. (2000) *Σχεδιασμός, οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.* Αθήνα: Μεταίχμιο
48. Χριστιανού, Α.Χ. (2011). *Διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών για βελτίωση της αποτελεσματικότητας-Πρόταση για τη βελτίωση ενός Δημόσιου Οργανισμού. Msc. Thesis, Διοίκηση Επιχειρήσεων-Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-Οικονομικών και Κοινωνικών Σπουδών.*

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

49. Adek Oya E, A (2005) Training needs of small scale poultry farmers on improved production techniques. *African Journal of Livestock Extension, Vol 4, 72-77*
50. Alibaygi, A H & Zarafshani, K (2008) Training needs of Iranian extension agents about sustainability: The use of Borich's need assessment model. *African Journal of Agricultural Research, 3(10), pp. 681-687.*
51. Browne, P. (2011, February) *The challenges facing the Teagasc education and training programme* Agricultural Education: Supporting Economic Recovery. Dublin Castle
52. Bryman, A. (1989), *Research Methods and Organization Studies*, Unwin Hyman, Λονδίνο.

53. CEDEFOP, (2009). *The participants companion – Study Visits for Education and Vocational Training Specialists*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
54. Cohen, L & Manion, L & Morrison, K (2008) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής Έρευνας*. (Σ. Κυρανάκης, Κ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρια, Μ. Φιλοπούλου) Αθήνα: Μεταίχμιο (Πρωτότυπη έκδοση 2000).
55. Connors, J.J. (1995). Adult agricultural education needs assessment for the Dmitrov District-Russian Federation. Department of Agricultural and Extension Education. University of Idaho.
56. Commission of the European Communities (2000) *A Memorandum on Lifelong Learning*, Commission Staff Working Paper, Brussels SEC(2000) 1832
57. EEDA (European Educational and Development Association). Project “AlterAgro”, LifeLonglearning-Leonardo Da Vinci. *Μελέτη για τις Εκπαιδευτικές Ανάγκες στον Αγροτικό Τουρισμό και στη Βιολογική Γεωργία στην Ελλάδα*.
58. Dailey, L A. (2001) *Using Agricultural Educations as the Context to Teach Life Skills*. Journal of Agricultural Education, Vol. 42, Number 1, pp. 11-20
59. Farinde, A.J Ajavi, A.O. (2005). Training Needs of Women Farmers in Livestock Production: Implications for Rural Development in Oyo State of Nigeria. Department of Agricultural Extension and Rural Sociology, Faculty of Agriculture, Obafemi Awolowo University, Ile-Ife, Nigeria
60. Fassoulas, C. (2000) *The Geological Heritage of Psiloritis*. Psiloritis Natural Park
61. Gwyn E. Jones & Garforth C (1997). *Improving agricultural extension: a reference manual*, FAO and the International Program for Agricultural Knowledge System (INTERPAKS), College of Agricultural, Consumer, and Environmental Sciences, University of Illinois at Urbana-Champaign, United States._
62. Goleman, D. (1998) *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
63. Gravani M.N & John P.D, (2005), “Them and us”: Teachers’ and tutors’ experiences of a “new” professional development course in Greece, Vol. 35,(3), September 2005, pp. 303-319
64. Layfield, K D & Dobbins, R T (2002) Inservice needs and perceived competencies of South Carolina agricultural educators. *Journal of Agricultural Education*. 43(4) 46-55.
65. Lioutas, DE & Tzimitra-Kalogianni, I & Charatsari, C (2010) Small ruminant producers’ training needs and factors discouraging participation in agricultural education/training programs. *Livestock Research for Rural Development*, 22(7).

66. Menon KP, Annamali R (1979). An analysis of the training needs of village level workers. *Madras Agric. J.* 62(10-12): 812-819.
67. Mulder, M & Kupper, H (2006) The Future of Agricultural Education: The case of the Netherlands. *Journal of Agricultural Education and Extension*, Vol. 12(2), 127-139.
68. OECD Insights Human Capital, How what you know shapes your life ISBN-92-64-029095 OECD 2007
69. Planet A.E. (2007) Μελέτη για την Καταπολέμηση της Σχολικής Διαρροής – Ανάλυση των Μετρήσεων της Σχολικής Διαρροής και Καταγραφή Υπαρχόντων Συστημάτων, Απόψεων & Προτάσεων Καταπολέμησης της. Μελέτη συγχρηματοδοτούμενη από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων-Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΕΑΕΚ και Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
70. Rasouliazar, S & Fealy, S (2011) Identifying the Problems of Apple Production from Viewpoint of Apple Growers in West Azerbaijan Province, Iran. *World Applied Sciences Journal*, 15 (7), 915-920.
71. Robson, C. 2007. *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Μετάφραση Β. Νταλάκου, Κ. Βασιλικού). Αθήνα Gutenberg.
72. Rogers, A. (1998). *Η εκπαίδευση ενηλίκων* (Μετάφραση Μαρία Κ. Παπαδοπούλου & Μαρία Τόμπρου) Αθήνα Μεταίχμιο.
73. Singh R, Mohammed ZH (1982). A study of the training needs of extension workers belonging to Northern Iraq. *Mesopotamia J. Agric.* 14(1) pp. 5-17

Διαδικτυακοί Χώροι

1. www.europeaespana.es
2. www.europea.org
3. www.agronomist.gr
4. www.psiloritis-natural-park.gr
5. <http://www.aua.gr/gr/arxeio/gr/istoria.html>. Αρχαική μέριμνα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών «Ιστορία της Γεωργικής Εκπαίδευσης και του Γ.Π.Α.,
6. <http://www.ogeeeka-dimitra.org.gr>
7. <http://www.elgo.gr>
8. http://www.peuth.gr/psych/index.php?option=com_content&view=article&id=107&Itemid=258&lang=el
9. www.openarchives.gr
10. www.ogeeeka-dimitra.org.gr

Παραρτήματα

ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Αγαπητή/έ κυρία/ε

Το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου, αποτελεί μέρος μιας έρευνας που διεξάγεται στη γεωγραφική περιοχή του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, στο πλαίσιο της Μεταπτυχιακής Διατριβής μου.

Ο τίτλος της έρευνας είναι: **«Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών – κτηνοτρόφων, του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, Ν. Ρεθύμνης».**

Ο σκοπός της έρευνας είναι να αποτυπώσει και να μελετήσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των κατά κύριο επάγγελμα νέων αγροτών-κτηνοτρόφων που δραστηριοποιούνται στο Γεωφυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη από την πλευρά της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνης, ανδρών και γυναικών, βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου και προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ευελπιστούμε να αξιοποιηθούν από τους φορείς εκπαίδευσης της Περιφέρειας Κρήτης προκειμένου να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν προγράμματα επιμόρφωσης των νέων αγροτών-κτηνοτρόφων, σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες τους, με στόχο την προσωπική, κοινωνική και οικονομική τους ανάπτυξη.

Είναι γεγονός, ότι ουδέποτε στο παρελθόν πραγματοποιήθηκαν αντίστοιχες έρευνες στην Κρήτη και στην περιοχή του Ψηλορείτη ειδικότερα.

Γι' αυτό το λόγο θεωρείται σημαντική η συμβολή σας στην παρούσα έρευνα.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς.

*Μόνο σα γεννηθείς βοσκός
κι' έχεις στα όρη ζήσει
ξέρεις τι είναι η ζωή
και η ομορφιά στη φύση.*

Σ' ευχαριστώ θερμά για τη συμμετοχή σου!

Ερευνητής: Πίτερης Χαράλαμπος-Νικόλαος – Μεταπτυχιακός Φοιτητής
Δ/ντής Κατάρτισης Κ.Ε.ΚΑ.Π.Ε.Ρ / Περιφέρειας Κρήτης
Τηλ.:2831040052 Φαξ: 2831040055
e-mail: piteris@crete.gov.gr

«Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων αγροτών – κτηνοτρόφων, του γεωφυσικού πάρκου του Ψηλορείτη, Ν. Ρεθύμνης»

(Συμπληρώνεται από τον ερευνητή)		
ΟΙΚΙΣΜΟΣ / ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ		
ΔΗΜΟΣ		ΝΟΜΟΣ: ΡΕΘΥΜΝΗΣ
ΑΡ. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ:		
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	____/____/2013	

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ Α': ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σημείωσε με (V) στο κατάλληλο κουτί

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		
1.	ΦΥΛΟ	<p>Άνδρας ☐</p> <p>Γυναίκα ☐</p>
2.	ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	_____
3.	ΣΗΜΕΙΩΣΕ ΤΟ ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΟΥ	☐ Δημοτικό μέχρι την τάξη _____ ☐ Απόφοιτος Δημοτικού ☐ Γυμνάσιο μέχρι την τάξη _____ ☐ Απόφοιτος Γυμνασίου ☐ Γενικό Λύκειο μέχρι την τάξη _____ ☐ Απόφοιτος Γενικού Λυκείου ☐ Τ.Ε.Ε. / Τ.Ε.Λ. μέχρι την τάξη _____ Ειδικότητα _____ ☐ Απόφοιτος Τ.Ε.Ε. / Τ.Ε.Λ. / Ε.Π.Α.Σ. / Ε.Π.Α.Λ Ειδικότητα _____ ☐ Μεταδευτεροβάθμια (ΙΕΚ, Ανώτερες Σχολές) ☐ Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Σχολή _____ ☐ Άλλο _____

4.	ΠΟΤΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΣ; (Σημείωσε μόνο μια επιλογή)	☐ Πριν τελειώσω το σχολείο ☐ Μόλις τελείωσα το σχολείο ☐ Μερικά χρόνια αφού τελείωσα το σχολείο ☐ Όταν απέτυχα να μπω στο Πανεπιστήμιο ή στα ΤΕΙ ☐ Αφού έκανα άλλη δουλειά και δεν πήγα καλά ☐ Άλλο (εξήγησε)_____
5.	ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΣΕ ΟΔΗΓΗΣΕ ΝΑ ΕΠΙΛΕΞΕΙΣ ΩΣ ΤΟΠΟ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΟΥ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ; (Σημείωσε μόνο μια επιλογή)	☐ Γεωργική καταγωγή (γονείς αγρότες/κτηνοτρόφοι) δηλ. οικογενειακή παράδοση ☐ Αξιοποίηση δυνατοτήτων περιοχής ☐ Λόγω μεγάλης κτηματικής περιουσίας από συγγενικά μου άτομα (σύζυγος, γονείς / πεθερικά, συγγενείς) ☐ Δεν μπορούσα να βρω άλλη δουλειά ☐ Για οικονομικούς λόγους (καλύτερο εισόδημα) ☐ Ποιότητα ζωής ☐ Άλλο_____
6.	ΑΣΧΟΛΕΙΣΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΓΙΑΤΙ: (Σημείωσε μόνο μια επιλογή)	☐ Έχω γεωργική καταγωγή (γονείς αγρότες/κτηνοτρόφοι) οικογενειακή παράδοση ☐ Απέκτησα μεγάλη κτηματική περιουσία από συγγενικά μου άτομα (σύζυγος, γονείς / πεθερικά, συγγενείς) ☐ Δεν μπορούσα να βρω άλλη δουλειά ☐ Για οικονομικούς λόγους (καλύτερο εισόδημα) ☐ Ποιότητα ζωής ☐ Άλλο_____
7.	ΤΙ ΕΚΤΙΜΑΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΟΥ; (Σημείωσε μόνο μια επιλογή)	☐ Τις οικονομικές απολαβές ☐ Την ανεξαρτησία στη δουλειά μου ☐ Την απόλαυση από την εργασία στη φύση ☐ Την πιο υγιεινή ζωή σε σχέση με τη ζωή στην πόλη ☐ Την αίσθηση δημιουργίας ☐ Άλλο_____

ΜΕΡΟΣ Β': ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

Σημείωσε με (V) στο κατάλληλο κουτί

Β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΤΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ							
		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	
1.	ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΣΕ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ;	Έλλειψη Υποδομών (Κέντρα Υγείας, Σχολεία, Δρόμοι, κ.ά)					
		Έλλειψη Υποδομών για την Κτηνοτροφία					
		Περιορισμένες Ευκαιρίες για τους Νέους					
		Έλλειψη Ενιαίου Φορέα Προώθησης Προβλημάτων των Κτηνοτρόφων.					
		Έλλειψη Συνεργασίας μεταξύ των Κτηνοτρόφων					
		Κοινωνική Περιθωριοποίηση (Στιγματισμός)					
		Έλλειψη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων ειδικά για τους Αγρότες-Κτηνοτρόφους					
		Δυσχέρειες Διάθεσης Παραγωγής					
		Συνεργασία με Δημόσιους φορείς					
		Οικονομικά θέματα					
		Άλλο _____					
2.	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΤΑΝ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΥ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ;	ΝΑΙ ☐		ΟΧΙ ☐			

3.	ΠΟΙΑ ΝΟΜΙΖΕΙΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ;	☐ ΘΕΤΙΚΗ ☐ ΑΡΝΗΤΙΚΗ					
4.	ΠΟΣΟ ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (ΕΚΤΟΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ) ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					
5.	ΠΟΣΟ ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					
6.	ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ ΦΟΡΕΙΣ (ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ, ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ, Κ.Α.) ΠΟΥ ΘΕΩΡΕΙΣ ΔΙΚΟΥΣ ΣΟΥ Ή ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΤΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΣΟΥ;	ΝΑΙ ☐			ΟΧΙ ☐		
7.	ΠΟΙΟΙ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΕΧΟΥΝ ΒΑΣΙΚΟ ΡΟΛΟ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ;		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
	Κρατικοί φορείς						
	Αυτοδιοίκηση						
	Σύλλογοι/Οργανώσεις / Συνεταιρισμοί						
	Κάτοικοι της περιοχής						
	Άλλο _____						
8.	ΠΟΙΟ ΡΟΛΟ ΠΑΙΖΕΙΣ ΕΣΥ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;	☐ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ☐ ΜΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ					

ΜΕΡΟΣ Γ': ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ»

Σημειώσε με (V) στο κατάλληλο κουτί

Γ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. «ΔΗΜΗΤΡΑ»							
1.	ΕΤΟΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ	_____					
2.	ΘΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΕΣ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ;	ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐				
3.	ΕΜΑΘΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΣΟΥ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					
4.	ΠΟΣΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ/Η ΕΙΣΑΙ ΜΕ:		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
		Εκπαιδευτές					
		Πρακτική Άσκηση					
		Θέματα που παρουσιάστηκαν					
		Διάρκεια Επιμόρφωσης					
5.	ΠΟΣΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ/Η ΕΙΣΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					
6.	ΕΦΑΡΜΟΣΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΜΑΘΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					

7.	ΑΝ ΚΑΘΟΛΟΥ ΓΙΑΤΙ;	☐ Δεν άκουσα κάτι καινούριο ☐ Ήταν άσχετα με το αντικείμενο της εκμετάλλευσής μου ☐ Χρειαζόμουν υποδομή / εγκαταστάσεις ☐ Δεν είχα πρακτικές γνώσεις για να τα εφαρμόσω ☐ Δεν είχα το απαραίτητο κεφάλαιο ☐ Άλλο _____	
8.	ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΣ ΣΕ ΒΟΗΘΗΣΕ ΝΑ ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΟΥ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου	
9.	ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΑΠΕΚΤΗΣΕΣ ΑΡΚΕΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΒΡΙΣΚΕΣΑΙ ΣΕ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ;	☐ Ναι ☐ Όχι ☐ Δεν ξέρω	
10.	ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΣΥΝΕΧΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ / ΦΟΡΕΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ;	ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐
11.	ΤΩΡΑ ΞΕΡΕΙΣ ΠΟΥ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΕ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ;	ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐
12.	ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΩΡΕΑΝ;	☐ Ναι ☐ Ίσως ☐ Όχι ☐ Δεν ξέρω	

13.	ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΕΡΩΤΗΘΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΟΥΝ Σ' ΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ;	ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐
14.	ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΤΑ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου	

ΜΕΡΟΣ Δ': ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΟΥ

Σημείωσε με (V) στο κατάλληλο κουτί

Δ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ			
		ΝΑΙ	ΟΧΙ
1.	ΕΙΣΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ / ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ;	☐	☐
2.	ΑΠΟ ΠΟΙΕΣ ΠΗΓΕΣ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΣΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑ; (Αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας (1,2,3,4,5))	☐ Γεωργία – Κτηνοτροφία στην εκμετάλλευση ☐ Μεροκάματα στη γεωργία, εκτός εκμετάλλευσης ☐ Τουρισμός-Αγροτουρισμός ☐ Μικρή επιχείρηση σχετική με την κτηνοτροφία. ☐ Άλλο _____	
3.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΙΣΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ/ Η ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΟΥ;	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ ☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου	

4.	ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ:		Αριθμός	Μόνιμο Προσωπικό	Εποχιακό Προσωπικό		
		Μέλη Οικογένειας					
		Μισθωτοί					
5.	ΠΟΣΑ ΖΩΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΣΟΥ ΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ;	Είδος	Αριθμός	Είδος	Αριθμός		
		Αγελάδες		Κουνέλια			
		Πρόβατα		Κότες			
		Κατσίκες		Άλλο _____			
		Γουρούνια		Άλλο _____			
6.	ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ – ΕΚΤΡΟΦΗ ΑΣΧΟΛΕΙΣΑΙ ΚΑΙ ΜΕ:	☐ Μεταποίηση ☐ Συσκευασία ☐ Εμπορία ☐ Άλλο _____					
7.	ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΘΕΤΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ;		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
		Απευθείας πώληση					
		Μέσω τρίτου (εμπόρου)					
		Σε μεταποιητή (π.χ τυροκόμο)					
		Άλλο _____					
8.	ΕΧΕΙΣ ΠΡΟΧΩΡΗΣΕΙ ΣΕ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΥΠΟ/ΠΑΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΟΥ;		ΝΑΙ	ΟΧΙ			
		Διάθεση Κοπριάς					
		Μαλλί					
		Δέρματα					
		Άλλο _____					
9.	ΠΡΟΧΩΡΗΣΕΣ ΣΕ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΚΜ/ΣΗΣ ΣΟΥ;	ΝΑΙ ☐		ΟΧΙ ☐			
10.	ΕΚΑΝΕΣ ΚΑΠΟΙΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ;	☐ Ναι ☐ Όχι ☐ Δεν ξέρω τι είναι					

ΜΕΡΟΣ Ε': ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σημείωσε με (V) στο κατάλληλο κουτί

Ε. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ				
1.	ΑΛΛΑΞΕ Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ (πιο σύγχρονη) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΤΟΤΕ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΣ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ;	<table><tr><td>ΝΑΙ ☐</td><td>ΟΧΙ ☐</td></tr></table>	ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐
ΝΑΙ ☐	ΟΧΙ ☐			
2.	ΑΝ ΝΑΙ ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ; (Αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1 έως 7 κλπ.)	☐ Αύξησα την έκταση της εκμετάλλευσής μου ☐ Έφτιαξα νέες ή επισκεύασα παλιές εγκαταστάσεις ☐ Αγόρασα μηχανολογικό εξοπλισμό ☐ Αγόρασα νέα βελτιωμένα ζώα ☐ Εξοικονόμησα χρήματα από μεταβιβάσεις γης, κτισμάτων, κ.ά. ☐ Έφτιαξα αγροτουριστικά καταλύματα ☐ Άλλο _____		
3.	ΑΝ ΟΧΙ, ΠΟΙΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΣΕ ΕΜΠΟΔΙΣΕ ΝΑ ΞΕΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ; (Αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντήσεις με σειρά σπουδαιότητας από 1 έως 7)	☐ Δεν το είχα αποφασίσει σοβαρά / δεν ένιωθα έτοιμος ☐ Δεν είχα τα κεφάλαια ☐ Δεν είχα γνώσεις / Εμπειρία ☐ Δεν πήρα το οικονομικό ρίσκο ☐ Δεν πήρα το κοινωνικό ρίσκο ☐ Δεν είχα υποστήριξη (απο ποιον;) (κράτος, φορείς) ☐ Άλλο _____		
4.	ΘΕΩΡΕΙΣ ΟΤΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ:	☐ Χάρισμα / Έμφυτη ικανότητα που έχει ένας άνθρωπος ☐ Προϊόν εκμάθησης /κατάρτισης		
5.	ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΣ; (ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ)	☐ Ναι ☐ Όχι ☐ Δεν ξέρω		
6.	ΕΧΕΙΣ ΥΙΟΘΕΤΗΣΕΙ / ΕΦΑΡΜΟΣΕΙ	☐ Ναι		

	ΚΑΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ Ή ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΥ ΑΤΟΜΟΥ;	☐ Κάποιες ☐ Όχι
7.	ΠΟΙΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ / ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΟΥ; (Αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας από 1 έως 9)	☐ Πρωτοπόρος (έχω νέες ιδέες) ☐ Πειραματιστής (εφαρμόζω κάποια καινούρια πράγματα) ☐ Πολύ καλός διαπραγματευτής στην αγορά ☐ Ενημερωμένος για τις εξελίξεις στην αγορά ☐ Ποιότητα παραγόμενων προϊόντων ☐ Καλά δικτυωμένος στην αγορά ☐ Διοικητικές ικανότητες ☐ Σωστή λήψη αποφάσεων σε περιόδους κρίσεων ☐ Άλλο _____
8.	ΠΟΙΑ ΘΕΩΡΕΙΣ ΤΑ ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΟΥ; (Αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντήσεις με σειρά σπουδαιότητας από 1 έως 10)	☐ Έλλειψη ενημέρωσης ☐ Έλλειψη δικτύωσης ☐ Έλλειψη γνώσεων οικονομικών / λογιστικών / marketing ☐ Έλλειψη διαπραγματευτικής ικανότητας ☐ Έλλειψη συνεργασίας με κρατικούς φορείς ☐ Συνεργασία με άλλους φορείς (Τράπεζες, κ.ά) ☐ Συνεργασία με συναδέλφους ☐ Αντιμετώπιση γραφειοκρατίας ☐ Αδυναμία προστασίας της περιουσίας μου ☐ Άλλο _____
9.	ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΣΑΙ (Έχεις επαγγελματικές σχέσεις, παίρνεις πληροφορίες κλπ.) ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;	☐ Ναι ☐ Κάποιες φορές ☐ Όχι
10.	ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ

ΓΕΩΡΓΙΑΣ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ;	☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου
-------------------------------	--

ΜΕΡΟΣ ΣΤ': ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ ΣΕ ΓΝΩΣΕΙΣ/ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ.

Σημειώστε με (V) στο κατάλληλο κουτί

ΣΤ. ΑΝΑΓΚΕΣ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ ΣΕ ΓΝΩΣΕΙΣ /ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ							
		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	
1.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΟΤΙ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΣΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, ΟΠΩΣ:	Σύγχρονες Μέθοδοι Εκτροφής					
		Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική (Χρήση Φαρμάκων, Χειρισμοί Ζώων, Ευζωία, κ.ά)					
		Θέματα Διατροφής / Σιτηρεσιών					
		Εκσυγχρονισμός Κτηνοτροφικών Μονάδων – Εξοπλισμοί					
		Οικονομική Διαχείριση Εκμεταλλεύσεων					
		Χρηματοδοτήσεις – Αποζημιώσεις					
		Επιχειρηματικότητα στον Πρωτογενή Τομέα					
		Προστασία του Περιβάλλοντος από τις Κτηνοτροφικές Δραστηριότητες					
		Διοίκηση και Διαχείριση Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων					
		Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού					
		Καινοτομία στον Πρωτογενή Τομέα					
		Άλλες _____					
2.	ΑΝ ΣΕ ΚΑΛΟΥΣΑΝ Σ' ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ Ή ΛΥΚΕΙΟ) ΘΑ	☐ Πάρα Πολύ ☐ Πολύ					

	ΗΣΟΥΝ ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΤΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΟΥ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ;	☐ Μέτρια ☐ Λίγο ☐ Καθόλου					
3.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΟΤΙ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ, ΟΠΩΣ:		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
	Σύγχρονες Μορφές Συνεργασίας Παραγωγών						
	Παράλληλες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες της Κτηνοτροφικής Παραγωγής						
	Δυνατότητες άλλων κλάδων Ζωικής Παραγωγής στην Κρήτη						
	Δημιουργία Εμπορικών Δικτύων						
	Marketing Αγροτικών Προϊόντων / Απευθείας πώληση Προϊόντων						
	Τοπικές Αγορές Αγροτικών Προϊόντων						
	Εμπορική Αξιοποίηση Υπο/Παρα Προϊόντων Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων						
	Θέματα Σχεδιασμού, Πρόβλεψης και Αποτίμησης Επενδύσεων						
	Μελλοντικές Τάσεις της Κτηνοτροφίας στην Κρήτη						
	Προοπτικές του Γεωφυσικού Πάρκου						
	Διερεύνηση και						

		Αξιοποίηση Πληροφοριών και Ενημέρωσης						
		Καλλιέργεια Επιχειρηματικού Πνεύματος						
		Διαχείριση Κρίσεων σε επίπεδο Εκμετάλλευσης και Πρωτογενούς τομέα γενικότερα						
		Ποιότητα Αγροτικών Προϊόντων						
		Πιστοποίηση Αγροτικών Προϊόντων						
		Προϋποθέσεις Διακίνησης Προϊόντων σε Νέες Αγορές						
		Άλλες _____						
			Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	
4.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΟΤΙ ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΗ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΙ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΡΟΦΙΛ, ΟΠΩΣ:	Τεχνικές Δεξιότητες						
		Δεξιότητες Πληροφορικής						
		Δεξιότητες Επικοινωνίας						
		Κοινωνικές Δεξιότητες						
		Δεξιότητες για την Ανάπτυξη Συνεργασιών						
		Δεξιότητες Ατόμου μέσα στην Ομάδα						
		Δεξιότητες Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού						
		Δεξιότητες Λήψης Αποφάσεων						
		Άλλες _____						
5.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΟΤΙ ΟΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	
		Σύγχρονη Διαχείριση						

<p>ΠΟΥ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΗ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΙ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΡΟΦΙΛ, ΟΠΩΣ:</p>	Κτηνοτροφικών Μονάδων					
	Επιχειρηματικότητα					
	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών					
	Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων					
	Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής					
	Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα					
	Δημιουργία Καινοτομίας-Πρωτοπορίας					
	Δημιουργία Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια					
	Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης					
	Άλλες _____					
<p>6. ΑΝ ΣΟΥ ΖΗΤΟΥΣΑ ΝΑ ΜΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΤΙΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙΣ ΣΤΑ ΙΔΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΩΣ ΘΑ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΣΕΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ;</p>		Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
	Σύγχρονη Διαχείριση Κτηνοτροφικών Μονάδων					
	Επιχειρηματικότητα					
	Διερεύνηση και Αξιοποίηση Πληροφοριών					
	Αναζήτηση Εναλλακτικών Λύσεων/Προτάσεων					
	Υιοθέτηση Νέων Μεθόδων Παραγωγής					
	Διορατικότητα – Προβλεψιμότητα					
	Δημιουργία Καινοτομίας-Πρωτοπορίας					
	Δημιουργία					

		Σύγχρονου Επιχειρηματικού Προφίλ - Εξωστρέφεια						
		Οργάνωση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης						
		Άλλες _____						
			Πάρα Πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου	
		Μετάβαση από την Παράδοση στην σύγχρονη εποχή						
		Χαρακτηριστικά Σύγχρονου Κτηνοτρόφου – Επιχειρηματίας						
		Ο ρόλος της Εκπαίδευσης Προσωπικού στην παραγωγικότητα Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων						
		Διαχείριση και Αξιοποίηση Ειδικών Ομάδων (αλλοδαπών, Ρομά, κ.ά) στον Πρωτογενή Τομέα						
7.	ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΟΤΙ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΩΝ ΕΝΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΥ, ΟΠΩΣ:	Σύνδεση σχέσεων ανθρώπινου δυναμικού εκμετάλλευσης και Παραγωγικότητας						
		Μέθοδοι Αποτελεσματικής Επικοινωνίας και Συμπεριφοράς						
		Δημιουργία Συνεργατικού / Ομαδικού Κλίματος στην Εκμετάλλευση						
		Ενεργή και Αποτελεσματική Συμμετοχή στα Κοινά						
		Διαχείριση Κοινωνικών Ζητημάτων Περιοχής						
		Άλλες _____						

8.	ΠΩΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΠΑΙΡΝΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ; (Μια απάντηση)	☐ Με το ένστικτο ☐ Μετά από συζήτηση με άλλους ☐ Μετά από κάποια μελέτη ☐ Αφού ρωτήσουμε φίλους ή / και γνωστούς ☐ Άλλος _____
----	---	---

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Παρακαλώ έλεγξε ξανά για ερωτήσεις που από λάθος ή ταχύτητα πιθανόν δεν απάντησες.

Είναι σημαντικό για την αξιολόγηση της έρευνας

Σας ευχαριστώ θερμά για τη συμμετοχή σας!

Ερευνητής: Πίτερης Χαράλαμπος-Νικόλαος – Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Δ/ντής Κατάρτισης Κ.Ε.ΚΑ.Π.Ε.Ρ / Περιφέρειας Κρήτης

Τηλ.:2831040052 Φαξ: 2831040055

e-mail: piteris@crete.gov.gr